

ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
«ЗОВНІШНІ ТА ВНУТРІШНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ
УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»

25 ТРАВНЯ 2023 р.

ЗБІРНИК ТЕЗ
КОНФЕРЕНЦІЇ

ОРГАНІЗАТОРИ:

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

Кафедра міжнародних фінансів

ВГО «Українська асоціація економістів-міжнародників»

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра міжнародних економічних відносин імені Артура Голікова

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Кафедра світового господарства і міжнародних економічних відносин

Львівський національний університет імені Івана Франка

Кафедра міжнародних відносин і дипломатичної служби

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Кафедра фінансів і кредиту

ЗБІРНИК

матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції

«Зовнішні та внутрішні аспекти фінансової безпеки України: виклики та перспективи».

Затверджено та схвалено на засіданні Вченої ради Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Протокол засідання №10 від 27 липня 2023 року

Усі матеріали публікуються за згодою авторів а авторській редакції

Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції «Зовнішні та внутрішні аспекти фінансової безпеки України: виклики та перспективи». К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Навчально-науковий інститут міжнародних відносин, 25 травня 2023.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Рогач Олександр Ігорович, д.е.н., професор, завідувач кафедри міжнародних фінансів Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Циганов Сергій Андрійович, д.е.н., професор, в.о. завідувача кафедри міжнародних фінансів Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Кузнєцова Наталія Володимирівна, к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародних фінансів Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Нанавов Антон Семенович, к.е.н., доцент, заступник директора з науково-педагогічної роботи Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Філіпенко Антон Сергійович, д.е.н., професор, професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка; Президент ВГО «Українська асоціація економістів міжнародників»

Казакова Надія Артурівна, к. геогр. н., доцент, завідувач кафедри міжнародних економічних відносин імені Артура Голікова Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Якубовський Сергій Олексійович, д.е.н., професор, завідувач кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Присяжнюк Юрій Іванович, д.е.н., професор, завідувач кафедри міжнародних відносин і дипломатичної служби Львівського національного університету імені Івана Франка

Нікіфоров Петро Опанасович, д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів і кредиту Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Дзюба Павло Валерійович, д.е.н., професор, професор кафедри міжнародних фінансів Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Намонюк Василь Євгенович, к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародних фінансів Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Матей Василь Васильович, к.е.н., доцент кафедри міжнародних фінансів Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Штогрін Кирил Валерійович, асистент кафедри міжнародних фінансів Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Хомутова Анастасія Юріївна, старший лаборант кафедри міжнародних фінансів Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ ДОПОВІДЕЙ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО КОМІТЕТУ

Рогач О.І. РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ГЛОБАЛЬНИХ МЕРЕЖ БНП ТА ЇЇ МОЖЛИВІ НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНИ.....	с. 9-11
Циганов С.А. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УМОВАХ ЗОВНІШНІХ ВИКЛИКІВ.....	с. 12-13
Філіпенко А.С. ПОЛІТЕКОНОМІЯ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСІВ.....	с. 14-15
Kuznietsova N., Bilko A. THE ROLE OF SPECIAL ECONOMIC ZONES IN THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF LATIN AMERICAN COUNTRIES.....	с. 16-18
Казаківа Н.А., Шолом А.С. ПЕРСПЕКТИВИ ВИРІШЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПРОБЛЕМИ В УКРАЇНІ.....	с. 19-21
Якубовський С.О., Шендерова А.Р. ДИНАМІКА МІЖНАРОДНИХ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПОЗИЦІЙ УКРАЇНИ, МОЛДОВИ ТА ГРУЗІЇ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ.....	с. 22-23
Нікіфоров П.О. МОРАЛЬ У СИСТЕМІ МЕТОДОЛОГІЇ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.....	с. 24-25

СЕКЦІЯ ДОПОВІДЕЙ ЕКСПЕРТІВ, НАУКОВИХ ТА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Баластрик Л.О. ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВОЄННО-СТРУКТУРНОЇ КРИЗИ В УКРАЇНІ.....	с. 26-27
Біленко Ю.І. ВАЛЮТНО-ФІНАНСОВА СТАБІЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ ТА УСПІШНІСТЬ ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ.....	с. 28-29
Борзенко О.О. ПЕРЕОРІЄНТУВАННЯ ТОРГІВЕЛЬНИХ ПОТОКІВ У ЗВ'ЯЗКУ З ВОЄННИМИ ДІЯМИ В УКРАЇНІ.....	с. 30-31
Гладких Д.М. ОЦІНКА ВПЛИВУ ОЧІКУВАНОЇ БАНКІВСЬКОЇ КРИЗИ ЗА КОРДОНОМ НА БАНКІВСЬКИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	с. 32-34
Гладчук О.М. ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ	с. 35-37
Грубляк О.М. ЦИФРОВА ВАЛЮТА ЦЕНТРОБАНКІВ (CBDC)	с. 38-39

Dziubliuk O. INCREASING ROLE OF MONETARY POLICY UNDER THE INFLUENCE OF EXTERNAL AND DOMESTIC SHOCKS.....	c. 40-41
Жаворонок А.В. ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ.....	c. 42-44
Кулиняк І.Я. ШИРОКОМАСШТАБНЕ ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ В УКРАЇНУ: АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ТА ЗАХОДИ ЇХНЬОЇ МІНІМІЗАЦІЇ.....	c. 45-47
Кучер Г.В. МІЖНАРОДНА ФІНАНСОВА ДОПОМОГА ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	c. 48-49
Кучерівська С.С. РЕГУЛЯТИВНЕ СПРЯМУВАННЯ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	c. 50-51
Мазуренко В.І. ОСНОВНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ТА ЗАГРОЗИ У СФЕРІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	c. 52-54
Огінок С.В., Гвоздь М.Я. РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В ПОВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ.....	c. 55-56
Олійник Д.І., Ніжний Д.А. УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ В ГАЛУЗІ БЕЗПЕКИ.....	c. 57-58
Поліщук Л.С. ПРОМИСЛОВІ АЛЬЯНСИ ЄС: ФІНАНСОВІ ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ.....	c. 59-61
Pidchosa O., Hunda A. SOUTHEAST ASIA CROSS-BORDER E-COMMERCE: DEVELOPMENT FEATURES AND TRENDS.....	c. 62-64
Попова Л.В., Федішин М.П. ІННОВАЦІЙНІ СТРАХОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ЗМІНИ КЛІМАТУ.....	c. 65-66
Ткач Є.В. ЗМІНА МЕНТАЛЬНОСТІ (МИСЛЕННЯ) ТА ЗМІНА МОДЕЛІ ПОВЕДІНКИ, ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ЕКОСИСТЕМИ СТАРТАПІВ.....	c. 67-69
Фаренюк Н.В. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗОВНІШНЬОГО БОРГУ УКРАЇНИ.....	c. 70-71
Цевух Ю.О., Гайдай В.О. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ РІВНЯ БЕЗРОБІТТЯ В КРАЇНАХ З РІЗНИМ РІВНЕМ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ.....	c. 72-74
Штогрін К.В. ВПЛИВ ІНДЕКСУ СПОЖИВЧОЇ ВПЕВНЕНОСТІ НА ЦІНОУТВОРЕННЯ ETF.....	c. 75
Юрій Е.О. МОНІТОРИНГ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА.....	c. 76-77
Юркова О.Ю., Алексєвська Г.С. ОСОБЛИВОСТІ КІЛЬКІСНОГО ПОМ'ЯКШЕННЯ В РОЗВИНУТИХ КРАЇНАХ ТА КРАЇНАХ, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ.....	c. 78-80

СЕКЦІЯ ДОПОВІДЕЙ АСПІРАНТІВ ТА СТУДЕНТІВ

Ананян Д.Д. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОВІДНИХ ФОНДОВИХ РИНКІВ СВІТУ В УМОВАХ ЗОВНІШНІХ ВИКЛИКІВ.....	с. 81-83
Андрєєва О. ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ БЛОКЧЕЙН У МІЖНАРОДНИХ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМАХ.....	с. 84-85
Бабич О.А. DIGITALIZATION OF THE FINANCIAL MARKET: CURRENT RISKS AND CHALLENGES.....	с. 86-87
Берук О.О. АНАЛІЗ ВАЛЮТНИХ РИЗИКІВ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ОБМІННИХ КУРСІВ НА СВІТОВОМУ РИНКУ.....	с. 88-89
Biloshytska M. THE FORMATION OF UKRAINE'S INVESTMENT POLICY IN THE POST-WAR YEARS (BASED ON THE EXPERIENCE OF CHINA)	с. 90-92
Bilko I. DEVELOPMENT OF THE INTERNATIONAL ENERGY MARKET (NUCLEAR ENERGY)	с. 93-97
Буз А. ІНКОРПОРАЦІЯ ESG ДО ЕТАЛОННОГО ОЦІНЮВАННЯ В МІЖНАРОДНОМУ ІНВЕСТИЦІЙНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ.....	с. 98-101
Булгакова О.О., Казакова Н.А. ГЕНДЕРНО-ОРІЄНТОВАНЕ БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ У ВОЄННИЙ ТА ПІСЛЯВОЄННИЙ ЧАС.....	с. 102-103
Вдовиченко І.О. ІНСТРУМЕНТИ ПІДТРИМКИ ВІТЧИЗНЯНОГО БІЗНЕСУ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ.....	с. 104-105
Гудима С.І. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ.....	с. 106-107
Дика Б.М. АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ПЛАТІЖНИЙ БАЛАНС УКРАЇНИ.....	с. 108-110
Дібров М.В. ФІНАНСОВА ДОПОМОГА УКРАЇНІ З БОКУ МФІ ТА ПРОБЛЕМИ ЗОВНІШНЬОГО БОРГУ КРАЇНИ.....	с. 111-112
Желобицький Я.К. ЦІННІСНІ ПРІОРИТЕТИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ В КОНТЕКСТІ АГРЕСІЇ РФ.....	с. 113-114
Жирук Т.В. РОЛЬ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНВЕСТИЦІЙ В НЕРУХОМІСТЬ УКРАЇНИ.....	с. 115-116
Зара А.Є. СПІВПРАЦЯ ГРУПИ СВІТОВОГО БАНКУ З УКРАЇНОЮ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РФ 2022-2023 рр.	с. 117-120
Кириченко О.В. ІНВЕСТИЦІЇ У МІЖНАРОДНИЙ ТУРИЗМ УКРАЇНИ ЯК ЗАСІБ ПІДТРИМКИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ: ДОСВІД КРАЇН ЄВРОПИ.....	с. 121-123

Коломієць Я.Р. ЦІНА ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ: АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНИХ І СОЦІАЛЬНИХ НАСЛІДКІВ ВІЙНИ В УКРАЇНІ НА СВІТОВИХ ЕНЕРГЕТИЧНИХ РИНКАХ.....	c. 124-125
Кондраш О. ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ ТА ТОРГІВЛІ.....	c. 126-128
Кохана С.І. ФІНАНСОВА ДОПОМОГА ІНОЗЕМНИХ ПАРТНЕРІВ УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ.....	c. 129-131
Крючкова А.І. ВПЛИВ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ ГЛОБАЛЬНИХ ЛАНЦЮГІВ ВАРТОСТІ НА МІЖНАРОДНОМУ РИНКУ КАВИ.....	c. 132-134
Куничак В.І. РОЗВИТОК НЕТРАДИЦІЙНИХ НАПРЯМКІВ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВ НА ПРИКЛАДІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ САУДІВСЬКОЇ АРАВІЇ В ІГРОВІЙ ІНДУСТРІЇ.....	c. 135-137
Лещинська А.Д. АНАЛІЗ ВПЛИВУ ДІЯЛЬНОСТІ ФІЛІЙ ІНОЗЕМНИХ ТНК НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК США.....	c. 138-140
Малюга А.Г. НАСЛІДКИ РОСІЙСЬКОГО ВТОРГНЕННЯ В УКРАЇНУ ДЛЯ СВІТОВОГО РИНКУ ІТ-АУТСОРСИНГУ.....	c. 141-143
Марців К. ДОСЛІДЖЕННЯ РЕКЛАМНОГО ІНТЕРНЕТ-РИНКУ В УКРАЇНІ.....	c. 144-145
Мизгіна М.І. ДОСВІД ФЕДЕРАЛЬНОЇ РЕЗЕРВНОЇ СИСТЕМИ ТА ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛІЗАЦІЇ УКРАЇНИ.....	c. 146-147
Овчарик А.С. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНУ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ.....	c. 148-150
Огінок Х.І. ВПЛИВ ЗЕРНОВИХ ІНІЦІАТИВ НА РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ.....	c. 151-153
Рак М. ПОТЕНЦІЙНА РОЛЬ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ФОНДІВ У ВІДНОВЛЕННІ ПОВОЄННОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ.....	c. 154-156
Рахматулліна А.В. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВАЛЮТНО-КУРСОВОЇ ПОЛІТИКИ НБУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	c. 157-160
Сініцин О.О. CAPITAL STRUCTURE DYNAMICS OF US NON-FINANCIAL CORPORATIONS.....	c. 161-162
Стибель Х.І. ВПЛИВ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ.....	c. 163-164
Тарасенко Л.О. ПРЕДМЕТИ КОЛЕКЦІОНУВАННЯ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ АКТИВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОРТФЕЛЮ.....	c. 165-166

Топорков О.Р. ПРОБЛЕМАТИКА АЛГОРИТМІЧНИХ СИСТЕМ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ТА ФАКТОРИ, ЩО ВИЗНАЧАЮТЬ ЇХ СПРИЙНЯТТЯ.....с. 167-169
Фурманенко І.Р. РОЗВИТОК МІЖНАРОДНИХ РИНКІВ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ.....с. 170-171
Царан О.С. ВПЛИВ РОЗВИТКУ ФІНТЕХУ НА СУЧАСНІ ФІНАНСОВІ РИНКИ ТА ВЗАЄМОДІЯ З БАНКАМИ.....с. 172-174
Шаповал А.В. ПЕРЕЙНЯТТЯ ДОСВІДУ КРАЇН ЦСЄ ДЛЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ІТ-СЕКТОРУ.....с. 175-176
Щерба В.В. ХЕДЖ-ФОНДИ: ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ.....с. 177-178
Юрченко М.О. КРИПТОВАЛЮТА ЯК ЧАСТИНА СВІТОВОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ.....с. 179-180
Hassan A. FOREIGN FINANCIAL AID TO UKRAINE DURING THE WAR: COOPERATION WITH INTERNATIONAL FINANCIAL ORGANIZATIONS AND INDIVIDUAL COUNTRIES.....с. 181-183

Рогач О.І.

доктор економічних наук, професор
професор кафедри міжнародних фінансів
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ

РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ГЛОБАЛЬНИХ МЕРЕЖ БНП ТА ЇЇ МОЖЛИВИ НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

В останні роки багатонаціональні підприємства (БНП) стикнулися із новими викликами та потребою реструктуризації своїх глобальних мереж. Така переоцінка стратегій фірм спричинена багатьма глобальними факторами (1). Нові глобальні ризики та виклики стосуються також і операцій БНП у Китаї. Після десятиліть надзвичайно швидкої міжнародної експансії багатонаціональні підприємства вимушені перелаштовувати свої бізнеси і шукати нові стратегії оптимізації операцій в цій країні.

Трансформація глобальних ланцюжків створення вартості (ГЛСВ) багатонаціональних підприємств може мати прямий та опосередкований довготривалий ефект на приплив ПШ в Україну та її місце в системі міжнародного виробництва. Враховуючи зручне транзитивне територіальне розташування України та низьку вартість робочої сили, вона може у майбутньому стати привабливим місцем розташування окремих сегментів ГЛСВ. Такий сценарій буде ще більш реалістичним в контексті відбудови інфраструктури та всього промислового потенціалу країни.

Одним із проявів глобальної трансформації стратегії БНП в останні роки є їх оцінка перспектив операцій у Китаї. Наприклад, як засвідчує дослідження McKinsey Global Institute, вперше за декілька десятиліть зменшилася частка американських БНП, які сприймають Китай як один із трьох головних інвестиційних пріоритетів (із 77 відсотків у 2010 р. до 45 відсотків у 2022 р.). Огляд Європейської торгової палати у Китаї також показує зменшення кількості фірм-респондентів, які розглядають Китай як найбільш привабливе та пріоритетне місце для інвестицій. Їх чисельність скоротилася із 30% до 24% (2).

З одного боку, Китай зберігає величезні можливості прибуткової діяльності БНП. Його ринок зростає, кількість заможних споживачів стрімко збільшується. Він відкриває нові можливості для ПШ не тільки у працевістких галузях (як було 30 років назад), скільки у багатьох сферах високих технологій. Китай є світовим лідером у технологіях штучного інтелекту (ШІ), телекомунікаційного зв'язку, виробництва сонячних батарей, компонентів акумуляторів для електромобілів, швидкісного залізничного транспорту.

З другого боку, Китай асоціюється із новими ризиками та можливими непередбачуваними обставинами. Це не тільки стосується можливості переривання глобальних ланцюжків створення вартості, а й певних внутрішніх економічних проблем країни, пов'язаних із демографічною ситуацією, інфляційним тиском та стрімким зростанням внутрішнього боргу. Наприклад, що до останнього, співвідношення внутрішнього боргу країни до ВВП становить 274 відсотки, що є історичним максимумом (2).

Переоцінка стратегії БНП щодо Китаю включає декілька можливих сценаріїв.

По-перше, радикальний сценарій – вихід із країни. Але, як буде показано нижче, небагато багатонаціональних фірм наважились на такий крок. Величезні розміри китайського ринку наче магніт утримують багатонаціональні фірми від такого рішення.

По-друге, зменшення власної виробничої присутності в країні, наприклад, перегруповання заводських потужностей або більші кооперативні субпідрядні зв'язки із місцевими компаніями. Такий сценарій не виключається провідними БНП, оскільки в найближчій перспективі вони поки не бачать рівного за ефективністю замітника Китаю.

По-третє, розробка механізмів, що запобігатимуть негативному впливу ризиків на операційну діяльність. В числі таких механізмів наприклад, переорієнтація на внутрішній ринок замість експорту в треті країни, створення резервних баз виробництва в інших країнах або в домашній країні, виокремлення окремих завдань або функцій для китайських підрозділів та делегування інших завдань іншим підрозділам глобальної мережі БНП. Така стратегія вже реалізується багатьма іноземними фірмами, але вона дуже витратна та вимагає додаткового часу, щоб повністю окреслитися і набути оптимальних рішень.

Звісно, такий перерозподіл задач між китайськими та іншими підрозділами БНП включає вирішення інших питань. Наприклад, які стадії ланцюжків треба локалізувати, а які диверсифікувати? Які інновації та НДДКР повинні виконуватися у Китаї, а які слід перемістити в інші країни? Як врахувати нові вимоги урядів країн базування БНП до безпеки технології та обмеження доступу китайських фірм-субпідрядників до окремих типів НДДКР? Відповідь на ці питання може впливати на переосмислення стратегії створення глобальних ланцюжків багатонаціональних підприємств та місце Китаю в таких мережах.

Очевидно, частина БНП, як ми вже зазначали раніше, буде втрачати конкурентоспроможність на ринку Китаю. Конкуренція із місцевими фірмами знизить їх прибутки до маржинальних границь, а згодом і витисне із країни. Закриття філіалів деяких ритейлерських багатонаціональних фірм – лише перша ознака цього процесу. Це може зменшити і щорічний приплив ПІІ, і нагромаджені ПІІ в Китаї.

Друга частина БНП (особливо високотехнологічні фірми) почне передислокацію своїх інноваційних ланок із Китаю, оскільки наражається на зростаючий політичний тиск своїх країн базування та жорстке регулювання з боку урядових структур трансферту технології в Китай. Вони можуть залишатися (в міру можливостей) операторами на ринку країни, але зменшать свою інноваційну активність та темпи розширення бізнесу. Наприклад, такі кроки вже почала Apple, обережно нарощуючи потенціал в Індії та В'єтнамі. Іншим прикладом слугує Samsung, який в 2019 р. заклав свій найбільший завод у Китаї.

Якщо високотехнологічні іноземні компанії зменшать свої НДДКР в цій країні, це може мати для них принаймні два неприємні наслідки. По-перше, вони негайно відчують зміну урядового ставлення до них. Уряд Китаю відкрито проголошує сьогодні метою залучення ПІІ лише отримання нових високих технологій. Якщо БНП перестануть це робити, вони будуть позбавлені багатьох преференцій та пільг, а може й взагалі втратять свою стратегічну значимість для центральної або місцевої влади. Друга неприємність полягає у тому, що неминуче згодом китайські фірми будуть витіснити їх з ринку країни, оскільки НДДКР місцевих фірм зростають дуже швидкими темпами.

Нарешті, третя частина БНП, що вже присутні в Китаї, буде продовжувати свою діяльність тут (наприклад, у таких галузях як автомобільна, харчова, косметична, паперова промисловість, виробництво товарів побутової хімії, медикаментів, стандартного обладнання та машин тощо) або навіть збільшувати інвестиції. Ринок цієї країни в найближчі роки буде давати цим фірмами великі можливості прибуткових операцій. Ризики в цих галузях відносно невисокі, процес адаптації продукції до місцевих споживчих уподобань вже здійснений. Тому не

виключено, що ця група іноземних фірм буде мати й надалі мотиви, стимули для збереження або збільшення присутності у країні.

Також можна прогнозувати дві важливі тенденції щодо ланцюжків створення вартості багатонаціональних підприємств, де задіяний Китай. По-перше, більший акцент буде зроблено на локалізовані ланцюжки створення вартості, де переважна частина постачальників будуть знаходитися в Китаї. Частина з них будуть новими ланцюжками постачання, а частина стане трансформованими із глобальних до локальних (фактично регіональних) мереж субпідрядників. По-друге, буде відбуватися зменшення залежності багатьох БНП від Китаю в їх мережах міжнародного виробництва. Звісно, цей процес не буде прямолінійним, можливо відчуватиме прискорення та відпливи назад, але він буде все відчутніше впливати на стратегію багатонаціональних фірм (3).

Отже, наступні роки покажуть, як далеко БНП зайдуть на шляху трансформації своєї стратегії щодо Китаю, яку оперативну політику вони виберуть для продовження бізнесу в цій країні та кооперації із місцевими партнерами та субпідрядниками.

Але у будь якому випадку трансформація ГЛСВ багатонаціональних підприємств спричинить перерозподіл світових потоків прямих іноземних інвестицій та релокацію частини виробничого потенціалу БНП. Хоча деякі країни Південної та Південно-Східної Азії (наприклад, Індія, В'єтнам, Шрі-Ланка та інші) можуть посідати ніші, що вивільняються внаслідок переміщення частини БНП з Китаю, Україна також може скористатися цим шансом. Мирна Україна у процесі потужної відбудови національної промислової бази неминуче стане одним із центрів припливу ПІ та повинна скористатися цим шансом, щоб увійти до глобальних мереж постачання багатонаціональних підприємств. Це може відбуватися як на основі створення дочірніх підприємств іноземних фірм так і розвитку субконтрактних аутсорсингових зв'язків БНП із місцевими підприємствами України.

Джерела

1. Rogach, O., Pidchosa, O., & Buz, A. (2021). US-China Trade War: Impact on Global Economy and Implication for Ukraine. Odesa National University Herald. Series Economy, Vol.26. Issue 3(88). 2021 1(145), 10-19. http://www.visnyk-onu.od.ua/journal/2021_26_4/4.pdf <https://doi.org/10.32782/2304-0920/4-89-2>
2. McKinsey Global Institute (MGI). The China imperative for multinational companies. Reconfiguring for opportunity and risk. Discussion paper. January 2023. . (p.12)
3. Rogach O. The political economy of global value chains restructuring Актуальні проблеми міжнародних відносин" К., КНУ, ІМВ, 2020, випуск 142., с.62-73

Циганов С. А.

д.е.н., професор,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,

НН Інститут міжнародних відносин,

професор кафедри міжнародних фінансів

м. Київ

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УМОВАХ ЗОВНІШНІХ ВИКЛИКІВ

Фінансова безпека є важливою складовою у механізмі реалізації політики держави у безпековій сфері в умовах глобальної нестабільності. Для України її забезпечення у сучасних умовах набуває надзвичайної актуальності, оскільки фінансові можливості держави є основою для гарантування економічної та національної безпеки країни, відіграють важливу роль у захисті економічного суверенітету, стабільності та сталого розвитку держави. Фінансова безпека держави посідає особливе місце в механізмі її функціонування, оскільки впливає практично на всі сфери суспільного життя. У той же час рівень самої фінансової безпеки значною мірою залежить від рівня інших аспектів національної безпеки.

На основі існуючих підходів у фаховій економічній літературі до визначення сутності поняття «фінансова безпека держави» – це забезпечення реалізації фінансових інтересів економічних суб'єктів на усіх рівнях фінансових відносин; необхідний рівень фінансової стабільності і стійкості держави в умовах впливу на неї ендогенних та екзогенних чинників, що складають загрозу фінансовій безпеці; здатність фінансової системи забезпечити економічний суверенітет держави та стале економічне зростання на основі ефективного функціонування національної економіки.

В умовах воєнного стану для України забезпечення тріади «безпека-стабільність-економіка» є надзвичайно актуальним. Розвиток національної економіки України відбувається в умовах глобальної нестабільності, загостренням економічних та соціальних проблем пов'язаних з російсько-українською війною. Наслідком війни стало значне скорочення потенціалу національної економіки, звуження бази оподаткування та зростання потреб у видатках, що призвело до розбалансування сфери державних фінансів. Воєнний стан національної економіки України призвів до різкого зростання витрат на потреби оборони, соціальної підтримки населення та відновлення зруйнованої війною інфраструктури. Результатом цього є збільшення дефіциту бюджету, але це не призвело до створення адекватного мультиплікативного ефекту для економіки, на відміну від умов мирного часу.

В умовах воєнного стану держава значно залежить від зовнішнього фінансування та внутрішніх запозичень. Запозичення на внутрішньому ринку у 2022 р. дали змогу уряду фінансувати видатки. Насамперед, за допомогою розміщення ОВДП України, випуск яких запроваджено на період війни, ставки і терміни за якими фіксовані – 11% річних та рік обігу. Протягом 2022 р. завдяки цьому інструменту залучено 27,7 млрд грн, ще на 20 млрд грн військових облігацій придбав НБУ, а станом на кінець квітня 2023 р. портфель військових ОВДП у власності Нацбанку становить 70 млрд грн. [1].

Забезпечення фінансової безпеки України в умовах воєнного стану здійснюється також завдяки міжнародній підтримки, яка постійно зростає та стає більш системною та регулярною. У 2022 році за допомогою іноземних партнерів було профінансовано понад половину потреб державного бюджету, подібна ситуація зберігається і у 2023 році. Зовнішні гранти та кредити також підтримали платіжний баланс і міжнародні резерви, які на сьогодні вже перевищили довоєнний рівень. Завдяки цьому Національний банк України зберігає свою активну присутність на валютному ринку. Ситуація на валютному ринку є контрольованою завдяки коригуванню обмінного курсу та низки валютних обмежень. Завдяки збільшенню державних

видатків на виплати військовослужбовцям і постраждалим від війни вдалося підтримати доходи населення та компенсували їхнє суттєве скорочення в приватному секторі.

Підтримка України з боку іноземних партнерів, починаючи з перших днів війни, постійно зростає завдяки успіхам ЗСУ на полі бою та дипломатичним зусиллям. За оцінкою Інституту світової економіки (Кіль, Німеччина) загальна сума наданої офіційної фінансової, військової та гуманітарної допомоги країн-партнерів уже перевищує 120 млрд дол. США. Для подальшої фінансової підтримки Рада ЄС погодила новий механізм допомоги Україні на 2023 рік у сумі 18 млрд євро. Конгрес США у свою чергу підтримав надання близько 45 млрд дол. США екстреної допомоги для України у різних формах, передусім для потреб оборони, включно з підтримкою союзників [2; 3].

В умовах воєнного стану і обмеженості фінансових ресурсів усі кошти, які акумулюються у Державному бюджеті України спрямовуються на задоволення першочергових потреб оборони для збереження національної безпеки. При цьому, фінансова безпека відіграє своєрідну роль посередника між структурними елементами національної безпеки у сфері оборони, правопорядку, енергетичної інфраструктури, економіки, фінансового сектора та ін., які вимагають прагматичного підходу та об'єктивної оцінки щодо ефективного розподілу коштів. У цьому контексті для посилення фінансової безпеки України необхідно здійснити перебудову всієї фінансової системи на потреби оборони держави.

В умовах воєнного стану до необхідних заходів забезпечення фінансової безпеки слід віднести перегляд індикаторів фінансової безпеки в кредитно-банківському секторі і на фінансового ринку, безпеки у сфері державних фінансів (бюджетної та боргової безпеки), валютної та грошово-кредитної безпеки з метою перегляду допустимих параметрів субіндексів, індексів, індикаторів та показників для оцінки в умовах воєнного стану. Також для подолання наслідків негативного впливу широкомасштабної агресії росії проти України на національну та світову економіку, необхідно об'єднати зусилля всього світового співтовариства, насамперед, для закінчення війни на справедливих умовах України, виплати репарацій (компенсації) з боку росії за зруйновану інфраструктуру і втрачені можливості, формування фондів відновлення економіки України, вирівнювання критичних факторів національної безпеки за всіма складовими та забезпечення політичної стабільності [4, с. 337].

Таким чином, забезпечення фінансової безпеки України в умовах воєнного стану і в повоєнний період, необхідно здійснювати за допомогою побудови ефективної моделі взаємодії державних інституцій і громадських організацій в контексті проведення постійного фінансового контролю та створення необхідних умов для забезпечення фінансової безпеки країни на всіх рівнях. Для досягнення високого рівня фінансової безпеки країни необхідно розробити і реалізувати ефективну економічну стратегію держави, спрямовану на досягнення високих конкурентних позицій і переваг на міжнародних ринках, реформувати законодавчу базу у фінансовій сфері та привести її у відповідність до міжнародних стандартів. З метою завчасного виявлення зародження кризових явищ та впровадження превентивних заходів щодо мінімізації їхнього негативного впливу на фінансову систему країни в цілому необхідним є постійний моніторинг за світовими економічними процесами.

Список використаних джерел:

1. Звіт про фінансову стабільність НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/report>
2. Богдан Т. Рятівне коло й побічні наслідки зовнішнього фінансування України // Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/01/30/696492/>
3. Богдан Т. Фінансово-економічні наслідки війни // Економічна правда. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoeconomichni_naslidki.html
4. Тулуш Л.Д., Леонтович С.П., Радченко О.Д. Державне регулювання фінансової безпеки в умовах воєнного стану // Економіка та держава. С. 331-338. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-41>.

Філіпенко А.С.
 д.е.н., професор,
 професор кафедри світового господарства
 і міжнародних економічних відносин
 Київського національного університету
 імені Тараса Шевченка
 м. Київ

ПОЛІТЕКОНОМІЯ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСІВ

Політекономія міжнародних фінансів зосереджується на відносинах між країнами, між країнами та регіональними економічними об'єднаннями, аналізує діяльність міжнародних фінансових інституцій тощо. Розглянемо політико-економічний вимір міжнародних фінансів, який позначається терміном “financial statecraft”¹. Традиційний підхід означає використання розвинутими країнами чи коаліціями країн фінансових важелів, як механізм зовнішньополітичного тиску, з метою примусу країн, що перебувають під санкціями, до зміни їхньої поведінки. Сучасні підходи пропонують розширене трактування фінансового управління. Воно включає, з одного боку, не тільки заморожування банківських вкладів, спрямованих на фінансування тероризму, а й призупинення державних інвестицій і позик, валютні війни, міжнародний фінансовий кризовий менеджмент. Водночас провідні країни використовують фінансові і монетарні механізми у сфері міждержавних економічних відносин та у формуванні глобальних ринків.

У зв'язку із застосуванням у державному фінансовому управлінні фінансових і монетарних важелів його називають дуальним. Беручи до уваги світові фінансові кризи 1995-1996 рр. та 2008-2009 рр. і останні спалахи у банківських системах США і Швейцарії, докладніше зупинимось на захисних та системних методах державного фінансового управління, які переважно застосовуються в перехідних економіках та в економіках з новими ринками. Зазначені методи використовуються задля уникнення руйнівного впливу глобальних фінансових ринків та незадовільного глобального економічного і фінансового урядування. На даний час виокремилися три типи стратегій щодо захисних та системних методів державного фінансового управління: антициклічні, монетарні та інституційні. За першої стратегії запроваджуються інтервенціоністські фінансові заходи такі, як нарощування міжнародних резервів, контроль за рухом капіталу, використання національних банків для імплементації антициклічної політики. Така політика спрямовується на застосування запобіжних заходів щодо «зараження» (contagion) від глобальних ринків внаслідок несподіваних змін щодо доступності до міжнародної ліквідності, яка становить за деякими оцінками 130 трлн. дол США [2, р. 1]. Об'єктивні потреби в ліквідності, з одного боку, випливають із циклу глобальної ліквідності, з іншого - вираховуються на основі макроекономічних параметрів країни. Спрощений варіант розрахунку ліквідності має такий вигляд:

$$L_t = I_t + DFA_t, \text{ де} \quad (1)$$

L_t - обсяг ліквідності,
 I_t - фіксовані інвестиційні ресурси,
 FAt - фінансові ресурси.

Друга формула акцентує увагу на інвестиційних витратах, фінансових інвестиціях та на залишках готівки включно з банківськими депозитами:

$$L_t = I_t + I_{f,t} + DCH_t, \text{ де} \quad (2)$$

$I_{f,t}$ - фінансові інвестиції,
 CH_t - залишки готівки включно з банківськими депозитами.

Нарешті, альтернативна декомпозиція набуває такого вигляду:

$$L_t = I_t + A_t \cdot DP_{f,t} + DBD_t, \text{ де} \quad (3)$$

¹ statecraft (англ.) – мистецтво управління державою

A_t - фондові активи,

$P_{f,t}$ - ціни активів,

BD_t - банківські депозити [2, р. 56-58, 229].

Друга системно-захисна стратегія стосується монетарних аспектів державного фінансового управління оскільки головним завданням виступає захист національної грошової одиниці від тиску глобальних ринків. Даний виклик зумовлений як неможливістю здійснення запозичень у власній валюті, так і тим, що ні держава, ні фірми не мають достатніх внутрішніх джерел довгострокового фінансування. Отже, створюється подвійна невідповідність у сфері запозичень як із монетарного боку, так і з боку термінів (строків). Одним із варіантів вирішення проблеми є формування фінансових ресурсів у межах регіональних торгово-економічних об'єднань.

Контури третьої, інституційної стратегії стали виразно проявлятися після світових фінансових криз 1995-1996 рр. та 2008-2009 рр., коли голос країн з новими ринками став відчутнішим у системі глобального фінансового урядування. До Групи 20, головним завданням якої є економічні питання, увійшла низка країн, що розвиваються. На постійній основі діє Рада з фінансової стабільності, відбуваються регулярні зустрічі міністрів фінансів і керівників центральних банків, наради на рівні керівників урядів і глав держав. Свідченням посилення участі країн, що розвиваються, у вирішенні світових фінансово-економічних проблем була остання зустріч Групи 20 на найвищому рівні, яка проходила під головуванням Індонезії у 2022 р.

Отже, міжнародна політична економія на міждисциплінарній основі досліджує систему міжнародних фінансових відносин, акцентуючи увагу на стосунках між країнами, між країнами та регіональними економічними об'єднаннями, аналізує діяльність міжнародних фінансових інституцій. Зростаючого значення на сучасному етапі набуває державне фінансове управління, яке використовується як провідними індустріальними країнами, так і країнами з новими ринками.

Список використаних джерел:

1. Armijo L.E. Financial Statecraft in: The Palgrave Handbook of contemporary international political economy / Ed. by T. S. Shaw et al. Ottawa, 2019. 718 p.
2. Howell M. J. Capital Wars. The Rise of Global liquidity. London, 2020. 304 p.

Kuznietsova N.

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Department of International Finance
Educational and Scientific Institute of International Relations
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Bilko A.

student, major: economics and politics
University of Toronto, Toronto, Canada

THE ROLE OF SPECIAL ECONOMIC ZONES IN THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF LATIN AMERICAN COUNTRIES

The deepening of specialization and cooperation processes between countries, increasing competition on international markets, creation and operation of special economic zones (SEZs) are especially relevant in the current conditions of globalization processes. Currently, there are around 5 400 SEZs in 147 countries. The variety of SEZs types is very significant. But the main differences in the functional purpose of SEZs can be observed by groups of countries with different stages of economic growth. In developed countries the most common are SEZs aimed at facilitating trade logistics. In developing countries and countries with transition economies, SEZs are used as an investment and industrial policy tool. In these countries SEZs are aimed at industrial development, such as export production development, attraction of advanced technologies or conducting their own research and development, the development of innovation potential and job creation. SEZs are an effective investment policy tool for countries and part of the competitive package of measures provided by these countries to attract foreign investors along with other forms of foreign investment promotion. SEZs are a kind of catalyst for foreign investment and are widely used in developing countries.

In recent decades, Mexico has demonstrated the positive effects of its active integration into the world economy, which has ensured its access to international capital markets (foreign direct investment (FDI) flows to the country amounted to US\$ 35 billion annually before the start of the COVID-19 pandemic) [1]. Since the 1960s, the Mexican government has followed a consistent policy of attracting foreign direct investment in the manufacturing industry. The main role in attracting investment is given to export and import companies, zones called “maquiladoras” in Mexico. There are about 3 000 “maquiladoras” registered in Mexico. In the top 100 companies in terms of the number of “maquiladoras” and the number of employees, the leading positions are held by US companies (65 out of 100 large ones) and by a significant margin they are followed by companies from countries such as Japan, Canada, China, the Republic of Korea, France, Finland.

“Maquiladoras” are the most dynamic sector in the country’s economy. The essence of the “maquiladoras” mechanism consists in granting (both foreign and national investors) special preferential treatment in the manufacturing of industrial products for export. With the help of “maquiladoras”, Mexico improved its economic performance, began restructuring the national economy in order to increase the role of advanced industries. FDI flows to “maquiladoras” sector are 40% of total FDI flows to Mexico. “Maquiladoras” account for 15% of the country’s GDP and 25% of manufacturing production. “Maquiladoras” products account for 50% of the country’s total industrial exports and the rapid growth of production in these companies has a positive impact on the formation of a trade balance. In the last decades, the growth rate of “maquiladoras” manufacturing was 9,7% annually against the background of 3,5% annual growth in manufacturing production. Thus, the “maquiladoras” were one of the main tools of economic growth for Mexico in a number of macroeconomic indicators [2,3].

Fifty years ago, the National Council of the Maquiladora Export Industry was created to establish and control the activities of “maquiladoras”. “Maquiladoras” can be created in any legal form, with 100% foreign capital or mixed capital. According to the types of administrative

management “maquiladoras” can be divided into 3 types: 1. Companies wholly or partly owned by foreign capital and wholly controlled by the main foreign company. Companies of this type are the most widespread in Mexico (85% of the total number of “maquiladoras”) and have the greatest benefits and privileges; 2. Companies operating under long-term contracts. This type of “maquiladoras” is associated with the contracts placement for manufacturing according to a certain technology and designed purpose. The customer does not control the manufacturing process, he/she will receive the finished product and will be engaged in sales; 3. “Shelter” companies were created to fulfill a specific order. Generally, these companies are owned entirely by Mexicans and work on foreign (American) orders. “Maquiladoras” of this type work on imported raw materials and semi-finished products of the customer, independently hire workers, deal with organizational issues, control the manufacturing process and quality, ensure transportation and deal with customs benefits. Proportion of “shelter” companies in the total number of “maquiladoras” is 8% in Mexico.

At the beginning of its activity, “maquiladoras” focused on the manufacturing of finished products based on imported components. But the strategic goal of Mexico in the field of “maquiladoras” regulation was a gradual increase of the national proportion of components (manufactured directly in Mexico) in the finished products of “maquiladoras”, that is, an increase in the cost of the national manufacturer’s products. At the current stage, there is a strong integration of “maquiladoras” to the country’s national economy system with a constant increase of the national manufacturers’ proportion (and its technological complexity) in the finished products of “maquiladoras”. “Maquiladoras” have gradually moved away from “purely assembly industries”, operated only on imported items. For example, consider the main concentration industries of “maquiladoras” and national manufacturers in manufacturing: manufacturing of components for electrical and electronic industry is 24,4%; manufacturing of units and parts in the automotive industry is 23,5%; manufacturing of electrical and electronic equipment is 11,5%; other industries are 12%, on average [2].

Let us focus on the benefits system provided by the Mexican government for “maquiladoras”, since they evoked such successful and rapid development of this type of companies and attracted FDI in very large numbers. The first group of benefits includes customs benefits on temporary import for the following product groups: a) raw materials, parts, units and components for manufacturing goods for export; b) packaging and container materials used for exported goods; c) fuel and lubricants used in the manufacturing process; d) machinery, equipment, tools used in the manufacturing process; e) quality control tools for exported products, equipment for research purposes, communication tools, tools for environmental control in the manufacturing process. Customs clearance of imported goods for “maquiladoras” is carried out according to a simplified procedure.

And it is important to mention that for the development of the national economy these benefits are granted only if certain requirements for investors are met. Thus, “maquiladoras” have the right to receive import customs benefits if: a) the company’s annual export is at least USD 500 000; and/or b) the company “maquiladoras” strongly adheres to the exported products proportion (at least 30% of manufactured products, although there is a difference in the industrial fields and sometimes reaches 80%). In case if “maquiladoras” products (more than defined proportion) were sold on the domestic market, the received “maquiladoras” import benefits should be compensated to the state.

The second group of benefits for “maquiladoras” companies includes different financial and credit benefits. It could also be government support by financing the cost of construction, purchase of machinery, equipment, vehicles, as well as the cost of conducting marketing research, preparing business plans, acquiring technology and know-how, running advertising campaigns. The third group is tax benefits, which include: a) the right to reduce the tax base; b) VAT exemption of imported and domestic goods used in the further manufacturing process. The second and third groups of benefits are connected with the strict requirements for “maquiladoras” on development of advanced manufacturing methods and introduction of the latest technologies in manufacturing activity, as well as compliance with the strict requirements for “internal content”. The fourth group of benefits included the creation of a visa facilitation mechanism for administrative and technical foreign workers.

Significant changes have taken place in the industrial structure of “maquiladoras” during their fifty years of existence. The first “maquiladoras” companies appeared half a century ago in the textile, clothing industry and in “purely assembly” manufacturing of televisions, that is, they were focused on manufacturing processes, requiring minimal labor qualifications and minimal technological knowledge from the domestic market. The process of technological complexity in the “maquiladoras” manufacturing processes took place gradually. The development of scientific and technological progress in Mexico and the introduction of TNCs technologies created the conditions for upgrading the skills of Mexican manufacturers and for increasing Mexican domestic proportion in finished “maquiladoras” products. The activity nature and technological complexity of the processes in “maquiladoras” companies gradually changed. Now most of “maquiladoras” are high-tech companies in the electronic, electrical and mechanical engineering and automotive industry, as well as in the textile industry. For example, “General Motors” has 15 “maquiladoras” factories in Mexico, which employ 22 000 workers [4,5].

Experience in the creation and functioning of SEZs shows that through the use of SEZs mechanisms and attraction of foreign capital the countries try to implement industrial development programs, boost to the development of individual branches or country’s regions, reach a new level of industrial development, improve social and economic conditions. With the help of SEZs mechanisms the governments try to combine the interests of foreign investors with the national priority programs for economic development through the use of the principle “benefits to foreign investors, requirements for foreign investors, economic effect for the development of the country”. The history of SEZs has rich experience in attracting foreign investments, its analysis and use may be useful in reasoning the methods and organization of state investment policy in Ukraine in the near future.

References:

1. Foreign direct investment (FDI) in Mexico. Retrieved from <https://tradingeconomics.com/mexico/foreign-direct-investment>
2. Mexico Manufacturing Industry Information Centre. Retrieved from <http://www.maquilaportal.com/>
3. Trading Economics. Mexico GDP Growth Rate & Mexico Foreign Direct Investment. Retrieved from <http://www.tradingeconomics.com/mexico/gdp-growth>
4. Кузнєцова Н.В. Вплив прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток країн, що розвиваються. – Сучасні тенденції міжнародного руху капіталу. Під ред. Рогача О.І. К.: ВПЦ „Центр учбової літератури”, 2019. – С. 145-179.
5. Кузнєцова Н.В. Вплив прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток країн, що розвиваються (на прикладі Мексики). Науковий журнал «Інтелект 21». – К., 2019. – Випуск 5., - с.122-130.

Казакова Н.А.

к.геогр.н., доц., завідувач кафедри міжнародних
економічних відносин імені Артура Голікова
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
м. Харків

Шолом А.С.

к.е.н., доцент кафедри міжнародних
економічних відносин імені Артура Голікова
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
м. Харків

ПЕРСПЕКТИВИ ВИРІШЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПРОБЛЕМИ В УКРАЇНІ

Україна стикається з давніми екологічними проблемами, та незбалансована експлуатація природних ресурсів і низька пріоритетність екологічних питань ускладнюють досягнення стабільного економічного розвитку країни. До 2014 року до основних екологічних проблем в Україні вважалося подолання наслідків Чорнобильської катастрофи 1986 року, торф'яні пожежі, забруднення повітря.

Після початку військових дій на Сході України у 2014 році – проблемні екологічні аспекти змістилися та додалися нові виклики. Зокрема, до таких можна віднести не лише забруднення навколишнього середовища різними видами зброї, але й, наприклад, знеструмлення міст – і, як наслідок, зупинка роботи очищувальних станцій, формування будівельних відходів у перемішку із різними видами зброї, військових елементів техніки, вирубка лісів, неумисне знищення біорізноманіття та екосистеми регіону загалом [1].

Після Революції Гідності та підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у 2014 році Україна активізувала свої зусилля щодо подолання екологічних викликів. Країна зробила багато кроків, щоб відновити та зберегти свій природний капітал, інтегрувати екологічні проблеми в економічний розвиток та прискорити перехід до зеленої та низьковуглецевої економіки [2].

Відповідно до отриманих статистичних даних щодо викидів парникових газів за останні роки, то можна побачити, що Україна протягом останніх років мала на меті зведення викидів CO₂ та загальних парникових газів до мінімуму. На це вплинув Євроінтеграційний курс України, розвиток технологій та політичні перетворення в Україні. На момент підписання Угоди про Асоціацію з ЄС загальна кількість викидів парникових газів в Україні складала 297,0 мегатон, у той час, за підрахунками у 2025 році цей показник сягне значення у 138,7 мт, що на 50,3% менше від результатів діяльності у 2014 році (рис. 1):

Рис. 1. Динаміка викидів парникових газів в Україні
Джерело: складено автором за [3]

Повномасштабне вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 року спричинило довгострокові наслідки для здоров'я людей та серйозну проблему навколишньому середовищу як на регіональному рівні, так і на глобальному. Варто відзначити, що вторгнення росії загальмувало процес, якого Україна досягла в екологічних викликах до війни. Щоденні обстріли сьогодні завдають значних ушкоджень та серйозних наслідків навколишньому середовищу, природним ресурсам, інфраструктурі України, людським життям. Це включає в себе ліси, морські та наземні екосистеми, промислові об'єкти, об'єкти критичної інфраструктури, зокрема це ТЕС, ГЕС, кожного дня існує загроза з боку Запорізької АЕС та ін.

До вторгнення росії, Україна у своєму розвитку досягала ключових екологічних цілей. Зелені показники зростання перед вторгненням в Україну поступово зростали із розвитком країни відповідно до стандартів Європейського та світового розвитку. З 24 лютого 2022 р., постійні удари по нафтопереробним, хімічним заводам, енергетичним об'єктам, промисловим базам та трубопроводам викликало токсичне забруднення повітря, води та ґрунту. Це створює ризик довгострокових загроз здоров'ю, таких як рак і респіраторні захворювання, але не лише в межах України, але й далеко за її кордонами [4].

Також, варто відзначити, що рівень відходів в Україні критично підвищився, що включає в себе пошкоджені або покинуті військові транспортні засоби, техніку, уламки снарядів, цивільні транспортні засоби та будівельне сміття, незібрані побутові та медичні відходи. Деякі з цих відходів є токсичними і потребують спеціальної утилізації та транспортування (наприклад, медичні відходи або осколки снарядів). Будівельне сміття також може містити токсичні речовини (азбест має вплив на легені) і важкі метали, такі як свинець і ртуть, які пов'язані з кількома ризиками для здоров'я. Очікується, що у 2025 році показник збільшиться майже вдвічі для більшості позицій. Але з огляду на сучасну ситуацію, важко уявити, в скільки разів відбудеться приріст утворених відходів.

Таким чином, варто відзначити, що у своєму розвитку Україна після підписання Угоди про асоціацію з ЄС у 2014 році – максимально намагалася наблизитися до необхідних стандартів ЄС в сфері екології. До головних проблем природокористування в Україні відносяться забруднення повітря та викиди шкідливих речовин, які мають негативний вплив як на оточуюче середовище, так і на здоров'я людини. Після початку військових дій у 2014 році та оголошення повномасштабної війни – екологічний фокус змістився на інші виклики.

Сьогодні до головних викликів можна віднести утилізацію військових відходів, неналежну утилізацію медичних речовин, атаки на об'єкти критичної інфраструктури, які згодом впливають на екологічне середовище регіонів та країни.

Список використаних джерел:

1. Як війна впливає на довкілля і як можна допомогти його відновлювати. URL : <https://susilne.media/231917-ak-vijna-vplivae-na-dovkilla-i-ak-mozna-dopomogti-jogo-vidnovlupati-rozpovidae-ekologina/> (дата звернення: 16.05.2023).
2. Ukraine—Support in Approximation of the EU Environmental Acquis. URL : <https://www.dai.com/our-work/projects/ukraine-support-in-approximation-of-the-eu-environmental-acquis> (дата звернення: 16.05.2023).
3. WorldBank. Data Bank. World development indicators. URL : <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators#> (дата звернення: 16.05.2023).
4. Ukraine Wants russia to Pay for the War's Environmental Impact. URL : <https://time.com/6222865/ukraine-environmental-damage-russia/> (дата звернення: 16.05.2023).

Якубовський С.О.

д.е.н., завідувач кафедри світового господарства
і міжнародних економічних відносин

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Шендерова А. Р.

Студентка 1 курсу магістратури

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

ДИНАМІКА МІЖНАРОДНИХ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПОЗИЦІЙ УКРАЇНИ, МОЛДОВИ ТА ГРУЗІЇ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Динаміка інвестиційних позицій є комплексним процесом, який залежить від таких факторів як внутрішні реформи, економічна політика та геополітичне середовище загалом. Грузія та Молдова – країни, які знаходяться біля кордону обох сторін озброєного конфлікту, тому економіки цих країн вже зараз відчувають наслідки війни, яка продовжується в активній фазі. Грузія та Молдова також мають напружені політичні відносини з Росією, які особливо загострилися через окупацію Росією Придністров'я, Абхазії та Осетії. Разом з тим керівництво Грузії та Молдови з економічних міркувань продовжують підтримувати з зв'язки з Росією про що, наприклад, свідчить відновлення у травні 2023 році прямого авіасполучення між Грузією та Росією.

Проаналізуємо, яким чином повномасштабна агресія Росії вплинула на чисті міжнародні інвестиційні позиції (ЧМП) країн, поквартальна динаміка яких наведена у таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка ЧМП України, Грузії та Молдови у 2022 році, млн дол. США

	Кв 1 2022	Кв 2 2022	Кв 3 2022	Кв 4 2022
Україна	-15486,5	-13743,7	-206,297	-3412,74
Молдова	-5628,04	-5715,01	-5676,96	-6041,23
Грузія	-26480,4	-26839,7	-26552,4	-28325,9

Джерело: підраховано авторами на основі даних [2; 3].

Україна, Молдова та Грузія мають від'ємні значення ЧМП протягом всіх чотирьох кварталів 2022 року, тобто сукупні зовнішні зобов'язання цих країн перевищують їх активи, номіновані в іноземній валюті.

Серед досліджених країн найбільш значне від'ємне сальдо ЧМП має Грузія, в якій зовнішні зобов'язання майже в три рази більше за активи країни. При цьому загальний стан ЧМП Грузії за 2022 рік погіршився майже на 2 млрд. дол. США чи на 7%. Разом з тим у 2022 році дефіцит рахунку поточних операцій в платіжному балансі Грузії скоротився через зменшення дефіциту балансу товарів та послуг та примноженню вторинних доходів у країну. Ця тенденція щодо покращення поточного рахунку ймовірно пов'язана з тим, що Грузія, незважаючи на тиск з боку Європейського Союзу та США, не підтримала антиросійські санкції, продовжуючи торгівлю з визнаною у світі країною-агресором. При цьому Грузія стала притулком для багатьох чоловіків з Росії, які сховалися у Грузії від мобілізації в Росії, що також сприяло покращенню поточного рахунку Грузії завдяки додаткових надходжень за статтею вторинні доходи [3].

З серед інших країн, що досліджуються, ситуація у Молдова є відносно більш стабільною, а від'ємне сальдо її ЧМП майже не перевищувало -6 млрд. дол. США. При цьому валюта країни почала девальвувати ще до початку повномасштабного вторгнення Росії на територію України, проте це зниження валюти значно прискорилось після і продовжилось до середини 2022 року. Наразі молдавський лей укріплюється і повернувся до рівня початку лютого 2022. Активи Молдови протягом 2022 року залишались досить стабільними, проте

значних змін зазнали резервні активи, які примножились на майже 1 млрд. дол. США, а вартість активів інших інвестицій зменшились. Щодо зобов'язань перед іншими країнами, то вони також примножились за рахунок інших інвестицій, особливо на кінець 2022 року міжнародні кредити були надані більше ще на 500 млн. дол. США. Інші статті міжнародної інвестиційної позиції з огляду зобов'язань майже не змінились.

Щодо змін ЧМПП Молдови, то у 2022 році простежується її погіршення, вартість зобов'язань збільшилась ще майже на 1 млрд. дол. США. Вартість активів майже не змінилась. Платіжний баланс країни також погіршився: дефіцити рахунку поточних операцій та фінансового рахунку не тільки залишилися, а й збільшились в абсолютному значенні через негативне збільшення балансу товарів та послуг та примноженням зобов'язань перед нерезидентами Молдови [4].

Українська ЧМПП значно погіршилась у першому кварталі 2022 року. Через російське вторгнення українська економіка стала залежною від іноземних кредиторів, українські зобов'язання різко збільшились. Але в цілому за 2022 рік активи України збільшились на 10 млрд. дол. США. Це зростання обумовлено збільшенням вартості портфельних інвестицій у четвертому кварталі 2022 року, а також вартість активів інших інвестицій суттєво збільшилась на кінець 2022 року. Резервні активи майже не змінились у свої ринковій вартості, а прямі інвестиції протягом року зменшувались.

Загалом, порівнюючи ЧМПП України за 2021 і 2022 роки, варто відзначити, що вона значно покращилась, тобто від'ємне сальдо скоротилась в декілька разів. Причиною тому є скорочення виплат по зобов'язанням за всіма типами інвестицій, окрім інших інвестицій, а також збільшення активів за рахунок переоцінки вартості портфельних та інших інвестицій. При цьому платіжний баланс України у 2022 році суттєво покращився. Хоча торговий баланс України погіршився через суттєве скорочення експорту, яке було викликано розтрощенням підприємств, пошкодженням землі та врожаю на території активних бойових дій та блокуванням роботи транспорту, в особливості морського транспорту, та не такого значного скорочення імпорту, скорочення виплат інвестиційних доходів, всебічна допомога міжнародних партнерів покращили стан українського рахунку поточних операцій у 2022 році [4].

Загалом, російська агресія має значний негативний вплив на міжнародні інвестиційні позиції Молдови та Грузії через створення невизначеності, нестабільності, політичних ризиків та економічних збурень. Це призводить до погіршення інвестиційного клімату, скорочення притоку капіталу і збільшення витоків капіталу з цих країн. Російська агресія також створює перешкоди для розвитку торгівлі та економічного співробітництва з іншими країнами, що вже впливає на зовнішній сектор економіки цих країн. Хоча, Україна показала покращення ЧМПП у 2022 році завдяки скороченню зобов'язань та збільшенню активів, але всі інші сфери українського життя не відчули такого покращення, а лише навпаки.

Список використаних джерел:

1. Методологічний коментар НБУ до статистики зовнішнього сектору – Режим доступу: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/BoP_methodology.pdf
2. IMF Data. Режим доступу: <https://data.imf.org/?sk=7A51304B-6426-40C0-83DD-CA473CA1FD52&sId=1390030341854> (дата звернення: 15.05.2023)
3. Національний Банк Грузії. Режим доступу: <https://nbg.gov.ge/en> (дата звернення: 15.05.2023)
4. Національний банк Молдови. Режим доступу: <https://www.bnm.md/en/search> (дата звернення: 16.05.2023)
5. Національний Банк України. Режим доступу: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 16.05.2023).

Нікіфоров П.О.

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів і кредиту,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
м. Чернівці

МОРАЛЬ У СИСТЕМІ МЕТОДОЛОГІЇ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Еволюція економічної думки свідчить, що значний час в економічній науці панувала неокласична теорія, котра базувалася на припущенні про раціональну людину та ефективні ринки, тобто по-суті економічна поведінка людини вважалась абсолютно прогнозованою, а на цій основі і взаємодії між раціональними суб'єктами у ринковому механізмі безпосередньо зорієнтовані на максимально можливу ефективність ринків. Така економіка, як сфера життєдіяльності суспільства, логічно виглядала як сфера прояву незалежних від людини, подібних до природних стихійних сил, де людина була носієм функції споживання та мала статус виробничого ресурсу. Саме тому вважалося, ще з часів Адама Сміта, що економічна наука, на відміну від інших соціогуманітарних наук, саме як наука, як певна система знань, формується і розвивається за принципами та правилами справжніх наук, якими тоді вважалися природничі науки.

У подальшому розвитку науки таке технікоресурснозорієнтоване бачення економіки обумовило достатньо обґрунтовані, на думку вчених-неокласиків, закономірності соціально-економічного розвитку, у якому національні, культурні, релігійні, політичні, соціально-ментальні характеристики (особливості) економічної поведінки людини визначалися винятково функцією максимізації доходів і корисності та мінімізації витрат, тобто базувались на всеосяжній раціональності.

Водночас підкреслимо, що саме економічна поведінка людини виступає в науці не просто окремою (особливою) економічною проблемою, вона, як і в усіх суспільних науках, кожна з яких досліджує людину під власним кутом зору, виступає як своєрідне «ядро» науки, головний несучий елемент теоретичного «каркасу» економічної науки і всіх її відгалужень, у тому числі і фінансової науки. Якраз поведінка людини вимагає детального дослідження, адже якщо не визначити основні підходи, стандарти, норми, шаблони, типові рішення людей у процесі їх життєдіяльності, то, мабуть, складно розуміти економіку комплексно, як систему відносин (комунікацій) між людьми у процесах продукування, розподілу, обміну, споживання різноманітних ресурсів і кінцевих благ.

Сучасні наука і практика здійснюють спроби розширити ступінь інформованості в аналізі поведінки економічних суб'єктів у різних аспектах прийняття економічних і фінансових рішень. Одним із таких аспектів, на наше переконання, має виступати морально-етичний, тобто моральний дискурс повинен бути присутній у фінансово-економічних дослідженнях, особливо при аналізі поведінкових моделей економічних суб'єктів, а мораль і етика як чинники соціальної дійсності (взаємодій між людьми у соціумі) мають бути присутні в самій людській діяльності.

Діяльність у соціумі та її пізнання соціогуманітарними науками – це взаємодії соціально сформованого та зацікавленого суб'єкта, його діяльність органічно пов'язана з його позицією у суспільстві, світоглядом і панівними вченнями, з ідеологією, та взагалі, з універсаліями культури у цілому. На відміну від природничих наук, у суспільних об'єкт не тільки вивчається, пізнається, але й водночас, та, навіть у першу чергу, оцінюється, тобто аналіз об'єкта здійснюється завжди з певних, як правило, явних ціннісних позицій, установок, інтересів, а сам процес мислення у дослідника йде «в категоріях цінностей».

Для суспільствознавства у цілому як «людинознавства», як ціннісно «навантаженого» соціального і гуманітарного знання мораль у системі цінностей відіграє провідну роль

унаслідок її інтегруючої ролі, тобто розуміння її як чинника, який «пронизує» стійкі загальнолюдські взаємодії та соціальні, культурні цінності у вигляді взірців, ідеалів, традицій. Останні формуються у тій або іншій культурі стихійно або свідомо як, наприклад, у релігії, вони передаються як традиції, засвоюються людиною у процесі навчання і повсякденного життя.

Не просто важливість, а необхідність морально-етичного підходу при аналізі людської діяльності (у т.ч. в економіці, при прийнятті фінансово-економічних рішень) впливає із самої природи людини, яка передбачає як, власне, раціонально-економічну, так і етичну орієнтацію поведінки індивідуума, суб'єкта. Сфера прийняття фінансово-економічних рішень виступає як сфера вибору важелів та інструментів при здійсненні визначених цілей, а морально-етична сфера – це вибір правильних цілей, цінностей і норм, які з них випливають.

Аналітично, в межах теоретичного дослідження, їх можна розділити, проте в реальній конкретно-практичній ситуації вони зливаються, стають нероздільними. Моральні принципи виступають безпосередньо чинником реальної соціальної дійсності, у тому числі і в економіці, а у своїй глибинній суті, онтологічно, економічна діяльність, як система людських взаємодій, містить морально-етичні засади, тому що найбільш глибинна, найбільш суттєва характеристика природи людини полягає в моральному [1, с.110-111], а тому економічна і фінансова наука зобов'язані опікуватись морально-етичними характеристиками суб'єктів які приймають фінансово-економічні рішення [2, с.111].

Нобелівський лауреат з економіки, американський професор Дж. Б'юкенен наголошував ще в кінці 90-х років ХХ століття: «Майже з необхідністю будь-який діагноз суспільно-економічного і політичного ладу в кінці століття має містити і морально-етичні виміри. Ми повинні стати філософами-моралістами у тому значенні цього поняття, яке воно мало у ХVIII столітті» [3, с.136]. У сучасних умовах ця думка видатного науковця є ще більш актуальною.

Постійні інституціональні трансформації фінансових систем, які здійснюються сьогодні, відбуваються на існуючих моральних підвалинах суспільного ладу, проте ці трансформації приводять до наслідків, які треба аналізувати і у моральних вимірах. Сучасне глобальне людство постійно відчуває надзвичайну гостроту таких проблем як відновлення морально-етичних засад життєдіяльності, пошуку тих шляхів та інструментів модифікації суспільних, у т.ч. політико-економічних та фінансових інститутів, які б сприяли справжнім перетворенням правил і стандартів поведінки людей у напрямку їх більшої «людяності» і моральності.

Саме поняття морального і «правильного» суспільства передбачає по-перше, «власне моральних» людей у їх відносинах з іншими, а по-друге, щоб бути моральними, ці відносини мають базуватися не тільки на особистому інтересі та міркуваннях практичної зацікавленості, навіть якщо повага і чесні наміри до інших, які необхідні, ґрунтуються на цьому. У цьому сенсі саме держава, по аналогії з тим, як вона в рамках власної економічної політики доповнює, підрегулює ринковий механізм, повинна від імені суспільства і за рахунок суспільного (тобто спільного) ресурсу все більше «моралізувати» людські спільноти, спільну життєдіяльність людей.

Список використаних джерел:

1. Базилевич В.Д., Ільїн В.В. Метафізика економіки. Київ: Знання. 2007. 718 с.
2. Нікіфоров П.О. Морально-етичний дискурс в економічних дослідженнях як об'єктивна вимога розвитку науки. *Економічний та управлінський потенціал соціалізації економіки: монографія* / за заг. ред. З. І. Галушки. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича, 2020. С. 106-112.
3. Б'юкенен, Джеймс М., Масгрейв, Річард А. Суспільні фінанси і суспільний вибір. Два протилежних бачення держави: Пер. з англ. К.: Видавничий дім «КМ Академія». 2004. 175 с.

СЕКЦІЯ ДОПОВІДЕЙ ЕКСПЕРТІВ, НАУКОВИХ ТА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Баластрик Л.О.

канд. екон. наук, доцент, економічний експерт,
видавництво «Борівітер»

ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВОЄННО- СТРУКТУРНОЇ КРИЗИ В УКРАЇНІ

Грошово-кредитна політика в умовах війни стає одним з основних економічних важелів стабілізації. Модель інфляційного таргетування з плаваючим валютним курсом, яка була притаманна довоєнній економіці України, не ефективна під час воєнного стану.

В умовах структурної кризи (наприклад, спровокованої пандемією чи війною) пріоритетом стабілізаційної політики центрального банку стає створення умов для насичення грошовою пропозицією критично важливих сегментів реальної економіки та державних фінансів [1, с. 16].

Україна з лютого 2022 року знаходиться в умовах воєнно-структурної кризи, яка не подібна до структурної кризи мирного періоду та часів ковіда. Вона має ряд специфічних ознак:

- 1) 30% території України окуповано, що суттєво змінило структуру економіки;
- 2) ворожими ракетними ударами пошкоджено близько 40 % енергетичної інфраструктури України;
- 3) суттєво порушені логістичні зв'язки як в середині країни, так і за її межами;
- 4) змінилася структура та обсяги попиту на товари та послуги через зниження доходів макроекономічних суб'єктів, у тому числі, внаслідок вимушеної міграції 7,4 мільйонів українців;
- 5) зміна пріоритетів бюджетної політики уряду (збільшення воєнних витрат та витрат на соціальний захист в умовах значного зменшення доходів бюджету) та інші.

В цих умовах НБУ застосував нетипові засоби монетарної політики спрямовані на підтримку ліквідності банківського сектора, державних фінансів, фінансів реального сектора економіки шляхом емісійного насичення економіки грошима. Усвідомлюючи потенційні ризики монетизації дефіциту державного бюджету, Національний банк став фінансувати лише критичні видатки Уряду в обмежених обсягах шляхом купівлі державних цінних паперів на відкритому ринку, здійснюючи ці операції максимально прозоро. Звичайно під час війни дуже важко запобігти загрозі посилення ефекту “фіскального витіснення” та високої інфляції, але НБУ і Уряд з цим викликом справились.

Запровадження воєнного стану 24 лютого 2022 року супроводжувалось посиленням контролю за рухом капіталу, переходом до фіксованого обмінного курсу та початком монетарного фінансування державного бюджету з боку НБУ. Вся діяльність фінансового ринку, включно з ринком РЕПО, була призупинена, крім торгівлі військовими облігаціями, а з серпня 2022 року – всіма державними цінними паперами. Був введений мораторій на проведення транскордонних валютних операцій, заборонено видачу готівки з валютних рахунків для юридичних осіб та обмежено для населення.

Валютні обмеження дали змогу забезпечити критичні потреби економіки без значної шкоди для валютного ринку: потреби у валюті для критичного імпорту покривалися повністю, тоді як для капітальних операцій – обмежено. Значний попит на валюту під час війни задовольнявся через постійне здійснення валютних інтервенцій – чистий продаж валюти НБУ з початку війни становив понад \$18 млрд. Населенню була забезпечена можливість здійснення критично необхідних операцій. Для біженців лишилася опція розрахунків картками, а також надана можливість обміну готівкових гривень на валюту за кордоном в певних обсягах.

Фіксований валютний курс потребував значних валютних резервів для підтримки його

на визначеному рівні та відповідного методичного забезпечення для прогнозування. Зовнішня фінансова допомога від початку агресії відіграла критично важливу роль щодо поповнення валютних резервів та збалансування валютного ринку країни, гальмування інфляційних процесів. Обмінний курс переважно формувався за рахунок неринкових чинників (надходження міжнародної допомоги та доступності зовнішніх ринків збуту). У 2022 році Уряд отримав 31,1 млрд дол. зовнішнього фінансування для наповнення державного бюджету, в тому числі 14,3 млрд у формі грантів. Станом на 1 травня 2023 року міжнародні резерви України за попередніми даними становили 35 952,52 млн дол. США. Такий обсяг резервів є рекордним за останні 11 років.

Критики регульованого курсу відмічають, що за відсутності чітких правил визначення паритету валют фінансові інститути обґрунтовують свої рішення політичною доцільністю (а під час війни це є реальністю). Суттєвим недоліком цього режиму є непрогнозованість зовнішньоторговельних та інвестиційних потоків. Щодо переваг застосування регульованих плаваючих валютних курсів, то слід відмітити обмеження відхилень валютних курсів від офіційних паритетів за допомогою валютних інтервенцій та прогнозований вплив на грошову політику [2, с. 24]. На сьогодні Україна не готова перейти до класичного (вільного) режиму плаваючого валютного курсу.

Національний банк України з 7 квітня 2023 року оновив операційний дизайн монетарної політики з метою посилення ринкових стимулів залучення банками строкових депозитів населення в національній валюті, зниження ризиків для валютного ринку та міжнародних резервів. Обсяги інтервенцій НБУ з продажу іноземної валюти на валютному ринку України знижуються третій місяць поспіль. Така динаміка зумовлена кількома факторами: сезонним чинником, обмеженням непродуктивного відпливу капіталу (в тому числі через урегулювання діяльності у сфері грального бізнесу) та стабілізацією курсових очікувань. Останньому сприяла послідовна монетарна політика НБУ, спрямована на підвищення привабливості гривневих активів та відмова від прямого фінансування дефіциту бюджету у 2023 році [3].

На сьогодні головними завданнями Національного банку є протидія викликам воєнного часу шляхом тісної взаємодії з Урядом для сприяння залученню необхідного зовнішнього фінансування від міжнародних організацій та країн-партнерів, зокрема спрямованого на розв'язання проблем у гуманітарній сфері, відбудову знищеної інфраструктури, реструктуризацію економіки України, тобто для подолання наслідків воєнно-структурної кризи. Структурна перебудова економіки у повоєнний час повинна супроводжуватися переходом до енергозберігаючих, матеріалозберігаючих та працевзберігаючих технологій. Матеріаломісткість виробництва в нових технологічних галузях повинна бути набагато нижчою, ніж у традиційних. Така перебудова прискорить перехід до інноваційної моделі економіки України.

Після війни наша країна значною мірою потребуватиме зовнішнього фінансування протягом тривалого часу. У цей період слід приділити особливу увагу підтримці макроекономічної стабільності, зокрема, уникаючи надмірного припливу іноземного фінансування в низькопродуктивні галузі або на споживання, тобто акцент в грошово-кредитній політиці повинен бути спрямований на подолання наслідків воєнно-структурної кризи.

Список використаних джерел:

1. Валютне регулювання та курсова політика в період війни та після перемоги [Електронний ресурс] // Національний банк України: Режим доступу: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article. С.16.
2. Л.О. Баластрик Механізм валютного регулювання економіки. - Наукові праці НДФІ, №2, 2018. С.24.
3. НБУ оновлює операційний дизайн монетарної політики для посилення макрофінансової стійкості [Електронний ресурс] // <https://bank.gov.ua/news/all/natsionalniy-bank-z-7-kvitnya-vprovadjuje-anonsovani-zmini-do-operatsiy-nogo-dizaynu-monetaryi-politiki-dlya-posilennya-makrofinansovoyi-stiykosti>

Біленко Ю.І.

канд. екон. наук, доцент
завідувач кафедри міжнародного економічного аналізу і фінансів
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів

ВАЛЮТНО-ФІНАНСОВА СТАБІЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ ТА УСПІШНІСТЬ ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ

Кризові явища в економіці спонукають до глибокого аналізу механізмів функціонування виробничих, фінансових, валютних елементів системи, особливо, з точки зору їх оптимальної комбінації та ефективності.

Якщо визначити домінуючі риси української економіки за період від перших ліберальних реформ, то її основними макроекономічними рисами були галопуюча інфляція і дуже значне знецінення національної валюти, яка дозволяла покривати значний дефіцит державного бюджету в межах 8-11% від ВВП, а також забезпечувала перерозподіл доходу на користь монопольних виробників за рахунок домашніх господарств. Протягом чотирьох років тривав „еволюційний шок” переходу економіки на світові ціни на відміну від одномоментних шоків у наших західних постсоціалістичних сусідів. На нашу думку, це створило умови для набуття фінансовою системою нової інерційності в обслуговуванні функціонування застарілого виробничого апарату та його консервації.

Кінець першого етапу знаменний початком стабілізаційних заходів у валютно-фінансовій системі держави на основі лібералізації валютного ринку та неемісійного фінансування дефіциту державного бюджету.

Це був сприятливий момент для переходу до структурної перебудови виробничого апарату через масове залучення іноземних інвестицій, що не було здійснено.

Платоспроможний попит населення в цей час почав зростати високими темпами (середня заробітна плата зросла більш, ніж у три рази у порівнянні з першим етапом реформ), що є одним з головних чинників привабливості країни для прямого інвестування.

Хотілось би зосередити увагу на тому, що негативне сальдо поточних операцій покривалось через позитивне сальдо рахунку операцій з капіталом, яке в основному було сформовано за рахунок зростання обсягу зовнішнього державного боргу, а не притоку довгострокових прямих іноземних інвестицій. Крім того, приплив капіталу з-за кордону спрямовувався на фінансування дефіциту бюджету, особливо тих видатків, які йшли на поточне споживання та соціальний захист населення.

Таким чином, тимчасовий надлишок зарубіжних коштів був використаний не на структурну перебудову виробничого апарату економіки, оптимізацію експорту, енергозбереження, а для створення тимчасових переваг для імпортерів і ще більшого розорення машинобудівної галузі та легкої промисловості.

Аналіз структури експорту та імпорту основних товарних груп свідчить про її сировинний характер, хоча з досить динамічною переорієнтацією на продукцію сільськогосподарського виробництва. Українська економіка працює на забезпечення сировинного попиту розвинутих держав, а також на консервацію монополістичної влади надмонополій базових галузей.

Розвиток подій у такому руслі не міг не привести до девальваційного шоку, який би погасив зростання як державного, так і приватного споживання і привів би економіку України до ситуації рівноваги у нижчій точці стосовно початку стабілізаційних процесів, що і спостерігалось у 2009 році.

Валютна стратегія, як основа макроекономічної політики ринкового типу, запроваджена Національним банком України з кінця 1995 року полягала у фіксації валютного курсу в межах певного коридору надала певні стимули і почала формувати відповідні тенденції у зовнішньоторговельному обороті держави.

Макроекономічна регуляція за допомогою монетарних засобів підтримання стабільного валютного курсу дає можливість тимчасового забезпечення фінансового здоров'я економіки без формування довгострокових передумов стабільного зростання експорту. Вирішення цієї проблеми, на нашу думку, може бути знайдено на мікрорівні, у процесі реструктуризації підприємств шляхом технологічних інновацій.

Застосування таких болісних для населення методів, як девальвація національної валюти, для досягнення рівноваги зовнішнього балансу не є ефективним для розвитку економіки.

Валютна політика здійснювалась в інтересах окремих груп експортерів, що призвело до 20-кратної девальвації гривні. Це не тільки воєнно-політичні шоки відповідальні за девальвацію, а така валютна політика триває з 1998 року. Значна волатильність валютного курсу, а також рахунку поточних операцій протягом всього періоду незалежності призводить, в цілому, до негативних показників довгострокового економічного зростання.

Спроби девальвації національної валюти в 2022 році, і прагнення ввести плаваючий валютний режим в умовах війни рівноцінні державній зраді, як і всі попередні девальвації національної валюти при безпрецедентній фінансовій допомозі західних партнерів.

Ні в одній європейській постсоціалістичній країні не існує таких значних стрибків курсу національної валюти та рівні інфляції[1, с.18-21]. Нездатність проведення контрциклічної монетарної та фіскальної політики, належність банківських установ промисловим олігархам спричиняє відсутність фінансового моніторингу і, як наслідок, значної несплати податків та перетоку експортної виручки в офшорні зони.

Банківська система не виконує функції посередника між заощадженнями та інвестиціями, а зосереджена на маніпуляціях з державними цінними паперами, кредитуванням власників банків, фінансовими аферами, що спричиняє наявність поза банківською системою грошових капіталів у гривні та іноземній валюті у розмірах, які перевищують річний валовий внутрішній продукт України.

Валютно-фінансова стабільність - запорука притоку прямих іноземних інвестицій та приватних кредитів та зростання добробуту всіх громадян України, а не тільки найбагатших кількох процентів населення в результаті високої інфляції та девальвації національної валюти. Будь-яка валютно-фінансова нестабільність спричиняє перерозподіл доходів в інтересах невеликої групи багатіїв.

Монетарна стабілізація повинна супроводжуватись не тільки фіскальною стабілізацією, але й інституційними реформами, пов'язаними зі структурною перебудовою виробничого апарату української економіки, з переорієнтацією на внутрішнього споживача. На внутрішній попит, інакше ми приречені на циклічні девальваційні шоки у майбутньому.

В Європейському Союзі рівень інфляції у 2%- основний макроекономічний показник, який є основою добробуту більшості населення та ефективності економіки[2, с. 20].

В повоєнний період потрібно відбудувати українську промисловість, ліквідувати вплив олігархічних груп на валютну та монетарну політику держави, оптимізувати структуру виробництва на споживчі потреби, ліквідувати сировинний характер експортно-імпорتنих операцій.

Список використаних джерел

1. Campos, N., Coricelli F. Financial Liberalization and Democracy: The Role of Reform Reversals. 2009. *IZA Discussion Papers*. № 4338, P. 1-41
2. Aizenman J., Chinn, H, Ito H. Assessing the Emerging Global Financial Architecture: Measuring the Trilemma's Configurations over Time. 2008. *NBER Working Paper*. 14533, P. 1-58

Борзенко О.О.

д.е.н. , проф., завідувач сектором
міжнародних фінансових досліджень
ДУ « Інститут економіки та прогнозування НАН України»
м. Київ

ПЕРЕОРІЄНТУВАННЯ ТОРГІВЕЛЬНИХ ПОТОКІВ У ЗВ'ЯЗКУ З ВОЄННИМИ ДІЯМИ В УКРАЇНІ

За оцінкою Світової організації торгівлі , воєнні дії в Україні завдали світовій економіці серйозного удару, тому що призвели до підвищення цін на продовольство та зменшення доступності товарів , які Україна експортує [1]. Так, виробництво напівпровідників значним мірою залежить від неону, який постачає Україна . Проте найбільший прояв глобального ефекту від воєнних дій в Україні спостерігається на ринку зернових . Зменшення постачання зерна та інших продовольчих товарів призвело до підвищення цін на сільськогосподарські товари , що посилює ризики для продовольчої безпеки у бідніших регіонах світу .

Постпандемічний період, на який сподівався бізнес, на жаль, не настав, почались воєнні дії Росії проти України. Ситуація малює великі зміни, як у геополітичному плані, і у ланцюжках поставок, порушенні логістики, інфляції тощо. Знання трендів розвитку e-commerce у 2023 році допоможе забезпечити переваги бізнесу у нестабільний час, коли реагувати на зміни необхідно максимально оперативно. Завдяки аналітиці існуючих тенденцій компанії можуть формувати бізнес-стратегію на майбутній період, краще розуміти потреби покупців, особливості поведінки, як розвиватиметься ринок у майбутньому, які нові ідеї та перспективи електронної комерції призведуть до створення інноваційних продуктів та послуг.

У 2022 року було зафіксовано уповільнену динаміку за кількістю онлайн-замовлень зі зрозумілих причин. Проте за попередніми прогнозами експертів немає суттєвого погіршення. Перетікання покупців і покупок з офлайн у онлайн досить потужне, щоб ринок e-commerce зберігав позитивну динаміку в розвитку, якою б не була ситуація.

За час війни та пандемії виникли фактори, які продовжать впливати на ринок та прогнози його розвитку протягом кількох років до 2024 року. Звичайно, найбільший вплив на e-commerce зробив різкий стрибок online торгівлі та зміна споживчих звичок при COVID-19. За 2019-2022 роки приплив цифрових покупців по всьому світу склав близько 1 мільярда, за даними Statista .

Попри побоювання , що Україна може майже повністю втратити свою присутність на зовнішніх ринках, реальні вартісні обсяги скорочення товарообігу за підсумками першого півріччя 2022 р. становили 21,3 % порівняно з аналогічним періодом 2021р. Вищі темпи скорочення фізичних обсягів торгівлі (на 36 %) свідчать про зростання світових цін на провідні товари зовнішньої торгівлі України .

Темпи скорочення експорту товарів (на 24 %) перевищують темпи скорочення їх імпорту (на 18,6%), наслідок чого стало збільшення негативного показника сальдо ніж удвічі (з 1,2 до 2,6 млрд дол. США).[2]

Виникли логістичні труднощі з експортуванням українських товарів через блокування вітчизняних морських портів та обмежену пропускну здатність сухопутних шляхів. Одним із наслідків воєнних дій в Україні стало зростання загрози глобальної продовольчої кризи та збільшення світових цін (на 23,3 %) на зернові порівняно з першим півріччям 2021р. Більше половини (52,2 %) товарообігу України припадає на країни ЄС, що суттєво посилює їх значення для зовнішньої торгівлі України .

Світова історія містить багато прикладів впливу воєнних конфліктів на зовнішню торгівлю країн, які до цього причасні. Як і інші країни, яких торкалися воєнні дії, Україна зазнає впливу або через окупацію, або через масовані ракетно- артилерійські обстріли .

Складовою частиною воєнних дій стала географічна обмеженість торгівлі України. Північний напрямок був перекритий Білоруссю , а східний – Росією . Росія заблокувала всі

морські порти України лишило можливість використовувати південний напрямок (через Чорне море) для зовнішньої торгівлі України .

Традиційно під час кризових явищ посилюються позиції експорту продовольчих товарів та сільськогосподарської продукції . Їх частка в товарній структурі експорту зросла з 36,1 до 44,5%. Значна потреба України в паливно-енергетичних товарах призвела до того, що їхня частка в товарній структурі імпорту зросла з 16,2 до 25,4%. Середнє значення індексу світових цін на енергетичні товари за перше півріччя 2022 р. порівняно з аналогічним періодом 2021р. зросло на 83,1%, а на неенергетичні товари - на 21,5 % [3] . Зростання цін на неенергетичні товари насамперед зумовлювало зростання індексу цін на зернові (на 23,3%). Значною мірою це зростання було сформоване збільшенням цін на пшеницю . Середня ціна пшениці м'яких сортів зросла на 43,6% (з 274 до 393 дол. США за тонну), а пшениці твердих сортів – на 59 % (з 286 до 455 дол. США за тонну). Значна роль, яку Україна відіграє на світовому ринку соняшникової олії (36,4 % від світового експорту у 2021 р.) та кукурудзі (10,8 %), сприяла зростання цін на ці товари . Так, середня світова ціна метричної тони соняшникової олії зросла на 32,3%, а кукурудзи – на 21,5%. Також більше як удвічі зріс індекс цін на добрива.

Список літератури

1. https://www.wto.org/english/news_e/news22_e/devel_08apr22_e.htm
2. <https://www.trademap.org/>
3. <https://cutt.ly/pZgOtpL>

Гладких Д.М.

д.е.н, доцент

головний консультант відділу економічної стратегії

Національний інститут стратегічних досліджень

м. Київ

ОЦІНКА ВПЛИВУ ОЧІКУВАНОЇ БАНКІВСЬКОЇ КРИЗИ ЗА КОРДОНОМ НА БАНКІВСЬКИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

З початку 2023 року банківські системи США та окремих європейських країн стикаються з поширенням кризових явищ, що проявляються у падінні ринкової капіталізації та виході з ринку окремих банківських установ. Ключовим чинником загострення проблем у банківських системах економічно розвинутих країн світу є зростання інфляції, що змушує провідні центробанки світу повертатись до реалізації політики «дорогих грошей» після багатьох років «кількісного пом'якшення» та «заливання грошима» проблеми накопичення боргів держав, суб'єктів господарювання та домогосподарств. За підсумками 2022 р. рівень інфляції у США становив 6,5% [1], у Німеччині – 9,6% [2]. Серед країн Європейського Союзу найбільше цінове зростання за підсумками 2022 р. фіксували Угорщина (25,0%), Латвія (20,7%), Литва (20,0%), Естонія (17,5%), Чехія (16,8%), Польща (15,3%), Словаччина (15,0%), Болгарія (14,3%). Цінове зростання у єврозоні в середньому становило 9,2%, а у ЄС загалом – 10,4%.

У межах реагування на негативну динаміку інфляції провідні центробанки світу були змушені оперативно та майже синхронно підвищувати рівень облікової ставки, що мало наслідком зростання вартості кредитних ресурсів для позичальників та провокувало зниження ділової активності, посилюючи ризик входження економічно розвинутих країн у зону рецесії. Зокрема, ФРС США на початку травня підвищила облікову ставку до 5,25% річних. Отже, починаючи з березня 2022 року, ставка зросла в сукупності на 525 б.п. До цього ставку не підвищували з 2018 року, а протягом двох років (з березня 2020 року до березня 2022 року) ставка перебувала на рівні 0–0,25% річних. Європейський центробанк у період з 08.09.2022 р. по 04.05.2023 р. також був змушений підвищити облікову ставку з 0,5 до 3,75%. Станом на кінець травня 2023 р. ставки центробанків європейських країн, що не входять до єврозони, також перебували на максимумах, що є співставними з рівнями 2008-2009 рр., зокрема, Великої Британії – 4,5%, Польщі – 6,75%, Чехії – 7%, Румунії – 7%, Угорщини – 13%.

Зростання ключових ставок у США та інших розвинених країнах призводить до зниження привабливості ризикових інвестицій, отже високі ставки провідних центробанків провокують відплив інвестицій у так звані активи-сховища, що призводить до погіршення фінансового стану та наступного банкрутства окремих банків, бізнес-моделі яких були побудовані на фінансуванні стартапів, зокрема, двох установ із групи найбільших американських банків – Silicon Valley Bank та Signature Bank. Зростання вартості грошей також стало ключовим чинником загострення проблем у банківському секторі Європи, що змусило уряд Швейцарії здійснювати комплекс термінових заходів з порятунку одного зі старіших і найбільших банків країни – Credit Suisse. Під значним тиском залишається також лідер ринку банківських послуг Німеччини – Deutsche Bank, вартість акцій якого під час торгів у Франкфурті 24.03.2023 р. в моменті подешевшала на 15%, що стало найбільшим їх падінням з часів пандемії у березні 2020 року [3].

На відміну від банківських систем США та ЄС, банківська система України функціонує у стресовому режимі з лютого 2022 р., отже, значною мірою адаптувалась до роботи в умовах безпрецедентних зовнішніх та внутрішніх викликів. При цьому регулятивні заходи держави, спрямовані на підтримку грошово-кредитної системи, реалізуються від початку воєнних дій та мають не лише реактивний, але й значною мірою превентивний характер:

- впровадження 100%-го (незалежно від суми та валюти) державного гарантування банківських вкладів фізичних осіб;

- забезпечення банків необхідним обсягом рефінансування;
- радикальне підвищення облікової ставки з 10 до 25% річних з 03.06.2022 р.;
- накопичення міжнародних резервів до рівня 35,9 млрд грн на 01.05.2023 р.;
- виведення з ринку проблемних банків (загалом 6 установ);
- активація використання норм обов'язкового резервування залучених банками коштів (останній раз змінювались у березні 2020 р. під час коронакризи);
- зниження ставки за депозитними сертифікатами овернайт з 23 до 20% річних та впровадження нових лімітованих тримісячних ДС під фіксовану ставку;
- активізація роботи Ради з фінансової стабільності.

Жорстка монетарна політика держави протягом 2022-2023 рр., спрямована на забезпечення стійкості банківської системи, курсової стабільності та зниження інфляції обумовила низку позитивних наслідків:

- зниження темпів інфляції до 17,9% у квітні 2023 р.;
- зміцнення курсу гривні на готівковому ринку до рівня нижче 38 грн / дол. США станом на кінець травня 2023 р.;
- збереження прибутковості банківською системою;
- поступове відновлення капіталізації банківською системою.

Проте досі не вирішеними проблемами банківської системи залишаються:

- зростання частки проблемних кредитів до 38,8% на 01.04.2023 р.;
- фактичне призупинення кредитної діяльності банків.

Висновки

1. У 2022 р. Україна отримала 3,1 млрд дол. США завдяки розміщенню валютних ОВДП. Натомість загальна річна сума зовнішньої допомоги від країн-партнерів та МФО загалом становила близько 32,1 млрд дол. США, або у 10 разів більше. Таким чином, питома вага «ринкового», або «спекулятивного» зовнішнього фінансування бюджетного дефіциту є незначною. Отже, банкрутство окремих провідних іноземних банків не повинно здійснити значного негативного впливу на банківський сектор економіки України.

2. Починаючи з лютого 2022 р. в Україні відбувається вимушене впровадження комплексу взаємопов'язаних заходів монетарного регулювання, спрямованих на забезпечення фінансової стійкості банківської системи, зниження темпів цінового зростання та забезпечення курсової стабільності гривні в умовах війни, що слід визнати значною мірою успішним.

3. У межах вдосконалення поточної монетарної політики України доцільна реалізація наступних заходів: розробка механізму «аварійного» рефінансування банків (бланкового, за ставкою, суттєво нижчою за облікову ставку НБУ) на випадок швидкого поширення кризових явищ, що потенційно загрожують європейським та американським банкам, на банківську систему України; подальше безумовне дотримання політики «дорогих грошей», що виключає суттєве зниження рівня облікової ставки у короткостроковій перспективі навіть на тлі фактичної зупинки корпоративного кредитування в національній валюті на ринкових умовах за межами урядових кредитних програм; обмеження темпів зростання емісії та грошової маси шляхом поступової переорієнтації основного джерела фінансування бюджетного дефіциту від НБУ до комерційних банків; відновлення практики обов'язкового продажу частини валютної виручки експортерів на рівні 50-75%, що має забезпечити зростання пропозиції безготівкової валюти на міжбанківському ринку; забезпечення подальшого «тонкого налаштування» чинної методики обов'язкового резервування залучених коштів з метою зростання у структурі банківських пасивів питомої ваги довгострокових гривневих вкладів; врегулювання процедури управління «новими» NPL, обслуговування яких позичальниками припинилося після початку війни; створення спеціалізованої державної установи з управління проблемними активами для прийняття нею на баланс портфелів NPL державних банків та можливого подальшого долучення до цього механізму банків з приватним капіталом.

Література

1. U.S. inflation retreating as consumer prices fall; labor market still tight URL: <https://www.reuters.com/markets/us/us-consumer-prices-fall-december-weekly-jobless-claims-edge-down-2023-01-12>.
2. HICP – monthly data (annual rate of change) URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/PRC_HICP_MANR_custom_3761882/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=4ad27e6f-358a-4a3d-82a0-587d69a833eb.
3. Deutsche Bank Drops in Selloff Citi Describes as Irrational URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-03-24/europe-s-banks-erase-weekly-gains-as-us-probe-adds-to-concerns?srnd=premium-europe>.

Гладчук О.М.

к.е.н., доцент

доцент кафедри фінансів і кредиту

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

м. Чернівці

ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Українські страхові компанії на даний час зіткнулися із масштабними зовнішніми викликами і загрозами, які негативно впливають на подальший їх розвиток. Широкомасштабне військове вторгнення, економічна та соціально-політична криза, значні інфляційні процеси, зменшення доходів населення, спад виробництва та відсутність впевненості у завтрашньому дні негативно вплинули на діяльність усіх економічних суб'єктів, які працюють в Україні.

Страхові компанії, за своєю економічно природою, покликані захищати від ризиків населення та бізнес, зменшувати негативні впливи від різного роду загроз, саме тому від рівня їх фінансової стійкості та фінансової безпеки, частково, залежатиме фінансова безпека і їх клієнтів.

Нині ми спостерігаємо значне зменшення кількості функціонуючих в Україні страхових компаній, якщо на початок 2020 року їх було 225 (в т.ч. 22 страховики зі страхування життя), то на кінець першого кварталу 2023 року кількість страховиків зменшилась більш ніж на 100 компаній і складала 122 (в т.ч. 12 страховиків із страхування життя). У 2022 році з ринку вийшло 17 страховиків, а у 2021 році – 53 страховики [1]. На нашу думку, таке «очищення» страхового ринку України викликане зміною регуляторного органу в сфері страхування та його підходів до нагляду, негативними наслідками світової пандемії і звісно війною. Таке різке зменшення кількості страховиків має як позитивні, так і негативні наслідки. Ринок покинули дрібні, неконкурентоздатні компанії, в яких була непрозора структура власності або ж невідповідна структура активів чи певні взаємозв'язки з країною агресором. Однак при цьому рівень конкуренції на українському страховому ринку може значно знизитися, що є негативним наслідком таких змін.

В умовах воєнного стану НБУ зосередився на стабілізації роботи банківського сектору, який є головною складовою фінансової системи нашої країни. «За цих надскладних умов вдалося зберегти стабільність у банківському секторі та у грошовій сфері, не допустити паніки серед клієнтів та критичного відтоку депозитів. Фінансовий сектор отримав суттєву міжнародну допомогу, яка дозволила Україні вистояти фінансово, не допустити руйнування економічної системи» [2, с.283].

Українські страховики зіткнулися із значним падінням попиту та погіршенням загальноекономічної ситуації в країні. Стандартні страхові договори не покривають ризиків, пов'язаних з війною та її клієнти, у яких суттєво знизилася платоспроможність, часто відмовляються від страхування на користь більш необхідних товарів та послуг. Керівництво українських страховиків вважає, що «за весь час з початку російського військового вторгнення НБУ зробив кілька кроків, які безпідставно посилили тиск на страховиків і ускладнили їх роботу. Це додаткові вимоги до майнового стану власників страхових компаній, розширення вимог щодо ліцензійних умов, непропорційно високі вимоги до корпоративного управління страховика, що змушує "роздувати" штат співробітників і є непосильним для компаній невеликого та середнього розміру. В результаті отримуємо зниження прибутку та втрату інтересів власників до бізнесу, який приносить дедалі більше ризиків та дедалі менше дивідендів» [3].

Взаємодія учасників страхування в умовах війни також зазнала суттєвих змін. «Зазвичай збитки внаслідок військових дій не вважаються страховими випадками... У той же час окремі страхові компанії прийняли рішення про виплату збитків, завданих війною

цивільним об'єктам. Це можна визначити як дієвий приклад соціальної відповідальності таких страховиків» [4].

Отож, в сучасних умовах страхові компанії зіткнулися з численними внутрішніми і зовнішніми загрозами, які погіршують рівень їх фінансової безпеки. Важливим завданням для українських страхових компаній в рамках забезпечення їх фінансової безпеки є формування збалансованих страхових портфелів, а проблемою вітчизняного страхового ринку загалом, є те, що більшість страхових компаній відшкодовують страхові витрати за рахунок нових страхових премій, не приділяючи відповідну увагу формуванню та ефективному розміщенню страхових резервів [5].

Розглянемо динаміку індикаторів фінансової безпеки страхового ринку України за 2017-2022 роки у наступній таблиці.

Таблиця

Індикатори фінансової безпеки страхового ринку України у 2017–2022 рр.

Показники	Рік						Абсолютне відхилення 2022-2017
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Показник проникнення страхування, %	1,46	1,39	1,33	1,08	0,91	0,76	-0,7
Показник щільності страхування, дол. США	38,35	42,82	48,64	39,99	44,26	24,05*	-14,3
Частка довгострокового страхування в загальному обсязі зібраних страхових премій, %	6,71	7,91	8,91	10,93	11,82	12,13	5,42
Рівень страхових виплат, %	24,26	26,06	27,05	32,88	36,13	32,81	8,55
Частка премій, що належать перестраховикам-нерезидентам, %	7,82	6,07	6,22	8,09	9,86	7,83	0,01

* з урахуванням останніх офіційних даних про чисельність населення України станом на лютий 2022 року

Джерело: розраховано на основі [1; 6]

Показник проникнення страхування продовжує зменшуватися, за останні 6 років він зменшився вдвічі, що демонструє значне погіршення даного індикатора фінансової безпеки українського страхового ринку та загалом зменшення ролі страхування в українській економіці. У середньому в світі показник проникнення страхування складає 6,1% [7].

Показник щільності страхування дещо зростає, однак через відсутність статистичних даних про фактичну чисельність населення у 2022 році важко проаналізувати його реальну динаміку і відповідний вплив на фінансову безпеку страховиків на даний час.

Частка довгострокового страхування в загальному обсязі зібраних страхових премій поступово зростає, що свідчить про поліпшення ситуації на ринку і рівня довіри до нього, а також можливості акумулювати більш тривалі інвестиційні ресурси.

Рівень страхових виплат в Україні поступово зростає, що свідчить про зменшення прибутковості страхової діяльності страховиків та стимулює їх до пошуку додаткових джерел доходів, зокрема до поліпшення інвестиційної діяльності. Зростання рівня страхових виплат сприятиме і зростанню зацікавленості страхувальників та їх довіри до страхової галузі.

Частка премій перестраховиків-нерезидентів залишається майже без змін, що демонструє стабільність співпраці українських страховиків із своїми закордонними партнерами. Надійні перестраховики-партнери сприяють зростанню рівня фінансової безпеки українських страхових компаній.

Попри всі виклики і загрози останніх років діяльність більшості українських страховиків залишалася прибутковою, а саме прибуток виступає важливим внутрішнім джерелом фінансової безпеки та стійкості страховиків. Лише надійні і стабільно працюючі страхові компанії здатні сформувати потужний і конкурентоспроможний страховий ринок з високим рівнем довіри страхувальників та інвестиційним потенціалом.

Список використаних джерел:

1. Показники діяльності страхових компаній. *Офіційний сайт НБУ*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>
2. Циганова Н.В. Роль банків у забезпеченні сталого розвитку. *Фінансові інструменти сталого розвитку економіки* : матер. 5-ої міжнар. наук.-практ. конференції (Чернівці, 27 квітня 2023 р.). Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. С. 282-285.
3. Черняхівський В. Чому НБУ слід змінити принципи регулювання страхового ринку в умовах війни. *DELO.UA*. 31 березня 2023. URL: <https://delo.ua/insurance/comu-nbu-slid-zminiti-principi-regulyuvannya-straxovogo-rinku-v-umovax-viini-413717/>
4. Калугарь А.В., Кучерівська С.С. Особливості взаємодії учасників страхування в період війни. *Економіка та суспільство*. 2022. №46. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2022/1951>
5. Гладчук О.М. Фінансова безпека сучасного страхового ринку України. *Ефективна економіка*. 2014. №4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2931>
6. Статистична інформація. *Державна служба статистики України*. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Біла книга. Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні. *Офіційний сайт НБУ*. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/White_paper_insurance_2020.pdf?v=4

Грубляк О.М.

к.е.н., доцент

доцент кафедри фінансів і кредиту

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

м. Чернівці

ЦИФРОВА ВАЛЮТА ЦЕНТРОБАНКІВ (CBDC)

CBDC (Central Bank Digital Currency), цифрова валюта центрального банку – це електронне зобов'язання монетарного регулятора, номіноване у національній рахунковій одиниці та служить засобом платежу, обігу та збереження вартості.

Цифрові валюти центральних банків є однією з найважливіших тенденцій, яка визначить майбутнє грошей у найближче десятиліття. Згідно звіту Банку міжнародних розрахунків, станом на початок 2023 року 114 країн, які виробляють понад 95 відсотків світового ВВП, розпочали роботу щодо можливостей впровадження CBDC [1]. Основним передумовою прискорення випуску CBDC є: через пандемію коронавірусу прискорюється робота зі створення цифрових валют у різних країнах; значна частка платежів та переказів відбувається у безготівковій формі.

На відміну від діючої системи організації грошового обігу використання CBDC має такі переваги:

1. CBDC одночасно підвищать конкуренцію та стабільність фінансової сфери на тлі того, як банки витискають технологічні компанії та приватні криптовалюти.

2. CBDC підвищать фінансову інклюзивність, оскільки можуть запропонувати нову платіжну інфраструктуру з меншими витратами на перекази.

3. Цифрові валюти центробанків розширять інструменти монетарної політики. За рахунок гнучкості та прозорості CBDC центробанкам легше контролювати вплив вкладів та кредитів за негативних ставок. Прозоріші дані платіжних потоків підвищать якість макроекономічної статистики.

4. CBDC також стимулюють використання національної валюти для оплати товарів та послуг, що особливо актуально в країнах з високим рівнем «доларизації» економіки.

5. Оптові CBDC (коли цифрова валюта доступна лише серед банків) дозволять знизити розрахункові ризики, забезпечити цілодобову доступність ліквідності для банків, зменшать витрати транскордонних переказів.

Сьогодні вводяться такі види CBDC.

1. Роздрібні CBDC. Хоч оптові CBDC розглядається як безпечніший для стабільності фінансової системи варіант, для широкого кола користувачів інтерес представляє саме роздрібні CBDC – повноцінна заміна звичайній валюті, яку можна використовувати для оплати товарів та послуг, зберігати на банківському рахунку тощо.

Однією з перших країн, де розпочалась практика впровадження CBDC, є Швеція. Основною передумовою цього стало вкрай низьке використання готівки (на неї припало лише 5% усіх платежів домогосподарств, тоді як банківськими картками платили 60%). Тестування «цифрової крони» (e-krona) розпочали у 2017 році. У 2020 році центробанк розпочав пілотну стадію.

Національний банк України також успішно протестував «цифрову гривню» (e-hryvnia) протягом чотирьох місяців 2018 року. У ході пілотного проекту НБУ випустив 5443 електронні гривні, які були задіяні на 79 гаманцях на смартфонах. Гаманці можна додатково поповнити через платіжну систему «Український платіжний простір», інтегровану в платформу CBDC. Користувачі могли переводити цифрові гроші між гаманцями, поповнювати баланс мобільних номерів оператора LifeCell та робити благодійні пожертви [2].

2. Оптові CBDC. Ця валюта призначена для обмеженого користування банками. Сфера використання оптових CBDC обмежена сферами міжбанківських операцій, розрахунків з

переказів, операцій клірингу та міжнародної торгівлі (де банки найчастіше виступають гарантами з операцій).

Серед країн, які випробовують випуск оптових CBDC варто відзначити проект ЄЦБ та Банку Японії (Project Stella), Банку Канади (Project Jasper), Грошово-кредитного управління Сінгапуру (Project Ubin), а також Гонконгу та Таїланду [3].

Мабуть, найбільш популярною зараз є практика запровадження цифрового юаня. У 2020 році одразу в кількох містах Китаю розпочався пілотний експеримент з оплати «цифровим юанем» невеликих покупок жителями у сфері громадського харчування, торгівлі та освіти. Також цифровий юань планують використовувати для великих комерційних угод та у сервісі таксі.

Отже, розвиток CBDC – є однією з найважливіших тенденцій у монетарній сфері, яка радикально змінить світ грошей у найближче десятиліття. Випуском цифрової валюти буде займатися центробанк і, отже, цінність валюти ґрунтуватиметься на довірі населення до центрального регулятора, фінансової системи та економіки загалом. Цифрова валюта обертаватиметься в рамках дворівневої монетарної системи: центральний банк ↔ банки, банки ↔ організації та приватні особи.

CBDC можуть використовуватись для розрахунків усередині країни або для транскордонних платежів. Відповідно, модель цифрової валюти може передбачати роздрібні та оптові CBDC та можливості доступу для резидентів чи нерезидентів. Більшість пілотних проектів розроблено саме для внутрішнього використання. ЄЦБ, центробанки Іспанії, Франції, Нідерландів та Східно-Карибський центральний банк, навпаки, фокусуються на транскордонному використанні цифрових валют.

Список використаних джерел:

1. Central Bank Digital Currency Tracker (2023). <https://www.atlanticcouncil.org/cbdctracker/>.
2. Аналітична записка за результатами пілотного проекту "Е-гривня". URL: <https://bank.gov.ua/ua/files/pXFPBARsHQjfnAV>.
3. Olive M. What Is Retail Central Bank Digital Currency?. *Consensus*. June 8, 2020. URL: <https://consensus.net/blog/enterprise-blockchain/what-is-retail-central-bank-digital-currency>.

Dziubliuk O.
Dr. Sc. (Economics), Prof.,
West Ukrainian National University,
Ternopil, Ukraine

INCREASING ROLE OF MONETARY POLICY UNDER THE INFLUENCE OF EXTERNAL AND DOMESTIC SHOCKS

The unfolding of financial and economic crises of various scales, causes and origins always required an adequate response from the state through the implementation of appropriate government economic policy measures aimed at stabilizing the situation and overcoming the consequences of crisis phenomena. Among such measures, monetary policy has always been the most important tool for influencing the real sector of the economy through the monetary sphere. In this regard, the effective monetary regulation of the central bank for any economic crisis is a guarantee and a key condition for the successful implementation of the state's strategy to ensure sustainable, long-term economic growth, social stability and welfare of society. That is why the importance of monetary policy as the main lever of the state's influence on the economy is especially felt under conditions when the prompt response to situations related to the unfolding crisis due to internal or external shocks is required.

Under such circumstances, the monetary authority of any country always faces the problem of operative development and implementation of an adequate strategy to combat crisis in the economy, caused by the impact of various shocks, in order to minimize damage to businesses and households with the help of the financial instruments available to the central bank, so to avoid undermining the capabilities of market mechanisms for self-regulation and stimulation. At the same time, it is obvious that monetary regulation should be consistent in its goals with the government's policy of promoting the rapid recovery of business activities through credit support and preferential tax mechanisms, providing sufficient resources to households with cash payments and social guarantees, as well as ensuring the stable functioning of vital sectors of the economy.

At the same time, the possibilities of using traditional monetary policy tools by central banks have been significantly limited over the last decade by the certain imbalances in the world economy and financial system, the effect of which has only intensified as a result of the crisis of recent years. In particular, there should be pointed out such problems as: 1) the close to zero level of interest rates on the market despite large-scale infusions of liquidity into the economy, carried out by central banks through quantitative easing programs since the period of the global financial crisis; 2) the absence of a significant devaluation effect on the leading reserve currencies as a result of the growth of the money supply, which limited the opportunities to stimulate exports; 3) insufficient influence of the increase in the amount of money in circulation on the activation of production and employment; 4) significant growth of key stock indexes, even despite the low growth rates of the world economy and the tendency to accelerate the growth of unemployment.

The main among the mentioned problems should be considered the ultra-low level of interest rates on the financial market, which was determined by the desire of the monetary authorities since the global financial and economic crisis and subsequent recession to cheapen money and its active infusion into the real sector in order to stimulate economic growth. This, in turn, significantly narrowed the operational capabilities of central banks in the inter-crisis period, preventing them from fully exercising their influence on the financial market through traditional tools for managing liquidity and the price of credit resources. Therefore, the central banks of developed countries were forced to actively improve the instruments of monetary policy, since the possibilities of using traditional means of monetary regulation turned out to be extremely limited by the low effectiveness of interest rate policy.

The problem of ultra-low interest rates for the central banks of developed countries is that the economy falls into the so-called liquid trap, which does not allow the active use of interest policy as a tool to stimulate economic revival and further sustainable growth. The fact is that in conditions of

low market interest rates, the preference for liquidity by economic agents changes significantly, and the stimulating monetary policy does not lead to a further decrease in interest rates (which is impossible), or to the expansion of credit activity of commercial banks. When falling into a liquid trap, the demand for money becomes inelastic to changes in the interest rate, in connection with which economic agents prefer to keep savings in cash, and therefore the operations of the central bank in the money market cannot significantly affect the equilibrium interest rate and cannot stimulate production growth, as a result of which the central bank essentially loses the ability to influence economic activity.

These circumstances, being significant limitations in the application of traditional means of supporting the economy, essentially forced the central banks of developed countries to supplement them with the active use of new, non-traditional instruments of monetary regulation, which were accompanied by massive measures of support implemented by the governments of these countries. In general, all the main instruments of monetary regulation of central banks can be grouped to several main directions: 1) interest policy; 2) quantitative easing; 3) support of financial markets; 4) activation of bank lending; 5) direct support of the real sector.

The practical implementation of the mentioned directions included lowering the key interest rate to almost zero, activating quantitative easing with increasing the volume of government and mortgage bonds in the portfolios of central banks, supporting financial markets by using credit line mechanisms, creating an investment fund and expanding repo operations. In addition, central banks took measures to intensify bank lending to the economy by expanding discount window operations and lowering regulatory requirements for commercial banks. Especially among the non-traditional instruments, it should be noted the direct support of the central banks to the real sector of the economy, the introduction of programs for the purchase of commercial paper and lending to small and medium-sized businesses.

Thus, the central banks of developed countries over the last period made an operational transition to the implementation of a wide range of measures of expansionist monetary policy aimed at the inflow of new money into the economy, which led to a significant increase in the balance sheet of central banks, and also led to an increase in the money supply in the economy. This means that since the period of the last financial crisis, central banks have been implementing a consistent policy of increasing liquidity in the economy in order to prevent the development of a large-scale economic crisis and the growth of unemployment, for which the amount of money in circulation and credit support for business has been systematically increased using various instruments.

These circumstances determined significant shifts in the behavior of regulators in developed countries, demonstrating a shift in the priorities of monetary influence on the economy from achieving certain targets of inflation dynamics to maintaining the real sector and stimulating economic growth, when strict requirements for the work of financial institutions recede into the background, giving way to maintain solvency of households and businesses due to massive infusions of funds. The practical implementation of this strategy, in fact, led to the need to revise the strategic goals of monetary policy, which became obvious to the monetary authorities of the leading countries of the world after the consequences of the financial crisis, when in the conditions of an economic shock, central banks actually began to act as market makers of last resort, taking on itself the function of redistribution of financial resources in the entire economy due to the implementation of large-scale programs of quantitative easing. At the same time, it was the monetary measures of the central banks that became the key lever for transmitting impulses of state influence on the real sector and the most important direction of stabilizing the financial markets and stimulating economic activity.

Жаворонок А.В.

к.е.н., доцент

доцент кафедри фінансів і кредиту

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

м. Чернівці

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ

Фінансовою основою функціонування держави є податки, адже саме вони забезпечують більшу частину доходів бюджетів різних рівнів, мобілізуючи грошові ресурси для фінансування державних видатків. У сучасних умовах господарювання податки слугують не лише джерелом наповнення бюджетів, а й дієвим інструментом державного регулювання економіки, тому вони виконують важливу роль як у забезпеченні фінансової стабільності держави, так і в досягненні соціального добробуту громадян. Невідповідність податкових надходжень до бюджетів фінансовим потребам держави загострює проблему підвищення ефективності адміністрування податків, вирішення якої потребує системного підходу.

На сьогоднішній день процеси цифровізації охопили всі сфери суспільства. Не оминула цифровізація і адміністрування податків. Вона дозволяє забезпечити більшу стійкість державних доходів із поненчснням мінімальних витрат на адміністрування податків, ефективно боротися з ухиленням від сплати податків, підвищує визначеність податкових правил. Цифровізація у сфері оподаткування потребує не лише вдосконалення системи адміністрування та механізмів сплати податків, а й зміни самої податкової системи та векторів податкової політики, які стосуються цифровізації [1].

В сучасних умовах процес оподаткування суб'єктів господарювання відіграє важливу роль в національній економічній політиці кожної країни, що зумовлено значущістю його функцій, без яких сучасна держава, а отже і суспільство існувати не може – фіскальної і регулюючої. Податкові надходження є основою наповнення доходної частини бюджету, а отже і головним джерелом фінансування державних потреб.

Сучасним дієвим інструментом досягнення податкових цілей виступають особливі можливості податкового адміністрування як сукупності рішень, процедур та дій посадових осіб контролюючих органів, зокрема можливості цифровізації податкового адміністрування [2, с. 127]. Саме завдяки цифровізації податкового адміністрування досягаються прийнятні результати – здійснюється боротьба з ухиленням від оподаткування, підвищується стійкість державних фінансів, спрощуються та стають коротшими у часі процедури виконання податкового обов'язку платників податків, знижуються витрати адміністрування. Вказаним процесам повинні сприяти наступні адаптивні зміни архітектури податкової системи відповідно процесам цифровізації. Ключовими аспектами вказаних державних управлінських дій повинно бути передбачення наслідків та прогнозування перспективних напрямів використання елементів цифровізації (рис. 1).

Аналіз результатів застосування інструментів діджиталізації у практиці вітчизняного податкового адміністрування дозволяє констатувати факт беззаперечного впливу їх на базу оподаткування. Мова йде в основному про відносні, а місцями і абсолютні процеси автоматизації та роботизації виявлення податкового зобов'язання та його виконання, а також можливості здійснення торгівельної діяльності на основі он-лайн платформ та соціальних мереж.

Глобалізаційні процеси та цифровізація світової економіки неодмінно пов'язана з Індустрією 4.0 як драйвера цифрових трендів у всіх сферах суспільно-економічного життя, зокрема податкового адміністрування. Виявленими напрямами впливу Індустрії 4.0 на діджиталізацію податкової сфери вважаємо: великі дані, використання хмарних сховищ, Інтернет речей, перехід на цифрові валюти, штучний інтелект, кібербезпека, запровадження систем біометричної автентифікації, технологія блокчейн та децентралізація баз даних та смарт-контракти; автоматизація оподаткування.

Гальмування драйверів цифрових трендів в вітчизняному податковому адмініструванні може здійснюватися на основі існування ризиків.

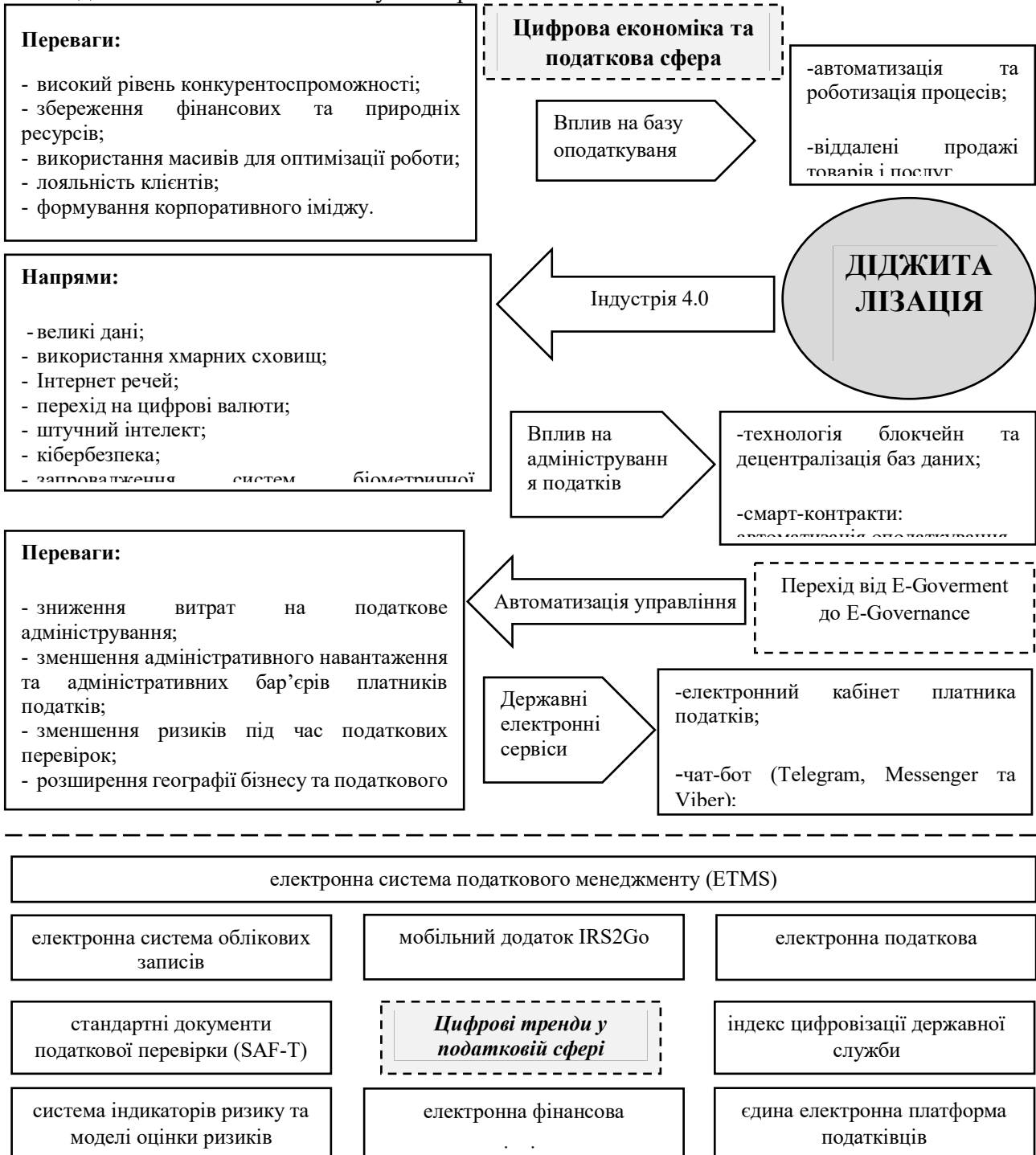

Рис. 1. Роль цифрових технологій у податковій сфері

Джерело: побудовано автором

Менеджмент податкових ризиків є багатofункціональним управлінським процесом і системою заходів щодо виявлення відхилень у процесі адміністрування податків, з'ясування причин виникнення та запобігання втрат податкових надходжень. Сучасні тренди вивчення ризикології адміністрування податків з активним провадженням діджиталізації дає можливість визначити сукупність ризиків, зокрема: складність контролю угод, що здійснюються з використанням P2P-сервісів, соціальних каналів, закордонних бірж; розмивання податкової бази; віртуальна офшоризація; скорочення податкових надходжень до бюджету у зв'язку з відходом частини доходів економічних суб'єктів з-під дії національного податкового

законодавства, скорочення надходження податкових платежів від традиційних товарів та послуг; ухилення від сплати податків за рахунок складності відстежити та ідентифікувати продавців цифрових товарів та послуг можливість розширення податкової бази за рахунок цифрових даних; збільшення грошового потоку в обхід традиційної банківської системи від діяльності пов'язаної з криптовалютою; ускладнення податкового адміністрування; скорочення податкових надходжень за рахунок роботизації тощо.

Серед системи можливих ризиків питому вагу також посідаються інформаційні ризики, які можуть зростати швидкими темпами внаслідок порушення процесів обміну даними, низьким рівнем відкритості доступу до публічної інформації та недостатнім рівнем автоматизації управління. Вирішення заявлених можливих загроз вбачаємо в формуванні ефективного функціонування державних електронних сервісів: електронний кабінет платника податків; чат-бот (Telegram, Messenger та Viber) та автоматизовані інформаційні системи податкових органів.

Список використаних джерел:

1. Жигалкевич Ж.М., Залуцький Р.О. Діджиталізація як основний фактор розвитку бізнес-структур. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8380>
 2. Khudolei V., Bepalov M., Tulchynska S., Tulchinsky R. & Kholiavko N. Fiscal stimulation of spatial development: the EU Countries' cases. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2021. 1(36). P. 124-132.
- Тематичний напрям: 1. Актуальні проблеми міжнародних економічних відносин, що викликані війною Росії проти України

Кулиняк І.Я.

доцент, к.е.н., доцент

Національний університет «Львівська політехніка»

м. Львів

ШИРОКОМАСШТАБНЕ ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ В УКРАЇНУ: АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ТА ЗАХОДИ ЇХНЬОЇ МІНІМІЗАЦІЇ

Фінансові ризики в умовах війни зростають, оскільки воєнний конфлікт може суттєво позначитися на економіці країни. Варто зазначити про такі фінансові ризики, які впливають на економічний розвиток України в умовах воєнного стану:

1. Валютні ризики. В умовах війни національна валюта країни, як правило, швидко знецінюється. Це призводить до зниження курсу валюти, збільшення інфляції та збільшення вартості імпорту, що негативно впливає на економіку країни. Умови війни призводять до різкого зменшення довіри до валюти країни, а це, у свою чергу, призводить до її значного зниження вартості, що й спостерігаємо в Україні – відбулася значна девальвація національної валюти – з 29 грн/дол. перед вторгненням росії до 40 грн/дол. станом на початок 2023 р. на готівковому валютному ринку. Функціонування валютного ринку України під час війни зазнало суттєвих змін. Зокрема [1]:

– попри запровадження значних валютних обмежень здатність ринку до самозбалансування залишається низькою та наразі значною мірою залежить від продажу валюти НБУ;

– значна частина валюти в Україну в період воєнного стану надходить через офіційні канали на рахунки уряду, після чого напряму продається НБУ (тобто поза ринком). Отже, пропозиція валюти не «зустрічається» з попитом на ринку, що вимагає щоденних інтервенцій НБУ;

– стійкий дефіцит валюти за клієнтськими операціями має місце навіть попри те, що майже увесь обсяг купівлі та перерахування валюти за кордон під час періоду воєнного стану здійснюється під імпорتنі операції: капітальні операції суворо обмежено;

– у період воєнного стану сформувався також значний чистий попит за власними операціями банків. Це є наслідком операцій з українськими картками за кордоном на тлі значної вимушеної міграції. До воєнного стану цей чинник був непомітним і не чинив жодного суттєвого впливу на стан ринку;

– офіційний курс в період воєнного стану є фіксованим, курси операцій банків з клієнтами (крім карткових та готівкових) прив'язані до офіційного. Через валютні обмеження спред між безготівковим та готівковим курсами є значно більшим, ніж до війни.

2. Ризики зменшення інвестицій. В умовах війни інвестори можуть уникати вкладень у країні, де проводяться воєнні дії. Це призводить до зменшення зовнішніх інвестицій, зниження обсягів виробництва та росту безробіття. Інтегральний показник Індексу інвестиційної привабливості України у першій половині 2022 р. через повномасштабне вторгнення росії впав на пів пункта і становив 2,17 балів з 5-ти можливих. Це значення – найнижче з 2013 року [2].

3. Ризики збільшення боргу. Війна призводить до збільшення боргу держави на фоні зниження економіки та збільшення витрат на оборону. Це призводить до збільшення боргового тягаря та погіршення кредитного рейтингу країни. Державний борг України протягом 2022 р. зріс на 13 млрд доларів – до 111 млрд доларів. Значна фінансова міжнародна підтримка в обсязі 38,5 млрд доларів протягом 2022 року дозволила незначно збільшувати державний борг. У 2022

році Україна погасила 448,6 млрд грн державного боргу. Платежі з обслуговування держборгу склали 156,5 млрд грн. У 2023 році Україна повинна погасити 658,4 млрд грн державного внутрішнього і зовнішнього боргу. Пік виплат за держборгом припадає на травень – 102,5 млрд грн. Також великі виплати намічені на Червень – 89,9 млрд грн і листопад – 84 млрд грн. Відповідно до структури виплат 536 млрд грн буде витрачено на обслуговування та погашення державного внутрішнього боргу, 122,3 млрд грн – державного зовнішнього боргу [3].

4. Ризики зменшення попиту на товари та послуги. В умовах війни попит на товари та послуги, як правило, зменшується. Це призводить до зниження обсягів виробництва та збільшення безробіття. Війна значною мірою вплинула на попит на різноманітну продукцію. Частина території України опинилась під тимчасовою окупацією, частина перебуває в безпосередній близькості до бойових дій, що погано відбивається на діловій активності. За попередніми оцінками НБУ, економіка України в 2022 р. скоротилася приблизно на 30 %. Унаслідок воєнної агресії РФ частина територій була окупована. Підприємства в інших регіонах зазнали значних втрат через руйнування та пошкодження потужностей або ж просто зіткнулися з перебоями в роботі та складнощами зі збутом продукції. Зокрема, експортери втратили частину виручки через обмежене судноплавство Чорним морем. Підприємства, які орієнтовані на внутрішній ринок, постраждали через падіння попиту на свою продукцію, порушення виробничих процесів та ланцюгів постачання. Попит на товари та послуги знизився, у тому числі, внаслідок вимушеної міграції мільйонів українців у сусідні країни [4].

5. Ризик інфляції. Національна валюта знецінюється, якщо держава видає більше грошей, ніж може собі дозволити. Це призводить до інфляції, коли ціни на товари та послуги зростають, а вартість грошей знижується. Так, споживча інфляція в Україні за підсумками першого року повномасштабної війни склала 26,6 % за прогнозу в 30 %. У Мінекономіки це вважають показником того, що українська економіка успішно адаптувалася до функціонування в умовах війни. Інфляцію формують два основні чинники: обсяги руйнування інфраструктури та логістики, а також рівень і швидкість міграції (фактор попиту та забезпечення виробництва трудовими ресурсами). Незважаючи на те, що реальна інфляція виявилася нижчою за прогноз, її рівень все одно рекордний за останні кілька років [5]. У рік війни уряду та Національному банку вдалося втримати інфляцію від шалених сплесків – але ціни все одно зростали. Найбільше подорожчали продукти та транспорт – 35 % та 40 % відповідно. Ціни на одяг та взуття та освіту збільшилися найменше – до 10 %. Ціни на комунальні послуги на фоні піку вартості енергоносіїв державі довелося зафіксувати – вони залишилися майже незмінними. З продуктів в Україні найбільше подорожчали яйця, фрукти та овочі – далися взнаки втрати птахівницьких господарств, а також аграріїв півдня України через війну [6].

Мінімізація фінансових ризиків в Україні в умовах війни є складним завданням, оскільки воєнний конфлікт має значний вплив на економіку країни. Однак, деякими можливими способами мінімізації фінансових ризиків є [7; 8]:

- розроблення планів невеликомасштабних інвестицій – умови війни можуть знизити загальний рівень інвестицій, але залучення інвестицій в невеликі проекти може допомогти бізнесу інвестувати гроші у виробництво товарів та послуг та підтримувати зайнятість;

- розширення експорту – залучення іноземних інвестицій та збільшення обсягів експорту може допомогти збільшити доходи країни та зменшити її залежність від внутрішнього ринку;

- використання грошових резервів – країна може використовувати свої грошові резерви для зменшення впливу війни на її економіку. Це може включати резерви золота, іноземні валюти та інші види активів.

- розвиток цифрової економіки – розвиток інформаційних технологій та інтернет-технологій може допомогти бізнесу збільшити конкурентоспроможність та знизити витрати на виробництво.

– диверсифікація економіки – Україна може збільшити свою стійкість до фінансових ризиків, диверсифікувавши свою економіку. Це означає, що країні необхідно розвивати не тільки один напрямок економіки, але й різні сектори, такі як аграрний, індустріальний, інформаційний та інші;

– зміцнення банківської системи – Україні необхідно зміцнювати свою банківську систему, щоб зменшити вплив фінансових ризиків на економіку країни. Це може бути досягнуто шляхом збільшення капіталізації банків, створення резервних фондів та впровадження надійних фінансових механізмів.

Список використаних джерел:

1. Лупін О. Валютна політика в умовах воєнного стану. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Currency_policy_conditions_martial_law_Lupin_pr_2023-04.pdf?v=4
2. Павлиш О. Індекс інвестиційної привабливості України через війну сягнув мінімуму з 2013 року – ЄБА. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/08/8/690164/>
3. Коваленко О. У Мінфіні розповіли, як змінився держборг України під час війни. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/u-minfini-rozpovili-yak-zminivsia-derzhborg-ukrajini-pid-chas-viyni-12195132.html>
4. Просто про економіку (на основі матеріалів Інфляційного звіту за січень 2023 року). URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/prosto-pro-ekonomiku-na-osnovi-materialiv-inflyatsijnogo-zvitu-za-sichen-2023-roku>
5. Слово і Діло. Як змінювався рівень інфляції в Україні та який прогноз на цей рік. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/01/23/infografika/ekonomika/yak-zminyuvavsya-riven-inflyacziyi-ukrayini-ta-yakuj-prohnoz-cej-rik>
6. Репко М. На що найбільше зросли ціни в Україні за період війни. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/12/30/695607/>
7. Дзюрах Ю.М., Кулиняк І.Я., Веселов О.О. Напрями посилення фінансово-економічної безпеки України в умовах пандемії COVID-19. Соціальна економіка. 2021. № 61. С. 101-113.
8. Гуштан Т.В., Індус К.П., Ковач М.Й. Підхід до системи планування і нейтралізації фінансових ризиків. Формування ринкових відносин в Україні. 2022. № 6. С. 15-20.

Кучер Г.В.

доктор економічних наук, доцент

професор кафедри фінансів

Державний торговельно-економічний університет

м. Київ

МІЖНАРОДНА ФІНАНСОВА ДОПОМОГА ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Активізація діяльності країни в системі світових фінансів дозволяє їй використовувати переваги та враховувати можливості механізмів перерозподілу й акумулювання міжнародних фінансових ресурсів у різних сферах національної економіки для забезпечення інтересів економічних суб'єктів та реалізації державних пріоритетів та потреб. В умовах воєнного стану в країні для бізнесу зростають ризики не лише щодо недотримання прибутків, але й його втрати, неповернення інвестицій, вкладених капіталів. Іноземні інвестори виводять свої капітали з воюючих країн для зниження ризиків, збитків і втрат. Повномасштабна агресія росії призвела до значних руйнувань економічної і соціальної інфраструктури, до людських втрат, що потребує залучення значних ресурсів міжнародних донорів для відбудови України.

Для населення ризики від російської агресії пов'язані з необхідністю відновлення або відбудови втраченого житла, відсутністю роботи, відповідно - заробітної плати, скорочення коштів для задоволення життєвих потреб. Тому вагоме місце у видатках держави займає фінансування освіти, охорони здоров'я, інших соціальних видатків. Допомога волонтерів у середині країни та міжнародна гуманітарна підтримка відіграють важливу роль, але основне навантаження має держава, яка через механізми міжнародної фінансової допомоги може не лише залучити достатні обсяги фінансових ресурсів, але й забезпечити прозорість, ефективність та результативність їх використання, на чому наполягають міжнародні інвестори.

Отже, в умовах воєнного стану головна роль у забезпеченні життєдіяльності населення, відновлення економічного сектору та обороноздатності країни відводиться державі, яка має відповідні механізми, засоби та інструменти для акумулювання коштів та оптимізації використання централізованих фондів фінансових ресурсів.

Держава представляє власні інтереси, інтереси бізнесу та населення на міжнародній арені. Формування та поглиблення міждержавних домовленостей щодо підтримки України дозволяє здійснювати зовнішні запозичення для фінансування дефіциту бюджету, що викликано значним падінням ВВП країни, скороченням податкових надходжень та зростаючими потребами у фінансуванні першочергових суспільних та військових потреб.

Країни, що знаходяться в умовах війни (військового стану), є нецікавими для приватних інвесторів, оскільки ризики від втрати інвестицій значно перевищують можливості отримання прибутку. Одночасно уряд країни має виступати гарантом для іноземних інвесторів та проводити таку зовнішню політику, міжнародні заходи, які забезпечать їй підтримку світовою спільнотою, сприятимуть формуванню та ефективному використанню глобальних донорських фондів для відбудови країни. Така практика, здійснювана Урядом України засвідчила запровадження нових підходів та механізмів міжнародного співробітництва в частині підтримки боротьби українського народу проти російської агресії.

Варто акцентувати увагу на наданні міжнародної підтримки в частині фінансування видатків Державного бюджету України у 2022-2023 роках. У 2022р. більше 60 % фінансування державного бюджету припадало на зовнішні ресурси, залучені від міжнародних фінансових організацій та ресурси урядів країн-партнерів, значна частина яких була надана у вигляді грантів. Найбільші надходження коштів до державного бюджету країна отримала від ЄС, США, Канади, Великої Британії та таких міжнародних інституцій, як МВФ і Світовий банк. Якщо у попередньому році загальний обсяг фінансування державного бюджету країни від міжнародних партнерів становив 32,144 млрд дол США, то вже на початок травня 2023 р. до державного бюджету надійшло майже половина суми міжнародної допомоги минулого року.

Використання потенціалу міжнародного співробітництва дозволяє не лише забезпечити пряму фінансову підтримку України світовою спільнотою, але й застосувати механізми міжнародних гарантій для іноземних інвесторів, які вкладають кошти у відбудову України. З березня 2022 р. Світовий банк здійснює додаткове фінансування політики розвитку нашої країни у сфері економічного відновлення, до якого залучено ресурси та отримано відповідні гарантії країн-партнерів України, а також залучено грантові кошти Цільового донорського фонду Світового банку.

Важлива роль у фінансуванні відбудови України відкривається у зв'язку з можливостями доступу до ресурсів і фінансових інструментів ЄС як країни-кандидата на членство, що сприятиме отриманню фінансування з спеціалізованих європейських фондів та залучення приватних іноземних інвестицій у повоєнну відбудову.

Міжнародна підтримка України реалізується шляхом надання допомоги нашим громадянам-біженцям, які змушені були виїжджати за кордон, зокрема до країн Європи, та яка надається у різних формах і з застосуванням звичайних та нових фінансово-кредитних інструментів. Фінансування проектів підтримки відбувається через відповідні європейські фонди і програми та потребує постійного вдосконалення норм європейського права.

Окремої уваги заслуговують питання нарощування державного боргу України. В умовах воєнного стану фінансові потреби та боргові ризики зростають, що відповідним чином впливає на кредитні рейтинги держави, на вартість залучення кредитних ресурсів та обслуговування боргу, на погіршення показників бюджетних надходжень та бюджетного дефіциту. Зазначене формує несприятливий вплив на боргове навантаження держави. За таких умов управління державним боргом має відбуватися з урахуванням ризик-орієнтованого підходу, оскільки збільшення витрат державного бюджету відбувається одночасно із збільшенням обсягів боргових зобов'язань, що відповідно впливає на обсяги виплат із погашення і обслуговування державного боргу та зменшення можливостей фінансування взятих боргових зобов'язань. Боргові ризики формують цілу сукупність взаємопов'язаних чинників, які як окремо, так і у взаємодії можуть спровокувати ситуацію щодо неспроможності обслуговування державного боргу.

В умовах воєнного стану ринкові запозичення практично не можливі та й ринкові механізми не дозволяють отримати необхідні кошти на прийнятних умовах. Тому важливим джерелом фінансування державних потреб є ресурси, сформовані як фінансова допомога міжнародних фінансово-кредитних інституцій та іноземних країн-партнерів. Отримання таких ресурсів для країн, що знаходяться в скрутних умовах передбачає можливість застосування пільгових кредитних та грантових механізмів. Застосування актуальних механізмів та інструментів державного запозичення в контексті адаптованої до умов воєнного стану боргової політики сприятиме скороченню показників пікових платежів за державним боргом. При цьому варто враховувати, що уникнути формування таких піків немає можливості. За таких обставин важливу роль відіграє застосування активних методів управління державним боргом, наприклад, реструктуризації чи відстрочки виплат за державним боргом, що дозволяє уникнути дефолту, оптимізувати боргове навантаження та подовжити взаємовигідну співпрацю з кредитором.

Активна співпраця держави з зовнішніми кредиторами дозволила відстрочити виплати за єврооблігаціями України у 2022-2023 рр., вчасно обслуговувати інші державні боргові зобов'язання, забезпечити достатнє фінансування державного бюджету у 2022-2023 рр. з пріоритетами щодо фінансування армії, підтримки населення, збереження макрофінансової стабільності. Україна активно співпрацює та проводить переговори з МВФ і Світовим банком, іншими кредиторами, країнами-членами Паризького клубу кредиторів для оптимізації боргового навантаження країни. Такий напрям міжнародного співробітництва також варто розглядати як іноземну фінансову допомогу Україні в умовах воєнного стану.

Кучерівська С.С.

к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці

РЕГУЛЯТИВНЕ СПРЯМУВАННЯ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Вперше відстоявши проєвропейський вектор розвитку у 2014 р. Україна щодня підкріплює його дієвими вагомими змінами та реформами у всіх секторах економіки. Війна, розв'язана країною агресором, ще більше зміцнила рух України до ЄС, хоч і надала «воєнних» особливостей.

У 2022 р. Україна отримала статус кандидата на вступ до ЄС, що вивело на вищий рівень відносин із Брюсселем, посилило боротьбу з корупцією та адаптацію національного законодавства до європейського правового устрою, активізувало інтеграцію українського бізнесу до ринків ЄС. Відповідно, це є позитивним сигналом для прихильності інвесторів.

Навіть в умовах війни, важливо не збавляти темпів на євроінтеграційному шляху, здійснювати реформи і формувати базу для повоєнного відновлення України. Важливою при цьому має бути наявність чіткого плану дій, логічність та послідовність заходів, підкріплених аналізом і розрахунками, співпрацею з представниками бізнесу та звичайних громадян.

Особливу увагу при цьому приділяють усім складовим фінансового ринку, який найбільше підпадає під вплив глобалізаційних процесів, поширення інформаційних технологій та вимагає оперативних змін у регулюванні закономірностей функціонування та розвитку з урахуванням тенденцій у формуванні нової світової фінансової архітектури.

Погоджуємося з думкою Науменкової С.В., що формування нової фінансової архітектури, а відповідно і регулювання національних систем «слід розглядати значно ширше – не обмежуючись лише проблемами затвердження нових регуляторних процедур та вдосконалення механізму запобігання кризовим явищам» [1].

Головним відповідальним органом і рушієм змін у фінансовій сфері, відповідно до Угоди про асоціацію України з ЄС, є Національний банк України, як регуляторний орган фінансового ринку України.

Згідно з результатами урядової моніторингової системи “Пульс Угоди”, на сьогодні, загальний показник виконання Угоди Україна-ЄС у сфері фінансових послуг склав 67% [2].

Основна увага НБУ спрямована на наближення державного регулювання фінансового сектору загалом, та страхового ринку зокрема, до стандартів і правил ЄС. Зокрема, до нової редакції ЗУ «Про страхування» 1909-ІХ, що набуде чинності з 01.01.2024 р., впроваджено вимоги щодо своєчасної достовірної фінансової інформації; виокремлено ліцензування вхідного перестраховування за обраними класами страхування; розширено перелік документів для отримання ліцензії; приділена увага органам і системі управління страховика з урахуванням принципу прозорості, ефективності організаційної структури, внутрішнього контролю, рівню корпоративної культури; визначено спрощений та базовий підходи розрахунку капіталу платоспроможності, посилено контроль за виконанням страховиками умов договору страхування, у т. ч. при реорганізації страховика; запроваджено здійснення заходів проактивного ризик-орієнтованого пруденційного нагляду; встановлено вимоги щодо удосконалення регулювання діяльності страхових посередників [3].

Показником системного підходу до всього фінансового ринку та розгляду страховиків як вагомих його суб'єктів стало введення в законі поняття «значимий страховик». Це компанія, яка за величиною своїх активів, страхових премій, взаємопов'язаністю з іншими фінансовими структурами, діяльністю на міжнародних ринках є системно важливою на національному ринку. Так, у травні 2023 р. НБУ визнав ПрАТ «Страхова компанія «Універсальна» критично важливою для функціонування економіки на період дії воєнного стану [4].

Іншим важливим напрямом проєвропейського розвитку страхового ринку є захист прав споживачів страхових продуктів, попередження місселінгу шляхом встановлення вимог до розкриття умов договору страхування, зобов'язання страховика розкривати механізм аналізу настання страхового випадку та здійснення виплат; уникнення оманливої реклами та практики стимулювання продажів; представлення правдивої інформації про страхові операції з метою формування страхової культури населення.

Так, в рамках виконання умов Угоди про асоціацію України з ЄС НБУ, з метою підвищення рівня захисту прав потерпілих у ДТП, ініціював нову модель регулювання ринку обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів з урахуванням Директиви 2009/103/ЄС. Планується зменшення терміну врегулювання претензій до 60 днів, збільшення розмірів максимальних виплат за ризиком, зняття франшизи, обмежень за європротоколом, тощо.

З метою цивілізованого успішного розвитку фінансового ринку НБУ, який володіє інформацією про тенденції розвитку ринків інших країн, національні макроекономічні показники, варто хоча б на крок іти попереду еволюційного формування фінансового ринку з метою уникнення системних ризиків та спрямування його в напрямку стратегічного розвитку економіки країни в цілому. Так зокрема, виважене законодавче регулювання та уніфікація законодавства в частині впровадження єдиних вимог до фінансових посередників, залученим в управління й адміністрування колективними інвестиціями, поряд з іншими нормативними актами може стати суттєвим поштовхом реформ у сфері пенсійної системи України, де страхові компанії виступають вагомим учасником II і III рівнів забезпечення громадян в старості.

Отже, сучасний економічний розвиток неодноразово підкреслював необхідність виваженого поєднання державного та ринкового регулювання, пошуку та впровадження відповідних сьогоденню форм і методів регулювання з урахуванням загальної стратегії розвитку національної економіки та обраний Україною євроінтеграційний вектор.

Список використаних джерел:

1. Науменкова С.В. Формування нової фінансової архітектури: основні питання та можливі виклики для України. *Вісник НБУ*. 2010. №1. С.8-13.
2. Ключові напрями євроінтеграційного руху Національного банку в 2022 році. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/klyuchovi-napryami-yevrointegratsiynogo-ruhu-natsionalnogo-banku-v-2022-rotsi>
3. Закон України «Про страхування» 1909-IX від 18.11.2021 р. URL: <https://bit.ly/3MtlfYc>
4. Сторінка СК «UNIVERSALNA». URL: <https://www.facebook.com/universalna/>

Мазуренко В.І.

доктор економічних наук, доцент

професор кафедри

світового господарства і міжнародних економічних відносин

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ

ОСНОВНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ТА ЗАГРОЗИ У СФЕРІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Системні детермінанти фінансової безпеки України – якісні динамічні структури, що характеризують логічний причинно-наслідковий зв'язок між виникненням нерівноваги на фінансових ринках та порушенням інтегральної єдності базових системних елементів національної фінансової архітектури. Зовнішня нерівновага на фінансових ринках зумовлюється дією фундаментальних чинників та каталізаторів і залежить від домінуючих компонентів, фаз, каналів і факторів поширення загроз безпеці.

Складові фінансової безпеки України задовго до повномасштабної агресії РФ проти України було визначено у Законі України Про національну безпеку України від 21.07. 2018. № 2469-VIII [1] у Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері, яка схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2012 р. № 569-р [2]. Фінансова безпека країни, як складова економічної безпеки, загрози та завдання держави щодо забезпечення фінансової безпеки було також конкретизовано Стратегією економічної безпеки України на період до 2025 року, що затверджена Указом Президента України від 11.08.2021 [3]. Проте ці документи у теперішній час не враховують ситуацію, що склалася у сфері економіки та фінансів в Україні після року та чотирьох місяців постійних атак на промисловість, інфраструктуру, мінування посівних земель тощо. Тому стратегія фінансової безпеки України в умовах війни потребує коригування.

Системні детермінанти фінансової безпеки сьогодні визначають особливості розвитку та перебігу кризових процесів та їх вплив на глибину їхніх соціально-економічних та фінансових наслідків на мета-, макро- та мікрорівнях. Зв'язок між детермінантами є дуже рухливим: те, що в одних умовах виступає в ролі передумови, в інших може виявитися причиною, фактором або ланкою, що опосередковує безпековий вплив.

Поширення загроз на фінансову систему України у теперішній час відбувається через фінансовий, торговельний, психологічний, політичний канали та зовнішні шоки, у тому числі викликаними обстрілами руйнуваннями тощо. Визначальними каталізаторами виникнення кризових процесів в Україні можуть розглядатися такі чинники як: різке погіршення конкурентних позицій українського експорту в умовах війни; криза ліквідності системоутворюючих фінансових установ.

Зовнішнім каталізатором стають шоки, яких зазнала фінансова система України внаслідок зовнішньої агресії РФ, звуження ринку збуту для вітчизняних експортерів та зниження рейтингів міжнародними агенціями.

Сучасні загрози та ризики фінансовій безпеці України в обставинах воєнного стану схарактеризовані зокрема у роботі Коробцова, Д. В., де зокрема наголошується на важливості забезпечення безпеки бюджетної, банківської, податкової системи та безпеку у сфері фінансів підприємств в період війни. При цьому пропонується забезпечити такі заходи: - систематичне бюджетне фінансування основних галузей оборони за рахунок спрощеного, але стабільного правового механізму оподаткування державних та приватних підприємств; - проведення стабільної монетарної політики; - спрощення правових засад ведення бізнесу та відкриття малих підприємств, при забезпеченні систематичного надходження податків до доходів бюджетів всіх рівнів, оскільки звільнення від оподаткування створює неможливі умови для їх наповнення [4].

У той же час, як зазначав академік Б. Данілішин «розбалансування сфери державних фінансів відбувається внаслідок звуження податкової економічної бази та зростання потреб у видатках. Воєнний стан економіки призвів до прогресивного нарощування витрат на потреби оборони, соціальної підтримки громадян та відновлення зруйнованої війною інфраструктури» [5].

Серед головних негативних загроз фінансової безпеці в умовах воєнного часу, на нашу думку, є: відплив капіталу з країни; поглиблення стійкої залежності національної економіки країн від світової; зростання ризиків, пов'язаних зі збільшенням заборгованості внаслідок надмірних зовнішніх запозичень; недосконалість наявних світових ринкових механізмів, які не можуть виконувати роль глобального регулятора; тривале відхилення номінального валютного курсу від паритету купівельної спроможності;

Принципи побудови інтегрованої системи макрофінансової безпеки держави в умовах військової агресії РФ повинно розглядатися забезпечення балансової рівноваги (поточного рахунку платіжного балансу, збалансованості державного бюджету, рівноваги між активами та зобов'язаннями банківської системи тощо), фіксованого (на період воєнного стану) режиму валютного курсу та оптимальної облікової ставки центрального банку; функціонування кооперативної системи взаємодії державних органів, у тому числі на міжнародному рівні.

Сучасні міркування з приводу фінансової безпеки України в умовах повномасштабної війни свідчать, що жоден із концептуальних поглядів на її природу не є досконалим. Проте аналіз фундаментальних теоретичних основ фінансової безпеки дозволяє виокремити сучасні системні загрози, а саме:

- фінансова нестабільність, що пов'язана із порушення рівноваги між фундаментальними параметрами, що вважаються основою стабільності існуючої інституціональної структури, глибокий розлад функціонування основних складових фінансової системи країни;
- криза державних фінансів, що виявляється у порушенні процесу формування та розподілу централізованих державних фондів;
- нестабільність фінансового стану підприємств й кредитно-фінансових установ, що впливає на різке падіння ВВП,
- раптове, після певного періоду абсолютної фіксації, зниження вартості національної валюти відносно іноземних;
- нестабільність на фінансових ринках у формі зниження цін на основні національні фінансові активи, та супроводжується масовими банкрутствами суб'єктів ринку;
- зіткнення між соціальними групами, що викликають порушення характеру та системи регуляції;
- загострення асиметрії інформації, яка порушує рівновагу у функціонуванні фінансової системи та викликає дезорганізацію фінансового ринку;
- банківська паніка, унаслідок втрати довіри до банківських установ, що викликає значну кількість банкрутств фінансових і нефінансових установ, які за умов мирного часу розглядаються як надійні та стабільні;
- раптове визнання кредитором нерациональності своєї поведінки в умовах кредитної експансії та утворення фінансових пірамід.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про національну безпеку України. Закон України від 21.07. 2018. № 2469-VIII в ред. від 24.11.2021. Відомості Верховної Ради України від 03.08.2018. № 31. стор. 5. ст..241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#top>

2. Концепція забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері., Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2012 р. № 569-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/569-2012-%D1%80#Text>

3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року "Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року" URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text>

4. Коробцова, Д. В. Правове забезпечення фінансової безпеки держави в умовах воєнного стану[Електронний ресурс] / Коробцова Д. В. // Аналітично-порівняльне правознавство. - 2022. - № 2. - С. 141-146. - Режим доступу: <http://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/07/29.pdf>.

5. Данилишин Б. Як забезпечити економічне зростання в умовах війни. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/3/697664/>

Огінок С.В.доцент, к.е.н., доцент
Національний університет «Львівська політехніка»
м. Львів**Гвоздь М.Я.**доцент, к.е.н., доцент
Національний університет «Львівська політехніка»
м. Львів

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В ПОВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ

Соціальна відповідальність бізнесу та впровадження соціальних програм підприємствами є явищем міжнародного масштабу, що відбувається в контексті трансформацій соціально-економічної системи нашої країни протягом останніх десятиліть. Цей процес збігається зі зростанням активності численних міжнародних організацій, які працюють над розробкою сучасних принципів та механізмів соціально відповідальної поведінки бізнесу [4,5].

Соціальне підприємництво відіграє важливу роль в повоєнній відбудові України. Після воєнного конфлікту або кризи, країна зазвичай знаходиться в складних економічних та соціальних умовах. У такій ситуації соціальні підприємства можуть виконувати ряд функцій, спрямованих на підтримку відновлення і розвитку [1].

Важливим важелем впливу соціальних підприємств на економіку в післявоєнний період буде забезпечення зайнятості, адже соціальні підприємства можуть створювати робочі місця для людей, які втратили роботу внаслідок конфлікту або кризи. Це дозволяє знизити безробіття і сприяє економічному відновленню, що матиме велике значення для населення України та відновлення економіки в повоєнний період.

Соціальні підприємства часто зосереджені на залученні та інтеграції людей з вразливим становищем, таких як ветерани, інваліди, переміщені особи та інші соціально-економічно незахищені групи. Соціальний бізнес надають таким людям можливість розвиватися, здобувати нові навички та отримувати дохід, а найголовніше може забезпечити соціальну інтеграцію [2].

Забезпечення розвитку соціальної інфраструктури також є однією з функцій соціальних підприємств, оскільки можуть саме вони займатися відновленням і розвитком інфраструктури, яка постраждала від війни або конфлікту. Наприклад, вони можуть займатися відновленням будівель, енергетичних систем, водопостачання та інших важливих об'єктів, які були пошкоджені внаслідок бомбардувань та військових дій.

Соціальні підприємства надають різноманітні соціальні послуги населенню, особливо тим, хто постраждав внаслідок воєнного конфлікту. Це можуть бути послуги з психологічної підтримки, реабілітації, освіти, медичного обслуговування та інші. Вони допомагають відновити фізичне та психологічне благополуччя людей, а також сприяють соціальній адаптації.

Створення інноваційних рішень, які запроваджують соціальні підприємства, так як вони часто працюють над розробкою інноваційних рішень для відновлення і розвитку. Вони можуть займатися впровадженням нових технологій, енергоефективних рішень, використанням відновлювальних джерел енергії та інших ініціатив, що сприяють сталому розвитку. Вони можуть залучати інвестиції, спонсорську підтримку, залучати волонтерів та встановлювати партнерські зв'язки з громадськими та державними організаціями [3].

Розвиток підприємницького середовища завдяки соціальному підприємництву може стимулювати розвиток підприємницького середовища в Україні, сприяючи підприємницькій активності, інноваціям та створенню нових робочих місць. Воно сприяє розвитку підприємницьких навичок та капіталу, підвищенню економічної стійкості та зменшенню бідності.

Всі перераховані ролі соціального підприємництва в повоєнній відбудові України відіграють важливу роль у стабілізації та розвитку економічного становища країни після воєнного конфлікту. Вони сприяють соціальній та економічній реабілітації людей, створюють нові можливості для зайнятості та підтримують розвиток інфраструктури. Крім того, соціальні підприємства активно залучають ресурси, включаючи інвестиції та волонтерську допомогу, та сприяють створенню інноваційних рішень для сталого розвитку. Все це сприяє відновленню та розвитку України після воєнного конфлікту і сприяє підвищенню якості життя населення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Соціальне підприємництво в Україні: стан та перспективи розвитку - О. В. Бондаренко, В. Є. Сахно, Н. Г. Хоменко.
2. Соціальне підприємництво: світовий досвід та українська реальність - О. М. Данилюк, Л. І. Глущенко.
3. Соціальні інновації та підприємництво: український контекст - О. О. Козаченко, В. О. Гришко.
4. Підприємництво та соціальна відповідальність: теорія і практика - О. М. Полякова, Л. В. Кондрашихіна, О. В. Демяненко.
5. Соціальне підприємництво: від теорії до практики - А. В. Боровков, Н. В. Вашулевич, О. І. Дацюк.

Олійник Д.І.,
д.е.н. професор, головний науковий співробітник відділу економічної стратегії
Національного інституту стратегічних досліджень
м. Київ
Ніжний Д.А.,
студент Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ

УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ В ГАЛУЗІ БЕЗПЕКИ

В умовах зростання технологічних інновацій, суб'єкти господарювання все більше покладаються на цифрові інноваційні технології для створення доданої вартості. Згідно визначення Оксфордського університету термін «інновінг» означає «розробку нового дизайну, продукту, ідеї тощо та впровадження інновацій для забезпечення успіху на зростаючому ринку» [1, стор. 41]. Згідно з дослідженням *World Economic* одним з головних факторів технологічних інновацій, які впливають на ВВП є розширення застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для підвищення продуктивності праці [2]. У той же час, судячи з зростаючої кількості порушень кібербезпеки, стає зрозумілим, що надійність багатьох існуючих та нових інноваційних технологій ще не отримала належної уваги та не оцінена як фундаментальна базова цінність у новій цифровій економіці. Свідченням цього є війна, розгорнута РФ проти України в кіберпросторі, в якій кібератаки кардинально руйнують звичний спосіб життя через дестабілізацію роботи інформаційно-комунікаційної інфраструктури та систем, впливають на сталість функціонування органів державної влади, суб'єктів економіки, безпеку громадян та держави, обмежують доступ до критично важливої інформації та ускладнюють функціонування критичної інфраструктури. У міру ескалації російської напруженості, агресивна кіберактивність в Україні дедалі більше зосереджується на реалізації руйнівних атак на найбільш значущі об'єкти економіки, інфраструктури, комунальні підприємства та фінансову систему.

Оскільки загрози кібербезпеці є всюдисущими в умовах війни, Україні життєво важливо підтримувати ефективні методи безпеки щодо віддаленого доступу до комп'ютерів з впровадженням технологічних інновацій, особливо щодо найважливіших секторів економіки країни та посилити захист від фізичних кібератак на свою фінансову інфраструктуру, телекомунікаційні та електричні мережі для посилення стійкості не лише від російських хакерів, але й від групи хакерів інших недружніх країн. Так, Іран все більше націлюється на ІТ-індустрію, запускаючи деструктивні атаки, а також програми-вимагачі та операції зі злому та витоку інформації. Північна Корея продовжує нападати на фінансові та технологічні компанії, намагаючись викрасти криптовалюту. В аналітичному звіті про кіберагресію Росії проти України у 2022 році «Russia's Cyber Tactics: Lessons Learned 2022» Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України повідомила, що наприкінці серпня 2022 року лише протягом шести місяців від початку повномасштабного вторгнення ворожі хакери атакували Україну 1123 рази. Серед головних цілей найбільш активного російського хакерського угруповання Armageddon/Gamaredon були шпигунські дії та збір інформації стосовно державного сектору, державних підприємств та сектору безпеки й оборони [3].

Тому суб'єкти господарювання нині активно реалізують власні стратегії підвищення кібербезпеки через вимогу цифрової довіри до існуючих і нових цифрових активів шляхом управління ІТ-проектами, які вимагають, перш за все, розробки методів моніторингу та вимірювання ризиків, комплаєнсу та проведення аналізу потреб для нових і вдосконалених рішень для бізнес-процесів, а також проведення аудиту програм і проектів інформаційних технологій (ІТ).

Нова вимога цифрової довіри стає все більш очевидною і необхідною умовою для майбутніх ІТ та відповідних наслідків для кібербезпеки суб'єктів господарювання. Такі

тенденції, як хмарні обчислення, мобільні та соціальні великі дані, IoT, 3D-друк, робототехніка, блокчейн та інші відповідають за швидкі зміни в економіці і обумовлюють вплив технологічної зрілості на технологічні інновації та їх компроміси з кібербезпекою. Рішення безпеки повинні створюватися фундаментальні будівельні блоки будь-якого нового впровадження зрілих технологій таких, як платіжні технології, IoT (Інтернет речей), блокчейн та інші.

Власне, IT безпосередньо стосуються кібербезпеки, яка стає фундаментальною частиною вартості продукту чи послуги, яку отримує споживач. Проте, швидке зростання розміру ринку IT-безпеки та фрагментація галузі з кібербезпеки обумовлюють складність визначення відповідних рішень кібербезпеки як основи цінності для бізнесу, оскільки більшість додатків, які сьогодні використовуються в Інтернеті, створені різними комерційними структурами з метою отримання прибутків. Для посилення кібербезпеки Агентство кібербезпеки та безпеки інфраструктури США (*Cybersecurity and Infrastructure Security Agency, CISA*) опублікувало рекомендації, що містять огляд кібероперацій із застосуванням інновіту, включаючи загальноприйняті тактики, прийоми та процедури (*tactics, techniques, and procedures, TTPs*) щодо реагування на інциденти та пом'якшення наслідків, які стосуються перш за все критичної інфраструктури [4]. Рекомендації включають огляд кібероперацій, які фінансуються російською державою, включно з поширеними тактиками, методами та процедурами, діями з виявлення та пом'якшення вразливостей із запровадженням багатофакторної автентифікації і використання антивірусного програмного забезпечення

Подальша розбудова національної системи кібербезпеки на засадах кіберстійкості, взаємодії згідно Стратегії кібербезпеки України вимагає набуття здатності суб'єктам господарювання швидко адаптуватися до внутрішніх і зовнішніх загроз у кіберпросторі, підтримувати та відновлювати стале функціонування національної інформаційної інфраструктури, у тому числі на основі впровадження технологічних інновацій [5].

Список літератури

1. Innovate *verb*. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/innovate>
2. Cross-Border Data Flows, Digital Innovation, and Economic Growth Robert Pepper John Garrity Connie LaSalle CISCO SYSTEMS. URL: https://www3.weforum.org/docs/GITR2016/WEF_GITR_Chapter1.2_2016.pdf
3. Звіт Держспецзв'язку «Russia's Cyber Tactics: Lessons Learned 2022». URL: <https://cip.gov.ua/ua>
4. NCSC joins US partners to promote understanding and mitigation of Russian state-sponsored cyber threats. URL: <https://www.ncsc.gov.uk/news/ncsc-us-partners-promote-understanding-mitigation-russian-state-sponsored-cyber-threats>
5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України» Указ Президента України від 26 серпня 2021 року №447/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4472021-40013>

Поліщук Л.С.

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри світового господарства
і міжнародних економічних відносин
Навчально-наукового
інституту міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ

ПРОМИСЛОВІ АЛЬЯНСИ ЄС: ФІНАНСОВІ ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

У травні 2021 року ЄС оновив промислову стратегію, котра повинна підтримати подвійний «зелений» і цифровий перехід, зробити промисловість угруповання більш конкурентоспроможною і, у результаті, посилити відкриту стратегічну автономію Європи.

Пандемія вплинула на економіку ЄС і виявила взаємозалежність глобальних ланцюжків створення вартості та продемонструвала критичну роль глобально інтегрованого та добре функціонуючого єдиного ринку. Вплив кризи різниться в різних екосистемах і компаніях, але ключові проблеми, які вона висвітлила, це :

- закриті кордони, що обмежують вільний рух товарів і послуг;
- перервані глобальні ланцюжки поставок, що впливає на доступність основних продуктів;
- порушення попиту.

Для вирішення цих проблем оновлена промислова стратегія пропонує нові заходи, які зосереджені, зокрема, на посиленні стійкості єдиного ринку; підтримці відкритої стратегічної автономії Європи шляхом усунення стратегічних залежностей; прискоренні подвійного переходу до зеленої та цифрової економіки. Запорукою досягнення цих планів є низка ініціатив та фінансових інструментів - від зміцнення спільного ринку до створення Європейського інноваційного фонду. [1]

Одним із інструментів реалізації цієї стратегії є промислові альянси, які можуть відіграти важливу роль у досягненні ключових цілей політики ЄС шляхом спільних дій усіх зацікавлених партнерів. Альянси забезпечать платформу, яка є широкою та відкритою, приділятимуть особливу увагу інклюзивності для стартапів та МСП. Досягти мети у побудові зеленої, цифрової та стійкої економіки можливо лише за умови прямого залучення зацікавлених сторін ключових промислових екосистем, що лежать в основі європейської промисловості. Кожна промислова екосистема повинна трансформувати свої бізнес-моделі та ланцюжки створення вартості, щоб стати основою для модернізації.

Європейська Комісія визначила основні заходи, які допоможуть промисловості скористатися перевагами подвійних зелених і цифрових перетворень. Серед них:

- підтримка трансформації енергоємних галузей промисловості ЄС для забезпечення кліматично нейтральної циклічної економіки до 2050 року;
- розширення можливостей громадян шляхом формування навичок для промисловості ;
- просування передових технологій;
- підтримка інновацій через політики та програми;
- вжиття заходів щодо інтелектуальної власності, щоб компанії могли краще керувати своїми нематеріальними активами та отримувати від них вигоду;
- розвиток кластерів та об'єднання європейських, національних і регіональних ресурсів для сприяння відродженню регіонів.[1]

Промислові альянси об'єднують широкий спектр партнерів у певній галузі чи ланцюжку створення вартості, включаючи державних і приватних суб'єктів та громадянське суспільство. Промислові альянси мають такі характеристики:

- побудовані навколо спільної мети щодо реалізації цілей політики ЄС;

- залучають усіх відповідних партнерів (країни ЄС, регіони, промисловість, фінансові установи, приватні інвестори, інноваційні суб'єкти, наукові кола, дослідницькі інститути, громадянське суспільство, профспілки та інші) вздовж ланцюжка створення вартості;
- базуються на принципах відкритості, прозорості, різноманітності та інклюзивності та відповідають правилам конкуренції;
- не залучені до прийняття рішень щодо політики, регулювання чи фінансування;
- немає прямого фінансування альянсів, і вони не передбачають потенційних важливих проектів спільного європейського інтересу (які розроблені країнами ЄС і потребують окремого схвалення Комісії).[3]

Створені промислові альянси у сфері акумуляторів, пластику та мікроелектроніки вже засвідчують позитивні впливи на економічні процеси. Зокрема, Європейському акумуляторному альянсу вдалося вивести ЄС на конкурентні позиції промислового лідерства в цій ключовій технології. Альянси можуть керувати роботою та допомагати фінансувати великомасштабні проекти з позитивним ефектом поширення по всій Європі, використовуючи знання малих і середніх підприємств, великих компаній, дослідників та регіонів, щоб допомогти усунути перешкоди для інновацій та покращити узгодженість політики.

Чистий водень є яскравим прикладом того, де це може мати реальну додаткову цінність. Європейська Комісія планує запустити новий Європейський альянс чистого водню, який об'єднає інвесторів з урядовими, інституційними та промисловими партнерами. Альянс спиратиметься на поточну роботу, щоб визначити технологічні потреби, інвестиційні можливості та регуляторні бар'єри та стимули. Майбутні альянси також повинні включати галузі з низьким вмістом вуглецю, промислові хмари та платформи та сировину. У розширених оглядах ЄК визначено перспективні сфери для створення промислових альянсів, зокрема йдеться про Альянс з процесорів і напівпровідникових технологій і Альянс для промислових даних. Ці альянси допоможуть досягти ключових цілей політики ЄС у мікроелектроніці та зміцнити промислові позиції Європи на глобальному ринку хмарних і периферійних обчислень, зокрема, в контексті тенденції збільшення розподілу та децентралізації обробки даних. [3,4]

Мобілізація приватних інвестицій і державних фінансів надзвичайно важлива там, де є провали ринку, особливо для широкомасштабного впровадження інноваційних технологій. Одним із інструментів із підтвердженою репутацією у цій сфері є важливі проекти спільного європейського інтересу (Important Projects of Common European Interest, IPCEI). Держави-члени можуть використовувати IPCEI для об'єднання фінансових ресурсів, швидких дій та підключення потрібних гравців уздовж ключових ланцюжків створення вартості. Вони є каталізатором для інвестицій і дозволяють державам-членам фінансувати транскордонні масштабні інноваційні проекти.[2]

Спираючись на досвід нещодавніх IPCEI, Комісія досліджуватиме шляхи поєднання національних інструментів та інструментів ЄС для залучення інвестицій у ланцюжку створення вартості, повністю дотримуючись відповідних фінансових правил і правил конкуренції у межах промислових альянсів.

У Дорожній карті стратегічного партнерства між Україною та ЄС щодо сировини підкреслюється необхідність спільних досліджень та інновацій на критично важливих ланцюгах створення вартості сировини та акумуляторів.[5] Також, оцінюються перспективи участі України у спільному фінансуванні проектів в межах Європейського сировинного та акумуляторного альянсів. По суті, цей план визначає початкові дії для участі українських стейкхолдерів у промислових альянсах ЄС, що сприятиме глибшій інтеграції національних підприємств та організацій до спільного європейського ринку.

Список використаних джерел:

1. European industrial strategy. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/european-industrial-strategy_en

2. New Industrial Strategy for Europe. COM/2020/102. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020DC0102>
3. Industrial alliances. URL: https://single-market-economy.ec.europa.eu/industry/strategy/industrial-alliances_en
4. European Clean Hydrogen Alliance membership. URL: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/53834>
5. Дорожня карта стратегічного партнерства між Україною та ЄС щодо сировини. URL: <https://www.geo.gov.ua/wp-content/uploads/2022/10/road-map-2021-2022-strategic-partnership.pdf>

Oleksandr Pidchosa

PhD in Economics, Associate Professor
Institute of International Relations, Taras Shevchenko National University of Kyiv &
One Belt One Road Research Institute, Hong Kong Chu Hai College
Hong Kong

Anastasiya Hunda

graduate student
Institute of International Relations, Taras Shevchenko National University of Kyiv &
University of Copenhagen
Kyiv

SOUTHEAST ASIA CROSS-BORDER E-COMMERCE: DEVELOPMENT FEATURES AND TRENDS

Rapid technological advancements fueled the development of electronic commerce, also called e-commerce, in the 1990s changing/re-thinking traditional business approaches and models, making it one of the key trade channels and fostering cross-border trade. Rapid online communication, social media and other online platforms, new marketing approaches which emerged since in 2000s, also contributed to the acceleration of e-commerce expansion.

According to a Forrester Analytics report, worldwide e-commerce had been gradually growing even before the epidemic [1]. In 2015, cross-border e-commerce sales accounted for 12% of the total market and were projected to grow to 17% by 2023, accounting for an estimated US\$736 billion. Whatever the season, a strong cross-border e-commerce strategy helps offset slow domestic sales times, diversify risk, and expand the addressable consumer base [1].

People who have access to the Internet are not just consumers who are directly involved in the e-commerce industry; they also may be more affluent members of society. In the case of ASEAN, Singapore and Malaysia have seen significant economic growth thanks in large part to the popularity of the Internet. In Singapore, around 90% of homes have access to the Internet [2].

The percentage of the online population who have purchased a product online (also known as e-shopper penetration) is still below 50% and is among the lowest globally, notwithstanding Asia's recent strong increase in e-commerce. This emphasizes that there is a sizable and unexplored market in Asia, and as a result, significant potential to promote cross-border e-commerce. This is in addition to the enormous population and the already sizable number of Internet users. Given that a sizable portion of the population is still offline in many nations, especially in rural regions, the potential for e-commerce growth in Asia is much greater going forward [3].

The rate of e-commerce growth is more rapid in Asia-Pacific markets than in any other region of the world. According to the estimates, the volume of e-commerce in Asian countries will double in 2025 (2021 as a base year [4]. Arora et. al. (2022) forecasts Southeast Asian markets between 2022 and 2026 to “triple at a compound growth rate of 22% and reach around \$230 billion in gross merchandise volume” [5]. According to Morgan Stanley research (2022), Southeast Asian early-stage e-commerce markets could grow 17% between 2022 and 2027 and compound annually [6].

Currently valued at USD 13.5 billion, the Southeast Asian cross-border e-commerce market is expected to grow at a CAGR of more than 5.7% during the next five years. The market is fueled by the expansion of social commerce, which is boosting e-commerce in the area. Additionally, the industry is fueled by investments in logistical infrastructure, which fuels market expansion [7].

In 2021, Facebook and Bain & Company's annual SYNC Southeast Asia report showed that Southeast Asia's digital retail share grew 85% year-on-year. In addition, the number of e-commerce consumers in the region will reach 350 million in 2021 [8].

There is a growing rate of trans-border e-commerce transactions with 23% of consumers placing orders with other Southeast Asian countries, while 22% show outside the region [9].

Within the region, there is a growing number of C2C marketplaces such as Lazada Group (Singapore), Shopee (Singapore, there is also a subsidiary in the Philippines), Sendo (Vietnam).

Taking into account the heterogeneity of economic development, number of Internet users, age of users, customer behavioral habits and patterns, e-commerce penetration rate in Southeast Asia varies with Singapore, Thailand, the Philippines and Vietnam being the leaders in the region [5].

About half of the cross-border e-commerce market in Southeast Asia is concentrated in Singapore and Malaysia. The e-commerce industry in Thailand is growing quickly. The Thailand 4.0 policy seeks to increase internet accessibility nationwide. By introducing more cutting-edge and specialized items into the market, Vietnam and the Philippines displayed significant cross-border opportunities [7].

The demand for cross-border e-commerce is driven by a variety of aspects, such as improved connectivity and infrastructure, regional supply chains, increasing Internet penetration, large market, growing young and tech-savvy population and average disposable income, consumer willing to make a bargain with their purchases, scarcity of certain products in the domestic market, social media marketing, Covid-19 influencing consumer behavior etc.

The cross-border market in Southeast Asia is fragmented, meaning that there is high competition without key dominant players.

According to McKinsey's report conducted by Arora et al. (2022), Southeast Asia's e-commerce market is at the threshold of its second phase. Right now, transactions are concentrated in apparel and low-value electronics, and most of the activity is happening in consumer-to-consumer marketplaces such as Shopee and Lazada [5]. As the e-commerce market in Southeast Asia marches headfirst into the second stage of its development, these characteristics are likely to undergo fundamental shifts.

References:

1. PayPal. (2020). The rising opportunities of cross-border trade for Hong Kong's eCommerce merchants. Available at: <https://newsroom.apac.paypal-corp.com/The-rising-opportunities-of-cross-border-trade-for-Hong-Kongs-eCommerce-merchants>.
2. Kimura, F., and Chen, L. (2017). E-Commerce as Asia's New Growth Engine. Economic Research Institute for ASEAN and East Asia (ERIA). A Policy Brief No.2017-02 • October 2017
3. Kinda, T. (2019). E-commerce as a Potential New Engine for Growth in Asia. IMF Working Paper
4. Accenture. (2022). From Transactions to Outcomes: The Rise of Contextual Commerce in Asia. Available at: https://www.accenture.com/_acnmedia/PDF-178/Accenture-Rise-of-Contextual-Commerce-Asia.pdf.
5. Arora, S., Chu, F., Melnikov, S., and Zhang L. (2022). E-commerce is entering a new phase in Southeast Asia. Are logistics players prepared? McKinsey&Company. Available at: <https://www.mckinsey.com/industries/travel-logistics-and-infrastructure/our-insights/e-commerce-is-entering-a-new-phase-in-southeast-asia-are-logistics-players-prepared>.

6. Morgan Stanley. (2022). Here's Why E-Commerce Growth Can Stay Stronger for Longer. Available at: <https://www.morganstanley.com/ideas/global-ecommerce-growth-forecast-2022>.

7. Mordor Intelligence. (2023). Southeast Asia Cross-border E-commerce Market - Segmented by Business Type, Product Type, and Geography - Growth, Trends, COVID-19 Impact, and Forecasts (2023-2028). Available at: <https://www.mordorintelligence.com/industry-reports/southeast-asia-cross-border-e-commerce-market>.

8. Adobo Magazine. (2021). Insight: Southeast Asia's digital retail growth is APAC's fastest, Facebook and Bain & Company's annual SYNC Southeast Asia report. Available at: <https://www.adobomagazine.com/insight/insight-southeast-asias-digital-retail-growth-is-apacs-fastest/>.

9. The Paypers. (2021). Real-time payments now as popular as cash in Southeast Asia, ACI Worldwide reveals. Available at: <https://thepappers.com/online-payments/real-time-payments-now-as-popular-as-cash-in-southeast-asia-aci-worldwide-reveals--1250285>.

Попова Л.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів і кредиту
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці

Федишин М.П.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів і кредиту
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці

ІННОВАЦІЙНІ СТРАХОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ЗМІНИ КЛІМАТУ

Протягом останнього 20-ти річчя у світі спостерігається значне зростання економічні втрат та збитків від стихійних лих. Загальна глобальна оцінка таких збитків становить приблизно 4210 млрд. дол. США за період з 2000-го по 2018 роки. Збитки від стихійних лих лише за 2020 рік зросли майже на 27% порівняно з попереднім роком [1]. Такі несприятливі події вимагають від страхової галузі прийняття негайних рішень щодо мінімізації ризиків, пов'язаних з зміною клімату. Нестійкі погодні умови і зростання частоти і важкості наслідків стихійних лих призвели до зростання ризиків для таких активів як врожай (страхування врожаю), домашні тварини (страхування домашніх тварин), транспортні засоби (автострахування), майно (страхування майна), погіршення стану здоров'я та загибель людей (медичне страхування, страхування життя) та ін.

За оцінками SwissRe Institute, застраховані збитки стихійних лих на глобальному рівні зросли до 112 млрд. дол. США за 2021 рік [2].

Сьогодні страхова галузь працює над розробкою та впровадженням нових страхових продуктів та моделей мінімізації ризиків з метою захисту активів як страхових компаній так і їх клієнтів. Тому страхові компанії разом з перестраховиками та InsurTech компаніями створюють інноваційні страхові рішення в сфері ризик-менеджменту зміни клімату.

Станом на кінець 2021 року розмір страхового ринку InsurTech оцінювався в 3,85 млрд. дол. За прогнозними оцінками до 2030 року сукупний річний темп зростання складе 52%.

Згідно даних Gallagher Re відбулось зростання фінансування страхових технологій на 37,6% у першому кварталі 2023 року. Інвестиції Insurtech у першому кварталі 2023 року зросли до 1,39 млрд. доларів порівняно з 1,01 млрд. доларів у попередньому кварталі (4 квартал 2022 року) [3].

Автори вважають, що нові технології, такі як Великі дані, Інтернет речей, блокчейн та штучний інтелект на протязі наступних років будуть базою для розробки нових рішень InsurTech, що допоможе страховикам страхувати ризики пов'язані зі зміною клімату, здійснювати їх оцінку та прогнозування.

У світі страхування, вплив штучного інтелекту буде настільки ж широким, починаючи від автоматизації андеррайтингу і претензій і закінчуючи поліпшенням обслуговування клієнтів і оцінкою збитку. Страхова компанія майбутнього буде використовувати штучний інтелект і застосовувати підхід до планування всієї системи, щоб реагувати на надзвичайну кліматичну ситуацію і зміцнювати галузь у боротьбі з цією системною загрозою. Наприклад Японія використовує штучний інтелект для аналізу супутникових зображень Землі, щоб передбачати майбутні стихійні лиха, в той час як НАСА і компанія з аналізу даних Development Seed нещодавно відстежили шлях урагану Харві у Сполучених Штатах у шість разів точніше, ніж традиційний моніторинг. Штучний інтелект вже досягає успіхів у боротьбі зі стихійними лихами, пов'язаними зі зміною клімату. У Великій Британії уряд нещодавно оголосив про інвестиції в розмірі 1,2 мільярда фунтів стерлінгів у найпотужніший у світі метеорологічний і кліматичний суперкомп'ютер. Комп'ютер зможе вирішувати низку завдань, пов'язаних зі зміною клімату,

зокрема точніше прогнозувати шторми та зміни глобального клімату і вибирати оптимальні місця для захисту від повеней [4].

Поряд із технологією штучного інтелекту, одна із галузей для страхування, яка може докорінно змінити спосіб, яким споживачі захищають свої цінні активи являється технологія блокчейну. Американська страхова компанія Lemonade, наприклад, нещодавно заснувала Startup Climate Coalition разом з іншими постачальниками. Коаліція функціонує як децентралізована автономна організація, націлена на створення і поширення параметричного страхування від погодних умов за собівартістю для фермерів на ринках, що розвиваються [5].

Компанія отримує деталізовану інформацію про погоду від своєї партнерської мережі, створюючи моделі, які можна запрограмувати в смарт-контракти, що автоматично оцінюють точну надбавку за страхування врожаю на основі місця розташування, розміру та топографії поля. Параметрично вимірюючи кількість опадів на застрахованому полі, смарт-контракти також можуть автоматично ініціювати позови про повінь або посуху, виплачуючи фермерам гроші, навіть не подаючи ці позови.

Таким чином, рішення, які використовують можливості даних штучного інтелекту, Інтернету речей та супутникових знімків призведуть до полегшення моделювання, прогнозування та сценарних прогнозів фізичних ризиків, пов'язаних з кліматом та природою, що, в свою чергу, вже допомагає андеррайтерам розуміти та оцінювати ризики, пов'язані з кліматом та природою, а також визначати ціну цих ризиків. Прогностична аналітика, а також страхові технологічні рішення в режимі реального часу можуть бути використані страховою галуззю для пом'якшення або запобігання ризикам за допомогою сенсорних можливостей.

Наприклад, компанія Nagaland співпрацювала з Swiss Re і Tata AIG над створенням першого в Індії рішення щодо фінансування ризиків стихійних лих, які виникають внаслідок сильних паводків. Є також досвід впровадження технологічної програми страхування врожаю з механізмом урегулювання претензій, що базується на індексі здоров'я врожаю, розрахованим за допомогою комбінації параметрів дистанційного зондування. Слід зазначити, що вигода від впровадження страхової інноваційних технологій для бізнесу та суспільства в цілому очевидна:

- покращення якості андеррайтингу, оцінки та моніторингу ризиків, і ціноутворення за рахунок прогнозування екстремальних погодних явищ;
- зниження рівня ризиків за допомогою інновацій (допомога клієнтам у впровадженні більш стійких методів у бізнес-операціях);
- розвиток цифрового кліматичного страхування;
- нові технології для страхування кліматичних активів, смарт-контракти для врегулювання збитків.

Сьогодні на страхову галузь покладено завдання швидкого реагування та передачу фінансових ризиків у випадку надзвичайних подій. Тому лише спільна координація зусиль, використання досягнень новітніх технологій дозволить розробити нові підходи щодо страхування кліматичних ризиків.

Список використаних джерел:

1. Green, M. Insurtechs Looking to Change the Insurance Landscape. *Insider engage*. URL: <https://www.insiderengage.com/article/2a7iu7cdvgeok1t37kiyo/insurtech/insurtechs-looking-to-change-the-insurance-landscape>
2. Sethi, P.& Bhatt D. InsurTechs' role in addressing impact of Climate Change. *ETBFSI*. URL: <https://bfsi.economictimes.indiatimes.com/blog/insurtechs-role-in-addressing-impact-of-climate-change/90590944>
3. Thompsett, L. Gallagher Re reports 37.6% rise in insurtech investment. *InsurTech*. URL: <https://insurtechdigital.com/articles/gallagher-re-reports-37-6-rise-in-insurtech-investment>
4. The AI insurance revolution in the era of climate change. URL: <https://www.genpact.com/insight/the-ai-insurance-revolution-in-the-era-of-climate-change>
5. Clere, A. How will blockchain technology reshape the insurance market? *Insurtech*. URL: <https://insurtechdigital.com/articles/how-will-blockchain-technology-reshape-the-insurance-market>

Ткач Є.В.

к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці

ЗМІНА МЕНТАЛЬНОСТІ (МИСЛЕННЯ) ТА ЗМІНА МОДЕЛІ ПОВЕДІНКИ, ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ЕКОСИСТЕМИ СТАРТАПІВ

Важливою передмовою розвитку підприємницького сектору в державі, насамперед соціально відповідального та інноваційно активного власного бізнесу є розбудова ефективної екосистеми стартапів, власне середовище, в якому взаємодіють всі гравці (люди та організації), так чи інакше пов'язані з індустрією стартапів. Стартапи не є абсолютно однакові за сферою діяльності. Як правило прийнято розрізняти:

- технологічні стартапи, в т.ч. стартапи в ІТ сфері;
- зелені стартапи, що пов'язані із збереженням навколишнього середовища, розвитком нетрадиційних (альтернативних) джерел енергії (насамперед зеленої енергетики), збалансованим природокористуванням, екологічними проектами;
- бізнес-стартери, тобто новостворені компанії у традиційних сферах бізнесу, характерною ознакою яких є також наявність прибуткової та швидко масштабованої бізнес-моделі.

Розвиток екосистеми стартапів в державі, як і в цілому розвиток підприємницького сектору залежить від багатьох факторів, проте насамперед необхідно ураховувати особливості та вплив інституційного середовища і його еволюції.

За визначенням, інституційне (інституціональне) середовище – це сукупність усіх формальних і неформальних інституцій, які впливають на світогляд, цінності, мислення, поведінку та діяльність економічних суб'єктів.

Основними елементами інституційного середовища є: правова система держави, науково-технічний прогрес, міжнародне середовище, політичне середовище, економічне середовище, демографічна ситуація, система соціального захисту населення, підприємницький сектор, фінансово-кредитний сектор і банківська система, сектор неурядових організацій, інфраструктурні елементи (система транспортних, логістичних, інформаційних й інших соціальних комунікацій, торгові дома, біржі, підприємницькі хаби, технопарки, коворкінги, бізнес-інкубатори, кластери, тощо), стан навколишнього середовища та екологічна ситуація, і насамперед культура, освіта, наука, ментальність, історична пам'ять, релігія, звичаї та ін.

До формальних інституцій відносять: інститут права, а саме законодавство держави (Конституція, кодекси, закони та інші нормативно-правові акти); державні (публічні, суспільні) інституції (органи центральної влади, місцева влада, правоохоронні та судові інституції, збройні сили держави, різні бюджетні соціальні, освітні, наукові, медичні, культурні та інші організації й установи); приватні (підприємницькі структури, фінансові корпорації, сектор соціального підприємництва та ін.); громадські неурядові установи (громадські організації, профспілки, релігійні організації, спортивні товариства, благодійні установи тощо.)

До неформальних інституцій: культура, освіта, наука, особливості виховання, релігія, звичаї, традиції, міфи, догми, упередження, стереотипи, ідеї, ідеології, цінності, мораль, історична пам'ять, світогляд, ментальність, психологічний та емоційний стан, особливості поведінки, соціальні та історичні умови, довіра та рівень свободи у суспільстві та ін.

Усі ці інституції в сукупності утворюють інституційну структуру суспільства. Характерною ознакою історичного процесу є еволюція інституцій, відповідно постійно відбуваються інституційні зміни. Інституції й інституційні трансформації впливають на величину трансакційних витрат (витрат, пов'язаних із взаємодіями людей), а відтак на ефективність економічної системи. Неформальні інституції, з точки зору представників нової інституціональної теорії, змінюються повільніше, ніж формальні. Проте саме вплив

неформальних інституцій є визначальним. Як стверджує Д. Норт, історія показує, що культура, ідеї, ідеології, міфи, догми та упередження мають значення [1]. Представники теорії поведінкової економіки стверджують, що когнітивні, психологічні й емоційні фактори (ірраціональне мислення), а також характер інформації (новин) які отримують економічні суб'єкти впливають на прийняття рішень у сфері бізнесу і розвиток підприємництва та зміну економічної ситуації в державі загалом.

Інтерпретуючи останні здобутки і тренди в економічній науці, можна констатувати, що для створення власного бізнесу (стартапу, бізнес-стартеру) потрібно бути готовим на ментальному, культурному, світоглядному й психологічному рівнях.

Передумовою до появи більшої кількості людей які створюють власний бізнес (стартап) є зміна їх ментальності (мислення), адже поведінка економічних суб'єктів насамперед залежить від їх мислення. Ментальність (у перекладі з латинської мови «mentos» означає «мислення») – це багатогранне поняття, але насамперед його необхідно розуміти, як призму, крізь яку людина дивиться на світ і себе в ньому, а також спосіб мислення, загальна духовна налаштованість та установка індивідів або суспільної групи щодо навколишнього світу.

З огляду на те, що неформальні інституції (в т.ч. ментальність, мислення) змінюються досить повільно, а відтак і недостатньо швидкими темпами розвивається екосистема стартапів та національний підприємницький сектор, то логічним є питання, що може пришвидшити та інтенсифікувати ці зміни, яких так потребує наша держава і сприяти появі більшої кількості такого надважливого ресурсу, – як підприємницькі здібності. Перш за все це використання комплексу певних заходів, серед яких:

- Популяризація підприємницької культури серед молоді (для молоді має стати цінністю створення власного бізнесу), формування в суспільстві іміджу (бренда) добропорядного підприємця – соціально відповідального та інноваційно активного власного бізнесу, (середній вік молоді людини у світі яка створює новий бізнес становить приблизно 25 років);

- Ініціювання впровадження у всі освітні заклади II–IV рівнів акредитації (у т.ч. шкільної освіти) обов'язкового курсу (дисципліни) «Організація власного бізнесу» («Організація та фінансування власного бізнесу»), в т.ч. за участю фахівців-практиків і науковців, проведення постійних зустрічей з менторами й успішними підприємцями;

- Ініціювання створення мереж бізнес-інкубації, бізнес-акселерації, бізнес-центрів, коворкінгів, кластерів, підприємницьких хабів та інших елементів інфраструктури підприємництва з ініціативи навчальних закладів, органів влади та громадського сектору, що формуватиме відповідний сервіс та комфортні умови співпраці, сприятиме створенню атмосфери співробітництва та партнерства;

- Організація системи проведення тренінгів, семінарів та надання консультацій з питань бізнес-планування, маркетингу, обліку й оподаткування, фінансів, правового забезпечення діяльності бізнесу, налагодження комунікацій із грантрайтерами, інвесторами, «бізнес-ангелами» і фінансово-кредитними установами;

- Сприяння розробці та впровадженню програми ефективної фінансової підтримки сектору малого бізнесу, зокрема програм мікрокредитування (застосування механізму часткового відшкодування відсоткових ставок по кредитах), грантових програм для бізнес-стартерів і стартапів, розвиток системи альтернативних джерел фінансування (організація інвестиційних форумів стартапів, краудфандинг, фандрейзинг, венчурне фінансування й ін.).

- Реалізація ефективною державною політики у сфері маркетингу і брендингу (створенню унікального образу країни, її культури та історії, формування національних історичних метанаративів) позитивно впливатиме на морально-психологічний і емоційний стан суспільства, а відтак на мислення, світогляд, цінності, ментальність і поведінку економічних суб'єктів.

- Сприяння розвитку національних культури, мистецтва, науки, громадянського суспільства, правової системи, гуманізація суспільних відносин та ін. Тільки у суспільстві з високим рівнем культури, можна забезпечити вільний розвиток та самореалізацію особистості. Підприємництво і культура в сучасному суспільстві мають розвиватись комплементарно у

щільному взаємозв'язку. Для кожного суспільства характерна своя унікальна система інституцій, яка відповідає особливостям культури суспільства.

Отже, зміна ментальності (мислення) як інституції, може позитивно вплинути (в контексті інтерпретації нової інституціональної економічної теорії і теорії поведінкової економіки) на модель поведінки людей, а відтак на розвиток екосистеми стартапів, соціально відповідального й інноваційно активного власного національного бізнесу, економіку в цілому та рівень добробуту людей.

Список використаних джерел:

1. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки / пер. з англ. Київ: Основи, 2000. 198 с.

Фаренюк Н.В.

кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародних фінансів
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗОВНІШНЬОГО БОРГУ УКРАЇНИ

У 2022 році Україна зазнала значного одноразового збільшення співвідношення боргу до ВВП. Реальний ВВП України впав на 29,1%. Номінальний ВВП України становив 5,19 трлн.грн. (в доларовому еквіваленті 160,5 млрд.дол. США у 2022 році (за офіційним обмінним курсом гривні до долару), порівняно з 200 млрд. дол. США у 2021 році. Тим часом державний борг України значно зростає в абсолютному вираженні. [1]

Як і очукувалось, загальний борг України перевищив позначку у 120 млрд. дол. США, і становив на кінець 2022 року 131 998 000 дол. США. Це означає, що співвідношення боргу до ВВП становило 95% на кінець 2022 року проти 49% на кінець 2021 рік. Це співвідношення навряд чи суттєво зменшиться в наступні роки, оскільки очікується, що Україна матиме чималий дефіцит державного бюджету, який буде необхідний для фінансування післявоєнного економічного відновлення. [2]

Очікувані місячні потреби у фінансуванні (дефіцит бюджету + погашення боргу) становлять близько \$5 млрд. у червні-грудні, як вказує Міністерство фінансів. Вони покриватимуться за рахунок зовнішніх (70%-80% загального фінансування) і внутрішніх (20%-30%) джерел.

Потреба у зовнішньому фінансуванні зростає з кожним днем. За оцінкою Світового Банку, яка була оприлюднена у серпні 2022 року, вартість відновлення оцінюється у 349 млрд. дол. США, і продовжує зростати. Частина цих витрат може надходити з певних банківських структур. Наприклад, ЄБРР має 520 проєктів в Україні та відіграє важливу роль на постійній основі. Проте, подібні інституції не можуть нести весь тягар на собі.

Водночас у внутрішньому фінансуванні значною мірою домінує прямий продаж облігацій НБУ. Наприкінці 2022 році Міністерство фінансів України підтвердило свою мету щодо забезпечення повної пролонгації внутрішнього боргу. З початку 2022 року місцеві банки скоротили свої портфелі боргових зобов'язань як у гривнях, так і в іноземній валюті, але загалом вони зберегли свої портфелі гривневих облігацій незмінними до кінця року.

Оскільки Україна втратила можливість запозичувати за ставками, які були прийнятними до 2022 року (зовнішній борг України впав до 22 центів за долар на початку березня), Міністерство фінансів перейменувало свій звичайний внутрішній борг на «військові облігації». [3]

Військові облігації -це цільові державні боргові цінні папери, призначені для запозичень на ринку з метою фінансування потреб ЗСУ та держави в умовах війни. Виплати за такими облігаціями на 100% гарантуються державою та обслуговуються Міністерством фінансів України. Вони розміщувались у зручний для роздрібної торгівлі спосіб: частинами по 34 долари США. Однорічні облігації пропонують прибутковість 11%. Найнижча ставка у 2,5% пропонувалась для 8-місячних облігацій. Для покупців, серед яких були місцеві банки та понад 70 000 громадян і компаній, інвестиція стала еквівалентом впевненості. Річний рівень інфляції становив 16%, і не було впевненості, що уряд, який їх випустив, виконає свої зобов'язання. В результаті вдалося продати облігації на суму, еквівалентну \$3,1 млрд, на 38 аукціонах з березня по травень. Також було здійснено продаж, так званих, «мирних облігацій» для залучення іноземної валюти, через лобіювання міжнародними донорами суми у 50 млрд. дол. США як екстренне фінансування. [4]

Кредитори приватного сектору також мають вирішальне значення. Станом на серпень 2022 р., 75% від загального числа кредиторів іноземних облігацій країни на суму 20 млрд. дол. США відклали сплату відсотків та основного боргу до 2024 р. Ця подія є позитивною, проте недостатньою. Питання реструктуризації боргу України стоїть на порядку денному. Оскільки

ціни на єврооблігації (з погашенням у 2023 році та пізніше) оцінювались у 32-40 центів за долар впродовж минулого року. Ціна єврооблігацій у 2022 році була значно вища – 69 центів за долар. Ціни на єврооблігації навряд чи значно відновляться, і велика волатильність зберігатиметься. Поточні котирування єврооблігацій чітко показують, що інвестори, в основному, очікують на реструктуризацію боргу та вважають реструктуризацію єврооблігацій можливим сценарієм. [5]

Надмірний дефіцит бюджету та триваюча надзвичайна потреба у фінансуванні привертають увагу до теми реструктуризації єврооблігацій України, як частини зовнішнього боргу, через програму випуску облігацій Брейді. Перевагами плану Брейді за період з 1989 по 1997 рік скористалися 17 країн, що випустили облігації Брейді з сукупною номінальною вартістю 170 мільярдів доларів США. Більшість облігацій Брейді випустили країни Латинської Америки, зокрема, на частку Бразилії, Мексики, Аргентини і Венесуели припало 78% всіх випущених облігацій Брейді. Реструктуризація боргу через облігації Брейді може відіграти позитивну роль для економічного відновлення в сучасних умовах виплати та обслуговування державного боргу. [6]

Перелік використаних джерел

1. ВВП України [2023]- Електронний ресурс: [Режим доступу] <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>
2. Ukraine Government - Yields curve: Електронний ресурс: [Режим доступу] - <http://www.worldgovernmentbonds.com/country/ukraine/>
3. What are war bonds and why did Ukraine saw them?. Електронний ресурс: [Режим доступу] - https://www.washingtonpost.com/business/what-are-war-bonds-and-why-did-ukraine-sell-them/2022/06/25/20bed83c-f44c-11ec-ac16-8fbf7194cd78_story.html
4. War bonds: invest to support Ukraine. Електронний ресурс: [Режим доступу] - <https://cms.law/en/ukr/publication/war-bonds-invest-to-support-ukraine>
5. Ukraine's Eurobonds. Електронний ресурс: [Режим доступу] - <https://www.intellinews.com/comment-ukraine-s-eurobonds-pros-and-cons-of-restructuring-248034/>
6. Rebuilding Ukraine:A Historic Plan for Congress Електронний ресурс: [Режим доступу] - <https://cepa.org/article/rebuilding-ukraine-a-historic-plan-for-us-congress/>

Цевух Ю. О.

к.е.н., доц. кафедри світового господарства
і міжнародних економічних відносин
Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова
м. Одеса

Гайдай В. О.

студентка спеціальності «Міжнародні економічні відносини»
Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова
м. Одеса

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ РІВНЯ БЕЗРОБІТТЯ В КРАЇНАХ З РІЗНИМ РІВНЕМ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

Гендерна нерівність, що спостерігається в більшості країн світу, є досить актуальною проблемою, якою займаються впливові міжнародні міжурядові організації, такі як ООН, Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ), ЮНЕСКО та інші.

Організація Об'єднаних Націй направляє свої зусилля на досягнення гендерної рівності, наголошуючи, що вона є не лише фундаментальним правом людини, але й необхідністю для розвитку усього суспільства. Протягом останніх десятиліть був досягнутий прогрес по цьому питанню, однак все ще необхідно працювати у цьому напрямку по всьому світові, саме тому в ООН за мету ставлять досягнення гендерної рівності та розширте можливості всіх жінок і дівчат до 2030 року. У свою чергу, ЮНІСЕФ докладає багато зусиль у досягнення гендерної рівності в якомога більшій кількості країн світу, використовуючи стратегії боротьби з гендерною дискримінацією та нерівностями. У той же час, організація налагоджує партнерські відносини та співпрацює з національними секторами охорони здоров'я з метою надання можливості реалізувати свій потенціал як чоловікам, так і жінкам [2; 3].

Зазначимо, що історичний розвиток людства проходив таким чином, що жінки завжди стикались з певними перешкодами, у суспільстві панували погляди гендерної нерівності, починаючи з стародавніх часів: жінки були поневоленими та не мали жодних прав, не мали можливості отримати освіту або займатись тими ж видами діяльності у суспільстві, як і чоловіки. У наші часи, жінки і досить стикаються з низкою перешкод як у окремих країнах, так і на міжнародному ринку праці. Однією із проблем є дискримінація при прийомі на роботу чи просуванні по службі або обмежений доступ до освіти. До того ж, у багатьох країнах, де існує великий показник гендерної нерівності, спостерігається економічна нестабільність. На сьогоднішній день, міжнародний ринок праці стикається з гендерно-специфічними проблемами, вирішення яких вимагає всебічного підходу. Можна спостерігати негативну тенденцію в гендерній нерівності в мусульманських та в країнах з трансформаційною економікою. В мусульманських країнах права жінок не завжди дотримуються, а у деяких випадках майже відсутні: жінки стикаються з гендерною нерівністю не тільки при працевлаштуванні, але також при доступі до навчання. Жінки стикаються ще з більшою нерівноправністю аж до того, що без дозволу чоловіка не мають змоги вийти на вулицю [1]. В країнах що розвиваються та в країнах з перехідною економікою також спостерігається гендерна нерівність, але держави борються з цією проблемою, впроваджуючи різні закони та правові заходи.

Маючи однакову освіту та рівень знань при працевлаштуванні на високі посади, роботодавці більше уваги приділяють чоловікам, ніж жінкам. Звернемось до статистичних даних стосовно рівня безробіття висококваліфікованих працівників серед чоловіків та жінок на протязі останніх 20 років у країнах з різним рівнем економічного розвитку, а саме: з розвиненою економікою, з перехідною економікою та країнах, що розвиваються. Для аналізу та порівняння розглянемо такі країни як США, Пакистан, Албанію, Україну та Бразилію.

Найвищий рівень безробіття спостерігається саме в Пакистані, особливо це спостерігалось у 2015 році, коли рівень досяг 40% (що є неймовірно великим показником), порівнюючи з США, де рівень безробіття серед жінок був лише 3% (табл. 1).

Як і очікувалося, на протязі 20 років найменший показник безробіття серед жінок з вищою освітою спостерігався саме у країні, яка являється економічним центром світу – США (склав 6% у 2020 році, а набув такого значення внаслідок пандемії COVID-19). Загалом, США демонструють найменші показники цього показника, як серед чоловіків, так і жінок. На ринку праці України можна побачити, що рівень безробіття серед чоловіків вище, порівнюючи з показниками рівня безробіття жінок, при цьому, спостерігається невелика різниця. Стосовно рівня безробіття серед чоловіків, то в Пакистані рівень безробіття серед чоловіків з вищою освітою менший, ніж рівень безробіття серед жінок у 5 разів. У 2015 році рівень безробіття в Пакистані серед жінок складав 40%, а серед чоловіків лише 10%. В Албанії, країні з перехідною економікою, спостерігається майже досить великий рівень безробіття як серед жінок, так і серед чоловіків. В Албанії рівень безробіття серед жінок вище, ніж серед чоловіків, особливо це помітно у 2015 році, коли спостерігався найвищий показник (22%). У 2021 р. показник суттєво знизився і склав 15% як серед жінок, так і серед чоловіків. У Бразилії простежується тенденція підвищення рівня безробіття серед представників обох статей, що свідчить про погіршення ситуації на ринку праці [4; 5].

Таблиця 1.

Рівень безробіття серед чоловіків та жінок з вищою освітою у США, Албанії, Пакистані, Бразилії та Україні на протязі 2001-2021,%

	США		Албанія		Пакистан		Бразилія		Україна	
	ж.	ч.	ж.	ч.	ж.	ч.	ж.	ч.	ж.	ч.
2001	3	3	7	3	21	7	5	3	4	6
2002	3	3	6	3	21	8	4	3	4	5
2003	3	4	5	4	21	8	5	3	5	5
2004	3	3	3	3	20	9	5	3	4	5
2005	3	3	5	5	15	3	5	3	5	6
2006	3	2	14	15	3	1	5	3	4	6
2007	3	2	15	16	2	1	5	3	3	7
2008	3	3	15	10	4	1	5	3	4	7
2009	5	6	19	14	2	1	5	3	5	7
2010	5	6	14	14	4	2	5	3	5	7
2011	5	5	19	13	4	2	5	3	7	8
2012	5	4	19	12	10	5	2	1	6	8
2013	4	4	16	13	17	6	2	1	6	7
2014	4	4	19	17	17	5	2	1	7	10
2015	3	3	22	17	40	10	6	4	8	9
2016	3	3	18	16	31	9	7	5	7	10
2017	3	3	14	13	20	6	8	6	7	10
2018	2	2	15	15	13	6	8	6	7	9
2019	2	2	16	14	28	6	8	5	7	7
2020	6	5	14	17	30	8	8	6	8	8
2021	4	4	15	15	34	9	9	6	9	9

Джерело : складено авторами на основі даних [4; 5]

Отже, рівень безробіття серед країн суттєво відрізняється в залежності від рівня економічного розвитку та культурних особливостей. Гендерна дискримінація проявляється різними способами та в різних інтерпретаціях, при цьому, в більшості випадків її відчують жінки. Аналізуючи гендерну нерівність і рівень безробіття серед висококваліфікованих працівників (жінок та чоловіків) в країнах з розвинутою економікою, країнах з перехідною економікою та країнах, що розвиваються, можемо констатувати, що найвищий рівень

безробіття серед жінок та гендерна нерівність спостерігається саме в Пакистані. У свою чергу США, як провідна країна у боротьбі з гендерною нерівністю, продемонструвала найменші показники не тільки у гендерній нерівності, але й у рівні серед безробіття висококваліфікованих працівників. Албанія, Бразилія та Україна демонструють незначну різницю в рівні безробіття жінок та чоловіків, що свідчить про незначний рівень гендерної нерівності. Ситуація з досягненням гендерної рівності суттєво погіршилась під час пандемії COVID-19 майже повсюдно, тому саме зараз зусилля міжнародних організацій є дуже важливими і необхідними у прискоренні прогресу щодо сприяння гендерній рівності через покращення законодавства і політичних дій у цьому напрямку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Arabadjieva K, Zwysen W. Gender Inequality in Performance-related Pay: A Gap in the EU Equal Pay Agenda. *ETUI Research Paper – Policy Brief*. Vol. 3, 2022. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4031499
2. Gender Equality. *UNICEF*. URL: <https://www.unicef.org/gender-equality>
3. Sustainable Development Goals. *United Nations*. URL: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/gender-equality/> (accessed at 15.05.2023)
4. Unemployment, female (% of female labour force). *The World Bank Data*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.FE.ZS>
5. Unemployment, male (% of male labour force). *The World Bank Data*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.MA.ZS>

Штогрін К.В.

асистент кафедри міжнародних фінансів
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ

ВПЛИВ ІНДЕКСУ СПОЖИВЧОЇ ВПЕВНЕНОСТІ НА ЦІНОУТВОРЕННЯ ETF

Біржові фонди (ETF) вже трансформувалися з досить незнайомого інвестиційного інструменту початку 2000-х років у традиційний структурований цінний папір з обсягами у трильйони доларів за останні двадцять років. Згідно з даними ETFGI станом на березень 2023 року, глобальний ринок ETF має активи на суму 9,615 трильйона доларів (ETFGI, 2023). Він постійно зростає з 2000-х років (за винятком 2018 та 2022 років) із щорічним темпом зростання приблизно 17 % за останні 13 років. У 2017 році темпи зростання досягли рекордних 38 % на рік. Однак у 2021 році загальна вартість світового ринку ETF впала на 10 % з \$10 трлн до \$9 трлн. У 2023 році світовий ринок зріс на 6,5 %. Важливо відзначити, що на США припадає домінуюча частка світового ринку ETF. Станом на 2023 рік американський ринок займає найбільшу частку (приблизно 70 %) у світових ETF і становить 6,765 трлн доларів США, тоді як на європейський ринок ETF припадає лише 1,454 трлн доларів (приблизно 15 %).

Вважається, що довіра споживачів (споживча впевненість) впливає на ціни акцій. Бен-Девід та ін. (2023) досліджували біржові фонди та їх ефективність у часі. Вони виявили, що базові інклюзивні ETF асоціюються з недорогою диверсифікацією, але спеціалізовані ETF, які слідуєть популярним тенденціям інвестування, зазвичай включають переоцінені акції і тому мають низьку ефективність. Автори припускають, що низька ефективність спеціалізованих ETF спричинена тим, що провайдери орієнтуються на надто оптимістичні переконання інвесторів, запускаючи ETF після піку ажіотажу навколо популярних інвестиційних трендів. Автори дійшли висновку, що, хоча ETF можуть забезпечити широкий доступ до фінансових ринків, маркетингові стратегії спеціалізованих ETF можуть заохочувати спекуляції переоціненими цінними паперами, що призводить до створення неефективних інвестиційних портфельів. Таким чином, можна зробити висновок, що настрої інвесторів можуть позитивно корелювати з ціноутворенням спеціалізованих ETF. Робота Ценг та Лі (2016) досліджує особливості ринку ETF в Азії, зокрема те, як настрої інвесторів і ліквідність ETF пов'язані одне з одним, використовуючи модель GARCH для аналізу ETF з різних азіатських ринків (наприклад, Японії, Південної Кореї, Тайваню, Малайзії та Сінгапуру). Загалом, у роботі з'ясовується, що настрої інвесторів мають значний вплив на ліквідність ETF. Важливо відзначити, що існує багато різних факторів, які впливають на ETF, однак дослідження визначає, що з точки зору обсягів торгівлі ліквідністю та настроїв інвесторів вони є досить значними. Одним із головних висновків статті є те, що фактор настроїв має важливе значення для управління інвестиціями. Індивідуальним інвесторам слід враховувати настрої інвесторів, приймаючи інвестиційні рішення, і відповідно коригувати свій інвестиційний портфель за допомогою ETF.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ben-David, I., Franzoni, F., Kim, B., & Moussawi, R. (2023). Competition for Attention in the ETF Space. *The Review of Financial Studies*, 36(3), 987- 1042.
2. Tseng, Y. C., & Lee, W. C. (2016). Investor sentiment and ETF liquidity – Evidence from Asia markets. *Advances in Management and Applied Economics*, 6(1), 89.
3. ETFGI (2023). ETFGI ETF/ETP growth charts. URL: <https://etfgi.com>

Юрій Е. О.

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів і кредиту
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці

МОНІТОРИНГ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Для того щоб ефективно конкурувати в нинішньому світі бізнесу, підприємство має постійно займатися збором великої кількості інформації про галузь, ринок, конкуренцію та інші чинники. Сучасні умови функціонування підприємств характеризуються високим ступенем невизначеності, динамічністю, наявністю величезної кількості загроз зовнішнього та внутрішнього характеру.

Найважливішим завданням для підприємства виступає досягнення цілей стратегічного розвитку та забезпечення його як конкурентоспроможності, так і міцних позицій на ринку. Реалізувати ці завдання можливо тільки шляхом ефективного використання оцінки фінансово-економічної безпеки як складової системи фінансового моніторингу діяльності підприємства на основі постійного дослідження ринкових змін, так як діяльність суб'єктів господарювання пов'язана з непередбачуваними загрозами та постійними ризиками [2].

Змістовні характеристики фінансово-економічної безпеки підприємства потребують уточнення, зокрема на предмет диференціації їх особливостей в аспекті виокремлення функціональних складових, видів економічної діяльності та секторів підприємництва, визначення завдань та принципів безпеки, розробки надійного постійно діючого механізму її забезпечення.

Ефективним напрямом забезпечення та підтримки стійкого стану фінансово-економічної безпеки підприємства є моніторинг зовнішнього та внутрішнього середовища з метою завчасного попередження загроз і проведення необхідних заходів захисту [1].

Моніторинг фінансово-економічної безпеки підприємства необхідно проводити на різних стадіях фінансового управління для прийняття ключових управлінських фінансових рішень [2].

Важливим завданням забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства стає узгодження його інтересів із інтересами суб'єктів зовнішнього середовища завдяки встановленню стратегічної взаємодії.

Процес моніторингу рівня фінансово-економічної безпеки підприємства включає такі кроки:

- 1) вибір критерію ефективності фінансово-економічної безпеки, що характеризує ступінь наближення підприємства до безпечного стану;
- 2) побудова множини показників (індикаторів) фінансової безпеки;
- 3) визначення граничних значень показників (індикаторів);
- 4) моніторинг вибраних показників і зіставлення їх фактичних значень із граничними;
- 5) визначення інтегрального рівня фінансової безпеки підприємства за обраними показниками [1].

В економічній літературі існують різноманітні методики оцінки рівня фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання, які ґрунтуються переважно на коефіцієнтному аналізі фінансової звітності. Аналізуючи ці методики, доцільно не допускати надмірної кількості коефіцієнтів, оскільки, дублюючи один одного, для формування цілісного уявлення про рівень фінансово-економічної безпеки великої користі вони не несуть [2].

При проведенні моніторингу фінансово-економічної безпеки підприємства необхідно дотримуватися певних принципів та правил:

- 1) забезпечення моніторингу безпеки персоналу, матеріальних, фінансових й інформаційних ресурсів від можливих погроз;
- 2) всебічне вивчення ринкового сегмента, у якому працює підприємство та в якому воно планує почати роботу;
- 3) постановка завдань комплексної безпеки на ранніх стадіях розробки системи безпеки на основі аналізу й прогнозування можливих загроз;
- 4) зіставлення можливого збитку та витрат на забезпечення безпеки;
- 5) залучення до проведення моніторингу спеціалізованих організацій та експертів;
- 6) забезпечення чіткої взаємодії зацікавлених підрозділів і служб у сфері надання, обміну та обробки інформації для моніторингу [1].

Отже, стабільний рівень фінансово-економічної безпеки, вчасний моніторинг загроз, дотримання принципів управління фінансово-економічною безпекою сприятимуть успішному розвитку підприємства на регіональному, національному та міжнародному рівнях.

Список використаних джерел:

1. Богдан Н. М., Рябев А. А., Краснокутська Ю. В. Моніторинг фінансово-економічної безпеки підприємства готельного комплексу як детермінант розвитку туристського сектора регіону. *Бізнес Інформ*. 2019. № 1. С. 229-235.
2. Юрій Е.О. Фінансово-економічна безпека в системі фінансового моніторингу діяльності підприємства. *Goal and the role of world science in life. The XII International Scientific and Practical Conference*. March 27 – 29. 2023. Stockholm. Sweden. pp. 48-51.

Юркова О.Ю.

студентка 4-го курсу спеціальності «Міжнародні економічні відносини»
Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова
м. Одеса

Алексєєвська Г. С.

доктор філософії, старший викладач кафедри світового господарства міжнародних
економічних відносин
Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова
м. Одеса

тези підготовлено у межах проекту 101048173- Monetary policy-ERASMUS-JMO-2021-HEI-
TCH-RSCH «Успіхи і недоліки монетарної політики Європейського Союзу: наслідки для
України»

Funded by the
European Union

ОСОБЛИВОСТІ КІЛЬКІСНОГО ПОМ'ЯКШЕННЯ В РОЗВИНУТИХ КРАЇНАХ ТА КРАЇНАХ, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ

Кількісне пом'якшення (QE) – це монетарна політика, яка передбачає купівлю Центральним банком облігацій та інших боргових інструментів за рахунок новостворених грошей для стимулювання економіки (див. рис. 1)

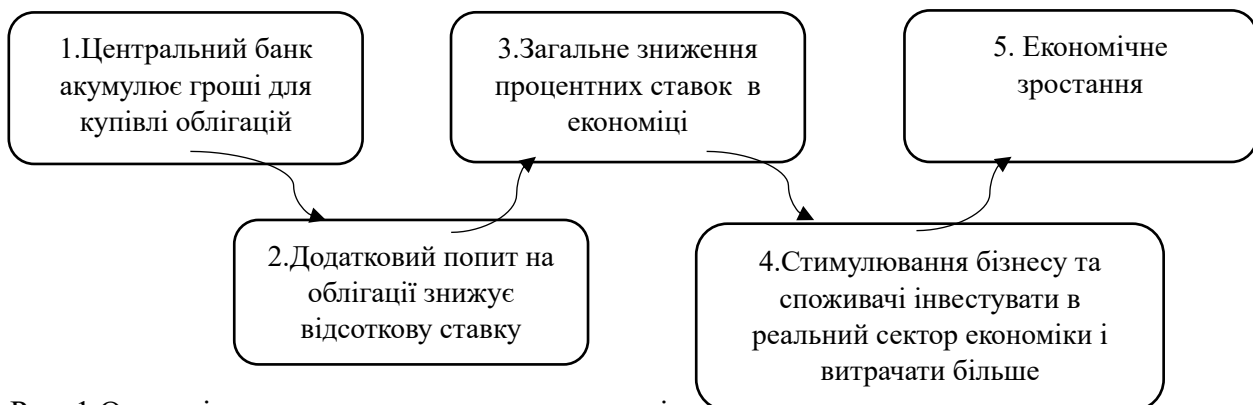

Рис. 1 Основні етапи впровадження програми кількісного пом'якшення

Джерело: складено автором на основі [1].

Таким чином, сутність кількісного пом'якшення полягає в тому, що Центральний банк акумулює гроші, які використовує для купівлі існуючих фінансових активів, як правило, державних облігацій (боргових зобов'язань, випущених урядом). Цей додатковий попит на облігації підвищує їхню ціну, тим самим знижуючи дохідність облігацій або відсоткову ставку, яку отримують за облігацією. Дохідність державних облігацій є ключовим орієнтиром для інших процентних ставок в економіці. Як наслідок, зниження дохідності державних облігацій знижує процентні ставки по всій економіці. Дані економічні умови стимулюють фінансові установи до збільшення кредитування, інвестування та споживання, забезпечуючи економічне зростання[1].

Кількісне пом'якшення часто застосовується, коли процентні ставки коливаються біля нуля, а економічне зростання зупинилося. Оскільки Центральні банки мають обмежені інструменти впливу на економічне зростання, не маючи можливості знижувати ставки далі, тому вони повинні стратегічно збільшувати пропозицію грошей [2]. Відповідно використання кількісного пом'якшення може бути, якщо в країнах є економічна рецесія, низька інфляція,

кредитна криза або державного боргу. Зазвичай, Центральний банк впроваджує політику кількісного пом'якшення, для стимулювання економіки, ця політика часто вважається останнім методом і застосовується тоді, коли інші традиційні методи Центрального банку не спрацьовують.

Політика кількісного пом'якшення була започаткована в Японії у 2001 році, після близько 13 років безуспішних спроб сподолати кризу, яка призвела до боргів через падіння цін на нерухомість. Метою впровадження цієї політики було забезпечити ефективне подолання японської кризи. На той час програма кількісного пом'якшення на близько 300 мільярдів доларів США розглядалася як експериментальна монетарна політика.

Центральні банки розвинених країн почали активно використовувати програми кількісного пом'якшення в боротьбі з фінансовими кризами, починаючи з 2008 року. Наприклад, впровадження політики кількісного пом'якшення у Сполучених Штатах, яка складається з декількох раундів. Так перший раунд кількісного пом'якшення отримав назву Large-scale Asset Purchase (LSAP), який був спрямований на відновлення економіки. Федеральна Резервна Система (ФРС) викупила «проблемні» активи, тобто облігації державних установ, таких як Freddie Mac, Ginnie Mae та Sallie Mae, а також приватні іпотечні цінні папери, які були доступні на ринку.

В Євросоні політика кількісного пом'якшення з'явилася під час кризи євро у 2015 році. Програма була спрямована на стимулювання економічного зростання, підвищення інфляції та сприяння фінансовій стабільності в регіоні. Програма впроваджувалася поетапно, кожен етап складався з певного обсягу купівлі активів протягом певного періоду часу.

Кількісне пом'якшення достатньо широко використовується як інструмент монетарної політики у провідних країнах світу. Від Японії до США, Великої Британії та Євросоні Центральні банки впроваджували програми кількісного пом'якшення в різний час протягом останніх двох десятиліть, щоб стимулювати економічне зростання та боротися з наслідками фінансових криз.

Однією з найбільш помітних особливостей кількісного пом'якшення в розвинених країнах є його потенційний вплив на інфляцію. Кількісне пом'якшення спрямоване на збільшення грошової маси в економіці, що може призвести до інфляції, якщо збільшення грошової маси не супроводжується відповідним збільшенням пропозиції товарів та послуг. Якщо розвинена країна має низькі темпи інфляції, то Центральні Банки використовувати кількісне пом'якшення як спосіб підвищити інфляційні очікування та уникнути дефляції. Наступною особливістю – процентні ставки, оскільки більшість розвинутих країн мають доволі низькі відсоткові ставки, залишаючи мало місця для подальшого зниження. Яскравим прикладом такого явища був Європейський Центральний Банк (ЄЦБ), що вже мав низькі процентні ставки, що обмежило ефективність QE у 2015 році. Крім того, це може викликати політичну реакцію через занепокоєння стосовно щодо збільшення розміру балансу Центрального банку та потенційних ризиків для платників податків. Кількісне пом'якшення в розвинутих країнах може потенційно зашкодити прибутковості банків, оскільки вони залежать певною мірою від процентної маржі. В Японії це призвело до від'ємних процентних ставок, що негативно вплинуло на прибутковість банків.

У країнах, що розвиваються, такий нетрадиційний інструмент монетарної політики майже не використовували, але у період пандемії COVID-19 тринадцятьма ринками, що розвиваються, було впроваджено QE. Так Бразилія у травні 2020 р. внесла поправки до Конституції, що дозволяють використання QE як інструменту монетарної політики. Таким чином, впровадження кількісного пом'якшення Центральними банками розвинених країн було спричинено саме умовами COVID-19, що свідчить про достатньо позитивний вплив: збільшення довіри інвесторів до фінансового ринку та відсутність зростання інфляційних очікувань.

Необхідно зазначити, що країни, що розвиваються є обмежені в інструментах монетарної політики, а саме у здійсненні нових емісій. Причиною цього є ризики ослаблення валютного курсу та зростання інфляції, що особливо стає високими у разі значної присутності іноземних інвесторів на внутрішньому ринку облігацій. Отже, можна виокремити наступні перешкоди впровадження: слабкі фінансові системи, обмежений доступ до міжнародних ринків капіталу та менш розвинені ринки облігацій. У травні 2013 року ФРС США почала говорити про можливість припинення своєї програми кількісного пом'якшення, як наслідок це значно вплинуло на п'ять основних країн, що розвиваються – Бразилію, Індію, Індонезію, Південну Африку та Туреччину, чії курси валют різко впали, а ринки акцій та облігацій сильно постраждали [3]. Необхідно зазначити, що є ризик відтоку капіталу в період кількісного пом'якшення. Наприклад, коли розвинені країни впроваджують кількісне пом'якшення, часто виникає приплив капіталу на ринки, що розвиваються, у пошуках вищої дохідності. На противагу, коли розвинені країни починають посилювати свою монетарну політику, капітал відтікає з ринків, що розвиваються, що призводить до знецінення їхніх валют і посилення волатильності. Це може створити певні проблеми для країн, що розвиваються, які покладаються на приплив іноземного капіталу для фінансування свого економічного зростання.

Незважаючи на ці виклики та невизначеність, кількісне пом'якшення залишається популярним інструментом для центральних банків, що частково пов'язано з обмеженою ефективністю традиційних інструментів монетарної політики.

Список використаних джерел:

1. R. Davidson, What is quantitative easing and what does it mean for me, 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://craigsip.com/insights/overview/2020/06/what-is-qe-and-what-does-it-mean-for-me>
2. Investopedia, What is Quantitative Easing (QE), and how does it work, 2022 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.investopedia.com/terms/q/quantitative-easing.asp>
3. M. Basri India and Indonesia: lessons learned from the 2013, 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://chatibbasri.net/Chatib_Basri/Research_Papers_files/Taper%20Tantrum-Basri-Accepted%20Manuscript.pdf

СЕКЦІЯ АСПІРАНТІВ ТА СТУДЕНТІВ

Ананян Д.Д.

Студент 4-го курсу відділення «Міжнародні економічні відносини»
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник:

Циганов С.А.

д.е.н., професор
професор кафедри міжнародних фінансів
НН ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка
м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОВІДНИХ ФОНДОВИХ РИНКІВ СВІТУ В УМОВАХ ЗОВНІШНІХ ВИКЛИКІВ

Глобальний фондовий ринок займає важливе місце у системі міжнародних економічних відносин, виступаючи центром мобілізації та перерозподілу фінансового капіталу. За своїм механізмом накопичення інвестиційних ресурсів ринок цінних паперів вважається найдинамічнішою складовою фінансового ринку, і більшість економічних криз походять саме з цієї сфери. Останні роки призначалися великими змінами на глобальному фондовому ринку через різноманітні глобалізаційні трансформації та події великого масштабу [1]. Криза COVID-19, яка почалася у 2020 році, поставила перед світовою економікою та фондовими ринками безпрецедентні виклики. Однак ринок цінних паперів продемонстрував свою стійкість, швидко адаптувавшись до нової реальності та орієнтуючись у змінному пейзажі 2021-2022 років. Повномасштабне вторгнення росії в Україну на початку 2022 року поклато початок історичним політичним діям і рухам на світових ринках.

У зв'язку з цим важливо докладніше розглянути особливості функціонування провідних світових фондових ринків у зустрічі з поточними зовнішніми викликами, визначити їх наслідки і подальші перспективи. Аналізуючи вплив геополітичних подій, війни в Україні, природних катастроф, глобальної кризи COVID-19 та рішень щодо грошової політики, ми зможемо отримати цінні уявлення про динаміку фондового ринку та його реакції на зовнішні впливи. Геополітичні напруження мають всеосяжний вплив на фондові ринки, оскільки вони створюють невизначеність та коливання у глобальній економіці. Наслідки російсько-української війни поширюються далеко за межі конфлікту. Ескалація та військові дії мали наслідки для фондових ринків, особливо в Європі. Наприклад, у лютому 2022 року, коли напруження зростало, німецький індекс DAX зазнав значних коливань та за тиждень втратив понад 8%. Аналогічно, індекс FTSE 100 у Великобританії також зазнав спаду у цей період через обурення щодо геополітичної ситуації.

Економічні санкції, які були введені США, Європою та іншими країнами проти росії, призвели до прогнозу значного скорочення економіки росії [2]. Країни Європи, Центральної Азії, Близького Сходу та Африки сильно залежать від росії та України щодо імпорту пшениці та насіння. Наприклад, 75% імпорту пшениці в цих регіонах походить з росії та України, а українське насіння підсоняшника складає 40% глобального експорту. Крім того, Україна є значним експортером кукурудзи та пшениці, з відповідними показниками 13% та 5% глобального експорту. росія вносить свій вклад у світовий експортний ринок, забезпечуючи 25% природного газу, 18% вугілля, 11% нафти, 18% пшениці та 14% добрив [3]. Всеосяжний ефект російського вторгнення, яке відбувається в той час, коли країни ще відновлюються після пандемії COVID-19, ймовірно, матиме глибокі фінансові наслідки. Ця ситуація може стати найбільш суттєвим ударом по глобальній економіці з часів Глобальної фінансової кризи 2008 року, перевершивши вплив Covid-19. Економічні наслідки, що виникають внаслідок

глобального відступу від співпраці з росією, ймовірно, не будуть скомпенсовані. Волатильність, спричинена російсько-українською війною, поширилася на всі глобальні ринки, підсилюючи невизначеність та виклики, з якими стикаються провідні фондові ринки світу [4].

Природні катастрофи можуть суттєво вплинути на фондові ринки, особливо в регіонах, які сильно постраждали від таких подій. Великі природні катастрофи, так само як і війна, часто призводять до масового знищення, порушення ланцюжків постачання та втрати людських життів, що призводить до економічної невизначеності. Фондові ринки в уражених регіонах зазнають різкого спаду, оскільки інвестори реагують на негайні та довгострокові наслідки катастрофи [5]. Наприклад, руйнівний землетрус і цунамі, які обрушилися на Японію в 2011 році, мали значний вплив на Токійську фондову біржу (ТФБ). ТФБ зазнав спаду приблизно на 20% протягом перших двох днів після катастрофи [6].

Глобальні кризи здоров'я, такі як пандемія COVID-19, також ставлять перед фондовими ринками всього світу унікальні виклики. Вспалах пандемії на початку 2020 року призвів до широкомасштабних карантинів, обмежень у подорожах та порушень у економічній діяльності, що спричинило сильні коливання на ринках. Інвестори стикнулися з підвищеною невизначеністю та швидкозмінними умовами на ринку, що спричинило панічну продаж та різке падіння цін на акції. У лютому та березні 2020 року індекс S&P 1500 зазнав швидкого спаду понад 30%, що стало одним з найгостріших падінь у історії. Аналогічні значні спади відбулися й на інших провідних фондових індексах, включаючи FTSE 100, DAX та Nikkei 225, протягом цього періоду [7]. Рішення Федерального резерву про підвищення рівнів відсоткових ставок у кінці 2018 року мало негативний вплив на промисловий індекс Доу-Джонса (Dow Jones Industrial Average, DJIA), призводячи до зниження приблизно на 20% протягом трьох місяців. Наслідки грошової політики на фондові ринки включають зміни очікувань інвесторів, зміни потоків капіталу та коригування цін на активи, що може впливати на стабільність ринку та інвестиційні портфелі інвесторів [8].

Незважаючи на виклики, спричинені зовнішніми факторами, фондовий ринок залишається найбезпечнішим і найнадійнішим напрямом інвестицій у сучасному світі. Він продовжує привертати інвесторів, які шукають можливостей для зростання та накопичення капіталу. Функціонування провідних світових фондових ринків у зустрічі з зовнішніми викликами, такими як геополітичні напруження, природні катастрофи, глобальні кризи здоров'я та рішення з грошової політики, є критичною областю досліджень для розуміння особливостей та наслідків, пов'язаних з цими подіями.

Список використаних джерел

1. Киричок. Я., Трансформаційний вплив світового фондового ринку на розвиток вітчизняного бізнесу [Електронний ресурс] // Національний авіаційний університет. 2022. Режим доступу до ресурсу: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/57060>.
2. Pestova, Anna; Mamonov, Mikhail; Ongena, Steven. The price of war: Macroeconomic effects of the 2022 sanctions on Russia [Електронний ресурс] / Pestova, Anna; Mamonov, Mikhail; Ongena, Steven // VoxEU, CEPR Policy Portal. 2022. Режим доступу до ресурсу: https://www.zora.uzh.ch/id/eprint/218249/1/Macroeconomic_effects_of_the_2022_sanctions_on_Russia.pdf.
3. INDERMIT GILL. Developing economies must act now to dampen the shocks from the Ukraine conflict [Електронний ресурс] / INDERMIT GILL // World Bank. 2022. Режим доступу до ресурсу: https://blogs.worldbank.org/voices/developing-economies-must-act-now-dampen-shocks-ukraine-conflict?cid=ECR_TT_EN_EXT.
4. Marwan I., Yaz Gülnur M., Vasileios P., Athina P., Sheeja S. The impact of the Russian-Ukrainian war on global financial markets / Marwan I. // International Review of Financial Analysis. 2023. №87.
5. Tchaj Tavor. The impact of disasters and terrorism on the stock market / Tchaj Tavor. // Journal of Disaster Risk Studies. 2019. №11. С. а534.

6. The Japanese earthquake and tsunami [Электронный ресурс] // BIS. 2011. Режим доступа до ресурсу: https://www.bis.org/publ/qtrpdf/r_qt1106u.htm.
7. Mazur M, Dang M, Vega M. COVID-19 and the march 2020 stock market crash. Evidence from S&P1500 [Электронный ресурс] / Mazur M. // Finance Research Letters. 2021. Режим доступа до ресурсу: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7343658/pdf/main.pdf>.
8. Philipp Engler, Roberto Piazza, Galen Sher. How Rising Interest Rates Could Affect Emerging Markets [Электронный ресурс] // IMF. 2021.

Андрєєва О.

студентка, Львівський національний університет
імені Івана Франка
Науковий керівник:

Огінок С.В

к.е.н., доц.

Львівський національний університет імені Івана Франка
М. Львів, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ БЛОКЧЕЙН У МІЖНАРОДНИХ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМАХ

У сучасному світі все більшої популярності набирають такі віртуальні фінансові інструменти, як криптовалюти. Сьогодні цифрова валюта все більше виступає таким засобом здійснення обмінних операцій, як і звичні для людства готівкові або безготівкові гроші. В умовах глобалізації та цифровізації світової економіки терміни «криптовалюта», «біткоїн», «майнінг», «блокчейн», «хеш» невідомо продовжують впроваджуватися в наше життя, трансформуючи звичні підходи до трактування економічних понять.

Поява інноваційних форм фінансових інструментів на основі технології блокчейн була зумовлена низкою передумов. Перш за все, значне сприяння на заснування блокчейну надали глобалізаційні тенденції зростаючих світових грошових ринків. Процеси цифровізації та діджиталізації призвели до появи великої кількості прогресивних фінансових інструментів – криптовалют. Стрімкий розвиток інформаційних технологій також став однією з найвпливовіших передумов створення технології блокчейн, адже це дало поштовх до винайдення новітніх цифрових фінансових інструментів.

Визначаючи поняття «блокчейн» (англ. Blockchain: block – блок, chain – ланцюг, тобто ланцюг блоків), можна звернутися до такої дефініції цього терміну: блокчейн – прогресивна інформаційна технологія, що становить реєстр спільно використовуваних даних, де зберігаються відомості про транзакції. Технологія блокчейн характеризується принципом збереження послідовних даних у вигляді блоків у незмінному, хронологічному ланцюгу [1, с. 363-369].

З появою поняття технології блокчейн та криптовалют в цілому уявлення про міжнародні платіжні системи набуло нового, інтерпретованого значення. Процес впровадження технології блокчейн у міжнародні платіжні системи, які не стоять осторонь прогресивної технології, є досить динамічним: міжнародна платіжна система «PayPal» оголосила про інтеграцію такої криптовалюти як біткоїн; міжнародні платіжні системи «ApplePay» і «GooglePay» також впровадили технологію блокчейн у свої системи функціонування; міжнародна платіжна система «VISA» також розпочала взаємодію із цифровою грошовою одиницею – стейблкоїн. До того ж, розробляються банківські платформи на основі блокчейн, міжнародні платіжні системи дозволяють користувачам оперувати криптовалютами.

Перспективи подальшого використання та впровадження криптовалют у всьому світі залежать від певних чинників. Насамперед, досить важливу роль відіграє ставлення конкретної держави до використання цифрових валют на законодавчому рівні, яке може істотно відрізнитись і тим самим спричинити різні тенденції для перспективного впровадження технології блокчейн [2]. Також суттєвою перешкодою є саме ставлення людей до криптовалют – потенційних користувачів криптовалютного сервісу. На сьогоднішній день, зокрема, переважно у країнах, що розвиваються, досі зберігається високий рівень недовіри до технології блокчейн і саме криптовалют, що унеможливує наявність сприятливих умов для їх широкого поширення.

Аналізуючи розвиток та перспективи впровадження цифрових валют на основі технології блокчейн в Україні, насамперед варто зазначити, що у вересні 2021 року було ухвалено Закон «Про віртуальні активи», що мав би легалізувати ринок цифрових валют, мав за мету врегулювати обіг віртуальних активів в Україні та визначити напрями державної політики щодо цієї сфери [3]. Експерти вважають, що даний закон мав би стати для України поштовхом для створення прозорого ринку криптовалют. Також знаковою подією безумовно є законопроект «Про платіжні послуги», що є початковим етапом інтеграції платіжного ринку України до ринку Європейського Союзу та забезпечив співробітництво фінтех-компаній з банками [4].

Таким чином, сучасні тенденції використання криптовалют на основі технології блокчейн у світі характеризуються динамічним впровадженням у міжнародні платіжні системи й у міжнародні економічні відносини загалом. У більшості сучасних міжнародних платіжних системах спостерігається процес активного впровадження технології блокчейн для здійснення операцій із віртуальними валютами, оскільки цей напрям цифровізації є одним із найперспективніших.

Україна, як і інші країни світу, не стоїть осторонь процесів діджиталізації, тому легалізація ринку цифрових валют стала для країни значним поштовхом, відкрила нові можливості і, як наслідок, розкрила потенціал України у криптовалютній сфері.

Використані джерела:

1. Пантелєєва Н.М. Інформаційна технологія Блокчейн у системі управління державними фінансами. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка. – 2018. – Вип. 1 (51). – С. 363-369.
2. Amit Gupta. Which countries have (and haven't) legalized cryptocurrencies? // SAG ipl // Centralized Blockchain Solutions [Електронний ресурс] – URL: <https://blog.sagipl.com/legality-of-cryptocurrency-by-country/>
3. Прийнято Закон «Про віртуальні активи» // Верховна Рада України [Електронний ресурс] – URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/213503.html>
4. Е-гривня та інтеграція українського платіжного ринку з Європейським: Парламент ухвалив відповідний законопроект // Міністерство цифрової трансформації України // Урядовий Портал [Електронний ресурс] – URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/e-grivnya-ta-integraciya-ukrayinskogo-platizhnogo-rinku-z-yevropejskim-parlament-uhvaliv-vidpovidnij-zakonoproekt>

Бабич О. А.

аспірант кафедри міжнародних фінансів
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Науковий керівник:

Дзюба П.В.

д.е.н., проф.

професор кафедри міжнародних фінансів
НН ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка

м. Київ

DIGITALIZATION OF THE FINANCIAL MARKET: CURRENT RISKS AND CHALLENGES

Digitalization is rapidly transforming various industries globally, and the financial market is no exception. This transformation, fueled by advancements in technology, provides countless benefits. Nonetheless, it presents a myriad of challenges and risks. Below we delve into the digitalization of the financial market and the accompanying risks and challenges that stakeholders face today.

The digitalization of the financial market involves the integration of digital technologies into financial services. It has led to the creation of new business models, improved efficiency, and expanded accessibility. With digitalization, financial transactions that traditionally required face-to-face interactions or physical documentation can now be completed online, often in real-time. From internet banking to digital currencies, robo-advisors, and mobile payment systems, digitalization is redefining the way individuals and institutions interact with financial services.

Current Risks. As much as digitalization offers numerous benefits, it also comes with risks. These risks include cybersecurity threats, data privacy concerns, technology risks, and regulatory risks.

1. **Cybersecurity Threats:** As the financial sector becomes increasingly digital, cybersecurity risks have heightened. Digital transactions provide more opportunities for cybercriminals to exploit vulnerabilities in the system. Banks, insurance companies, and other financial institutions handle sensitive customer data daily, and a breach could lead to severe consequences such as financial loss and identity theft. According to the FBI's Internet Crime Report, cybercrime cases continue to escalate each year, both in number and sophistication. The aftermath extends beyond immediate financial losses, with long-term damage to the institution's reputation and customer trust.

2. **Data Privacy Concerns:** With digital financial services, large amounts of data are collected, processed, and stored. While this data enables more personalized services, it raises significant concerns about data privacy and misuse. Data breaches can lead to unauthorized access to customer information, impacting not only individuals but also the overall trust in the institution. Organizations must take comprehensive measures to ensure data security, from encryption techniques to strict privacy policies, while educating their customers about these measures.

3. **Technology Risks:** Overreliance on technology in financial services can present system-wide risks. While technology has enabled the automation of processes and increased efficiency, it also introduces the possibility of system failures and technical glitches. A small coding error can lead to a catastrophic outcome, causing financial losses and disrupting services. Additionally, software vulnerabilities can be exploited by cybercriminals, further escalating cybersecurity threats. To mitigate these risks, financial institutions must invest in robust technology infrastructure, ongoing maintenance, and regular system upgrades.

4. **Regulatory Risks:** The pace at which digital transformation is happening often outstrips the speed of regulatory development. This can lead to a regulatory lag, creating an environment of uncertainty for financial institutions. Existing regulations may not be equipped to deal with the complexities introduced by digital financial services. Furthermore, these services often transcend borders,

complicating the regulatory landscape. Governments and international organizations are tasked with updating regulations to match technological advancements, ensuring they protect consumers and maintain financial stability.

Current Challenges. Alongside the risks, several challenges confront the digitalization of the financial market. Key among these are:

1. **Regulatory Harmonization:** The global nature of digital financial services poses a significant challenge to regulators. As these services operate across national boundaries, they are often subjected to different, sometimes conflicting, regulations. This fragmented regulatory landscape can hamper growth and increase operational complexity. Moreover, it can create loopholes that could be exploited by bad actors. Regulators worldwide are grappling with this issue, striving to develop a harmonized regulatory framework that promotes growth, protects consumers, and maintains the stability of the financial system. This is a delicate balance to strike, and requires global cooperation and consensus-building among regulators.
2. **Digital Inclusion:** While digitalization has undoubtedly expanded access to financial services, it also runs the risk of creating a "digital divide". Individuals who lack access to the internet or digital devices, or those who lack the necessary digital literacy, may be excluded from these services. This exclusion can further exacerbate financial inequality. Efforts must be made to ensure that the benefits of digitalization are accessible to all. This involves improving digital infrastructure, providing affordable digital devices, and enhancing digital literacy among the populace.
3. **Infrastructure:** The successful implementation of digital financial services requires a robust digital infrastructure. This includes reliable internet connections, secure data centers, and up-to-date software systems. However, building and maintaining such an infrastructure can be a daunting task, especially in regions with low internet penetration or limited resources. Public-private partnerships can play a critical role in overcoming this challenge, combining governmental support and private sector expertise and resources to develop the necessary infrastructure.
4. **Skills Gap:** The rapid evolution of digital technologies has resulted in a growing demand for skills that many current employees in the financial sector may lack. This includes data analysis, cybersecurity, and software development, among others. Bridging this skills gap is essential to ensure the successful digitalization of financial services. This will require significant investment in training and education, both for current employees and future entrants to the workforce. It also provides an opportunity for the development of new roles and job categories within the financial sector.

These challenges underline the complex nature of the digitalization process in the financial market. Tackling them effectively requires a comprehensive approach that includes regulatory cooperation, investment in infrastructure, commitment to digital inclusion, and efforts to bridge the skills gap. With these measures in place, the digitalization of financial services can realize its full potential, benefiting individuals, financial institutions, and economies at large. The digitalization of the financial market is an unstoppable trend that is reshaping the financial services landscape. As the industry navigates this digital transformation, acknowledging, and addressing the accompanying risks and challenges will be critical. It will require a concerted effort from all stakeholders, including financial institutions, regulators, and consumers, to ensure that digitalization delivers on its promises while mitigating its pitfalls. Only then can we fully harness the benefits of digital financial services without compromising security, privacy, and inclusivity.

The digitalization of the financial market is an unstoppable trend that is reshaping the financial services landscape. As the industry navigates this digital transformation, acknowledging, and addressing the accompanying risks and challenges will be critical. It will require a concerted effort from all stakeholders, including financial institutions, regulators, and consumers, to ensure that digitalization delivers on its promises while mitigating its pitfalls. Only then can we fully harness the benefits of digital financial services without compromising security, privacy, and inclusivity.

Берук О.О.

Студентка 1 курсу магістратури
спеціальності МЕВ,
ОП «Міжнародні фінанси на інвестиції»
м. Київ

Науковий керівник:

д.е.н., проф. **Дзюба П.В.**
НН ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка
м. Київ

АНАЛІЗ ВАЛЮТНИХ РИЗИКІВ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ОБМІННИХ КУРСІВ НА СВІТОВОМУ РИНКУ

Валютний ризик є невід'ємною частиною ведення міжнародної господарської та торговельної діяльності. В умовах глибоких глобалізаційних процесів, та інтернаціоналізації виробництва зокрема, шоки, які на перший погляд мають локальний або регіональний вимір впливу, перетворюються в загальносвітові кризи, як приклад – пандемія COVID-19 та повномасштабне вторгнення росії проти України. Значимість ключових світових валют постійно корелюється із тенденціями на світовому ринку, спричиняючи нові розбалансування сил у валютному кошику та, як наслідок, створюючи невизначеність в різних секторах економіки. Суб'єкти МЕВ з метою стабілізації результатів та перспектив своєї діяльності вдаються до різних способів хеджування валютних ризиків, перш за все, за допомогою деривативів.

Обмінні курси валют мають безпосередній вплив на показники торгівлі товарами та послугами, темпи економічного зростання, обсяги потоків капіталу, значення інфляції та відсоткових ставок. Валютний ризик часто описується як потенційні збитки, які міжнародна фінансова операція може зазнати через коливання курсів задіяних в угоді валют [1]. При цьому валютні ризики за специфікою їхньої природи розділяють на трансакційні (причиною яких є часовий лаг між ініціацією трансакції та розрахунком), трансляційні (що впливають на показники фінансової звітності, адже їхнім джерелом є перерахунок коштів з однієї в іншу валюту) та економічні (суть яких полягає в коливанні валютних курсів та, як наслідок, ринкової вартості активів в умовах різних макроекономічних трендів). У зв'язку з кризою в галузі охорони здоров'я, спричиненою коронавірусом у 2020 році та рядом вимог, висунутих з метою стримування пандемії, за останні роки спостерігалися різкі коливання обмінних курсів валют через значне непередбачене уповільнення світової економіки. Війна росії проти України унеможливила швидкий вихід із цієї кризи, а навпаки посилила невизначеність на міжнародних ринках, тим самим спричинивши ряд викликів у сфері хеджування валютних ризиків.

За даними МВФ щодо показників валютних курсів за останній рік, можна відстежити тренд незначного послаблення долара США, починаючи з грудня 2022 року. Очікується, що дана тенденція буде продовжуватися на тлі теперішніх показників інфляції, зниження економічного зростання в США, політики ФРС щодо зміни відсоткових ставок, а також стрімкого 16% зростання курсу долару США у реальному торгово-зваженому вираженні за перші 10 місяців 2022 року, що досяг 40-річного максимуму [2]. Найстабільнішою валютою зі списку тих, що входять до кошику СПЗ, в 2022 році виявся британський фунт стерлінга, не зважаючи на той факт, що в минулому році його доля в кошику стала найнижчою через зменшення її до 7,44% [3]. Фунт стерлінга – це єдина валюта в кошику, вартість до долара США якої зросла за період з квітня 2022 до квітня 2023 року. Євро, японська єна та китайський юань мали хоч і не суттєве, але послаблення своїх позицій відносно долара США. Курс швейцарського франка, валюти, що не входить до кошику СПЗ, почав своє зростання по відношенню до долара США з другої половини листопада минулого року, у відповідь на певне послаблення останнього та в умовах відносної стійкості швейцарської валютної системи [2].

Підняття облікової ставки вище 0% вперше з 2015 року та підтримання відносно низької інфляції на фоні рецесії в Європі допомогли Швейцарському національному банку зміцнити франк в період нестабільності, тим самим створивши сприятливі та доволі надійні умови для припливу капіталу в свою економіку. При цьому відносної стабільності здійснення розрахунків, нижчої ймовірності виникнення валютних ризиків, та як наслідок меншої потреби в їхньому хеджуванні, можна очікувати із застосуванням дещо недооцінених єни та фунта стерлінга, враховуючи при цьому експортно-орієнтованого характер японського та британського фондових ринків.

В метю управління валютними ризиками застосовують безліч похідних фінансових інструментів, включаючи валютний форвардний контракт (угода про купівлю або продаж валюти у визначену дату і за фіксованою ставкою); валютний опціон (право купувати (опціон кол) або продавати (опціон пут) валюту за заздалегідь визначеним обмінним курсом); валютний своп (угода про купівлю валюти, що супроводжується угодою про її зворотній продаж через визначений термін) та інші [4].

На тлі сучасної нестабільності на світовому ринку, спричиненою низкою потрясінь глобальної економіки, включаючи кризу COVID-19, повномасштабну війну росії проти України та, зумовлену останньою, енергетичну кризу, правильний та виважений вибір валют, виходячи з міцності їхніх позицій у фінансовій системі, при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності або виконанні будь-яких інших фінансових трансакцій може посприяти мінімізації валютних ризиків та потенційних фінансових втрат. Застосування валютних форвардних контрактів, опціонів та свопів, а також інших похідних фінансових інструментів з метою хеджування валютних ризиків є ефективним способом боротьби із сучасною невизначеністю на міжнародних ринках та коливаннями обмінних курсів валют зокрема.

Список використаних джерел:

1. Foreign Exchange Risk [Електронний ресурс] // Official Website of the International Trade Administration. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.trade.gov/foreign-exchange-risk>.
2. IMF Exchange Rates. Representative rates for the period April 06, 2022 - April 06, 2023 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.imf.org/external/np/fin/ert/GUI/Pages/Report.aspx?CU=%27CNY%27,%27EUR%27,%27JPY%27,%27GBP%27,%27USD%27,%27CHF%27&EX=REP&P=OneYear&CF=Compressed&CUF=Period&DS=Ascending&DT=Blank>.
3. Illustrative Currency Amounts in New Special Drawing Right (SDR) Basket [Електронний ресурс] // IMF. – July 1, 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.imf.org/en/Topics/special-drawing-right/sdr-valuation-basket/Issues/2022/070122>.
4. Derivatives [Електронний ресурс] / Andrew Loo // Corporate Finance Institute. – March 6, 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/derivatives/derivatives/>.

Biloshytska M.

4th-year student of "International Economic Relations"
Educational and Scientific Institute of International Relations
Taras Shevchenko National University of Kyiv
Kyiv, Ukraine

**Scientific consultant:
Kuznietsova Nataliia**

Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of the Department of International finance
Educational and Scientific Institute of International Relations
Taras Shevchenko National University of Kyiv
Kyiv, Ukraine

THE FORMATION OF UKRAINE'S INVESTMENT POLICY IN THE POST-WAR YEARS (BASED ON THE EXPERIENCE OF CHINA)

The war in Ukraine has left enormous destruction and influenced the geopolitical situation around the world, so there is no doubt that following the victory, Ukraine will face a grandiose reconstruction plan. This will definitely include multimillion-dollar capital raising, so there is an objective need to change the existing investment policy. Despite the historical differences between Ukraine and China, Ukraine can still learn some lessons from China's experience, including the investment policy pursued by the government.

The war in Ukraine caused the suspension and sometimes complete destruction of production facilities in a number of regions, which had an impact on Ukraine's trade. For example, in 2022, the contribution of Donetsk region to total exports decreased by 9.9%, Dnipro region - by 8.7%, and Zaporizhzhia region - by 2.8% [1]. In fact, these are the regions where heavy industry is concentrated, and at the same time, they are among the regions that have suffered the most from the war. After the de-occupation of these regions, billions of dollars of investment will be needed to rebuild them. It is expected that Ukraine will become a major investment center after the end of the war. In the next 10-15 years, the construction market will become the main area of development and can serve not only as an economic stimulus for Ukraine, but also as a platform for attracting investment. Ukraine needs to establish rules for entering this market, in line with the principles of "Make in Ukraine". This includes prioritizing localization and offering clear investment formats for interested parties.

Creating special economic zones in Ukraine could be a good strategic step to attract capital. China's experience shows that SEZs accounted for 22% of China's GDP, 60% of exports, and the volume of investments attracted to these zones amounted to 40% of the total volume in the country [2]. The main prerequisites for their creation, namely "economic openness", are already present in Ukraine, and the next step is state support. First of all, we are talking about providing benefits. An important factor in the PRC was tax incentives, which amounted to 15% for SEZs and 33% for the rest of China [3]. A similar practice can be implemented in our country: the government can offer a reduced income tax rate. This will result in a synergistic effect, because: (a) Ukraine has been an attractive place for investment before because of its resources, geographical location, etc., and now, in addition to this, investors will be offered favorable conditions for investment; (b) Ukraine, in turn, receives investments to rebuild its industry. In addition to tax incentives, Ukraine can offer labor, land use, and business establishment incentives, etc.

However, attracting investments only to certain zones may in the long run lead to economic imbalance and backwardness of certain regions, displacement of national producers by competitive foreign entrepreneurs. To prevent this, an important element in investment policy should be the defense of state interests. In China, foreign investment is classified into four categories: encouraged, permitted, restricted, and prohibited. In addition, a system of "negative lists" is used in conjunction

with the "Catalog of Encouraged Industries for Foreign Investment" [4, 5]. This means that the PRC government controls the limit of foreign ownership in certain sectors and thus protects national entrepreneurs, but at the same time provides strong incentives for investment in strategically important industries. Analogies can be drawn to Ukraine. In Ukraine, agriculture is a developed sector, which in 2022 accounted for 53% of total exports of goods (despite a 15.6% decline due to military operations) [1]. Indeed, agriculture is a powerful and competitive part of Ukraine's economy, but unfortunately, there are a number of countries that can outperform Ukraine. Thus, similar to China's negative lists, Ukraine can control investments in agriculture to attract foreign technology on the one hand, but at the same time protect domestic producers. The risk of a repeat attack by the Russian Federation may affect investor sentiment, so active government action is needed to stimulate investment flows. The Law of Ukraine "On the Protection of Foreign Investments" prescribes the conditions for investors' activities, however there are certain gaps in the regulatory framework with regard to the protection of foreign investors' rights [6]. Therefore, the existing regulatory framework should be improved as part of the new investment policy.

The tools for attracting investment in heavy industry have been discussed above, but it should be understood that the restoration or construction of new factories/plants can have a negative impact on the environment, setting precedents for a faster transition to the concept of sustainable development. According to The Green Future Index, Ukraine ranked 62nd among 76 economies, behind even a number of African countries [7]. Drawing an analogy with China, Chinese cities are among the most polluted in the world, and China itself produces the most greenhouse gases, as all cash flows are directed to frantic production, which creates high industrial emissions. The Chinese government is taking steps to address this problem by introducing various incentives and benefits to attract investment in green technologies, as well as providing opportunities for investing in environmental assets and projects [8]. The Chinese government also publishes catalogs and sets targets to guide companies, research institutions, and inform investors about updates in the field of green technologies. Therefore, as part of Ukraine's investment policy, in addition to focusing on the development of industrial regions and building production clusters, green investment should be developed. This can be realized either by following China's experience or by developing a green bond market. This is a new experience for Ukraine, however it can be very promising and also contribute to the economic growth of our country. In addition, there are taxonomies of green projects around the world, including in China [9]. For Ukraine, this experience is extremely important, especially given the need for Ukraine, like every country in the world, to meet the goals of sustainable development.

To summarize, after the end of the war, Ukraine has the opportunity to become a real investment hub, with large waves of capital flowing into the country, so it is an objective necessity to formulate an investment policy focused on defending the state's interests. Using the best practices of Chinese investment policy, Ukraine should encourage foreign investment in the economy by offering favorable conditions for investors, but at the same time clearly defend the state's interests, thereby directing investment to strategically important sectors for Ukraine. At the same time, there is an objective need to develop the green investment market, contributing to sustainable development goals.

Reference list

1. Infographics on the general results of exports of goods and services of Ukraine in 2022 [Electronic resource] / Ministry of Economy of Ukraine. – 2023. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e3c3c882-4b68-4f23-8e25-388526eb71c3&tag=TendentsiiEksportuInfografika-eksport->.
2. Zeng D. Building Engines for Growth and Competitiveness in China: Experience with Special Economic Zones and Industrial Cluster // The World Bank. – 2010.
3. Yeung et al. China's Special Economic Zones / Y. M. Yeung, G. Kee, J. Lee - Eurasian Geography and Economics, 2009.
4. The Negative Lists / National Development and Reform Commission. – 2021.

5. 鼓励外商投资产业目录（2022年版）// The State Council of the People's Republic of China. – 2022.
6. The Law of Ukraine "On Protection of Foreign Investments in Ukraine" [Electronic resource] / Verkhovna Rada of Ukraine. – 1991. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540%D0%B0-12#Text>.
7. The Green Future Index 2022. MIT Technology Review Insight. – 2022.
8. Demena B. A., Afesorgbor S. K. The effect of FDI on environmental emissions: Evidence from a meta-analysis. Energy Policy. 2020. Vol. 138. P. 111192.
9. Green taxonomy in Ukraine. United Nations Development Program. 2022.

Bilko Illia3rd year student

Department of Thermal and Alternative Energy
 Educational and Research Institute of Nuclear and Heat Power Engineering
 National Technical University of Ukraine
 “Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”
 Kyiv, Ukraine

Scientific consultant:**Kuznietsova Nataliia**

Candidate of Economic Sciences,
 Associate Professor of the Department of International finance
 Educational and Scientific Institute of International Relations
 Taras Shevchenko National University of Kyiv
 Kyiv, Ukraine

DEVELOPMENT OF THE INTERNATIONAL ENERGY MARKET (NUCLEAR ENERGY)

Nuclear energy is a specific industry of the world economy, as it requires close international cooperation in order to prevent the spread of dual-use technologies, ensure global and regional environmental and energy security, ensure the rights to use peaceful atoms for national economies and observe the rules of free market competition. International cooperation on the provision of nuclear fuel and nuclear energy equipment is carried out at several levels. The first level is global. At this level, there are international organizations that unite nuclear energy producing countries, as well as national structures. The work of international organizations in the field of nuclear energy, primarily IAEA, is extremely important. The efficiency of the world's nuclear energy depends on the established international cooperation at two levels. But today, international relations are going through a transition period connected with political and economic transformations, globalization processes, the emergence of new influence centers and new problem regions.

The current state of nuclear energy development is evidenced by the following data: in 2020, the production of total combustible fuel accounted for 57.1% of total gross electricity production (53.7% for fossil fuels; 3.4% for biofuels and waste); nuclear power plants - 18.0%; hydroelectric power plants - 13.2%; wind farms - 7.6%; solar stations - 3.3%; and other sources - 0.8% [1].

The growing demand for energy and the need for cleaner electricity production is one of the market drivers. Therefore, the market is expected to show steady growth in the coming years. In 2020, the global nuclear energy and equipment market grew to about USD 67.23 billion, as compared to USD 56.9 billion in 2014, at the same time, the average annual growth rate was 3.4%. Along similar lines, the nuclear equipment market is expected to reach USD 11.8 billion in 2020, as compared to USD 9.9 billion in 2014, at the same time, the average annual growth rate worldwide will be 3.4% [2]. Among the medium-term and long-term trends in the world's nuclear energy industry we can mention the reorientation of nuclear energy development centers from developed to developing countries, the introduction of new technological solutions, the desire of individual states and regions to ensure their energy safety through the development of nuclear energy.

The global nuclear fuel market is analyzed by two main indicators: by reactor types and regional concentration. Nuclear reactors and their equipment are used to produce electricity through a chemical known as uranium-235. Reactors are of the following types: pressurized water reactors (PWR) and others (including boiling water reactor (BWR), pressurized heavy water reactor (PHWR), boiling water reactor (BWR) and others), and they are used to produce electricity through nuclear energy. The current nuclear energy and equipment market is largely dominated by the PWR with a large number of operating and future reactors. The PWR type nuclear energy market grew at an average annual growth rate of 1.6% between 2014 and 2020.

The largest regional centers of the nuclear fuel market are North America (USA, Canada, Mexico) and Western Europe (Belgium, Finland, France, Germany, Netherlands, Spain, Sweden, Switzerland, Great Britain). There are 114 nuclear reactors in operation on the markets of North America and 107 reactors on the markets of Western Europe. In the future, the largest regional segment could be the Asian region, in particular India, China, Japan, Pakistan, South Korea, Taiwan, where 110 reactors are already operating today, the number of which could double by 2030, given the plans for the development of nuclear energy in China, India and Korea [3].

As of September 2020, there were 442 nuclear reactors in operation in more than 31 countries, and nuclear power plants accounted for 18% of global electricity production in 2020 (Table 1). According to the data, 54 nuclear reactors are currently under construction, including China, India, Russia, South Korea, the United Arab Emirates, Finland and France. Aware of the challenges facing energy and the environment, these countries are building new power plants because they believe that nuclear energy is an important source of modern life and the future of their countries.

China is the country building the largest number of reactors in the world. It has 49 units in operation and 11 more reactors under construction. Next on the list is India with 7 reactors under construction, then South Korea, Russia with four reactors under construction. Next, the UAE, where the construction of its three units is sufficiently advanced and one of them will soon become operational

In the European Union, 14 out of 27 member states have nuclear power plants. There are currently 110 reactors in operation, producing almost 26% of annual energy consumption in the EU. Four more reactors are under construction in Slovakia (2), Finland (1) and France (1). France, which has 56 operating reactors, is the EU country with the largest number of nuclear facilities. More than 70% of electricity is produced from nuclear sources, the highest percentage in the world. Next comes Slovakia with 55% of nuclear energy, Hungary with 50%, Belgium and Sweden with 51% and 40% respectively. Almost a third of the electricity consumed in the EU comes from nuclear sources. 180 reactors are operating throughout Europe, and 16 are under construction [3].

There are 121 nuclear reactors in the American region and 4 more are under construction. Asia has 139 reactors capable of operating successfully, although there are some that stop for a moment, as in Japan. Asia is the continent with the largest support for nuclear technology, under construction are 34. Two reactors are operating in Africa.

Table 1

Nuclear power plants in operation and under construction in the world, 2021

Country	Operating reactors	Reactors under construction	Electrical production of nucl. origin (TWh)
Argentina	3	1	6.45
Belgium	7	–	27.01
Brazil	2	1	15.67
Bulgaria	2	–	16.12
Canada	19	–	95.03
China	49	11	286.50
Czech Republic	6	–	28.25
Finland	4	1	21.88

France	56	1	393.20
Germany	6	–	71.86
Hungary	4	–	14.85
India	22	7	35.38
Iran	1	1	6.30
Japan	33	2	49.19
Mexico	2	–	13.20
Pakistan	5	2	9.29
Romania	2	–	10.44
Russia	38	4	191.33
Slovakia	4	2	13.78
South Africa	2	–	10.56
South Korea	24	4	127.07
Spain	7	–	55.67
Sweden	7	–	63.84
Switzerland	4	–	24.49
Taiwan	4	2	26.65
Turkey	–	2	–
Great Britain	15	2	59.09
USA	95	2	807.08
Ukraine	15	2	84.39
UAE	–	3	–
TOTAL	442	54	2 586,28

Source: made by the author [3,4]

As of 2021, four nuclear power plants functioned in Ukraine, operating 15 nuclear power units: Zaporizhzhia, Rivne, South-Ukrainian and Khmelnytskyi. And 2 new power units (3 and 4) were planned to be built in Khmelnytskyi. The planned capacity of these units is 3012 MW each, despite the fact that there is not a single power unit with a capacity of more than 1000 MW at Ukrainian nuclear power plants. In general, nuclear power plants produce 53.9% of the total energy on the market, unlike other electricity production (oil, gas and alternative energy), with 46.1% of the market [5]. In addition, there is Chernobyl Nuclear Power Plant, which suspended electricity in December 2000 and is now decommissioned. An isolation facility “Shelter” was already built above the destroyed 4th power unit. Also on the territory of Ukraine there are four reactors that are not completed: Kharkiv Nuclear Heat and Power Plant, Odesa Nuclear Heat and Power Plant, Crimean NPP, Chyhyryn NPP [6,7].

In December 2005, Ukraine and the EU signed the agreement on cooperation in the energy industry, which firmly links the country with Western Europe both in terms of nuclear energy and

electricity supply. Ukraine is one of the eight countries for electricity production at nuclear power plants and one of the five countries for the contribution of the received electricity to the total volume of electricity. Nuclear energy in Ukraine is an important component of the overall fuel and energy complex and occupies leading positions in the country's electricity supply.

Today, nuclear and hydro energy are the cheapest for Ukraine, which cannot be said about alternative energy. Over the past ten years, the NPP's energy tariff has increased fourfold, which is a good result for this industry. Since July 1, 2019, Ukraine has attracted new optimal models for the energy market, which were designed to improve and simplify the process of selling energy.

Now there are huge changes in the nuclear energy market. Alternative energy (solar energy, wind energy, biomass, etc.) has entered the electricity market, which leads to a reduction in participants in this market. The rapid development of industry and residential construction leads to an increase in energy demand around the world. Most countries in the world tend to use nuclear energy to meet growing energy demand. This is largely due to its ability to generate huge amounts of energy with fewer greenhouse gas emissions than thermal energy. On the other hand, the inability of other "green" alternative sources to produce large amounts of energy to meet growing demand gives nuclear energy an advantage over others.

The development of nuclear energy is influenced not only by economic indicators of energy production. No less important indicators are fossil fuel prices, state policies aimed at reducing the use of traditional fuels, environmental conditions, trust or lack of trust in the safety of nuclear power plants. Moreover, nuclear energy provides countries with energy independence, it is relative but very significant, especially with global fluctuations in fuel prices, as well as in the conditions of difficult fuel transportation routes passing through many countries. It can be concluded that nuclear energy may become the most attractive alternative for energy development for countries with a strong tendency to reduce the use of fossil fuels and reduce greenhouse gas emissions into the environment.

In more than 60 years of its development, global nuclear energy has gone from an experimental method of generating electricity to a significant industry in the world's energy market. The development of the world's nuclear energy is uneven, man-made factors, such as accidents at nuclear power plants, have a serious impact on growth rates. But overall, with the current growth rates in energy consumption and technological improvements in nuclear energy, the industry expects steady growth. The trends in the development of global nuclear energy are closely related to the overall global energy balance and energy consumption. There are prerequisites for increasing its share in the global energy balance, given the increase in energy consumption in different regions, high energy prices and the development of technologies. Today, about 50 states can be considered as players in the global nuclear energy market. However, only a limited number of countries can claim leadership positions. There are serious technological, financial, social and economic, natural and environmental, and foreign policy barriers to the growth of this number. Successful international cooperation in the nuclear energy industry makes it possible to minimize nuclear risks, establish interstate interaction and lay the foundations for the future growth of the world's nuclear energy.

Список використаних джерел:

1. Statistics report Electricity Information [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://webstore.iea.org/download/direct/4031?fileName=Electricity_Information_Overview_2020_edition.pdf.
2. Global Energy Review 2020 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://webstore.iea.org/download/direct/2995>.
3. IAEA. Power Reactor Information System (Международная база данных по ядерным энергетическим реакторам МАГАТЭ) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://pris.iaea.org/PRIS/WorldStatistics/OperationalReactorsByCountry.aspx>.

4. IAEA. Power Reactor Information System (Международная база данных по строящимся ядерным энергетическим реакторам МАГАТЭ) [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://pris.iaea.org/PRIS/WorldStatistics/UnderConstructionReactorsByCountry.aspx>.
5. IAEA. Country Details. Ukraine [Электронный ресурс]. – Режим доступа до ресурсу: <https://pris.iaea.org/PRIS/CountryStatistics/CountryDetails.aspx?current=UA>.
6. Міністерство енергетики та вугільної промисловості України [Електронний ресурс]. – Режим доступа до ресурсу: <http://mpe.kmu.gov.ua/>.
7. Energoatom [Электронный ресурс]. – Режим доступа до ресурсу: <http://www.energoatom.com.ua/en/>.

Буз А.

магістр міжнародних економічних відносин,
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Науковий керівник:

Матей В.В., к.е.н.

доцент кафедри міжнародних фінансів
НН ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка

ІНКОРПОРАЦІЯ ESG ДО ЕТАЛОННОГО ОЦІНЮВАННЯ В МІЖНАРОДНОМУ ІНВЕСТИЦІЙНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ

Загалом інституційні інвестори, які проводять сестейнову інвестиційну політику, можуть прагнути до досягнення позитивних соціальних ефектів та підвищення свого доходу з поправкою на ризик. Сестейнове інвестування охоплює безліч підходів, які у загальному плані включають негативний скринінг на основі норм (вилучальний відбір), інвестування впливу (імпаکت-інвестування) / сестейново орієнтоване інвестування, інтеграцію ESG шляхом позитивного скринінгу/ ESG-нахилу, а також голосування та залучення [1]. Скринінг на основі норм та інвестування впливу орієнтовані на досягнення позитивних ефектів для суспільства, тоді як цілі інтеграції ESG та активного володіння зазвичай мають фінансовий характер, тобто зниження ризиків ESG в інвестиційному портфелі.

Але інвесторам не потрібно вибирати між соціальними міркуваннями та фінансовими цілями при інвестуванні в ESG: вони можуть бути мотивовані і тим, і іншим. На практиці інтеграція ESG для усунення довгострокових ризиків часто переплітається з міркуваннями, що ґрунтуються на цінностях, наприклад, виключення бізнес-діяльності, яка вважається спірною (наприклад, пов'язана з тютюном та зброєю). Деякі великі власники активів, відомі як «універсальні власники», об'єднали соціальні та фінансові інтереси, прийнявши еталонні індикатори (контрольні показники, або бенчмарки) ESG. Вони фактично володіють частиною всього ринку і, таким чином, швидше за все, виграють чи програють, коли вся економіка чи ринок виграє чи впаде [2]. Таким чином, вони можуть бути більш уважними до ситуацій, коли портфельні компанії генерують некомпенсовані витрати для непов'язаних третіх сторін (звані зовнішніми ефектами, або екстерналіями); ці універсальні власники можуть зрештою нести ці витрати через їх потенційний вплив на майбутні доходи.

Таким чином, великої ваги набуває ризик-менеджмент ESG. Пропонуємо до розгляду ризики ESG, які є фінансово значущими у короткостроковій та середньостроковій перспективі та можуть бути кількісно оцінені з використанням стандартних методів факторної моделі. Загалом існує чотири типи ESG-ризиків, які власники активів можуть спробувати усунути: ESG-ризики, пов'язані з цінностями, системні ESG-ризики, систематичні ESG-ризики та ESG-ризики, характерні для акцій (табл. 1).

Таблиця 1

Часові горизонти для типів ризиків ESG

ESG-ризики, характерні для акцій	Систематичні ESG- ризики	Системні ESG- ризики	Цінності (соціальні ризики)
<i>Короткострокові</i>			
	<i>Середньострокові</i>		
		<i>Довгострокові</i>	
			<i>Тривалі</i>

<i>Ризики, що зачіпають окрему компанію:</i>	<i>Ризики, що впливають на групу компаній:</i>	<i>Ризики, що загрожують економіці:</i>	<i>Ризики для здоров'я та благополуччя людей:</i>
– шахрайство – нещасні випадки	– нормативні зміни – шоки ринкових цін	– глобальне потепління – корупція	– зброя – тютюн
Управління альфа портфеля	Управління ринковою дохідністю	Забезпечення рівня життя	

Джерело: складено автором на основі [3]

Ці типи ризиків можуть істотно впливати на фінансові результати, хоч і на різних часових горизонтах: ризики ESG, пов'язані з цінностями, зберігаються, хоча їх вплив може змінюватися, оскільки дії інвесторів можуть впливати на корпоративну поведінку. Системні ризики, такі як ризик для довкілля, що створюється вуглецем, можуть розвиватися непоміченими у короткостроковій перспективі, але можуть бути дуже значними у довгостроковій перспективі. Систематичний ризик пов'язаний із змінами або потрясіннями в ринковому середовищі і може вплинути на фінансові результати у короткостроковій та середньостроковій перспективі [4]. Ризики, пов'язані з акціями, можуть виявитися в дуже короткостроковій перспективі і можуть вплинути на конкретну компанію. Разом з тим, слід визнати, що у минулому інституційні інвестори часто не застосовували послідовного підходу до інтеграції ESG у свої портфелі. Вони використовували різні методології та не інтегрували ESG у всі портфелі. Такі непослідовні методи можуть спричинити субоптимальні результати. Щоб забезпечити послідовну інтеграцію ESG у всі галузі управління активами, може знадобитися цілісний підхід.

Таблиця 2

Можливі способи інтеграції ESG до інвестиційного процесу

<i>Параметр</i>	I	II	III
<i>Рівень управління ризиками ESG</i>	Інвестиційна політика	Орієнтир для політики	Контрольний показник ефективності
<i>Драйвери</i>	– положення про ПБК; – системні ризики	стратегічні погляди	активні погляди
<i>Суб'єкт</i>	Рада опікунів	Інвестиційний комітет	Інвестиційні менеджери
<i>Мета</i>	– визначити відповідні ринки та класи активів; – визначити розподіл активів верхнього рівня (капітал, фіксований дохід, нерухомість)	– визначити інвестиційну множину (норми); – стратегічне розподілення активів (регіони, розмір, галузі)	– орієнтир для фактичного активного, пасивного чи факторного розподілу; – база фінансових продуктів
<i>Інтеграція ESG</i>	– визначення загальної стратегії інтеграції ESG; – усунення системних ризиків ESG;	– боротьба з довгостроковими систематичними ризиками ESG;	– усунення ризиків ESG, пов'язаних з акціями;

	<ul style="list-style-type: none"> – визначення цінності та норми, яких необхідно дотримуватись; – відображення нормативних вимог, пов'язаних із ESG 	<ul style="list-style-type: none"> – дотримання норм (вилучень); – відмова від запасів копалин; – нахил ESG; – найкращий у своєму класі ESG 	<ul style="list-style-type: none"> – вибір акцій (активний); – фактор + ESG; – найкращий у своєму класі (пасивний); – оптимізований за вуглецем
<i>Приклади</i>	<ul style="list-style-type: none"> – підхід до інтеграції ESG «згори донизу»; – визначити стратегію щодо вуглецевих ризиків; – підписати ПБІ та дотримуватися Глобального договору ООН 	<ul style="list-style-type: none"> – MSCI ACWI ESG Universal Index; – MSCI ACWI ESG Leaders Index; 	<ul style="list-style-type: none"> – MSCI World SRI Index; – MSCI World Value ESG Target Index; – MSCI World Low Carbon Target Index
<i>Адресовані ризики</i>	<ul style="list-style-type: none"> – цінності; – системні ризики 	систематичні ризики	специфічні ризики

Джерело: складено автором на основі [5]

У таблиці 2 показано, як власники активів можуть використовувати інвестиційну політику, орієнтири для політики та контрольні показники для окремих портфельів (контрольні показники ефективності) для усунення різних типів ризиків ESG. Інвестиційна політика відображає глобальний розподіл активів, визначений Радою опікунів, і саме тут визначатиметься загальна стратегія власника активів з інтеграції ESG, що охоплює як системні ризики, так і додаткові норми, яким він хоче відповідати, наприклад, Глобальний договір Організації Об'єднаних Націй [6]. Орієнтир для політики визначає загальну інвестиційну сукупність відповідно до керівних принципів інвестиційної політики та стратегічного розподілу активів з погляду регіональних, галузевих чи розмірних підмножин. У межах стандарту політики кожен розподіл вимірюється еталоном продуктивності, який відбиває стратегію розподілу. Останній може змінюватись від вузько визначеної регіональної чи факторної підмножини до того, що охоплює весь розподіл капіталу. Деякі власники активів використовують проміжний еталон між еталоном політики та еталоном продуктивності, який зазвичай називають еталоном стратегії. Цей додатковий рівень зазвичай відображає розбивку контрольних показників глобальної політики на підмножини регіональних стратегій, які використовуються для визначення контрольних показників ефективності для конкретних асигнувань.

Отже, як політика, так і контрольні показники ефективності, що ґрунтуються на індексах, в цілому можуть виконувати чотири ключові функції: вимірювання ефективності; основа для розподілів та фінансових продуктів; основа для досліджень та розподілу активів; визначення інвестиційної множини [7]. Прийняття стандарту політики може допомогти власникам активів застосовувати послідовний підхід до інтеграції ESG як на рівні стратегічного розподілу активів, так і на всіх окремих розподілах. Індекс ESG можна використовувати як основу пасивного розподілу. Крім того, управляючі активами, такі як емітенти біржових фондів (ETF), можуть спробувати відтворити індекс ESG у пасивному продукті.

Загалом, шлях до послідовної інтеграції ESG може наслідувати висхідний підхід (який інтегрує ESG розподіл за розподілом) або низхідний підхід (який починається з контрольного показника політики ESG, а потім виводить методологію інтеграції ESG для всіх типів

розподілів). У підході «згори донизу» послідовна інтеграція є логічною відправною точкою, а підході «знизу догори» — кінцевою метою.

Список використаних джерел

1. Global Sustainable Investment Alliance. (2020). Global Sustainable Investment Review 2020. *GSI*. Retrieved from <https://www.gsi-alliance.org/trends-report-2020/>
 2. FTSE Russell. (2022, March 30). Integrating ESG into core Japanese benchmarks. *FTSE Russell*. Retrieved from <https://www.ftserussell.com/research/integrating-esg-core-japanese-benchmarks>
 3. Giese, G., Lee, L.-E., Melas, D., Nagy, Z., & Nishikawa, L. (2019). Consistent ESG through ESG benchmarks. *The Journal of Index Investing*, 10(2), 24–42. <https://doi.org/10.3905/jii.2019.1.072>
 4. Hawley, J. P., & Lukomnik, J. (2018). The third, system stage of corporate governance: Why institutional investors need to move beyond modern portfolio theory. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3127767>
 5. Giese, G., Lee, L.-E., Melas, D., Nagy, Z., & Nishikawa, L. (2019). Foundations of ESG investing: Integrating ESG into Benchmarks. *LongFinance*. Retrieved from https://www.longfinance.net/documents/1723/Research_Insight_Foundations_of_ESG_Investing_Part_2.pdf
 6. Eccles, R. G., Kastropeli, M. D., & Potter, S. J. (2017). How to integrate ESG into investment decision-making: Results of a global survey of institutional investors. *Journal of Applied Corporate Finance*, 29(4), 125–133. <https://doi.org/10.1111/jacf.12267>
- Kang, X., Nielsen, F., & Fachinotti, G. (2010). The ‘New Classic’ Equity Allocation. *SSRN Electronic Journal*, 2010(33). <https://doi.org/10.2139/ssrn.1708269>

Булгакова О.О.,
аспірантка першого курсу навчання
кафедри міжнародних економічних відносин
імені Артура Голікова
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник:
Казакова Н.А.
к. геогр. н, доцент,
завідувачка кафедри міжнародних економічних відносин
імені Артура Голікова
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ГЕНДЕРНО-ОРІЄНТОВАНЕ БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ У ВОЄННИЙ ТА ПІСЛЯВОЄННИЙ ЧАС

12 серпня 2022 року, у розпал повномасштабного російського вторгнення, Урядом України було схвалено Державну стратегію забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року та затверджено оперативний план її реалізації на 2022-2024 роки [2]. У такий спосіб Кабінет Міністрів України черговий раз підтвердив свою прихильність до просування гендерної рівності в нашій державі з акцентом на розширення прав та можливостей жінок й усунення дискримінації за ознакою статі у всіх сферах життя.

Зазначена стратегія є продовженням низки попередніх законодавчих ініціатив, які зумовили проблематику гендерної рівності в якості ключового елементу державної політики України та включили комплексний підхід до розробки фіскальної політики на рівні центральних та місцевих органів влади, ухваливши принципи гендерно-орієнтованого бюджетування (ГОБ).

З огляду на те, що третій етап російсько-української війни, що розпочався 24 лютого 2022 року, бувши розв'язаним, як і всі попередні, Російською Федерацією, у найтрагічніший та найжорстокіший спосіб ще більше викрив прогалини в забезпеченні та просуванні гендерної рівності щодо економічно-соціального буття українок, в нашій науковій праці ми спробуємо надати рекомендації щодо практичної реалізації кращих світових стратегій із гарантування та імплементації зазначеної, які мають стати основоположними для програм гендерно-орієнтованого бюджетування України у воєнний та післявоєнний періоди [3].

Отже, згідно з показниками, представленими на Всесвітньому економічному форумі 2021 року (відбувався в Сінгапурі), до повномасштабного вторгнення країни-окупанта на територію нашої держави у лютому 2022 року українські жінки вирізнялися більш високим рівнем освіти у порівнянні із чоловіками, але при цьому мали значно менше шансів щодо присутності на національному ринку праці відповідно до отриманої спеціальності у закладі вищої освіти та щодо посідання керівних посад у бізнесі чи політиці [1].

При цьому слід розуміти, що вищенаведена проблематика була на той момент найбільш «поверхневою», що обумовило її найбільше викриття та консолідацію грона наукових, політичних та економічних інструментів щодо усунення, у той час, як інші прогалини щодо забезпечення економічно-соціальної гендерної рівності українських жінок так і залишалися непоміченими.

Саме тому ми вважаємо доречним говорити про те, що повоєнна реструктуризація української економіки із обов'язковим та комплексним впровадженням такого рушійного важелю впливу та реформації як гендерно-орієнтоване бюджетування є унікальною можливістю із усунення економічної гендерної нерівності в нашій країні, як довоєнного, так і післявоєнного періодів.

Як свідчить досвід, наприклад, країн ЄС, запорукою та основою гендерно-орієнтованого бюджетування є визнання можливості впливу фінансової та фіскальної політики на гендерну нерівність. Іншими словами, згаданий вид бюджетування є спрямованим на

забезпечення того, щоб державна політика будь-якої країни-члена ЄС та даного міжнародного утворення як такого сприяла досягненню цілей гендерної рівності та мала відповідне гарантоване фінансування. До того ж, ця практика є цілком реальною для втілення в Україні в умовах як воєнних, так і післявоєнних реалій [4].

Таким чином, можемо говорити про те, що для забезпечення справедливого та ефективного використання державних коштів та іноземних інвестицій, спрямованих на реконструкцію української воєнної та повоєнної економіки відповідно до принципів гендерно-орієнтованого бюджетування, мають бути враховані наступні чинники [5]:

1) принцип участі: консультації з таргетованими групами населення щодо різноманітних характеристик (стать, вік, професія, рівень освіти тощо), які мають бути враховані в якості основоположних пріоритетів для «перезапуску» нової української економічної системи;

2) принцип рівності: потреби вразливих верств населення, що становлять так звану «меншість» (наприклад, людей з обмеженими можливостями) не повинні ігноруватися у політиці, спрямованій на задоволення потреб «більшості»;

3) принцип адресованості: програма економічної реконструкції, спрямована на «всіх», ризикує призвести до значного перерозподілу коштів, не досягнувши «нікого».

До того ж чималу роль у «запуску» та подальшому найбільш ефективному та правильному способу реалізації програм гендерно-орієнтованого бюджетування післявоєнної української економіки гратимуть збір та аналіз гендерно-дезагрегованих даних.

Наведені вищі складові гендерно-орієнтованого бюджетування, які ми надаємо в якості пропозицій в даній науковій роботі, про що вже згадувалося, цілком відповідають Державній стратегії України, яка визнає гендерну рівність не лише як право людини, а й як фактор економічного зростання та соціального розвитку [2].

Тож, в якості заключного висновку, можемо говорити про те, що головна проблема застосування принципів гендерно-орієнтованого бюджетування полягає у можливості або відсутності першої щодо розставлення пріоритетів в цьому напрямі, особливо під час таких масштабних та нищівних політично-економічних криз як воєнні дії.

Водночас із цим маємо також всі підстави стверджувати те, що саме цей економічно-соціальний інструмент має всі перспективи та засади для того, щоб стати одним із ключових гарантів найбільш гнучкої інтеграції та асиміляції нової української повоєнної економічної системи із економічною системою ЄС, в якій просування та забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, зокрема, трудових, а також інтеграція гендерного підходу до національних стратегій країн-членів є запоруками формування та реалізації єдиної демократичної політики даного міжнародного утворення у всіх сферах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1) Всесвітній економічний форум 2021 року перенесли з Давоса в іншу країну. URL: <https://cutt.ly/c69as90> (дата звернення: 11.05.2023)

2) Урядом схвалено Державну стратегію забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року. URL: <https://cutt.ly/s69abWV> (дата звернення: 10.05.2023)

3) Gender Budgeting. URL: <https://cutt.ly/h69soUq> (date of access: 14.05.2023)

4) Mainstreaming gender equality into budget programming. URL: <https://cutt.ly/969sfxH> (date of access: 13.05.2023)

5) Rebuilding Ukraine: The gender dimension of the reconstruction process. URL: <https://cutt.ly/969szBk> (date of access: 11.05.2023)

Вдовиченко І.О.
студент 1 курсу ОП «МЕВ», ОР «Магістр»
НН ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка
м. Київ
Науковий керівник:
к.е.н., доц. **Намонюк В.Є.**
НН ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка
м. Київ

ІНСТРУМЕНТИ ПІДТРИМКИ ВІТЧИЗНЯНОГО БІЗНЕСУ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Після початку Російською Федерацією повномасштабної війни проти України, виникає нагальна потреба у фінансовій підтримці підприємств та підприємців країни, зокрема для стабілізації національної економіки, забезпечення фінансування обороноздатності та ліквідації наслідків війни, а також підтримки постраждалих. Бізнес-сектор є основним джерелом податкових надходжень до бюджету, тому питання фінансової підтримки підприємств та підприємців стає надзвичайно актуальним умовах воєнного стану.

В даній роботі коротко розглянуті кредитні інструменти та грантові програми в якості інструментів підтримки вітчизняного бізнесу на території України під час воєнного стану.

Кредитні інструменти, які запровадила Україна після початку війни, представлені наступними спеціальними програмами:

1. Програма «Доступні кредити 5-7-9%» надає можливість бізнесу України будь-якої сфери, незалежно від обсягу щорічного доходу, отримати кредит під 0% на суму до 60 млн. грн. протягом дії воєнного стану та 1 місяця після його закінчення. Після завершення цього періоду і до закінчення строку кредиту, ставка становитиме 5%. Тривалість кредиту залежить від його призначення: 5 років для інвестиційних кредитів на придбання основних засобів та 3 роки для кредитів на поповнення обігових коштів для підприємницької діяльності. Кредитна гарантія складає 50% від суми кредиту.

2. Програма «Доступні кредити 5-7-9%» для сільськогосподарських товаровиробників надає можливість отримати інвестиційний кредит на придбання сільськогосподарської техніки або кредит на поповнення обігових коштів для закупівлі насіння, добрив та паливно-мастильних матеріалів строком на 6 місяців. Розмір кредитної гарантії становить 80% від суми кредиту для суб'єктів мікро, малого та середнього підприємництва (крім суб'єктів великого підприємництва) [1].

3. Програма «**Кредити на виконання зовнішньоекономічних договорів за спрощеною процедурою**» для експортерів, які через війну потребують додаткового фінансування для реалізації експортних контрактів. За цією програмою Експортно-кредитне агентство виступає для банків гарантом повернення виданих позик на виконання зовнішньоекономічних договорів та видає страхове покриття в автоматичному режимі після схвалення банком кредитної угоди [2]. Умови кредиту: максимальний ліміт позики – 20 млн. грн, який також не перевищує 85% суми ЗЕД, на виконання якого він надається позичальнику; термін страхування кредиту – 12 місяців;

Серед кредитних інструментів варто також виділити й грантові програми, запущені урядом України самостійно чи у партнерстві із зарубіжними країнами з метою підтримки бізнесу під час воєнного стану.

Урядовий проект «eРобота» був запроваджений з метою надання грантів українцям для створення власного бізнесу, розвитку підприємництва та навчання. Основна мета проекту полягає в стимулюванні активності у сфері підприємництва і сприянні створенню нових робочих місць. Програма «eРобота» включає шість грантових напрямків, які надають такі можливості для українців:

- Мікрогранти для заснування власного бізнесу (до 250 тис. грн).

- Гранти для розвитку переробних підприємств (до 8 млн. грн).
- Державне фінансування для закладки саду (до 400 тис. грн. за гектар).
- Фінансування для розвитку тепличного господарства (до 7 млн. грн).
- Гранти для реалізації стартапів, включаючи сферу ІТ (до 3,5 млн. грн).
- Фінансування навчання в сфері ІТ-спеціальностей (в стадії розробки).

25 квітня 2023 року Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) оголосило про нову грантову програму для малих та середніх сімейних і жіночих підприємств під назвою «Конкурентоспроможна економіка України». Обсяг підтримки становить 1,5 млн доларів США. Реалізація цієї програми відбуватиметься спільно з Міністерством економіки України в рамках урядових ініціатив, спрямованих на підтримку мікро-, малого та середнього бізнесу, таких як електронна система «Робота», які сприяють створенню нових робочих місць та розвитку існуючих підприємств [4].

Грантова підтримка буде надаватись для різних заходів, включаючи релокацію, відкриття нових напрямків, масштабування бізнесу в Україні, виходу на міжнародні ринки, впровадження інноваційних рішень та оптимізацію бізнес-процесів з метою підвищення ефективності. Особливу увагу приділятимуть таким пріоритетним галузям, як виробництво косметичних засобів, текстильних виробів, предметів домашнього вжитку, крафтового виробництва, переробки харчових продуктів, ІТ-сфери, виготовлення меблів та інших товарів. Проте програма «Конкурентоспроможна економіка України» відкрита для заявок і з інших секторів, що відповідають критеріям відбору. Розмір грантів, наданих в рамках цієї ініціативи, може становити від 10 000 до 35 000 доларів. Прийом заявок триватиме до 24 липня 2023 року (включно).

Задля сприяння підвищення зайнятості тимчасово переселених людей уряд передбачає можливість роботодавцю-підприємцю отримати компенсацію від держави у розмірі 6 700 грн протягом двох місяців за кожну працевлаштовану особу, яка була змушена переселитися. Згідно даною програмою, яка має назву «Компенсація за працевлаштування ВПО», роботодавець повинен сплачувати єдиний соціальний внесок (ЄСВ) за кожну працюючу особу, а також подати податкову звітність за четвертий квартал 2021 року або річну звітність за 2021 рік. Крім того, він повинен звернутися до центру зайнятості з відповідною заявою не пізніше, ніж через 5 днів після працевлаштування переселенця. Розпорядженням уряду було встановлено, що програма підтримки роботодавців буде продовжена і у 2023 році [5].

Список використаних джерел:

1. Постанова КМУ «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 28 і 29». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/312-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 21.05.2023).
2. Державна підтримка: Кредитна програма для експортерів. URL: https://export.gov.ua/financing_of_exporters.
3. «Робота»: Урядова програма безповоротних грантів для створення та розвитку власного бізнесу. URL: <https://erobota.djia.gov.ua/#start>
4. Урядовий портал КМУ. \$ 1,5 млн на підтримку жіночих та сімейних малих і середніх бізнесів спрямує програма USAID «Конкурентоспроможна економіка України». URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=b9bc9d53-5ac6-4690-ae0-e7b9ba011326&title=-1-5-MlnNaPidtrimk>.
5. Єдиний портал державних послуг Дія. Компенсація за працевлаштування ВПО. URL: <https://business.djia.gov.ua/wartime>.

Гудима С.І.
студент, Львівський національний університет
імені Івана Франка
м. Львів
Науковий керівник:
к.е.н., доц. **Огінок С.В**
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ

Для того щоб краще підійти до поняття фінансової безпеки, необхідно визначити у першу чергу основні виклики та загрози, які стоять перед Україною у сфері її фінансових інтересів, і таким чином загрожують фінансовій безпеці нашої держави [1, с 18] .

Пріоритетами національних інтересів України в економічній сфері є:

- конкурентоспроможна, ринкова економіка та забезпечення постійного зростання рівня життя і добробуту населення;
- становлення України як економічного центру впливу у Східній Європі;
- розвиток вигідних для України відносин з іншими державами у економічній сфері [1, с 19];

Таким чином концептуально забезпечення економічної безпеки (в тому числі фінансової) передбачає поєднання підвищення добробуту нації загалом та кожного громадянина зокрема зі зростанням конкурентоспроможності національної економіки на світовому ринку та у глобальних економічних процесах. Отже, досягнення макроекономічної стабільності, стале економічне зростання та соціальна спрямованість економічного розвитку – це пріоритетні національні економічні інтереси України та головні вектори стратегії економічної політики.

Серйозними загрозами для фінансової безпеки України є:

- істотне скорочення ВВП;
- зниження інвестиційної та інноваційної активності та науково-технічного й технологічного потенціалу, скорочення досліджень на стратегічно важливих напрямках інноваційного розвитку;
- послаблення системи державного регулювання і контролю у сфері економіки;
- нестабільність у правовому регулюванні відносин у сфері економіки, зокрема фінансової (фіскальної) політики держави;
- відсутність ефективної програми запобігання фінансовим кризам; зростання кредитних ризиків;
- критична залежність національної економіки від кон'юнктури зовнішніх ринків, низькі темпи розширення внутрішнього ринку;
- Сировинна структура експорту, низька частка переробної промисловості у ВВП
- небезпечне для економічної незалежності України зростання частки іноземного капіталу у стратегічних галузях економіки;
- неефективність антимонопольної політики та механізмів державного регулювання природних монополій, що ускладнює створення конкурентного середовища в економіці;
- неефективність використання паливно-енергетичних ресурсів, недостатні темпи диверсифікації джерел їх постачання та відсутність активної політики енергозбереження, що створює загрозу енергетичній безпеці держави;
- «тінізація» національної економіки;

- переважання в діяльності управлінських структур особистих, корпоративних, регіональних інтересів над загальнонаціональними.

Щоб належним чином забезпечити фінансову безпеку нашої держави, потрібно вжити наступних заходів:

- посилення взаємозв'язку фінансово-бюджетної політики та основних напрямів соціально-економічного розвитку держави й адміністративно-територіальних одиниць;
- забезпечення бюджетної дієздатності держави;
- забезпечення монетарної та валютно-курсової стабільності;
- зміцнення банківської системи, збільшення національних заощаджень із одночасним підвищенням рівня монетизації та капіталізації української економіки;
- зміцнення національного інвестиційного потенціалу та підвищення інноваційної активності вітчизняних підприємств;
- реформування фінансового ринку та забезпечення незалежності національної економіки від кон'юнктури міжнародних фінансових ринків;
- мінімізація впливу світових фінансових криз на фінансову систему України;
- індустріалізація економіки;
- імпорт технологій [2, с 163]

Список використаних джерел:

1. О. М. Марченко, Я. Я. Пушак, І. О. Ревак. Фінансова безпека держави: навчальний посібник, Львів 2020
2. Вадим Новіков. 3 аутсайдерів у лідери. Політика економічного націоналізму в Україні та світі, Київ 2020

Дика Б.М.
студентка 5 курсу
Львівський національний університет
імені Івана Франка
м. Львів
Науковий керівник:
Огінок С.В.
к.е.н., доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів

АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ПЛАТІЖНИЙ БАЛАНС УКРАЇНИ

Ключовим показником, що відображає зовнішньоекономічні відносини країни зі світовим господарством, є стан та структура платіжного балансу держави. Він має важливе значення для державного регулювання, впливає на стабільність фінансового ринку країни, курсу національної валюти та рух капіталу, а також на всю економіку.

Складання платіжного балансу було почато на початку 20-го століття, а в 1947 році Організацією Об'єднаних Націй (ООН) була розроблена і опублікована схема складання платіжного балансу. У 1948 році Міжнародний валютний фонд (МВФ), як спеціальне агентство ООН, розробив Рекомендації щодо складання платіжного балансу на основі міжнародних стандартів. Станом на зараз всі країни-члени МВФ, включаючи Україну, використовують шосте видання цих рекомендацій, яке було видане у 2009 році. [1]

Платіжний баланс країни відображає вартість, обсяги та характер економічних операцій, які країна здійснює на зовнішньому ринку. Він відображає співвідношення між сумою валютних надходжень, отриманих країною з-за кордону, і сумою валютних платежів, здійснених за кордон протягом певного періоду. [2]

У складі національного платіжного балансу міститься кілька розділів, що відображають різні категорії надходжень та платежів, пов'язаних з зовнішньою торгівлею, різноманітними платежами та послугами, такими як фрахт і страхування, міжнародний туризм, перерахунки прибутків від капіталовкладень і переказів грошей за кордон. Також він відображає грошові виплати, пов'язані з імпортом товарів, дорогоцінних металів, послуг, інвестицій та отриманими кредитами за кордон.

При аналізі сальдо платіжного балансу можна виділити його статті на основні і балансуєчі. Основні статті включають операції, які мають значний вплив на сальдо балансу і проявляють певну самостійність: поточні операції і рух довгострокових капіталів. Балансуєчі статті включають операції, які мають обмежену самостійність або і повністю не є самостійними.

Ці статті описують способи та джерела компенсації сальдо платіжного балансу і включають такі елементи, як рух валютних резервів, зміни короткострокових активів, різні форми зовнішньої допомоги, кредити від міжнародних валютно-кредитних установ та інші подібні операції. [3]

Держава зазвичай використовує різні методи для досягнення рівноваги у міжнародних розрахунках. У той же час, ринковий механізм вирівнювання платіжного балансу має обмежену ефективність. Тому відновлення рівноваги в платіжному балансі вимагає спеціальних державних заходів і є однією з основних цілей загальнодержавної економічної політики, поряд з економічним зростанням, боротьбою з інфляцією та безробіттям. [2]

Якщо сума платежів за основними статтями балансу перевищує суму поступлень, виникає проблема з погашенням дефіциту за рахунок балансуєчих статей, які представляють

джерела і методи для врегулювання платіжного балансу. Серед традиційних методів балансування можна назвати:

- отримання міжнародних кредитів;
- залучення іноземного капіталу через імпорт;
- отримання міждержавних позичок.

До нових способів компенсації дефіциту платіжного балансу можна віднести взаємне короткострокове кредитування в національній валюті між центральними банками шляхом укладання угоди «своп». Ці методи є тимчасовими механізмами балансування, оскільки країни, які перебувають у стані боргу, зобов'язані сплачувати відсотки, дивіденди та суму основного боргу.

Останнім основним методом балансування платіжного балансу є використання резервних активів країни. [4]

На рис. 1 показано стан платіжного балансу України з 1998 по 2022 рр.

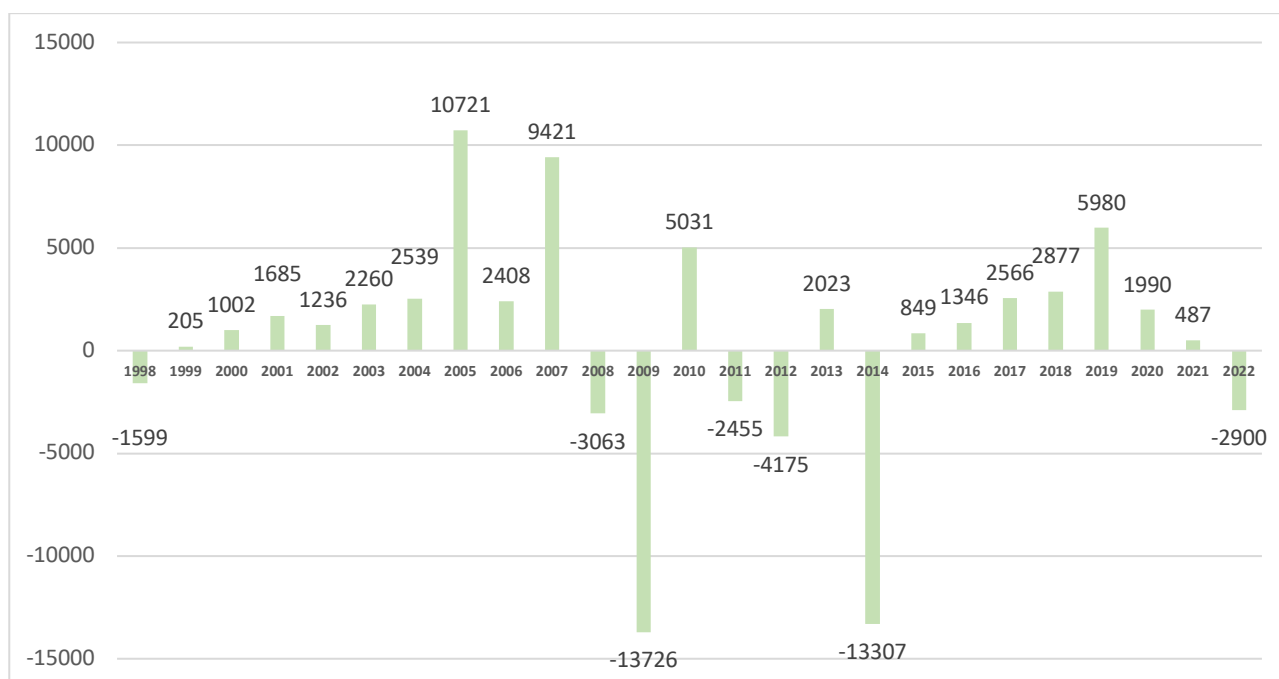

Рис. 1. Платіжний баланс України з 1998 по 2022 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [5]

У березні 2023 року, згідно з попередніми даними, використовуючи методологію шостого видання Керівництва з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції, платіжний баланс в Україні відображав такі показники:

На поточному рахунку платіжного балансу був відмічений профіцит у розмірі 426 млн доларів США. У порівнянні з березнем 2022 року, коли профіцит становив 1.4 млрд доларів США, це значення зменшилося. Основним чинником формування профіциту був отриманий грант від міжнародних партнерів.

Проте, все ще залишалось велике від'ємне сальдо у торгівлі товарами та послугами. Це відбувалося, зокрема, через значні витрати громадян України, які перебували за кордоном.

У цілому, в березні 2023 року платіжний баланс в Україні мав профіцит на поточному рахунку (0.8 млрд дол. США (у січні – березні 2022 року профіцит становив 2.0 млрд дол. США), але залишався негативним у сегменті торгівлі товарами та послугами через значні витрати громадян за кордоном. [6]

Прогнозують, що в 2023 році національний банк очікує дефіцит зведеного платіжного балансу в розмірі 7,2 млрд доларів США. Це порівняно з дефіцитом у розмірі 2,9 млрд доларів США у 2022 році. Варто зазначити, що у 2021 році був відмічений профіцит у розмірі 0,5 млрд доларів США, а у 2020 році - 2 млрд доларів США.

Згідно з прогнозом Національного банку України, у 2023 році очікується профіцит на фінансовому рахунку в розмірі 13,2 млрд доларів США. Це в порівнянні з дефіцитом у розмірі 11,5 млрд доларів США у 2022 році. У 2021 році був профіцит в розмірі 4,4 млрд доларів США, а у 2020 році - дефіцит 3,3 млрд доларів США.

Прогнозується, що в 2023 році дефіцит на поточному рахунку платіжного балансу становитиме 20,4 млрд доларів США. Це в порівнянні з профіцитом у розмірі 8,6 млрд доларів США у 2022 році. У 2021 році був дефіцит у розмірі 3,9 млрд доларів США, а у 2020 році - профіцит 5,3 млрд доларів США. [7]

Список використаних джерел

1. Устинов Д. В., Парубець О.М. Аналіз сучасного стану платіжного балансу України. Юність науки – 2022: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства : зб. тез Міжн. наук.-практ. конф. студ., асп. і мол. вч. (м. Чернігів, 15-16 травня 2022 р.). – Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2022. С. 69-72.

2. Грубляк О.М. Основні вектори змін платіжного балансу України. *Науковий журнал «ECONOMIC SYNERGY»*. Вип. 1 (7), 2023. С. 186-196.

3. Пашко В.В. Платіжний баланс та шляхи його збалансування. Вісник СНТ ННІ бізнесу і менеджменту ХНТУСГ. Вип. 2. 2020. С. 110-113.

4. Косова Т.Д., Стеблянко І.О. Валютна політика та структура платіжного балансу України: діалектика взаємозв'язку. *Економіка та держава*. 2016. №2. С. 9-12.

5. Платіжний баланс України. Офіційний сайт «Мінфін». [Електронний ресурс] – URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/balance/>

6. Платіжний баланс у березні 2023 року. Національний Банк України. [Електронний ресурс] – URL: https://bank.gov.ua/files/ES/State_m.pdf

7. НБУ: дефіцит зведеного платіжного балансу в 2023 році буде 7,2 млрд. дол. США. Finbalanc. [Електронний ресурс] – URL: <https://finbalance.com.ua/news/nbu-defitsit-zvedenoho-platizhnoho-balansu-v-2023-rotsi-bude-72-mlrd>

Дібров М.В.

студент 1-го курсу магістратури ННІМВ
ОП «Міжнародні фінанси та інвестиції»
КНУ імені Тараса Шевченка
м. Київ

Науковий керівник:

к.е.н., доц. **Матей В.В.**
НН ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка
м. Київ

ФІНАНСОВА ДОПОМОГА УКРАЇНІ З БОКУ МФІ ТА ПРОБЛЕМИ ЗОВНІШНЬОГО БОРГУ КРАЇНИ

На сучасну економічну ситуацію в Україні мають значний вплив великі обсяги внутрішнього та зовнішнього державного боргу. Виникнення боргу зумовлюється тим, що задля погашення дефіциту внутрішнього державного бюджету Україна звертається за допомогою до міжнародних фінансових інституцій, таких як Міжнародний Валютний Фонд та Світовій Банк Реконструкції та Розвитку.

Метою дослідження є аналіз впливу залучених у міжнародних фінансових інституцій кредитів на політичну та економічну ситуацію в Україні.

Основними кредиторами України є міжнародні фінансові інституції, такі як МВФ, МБРР та ЄБРР. Особливе місце серед цих інституцій займає Міжнародний Валютний Фонд, адже саме цій організації належить лівова частка у зовнішньому боргу нашої країни міжнародним фінансовим інституціям. У 1997 році на перше місце за обсягом позичкових ресурсів Україні вийшли Міжнародні фінансові інституції із 42,3% зовнішнього боргу, з яких МВФ та Світовому Банку належало сукупно 91,3%. Кредити перед урядами країн у 1997 році, наприклад, склали лише 34,8% у структурі зовнішнього боргу.

Можна виділити основні негативні аспекти залучення іноземних кредитів задля покриття дефіциту державного бюджету та стимулювання економічного розвитку країни:

1. Поява диспропорцій у галузевій структурі виробництва країни, внаслідок фінансування іноземними інституціями одних галузей та ігнорування інших. Надаючи кредити МФІ фінансують не економіку країни в цілому, а лише певні галузі її виробництва. Країна-реципієнт інвестицій фактично стає сировинним придатком до економіки країни інвестора, адже диспропорційність галузевої структури економіки зумовлює залежність країни-реципієнта від ринків збуту сировини. Цим і пояснюється велика залежність економіки нашої країни від коливань на світових сировинних ринках. [1]

2. Кредити МФІ мають вплив на внутрішню політику держави і видаються не лише під загальні умови окупності. В країні впроваджуються неоліберальні реформи, які зазвичай призводять до зменшення соціальної функції держави та початку процесів «саморегулювання» ринку. Зрозумілою є мета впровадження подібних реформ з боку МФІ, в теорії вони збільшують кредитоспроможність держави та гарантують майбутнє повернення запозичених коштів, але здебільшого світова практика показує, що країна-позичальник починає розвиватися за периферійною моделлю та в своєму розвитку стає залежною від країни-кредитора. [2]

Великий вплив ці пункти мають також на внутрішню політику держави. Так, внаслідок співпраці з МВФ наша країна внесла зміни до процедури субсидіювання населення та змінила тарифи на газ [3]. Чи були ці зміни необхідними? Це питання для дискусій, але факт втручання МФІ до внутрішньої політики України заперечити неможливо.

Якщо кредити МФІ не стимулюють розвиток економіки, то що необхідно задля економічного добробуту країни?

- Гарантія від експропріації приватної власності: чим менший ризик для приватної власності, тим вище темпи зростання.

- **Питома вага державних витрат.** У країнах, де ця величина менше 20% ВВП, економічне зростання становить в середньому 3% щорічно. У своїй певній частині крива економічного зростання має позитивну спрямованість - при розмірах державних витрат до 15% ВВП збільшення їх корелює з підвищенням темпів економічного зростання. Це ті витрати, які не перешкоджають економічному зростанню. Це витрати на забезпечення зовнішньої безпеки, правопорядку, управління, базова підтримка найбільш незабезпечених верств. Після 19% збільшення державних витрат на 10% по відношенню до ВВП знижує темпи економічного зростання на 1 п.п. В Україні, за останніми даними МВФ, витрати уряду і держкомпаній складають 53% ВВП.

- **Свобода від корупції.** Тут і так зрозуміло: де індекс свободи від корупції низький, там темпи зростання економіки низькі.

- **Якість бюрократії:** далеко не останній фактор, які люди опиняються у владі і як вони себе ведуть.

- **Один з найважливіших показників - верховенство закону.** Цей індекс виявляє найсильнішу кореляцію з темпами економічного зростання. [4]

Висновок: Загалом, серед результатів співпраці України з МФІ можна виділити і позитивні наслідки, такі переваги, як: збільшення золотовалютних резервів нацбанку з позичкових коштів, стабілізація валютно-обмінного курсу гривні, впровадження банківської та земельної реформ, закон про концесію відіграють важливу роль для економічного розвитку нашої країни. [5]

Оскільки аналіз впливу кредитів міжнародних фінансових організацій на економіку України має багато аспектів, то важно встановити об'єктивно оцінити доцільність кредитів від МФІ, але навіть якщо за певними з них наша країна виграє від подібного міжнародного співробітництва, то у аспектах ведення незалежної економічної політики та впливу кредитів МФІ на добробут населення доцільнішим для нашої країни є пошук інших джерел для економічного розвитку.

Список використаних джерел:

1. **ОСОБЛИВОСТІ ВІДНОСИН УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ** [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://old.niss.gov.ua/book/rozdil/rozd18.htm>.

2. **Історія формування боргової залежності України** [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://commons.com.ua/ru/formuvannya-zalezhnosti/>.

3. **Динаміка цін на природний газ для споживачів України** [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.naftogaz.com/files/Information/Dynamika-cina-2014-2018-Naselennya.pdf>.

4. **Кредиты МВФ не делают экономику растущей** [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://delo.ua/economyandpoliticsinukraine/kredity-mvf-ne-delajut-ekonomiku-rastushej-285041/>.

5. **Чайковський, Я. І. Аналітична оцінка кредитних взаємовідносин України та Міжнародного валютного фонду / Ярослав Іванович Чайковський // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничополіграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2015. – Том 21. – № 1. – С. 205-211. – ISSN 1993-0259.**

Желобицький Я.К.

аспірант

кафедри економічної теорії та конкурентної політики,
здобувач ступеня вищої освіти «доктор філософії»

за спеціальністю 051 «Економіка»,

4 року очної форми за держзамовленням,

факультету економіки, менеджменту та психології,

Державного торговельно-економічного університету (КНТЕУ)

ЦІННІСНІ ПРІОРИТЕТИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ В КОНТЕКСТІ АГРЕСІЇ РФ

Ефективне управління державними фінансами в умовах війни є надзвичайно важливим для забезпечення стабільності та розвитку економіки країни. У таких непередбачуваних умовах, держава стикається зі збільшенням витрат на оборону та відновлення, а також зниженням доходів через зупинку економічної активності [4, с. 64].

Ефективне управління включає раціональне розподіл ресурсів, стратегічне планування бюджету, контроль за витратами та пошук нових джерел фінансування. Ключовими принципами є прозорість, узгодженість, ефективність та відповідальність. Відповідне управління державними фінансами допомагає забезпечити фінансову стабільність, зберегти довіру інвесторів, забезпечити необхідні ресурси для подолання військових викликів та післявоєнного відновлення економіки [2].

Слід розуміти, що на даний момент в умовах війни в системі управління державними фінансами виникає ряд проблем [1, 3].

Одна з основних проблем полягає в недостатній фінансовій потужності держави для забезпечення потреб оборони та економіки. Витрати на військові операції, гуманітарну допомогу та відновлення постраждалої інфраструктури можуть значно перевищувати можливості державного бюджету, що призводить до зростання боргів.

Ефективне планування та координація фінансових ресурсів стають складним завданням в умовах війни. Непередбачуваність, зміни пріоритетів та нестабільність економічної ситуації ускладнюють розробку бюджету, визначення пріоритетних напрямків та адаптацію до нових умов.

Боротьба з корупцією та недобросовісними фінансовими практиками є серйозним завданням в умовах війни. Незважаючи на складні обставини, держава повинна забезпечити прозоре та ефективне використання фінансових ресурсів, уникнення втрат та зловживань.

Ціннісні пріоритети в управлінні державними фінансами відіграють роль орієнтирів у складних умовах війни. Збереження безпеки, стабільності економіки та розвитку людського потенціалу є важливими для успішного подолання викликів і забезпечення майбутнього зростання країни.

Ціннісні пріоритети державного управління фінансами в Україні в контексті агресії РФ включають наступні аспекти:

– забезпечення національної безпеки – в умовах агресії РФ, збереження територіальної цілісності та суверенітету є найважливішим завданням. Державне управління фінансами має сприяти забезпеченню адекватного фінансування оборонних потреб, модернізації військового комплексу та підтримці силових структур;

– підтримка економічної стабільності – державні фінанси повинні бути спрямовані на забезпечення стабільності фінансово-економічної системи країни. Це включає ефективне управління державним бюджетом, запобігання дефіциту та надмірного збору боргів, регулювання фіскальної політики та прозорий механізм розподілу ресурсів;

– розвиток людського капіталу – в контексті агресії РФ, інвестиції в освіту, науку, охорону здоров'я та соціальний захист є важливими. Забезпечення адекватного фінансування

для розвитку людського потенціалу сприяє підвищенню конкурентоспроможності країни, стійкості суспільства та зміцненню національної ідентичності;

– реформа адміністративних та фінансових структур – ефективне управління фінансами потребує розбудови прозорої, ефективної та відповідальної системи державного адміністрування. Це включає модернізацію фінансової системи, удосконалення податкової системи, боротьбу з корупцією та зловживаннями. При цьому, важливо забезпечити прозорість та відкритість у фінансових операціях, розробляти ефективні механізми контролю та моніторингу;

– розвиток економіки та привабливість інвестиційного клімату – залучення інвестицій є необхідним для економічного розвитку та зміцнення національної економіки. Державне управління фінансами повинно сприяти створенню сприятливих умов для інвестицій, включаючи стабільну фінансову систему, захист прав власності та розвиток інфраструктури;

– соціальна справедливість та забезпечення соціального захисту – в умовах агресії РФ, державне управління фінансами має спрямовуватись на забезпечення соціального захисту населення, підтримку вразливих груп, підвищення рівня життя та соціальної справедливості. Це включає ефективне функціонування системи соціального забезпечення, доступ до якісних медичних та освітніх послуг, забезпечення рівних можливостей для всіх громадян.

– Ці ціннісні пріоритети визначають стратегічні напрямки державного управління фінансами в Україні в умовах агресії РФ. Їх реалізація сприятиме зміцненню національної безпеки, стабільності економіки та соціальному розвитку країни.

Управління доходами, видатками та дефіцитом бюджету в умовах військової агресії РФ має базуватися на ціннісних пріоритетах. Важливими аспектами є забезпечення національної безпеки, фінансування оборонних потреб, соціальний захист населення, розвиток інфраструктури та економіки. При цьому, необхідно забезпечувати ефективне використання ресурсів, прозоре управління та боротьбу з корупцією. Гармонізація цих пріоритетів сприятиме стійкому розвитку та відновленню країни після конфлікту.

Управління державним боргом України в умовах військової агресії РФ також повинно керуватися ціннісними пріоритетами. Забезпечення прозорості, контролю та зменшення державного боргу відповідає цілям стабільного розвитку та відновлення України після конфлікту.

Додатково, розвиток людського капіталу і соціальний захист є необхідними пріоритетами, адже це сприяє зміцненню суспільства і національної ідентичності. Прозорість, ефективне адміністрування і боротьба з корупцією в системі державного управління фінансами є ключовими елементами для досягнення успіху в даній сфері на сьогодні.

Врахування ціннісних пріоритетів управління фінансами в умовах агресії РФ є важливим для забезпечення стійкості та відновлення України. Ефективне розподіл ресурсів між обороною, соціальними потребами та економічним розвитком сприятиме підтримці національної єдності, відновленню інфраструктури та забезпеченню підтримки населення, яке постраждало внаслідок конфлікту. Гармонійне поєднання цих ціннісних пріоритетів сприятиме подоланню викликів і забезпечить розвиток країни на шляху до миру та процвітання.

Список використаних джерел:

1. Бліщук, К. М. (2022). Особливості управління публічними фінансами у воєнний період. Ефективність державного управління, (70/71), 62-67.
2. Денисенко, Н. (2022). Проблемні питання функціонування державних фінансів в період війни. Сучасні проблеми Архітектури та Містобудування, (64), 41-52.
3. Лютий, І., Рожко, О., & Лютий, С. (2023). Оптимізація видатків державного бюджету України в умовах війни. Світ фінансів, (4 (73)), 45-55.
4. Третяк, Д., & Медведкова, Н. (2022). Управління фіскальними ризиками державного бюджету України в умовах війни. Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 4(221), 64-73.

Жирук Т.В.

аспірант 1-го курсу кафедра СГ і МЕВ
Навчально-науковий Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник:

Заблоцька Р.О.

д.е.н., проф.

професор кафедри світового господарства і
міжнародних економічних відносин
Навчально-науковий Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РОЛЬ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНВЕСТИЦІЙ В НЕРУХОМІСТЬ УКРАЇНИ

Роль будівельної галузі в післявоєнний період відбудови України має велике, можливо навіть ключове, значення для економічного розвитку країни та забезпечення комфортних умов проживання населення. Пропоную розглядати дві основні тези, які відображають важливість будівельної галузі в даному контексті.

1. Відбудова після війни: Роль будівельної галузі у процесі відновлення житлового фонду та інфраструктури.

Будівельна галузь є одним з ключових гравців у процесі відновлення житлового фонду та інфраструктури після війни. Недружність, яка стала необхідною під час війни, повинна бути замінена новою житловою нерухомістю, що створює попит на нові будівельні проекти та підтримує галузь нерухомості. Крім того, галузь нерухомості також відповідає за будівництво інфраструктури, такої як дороги, мости, школи та лікарні, що є необхідними для життя населення. Розвиток будівельної галузі допоможе забезпечити належні умови для життя населення та збільшити шанси на успіх країни в період після війни.

Головними тенденціями в житловій забудові стануть елементи безпеки та енергонезалежності. Державна інспекція архітектури та містобудування України (ДІАМ) планує піднімати та впроваджувати нові стандарти. Наразі житлові комплекси (ЖК) чи котеджні містечка (КМ) без модернізованих та обладнаних укриттів не будуть підпадати під норми здачі, а енергоефективність та енергонезалежність стануть трендами та масово будуть впроваджуватись, зокрема це будуть відновлювальні чи автономні рішення.

Також припаде велика кількість законодавчих змін до вже побудованого та існуючого житла про жорсткий контроль стандартів безпеки чи модернізація наявних, в окремих випадках актуальним стає питання реновації вже існуючого житла під нові вимоги та стандарти. Це може запустити процес зносу “хрущовок” та побудови більш якісного та сучасного житла.

За чим процесом послідує її велика робота по відновленню інфраструктури. Зокрема це буде стосуватись східних та південних областей, де інфраструктура зруйнована частково, а місцями і зовсім відсутня. Це досить важливий фактор оскільки якісна інфраструктура несе за собою ріст на 2-3% ВВП та допомагає економічному розвитку регіонів.[1, с. 1].

2. Інвестиції: Важливість нерухомості для залучення іноземних інвестицій в Україну та створення нових робочих місць.

Дана галузь має значення для залучення іноземних інвестицій в Україну та створення нових робочих місць. Інвестиції в галузь нерухомості “завмерли” з початком війни, проте наразі почався рух надолуження попередніх темпів та відновлення попиту, як в місцевого так і іноземного інвестора.

Існує і проблема, яка полягає в тому, що Україна ще не повністю відповідає вимогам та стандартам ЄС у галузі нерухомості, що може стати перешкодою для іноземних інвесторів та призвести до втрати можливостей для розвитку галузі. Зокрема, на сьогоднішній день в Україні є проблеми з правовим захистом прав власності, непрозорість у земельних відносинах,

відсутність ефективної системи оцінки нерухомості та багато іншого. Ці проблеми можуть стати перешкодою для інвестицій та розвитку галузі.

Проте, наразі є також декілька перспективних напрямків розвитку галузі нерухомості в Україні. Перш за все, український ринок нерухомості є одним з найбільш привабливих для іноземних інвесторів у регіоні, зокрема через доступну цінову політику та великий потенціал для розвитку. Крім того, наразі в Україні проводяться реформи в галузі нерухомості, спрямовані на поліпшення правової бази та встановлення стандартів, що відповідають вимогам ЄС. Також, розвиток галузі нерухомості може призвести до створення нових робочих місць, що важливо для економічного розвитку країни.[2, с. 1-2].

Отже, вирішення проблем у галузі нерухомості та подальший розвиток можуть мати значний вплив на економіку України та її інтеграцію з ЄС.

Список використаних джерел:

- 1.https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/526637_plan_vidnovlennya_ukraini_silni.html
- 2.https://recovery.gov.ua/project/program/recovery-and-modernization-of-social-infrastructure__

Зара А.Є.

аспірант кафедри міжнародних фінансів
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

*Науковий керівник:***д.е.н., проф. Дзюба П.В.**

професор кафедри міжнародних фінансів
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СПІВПРАЦЯ ГРУПИ СВІТОВОГО БАНКУ З УКРАЇНОЮ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РФ 2022-2023 рр.

Відповідно до швидкої оцінки завданої шкоди та потреб на відновлення України (RDNA2) від березня 2023 року загальний обсяг коштів, необхідних для відновлення та відбудови протягом наступних 10 років, становить 411 млрд доларів США. Такий обсяг охоплює як державні, так і приватні фінансові вливання різних форм та напрямів. У плинні 2023 року передбачається виникнення дефіциту фінансування у розмірі близько 11 мільярдів доларів США, з яких 6 млрд будуть виділені для покриття бюджетних потреб, а 5 млрд - на фінансування державних підприємств [1]. За розрахунками, найбільш значні потреби у відновленні припадають на сектори транспорту, житлового будівництва, енергетики, соціального захисту, управління вибухонебезпечними залишками війни та відновленням активів сільського господарства (див. Рис 1).

Міжнародні фінансові організації використовують різноманітний арсенал інструментів кумуляції капіталу з метою сприяння оперативній мобілізації коштів для задоволення невідкладних потреб України, залучаючи фінансування та одночасно надаючи консультативну підтримку партнерам-донорам. В умовах воєнного стану та відповідного навантаження на внутрішні ресурси України, така підтримка зазвичай передбачає розширення (продовження) чинних проектів з адекватним переорієнтуванням акцентів програми, створення багатосторонніх цільових фондів донорів та забезпечення гарантій та координації паралельних фінансових потоків.

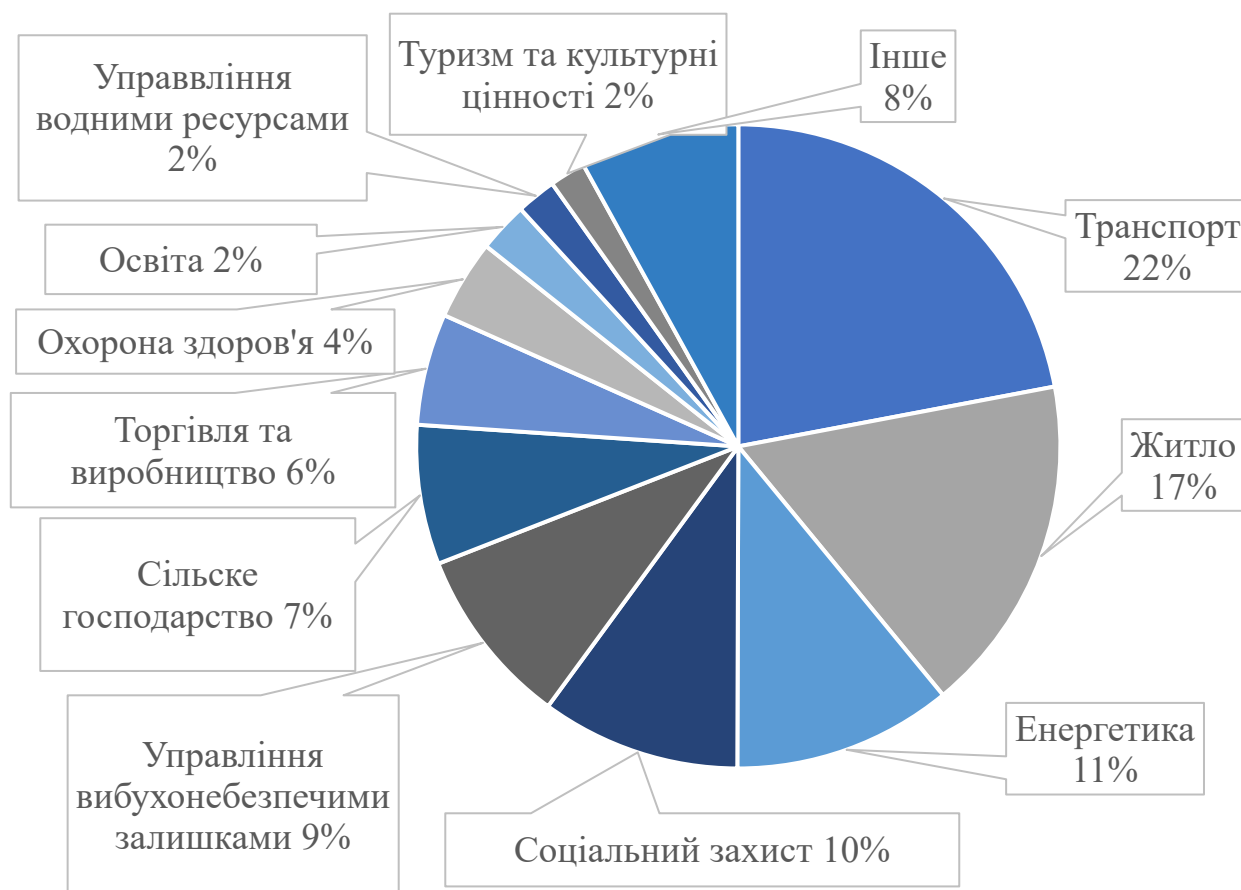

Рисунок 1. Потреби фінансування України за секторами після повномасштабного вторгнення російської федерації станом на березень 2023 року (%).

Джерело: Складено автором за даними [1].

Починаючи з лютого 2022 року, Світовий банк мобілізував понад 23 млрд доларів США фінансової підтримки для України. Загалом, станом на 27 квітня 2023 року понад 20 млрд доларів США вже було перераховано Україні. Ця сума включає 3,4 млрд доларів США з власного балансу Банку, додатково 6,5 млрд доларів США заплановано надати протягом 12 місяців. На 2023 рік основними пріоритетними напрямками фінансування є відновлення транспортної інфраструктури, зокрема основних мостів та залізниць (на суму 100 млн доларів США), аварійний ремонт інфраструктури електро- та теплопостачання (до 300 млн доларів США) та фінансування лікувальних послуг та відновлення здоров'я (до 500 млн доларів США) [2, 5].

Важливими інструментами перерозподілу та моніторингу процесу надання фінансової допомоги є, безпосередньо, члени Групи Світового банку: МФК та БАГІ.

Міжнародна фінансова корпорація (МФК) під час війни надає підприємствам оборотний капітал та сприяє збереженню відкритих торговельних можливостей України. Загалом, МФК станом на травень 2023 року від початку повномасштабної агресії російської федерації здійснила інвестиції в розмірі 95 млн доларів США з метою сприяння створенню робочих місць, прискорення зростання технологічного сектору України та забезпечення продовольчої безпеки шляхом закупівлі та експорту зерна з України. Європейський Союз у свою чергу виділив через IFC 50 млн доларів США у формі грантів на тимчасове житло та відновлення пошкоджених житлових будинків. У грудні МФК оголосила про надання пакету допомоги на суму 2 млрд доларів США для підтримки [2, 3]:

- екстреної ліквідності для агробізнесу та торговельного фінансування;

- критично важливої економічної інфраструктури, такої як шляхи торгівлі сільськогосподарською продукцією та логістика;
- потреб переміщених осіб та постраждалих муніципалітетів;
- банківських проектів та реформ, що мають вирішальне значення для приватних інвестицій в інфраструктуру.

З початку війни 24 лютого 2022 року Багатостороннє агентство з гарантування інвестицій (БАГІ) надало Україні гарантії на суму понад 116 млн доларів США. Для подолання проблеми обмежених можливостей страхування ризиків в умовах війни, БАГІ створило спеціальний цільовий фонд, початкове фінансування якого було надано Японією. Цей фонд, разом із подальшими внесками донорів та власним капіталом БАГІ, передбачає сприяння мобілізації державного та приватного перестраховування для підтримки проектів у енергетичному, сільськогосподарському, промисловому та логістичному секторах. БАГІ також здійснює співпрацю з Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР) у наданні короткострокових гарантій торговельного фінансування для України з метою задоволення гуманітарних потреб та підтримки сільського господарства, забезпечуючи постачання необхідного для виробництва імпортованої продукції [2, 3].

Також, з метою швидкої мобілізації зусиль для відновлення, Світовий Банк утворив Цільовий фонд підтримки, відновлення, відбудови та реформування України (URTF). Цей фонд виявляє собою багатосторонній донорський механізм, спрямований на залучення внесків від партнерів-донорів, та є важливою складовою спільної платформи "Мультидонорські ресурси для інституцій та інфраструктури" (MRII) та інших ініціатив під егідою Світового банку, Міжнародного валютного фонду (МВФ) та Міжнародного агентства з гарантування інвестицій (МІГА). Фонд створений у тому числі як спільний форум для координації пріоритетів та зусиль залучення фінансування з боку Групи Світового банку. Орієнтуючись на груповий державний контроль та високі стандарти інвестиційного оперативного втілення, URTF покликаний ефективно спрямовувати грантові ресурси для задоволення значних потреб України. Фонд працює за двома основними напрямками [4]:

- Допомога Уряду України у підтримці його адміністративної спроможності
- Планування та реалізація програми відновлення, реконструкції та реформ в Україні.

Учасниками URTF є Австрія, Канада, Ісландія, Японія, Литва, Нідерланди, Норвегія, Швеція, Швейцарія.

Висновки. Світовий банк у мирний для країн час займає одну з найважливіших ролей у підтримці довготривалих економічних зрушень, що має на меті структурне економічне зростання у кількісному та якісному вимірі. Під час наймасштабнішого конфлікту нового часу в Європі, сам Банк та його група здійснюють вагому підтримку України по лініях короткострокового балансування та водночас закладає основи довгострокового відновлення. Фінансові інструменти Групи, оборотний капітал та гранти сприяють швидкому виділенню необхідних коштів для відновлення, реформування та забезпечення нагальних потреб країни: інфраструктури, енергетики, транспорту, охорони здоров'я та інших галузей, що є критичними для відбудови та забезпечення гуманітарних потреб під час війни. Необхідно наголосити на тому, що Світовий банк активно користується розгалуженою мережею партнерів, що сприяє координації зусиль та залученню фінансування за допомогою спільних платформ і форумів. Вони, у свою чергу, партнерствують з іншими міжнародними інституціями, урядами та донорами, що лише підсилює мультиплікативний ефект реалізації програм відновлення та реформування країни. Таким чином, зусилля міжнародної спільноти спрямовані на полегшення гуманітарних наслідків конфлікту та створення передумов для стійкого розвитку країни в майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. UKRAINE RAPID DAMAGE AND NEEDS ASSESSMENT. *World Bank - RDNA2*. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099184503212328877/pdf/P1801740d1177f03c0ab180057556615497.pdf> (дата звернення: 19.05.2023).

2. World Bank Group. World Bank Financing Support Mobilization to Ukraine since February 24, 2022. *World Bank*. URL: <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine/brief/world-bank-emergency-financing-package-for-ukraine> (дата звернення: 19.05.2023).
3. Підтримка України від Групи Світового банку. *World Bank*. URL: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/f747b8423d27a06daec019c71aff9cc7-0080012023/original/World-Bank-Group-Support-to-Ukraine-April-2023-uk.pdf> (дата звернення: 19.05.2023).
4. World Bank Group. URTF: Supporting Ukraine's URTF: Supporting Ukraine's Recovery, Resilient Reconstruction and Reform. *World Bank*. URL: <https://www.worldbank.org/en/programs/urtf/overview> (дата звернення: 19.05.2023).
5. World Bank Group. \$200 Million Grant Supported by the World Bank Will Help Repair Energy Infrastructure in Ukraine. *World Bank*. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2023/04/12/200-million-grant-supported-by-the-world-bank-will-help-repair-energy-infrastructure-in-ukraine> (дата звернення: 22.05.2023).

Кириченко О.В.

аспірант

Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова

м. Одеса

*Науковий керівник:***Якубовський С.О.**

проф., к.е.н.

завідувач кафедри СГ і МEB в ОНУ ім. І.І. Мечникова.

ІНВЕСТИЦІЇ У МІЖНАРОДНИЙ ТУРИЗМ УКРАЇНИ ЯК ЗАСІБ ПІДТРИМКИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ: ДОСВІД КРАЇН ЄВРОПИ

Україна - це країна з великим потенціалом у туристичній галузі. З її багатою культурною та природною спадщиною, вона має всі передумови для того, щоб стати одним з провідних туристичних напрямків у Східній Європі.

Перш за все, варто зазначити, що туризм - це один з головних та важливих джерел доходів для України. Згідно з дослідженням World Economic Forum, в 2019 році Україна посіла 78 місце в рейтингу туристичної привабливості країн світу [1]. Це свідчить про те, що в Україні є значний потенціал для подальшого розвитку туризму.

На початку 2020 року почалася пандемія COVID-19, яка охопила всі країни світу, негативно позначившись на багатьох сферах, зокрема, на туристичному секторі, який зазнав найбільшого удару. Україна не залишилася осторонь цих проблем, і, навіть не встигнувши відновитись після кризи, пов'язаної з пандемією, український туристичний ринок зіткнувся з новою кризою – війною між Росією і Україною, що призвело до фактичного зупинення туристичної галузі. Таким чином, відновлення та підтримка української туристичної індустрії в післявоєнний період є вельми важливим завданням, реалізація якого можлива шляхом залучення іноземних інвестицій.

Інвестиції у туризм можуть бути різними: від інфраструктури, до маркетингу та реклами. Наприклад, будівництво нових готелів та ресторанів, реконструкція існуючих, створення нових туристичних об'єктів, підвищення якості послуг, розвиток екотуризму та ін.

Крім того, інвестиції можуть сприяти розвитку туризму в маловідомих регіонах України, що дозволить розширити географію туристичного потоку та збільшити доходи в цих регіонах. Як вже зазначалось раніше, Україна має значний потенціал для розвитку туризму, а інвестиції можуть стати ключовим інструментом підтримки економічного зростання країни. Залучення інвестицій у розвиток туризму в Україні дозволить створити нові робочі місця, підвищити якість послуг та розвинути туристичний потенціал країни.

Однак, для того щоб інвестиції у туризм були ефективними, необхідно враховувати певні фактори. По-перше, варто забезпечити стабільність та безпеку в країні, що залежить від політичної та економічної ситуації. По-друге, необхідно розвивати кадровий потенціал у туризмі, адже якість послуг залежить від кваліфікації персоналу. По-третє, важливо проводити маркетингові дослідження та розробляти стратегії залучення туристів, адже конкуренція в галузі туризму дуже велика.

Уварова Г.Ш. зазначає, що у сучасних умовах розвитку країни ключове завдання полягає в просуванні бренду України, що вимагає уваги до її геополітичної ідентичності, туристичної унікальності, етнокультурного колориту, конкурентних переваг, шарму та локалізації на туристичній карті світу. Активізація туризму як одного з ключових каналів комунікації дозволить створити позитивний образ держави в очах потенційних відвідувачів. З метою досягнення цих цілей Кабінетом Міністрів України було затверджено національний бренд

України у 2018 році, який спрямований на формування позитивного іміджу країни в світі, привернення уваги іноземних інвесторів та активізацію туристичного потенціалу [2].

Для успішної реалізації інвестиційних проектів необхідно створити сприятливі умови для інвесторів. До таких умов можна віднести стабільність законодавства, дотримання прав інтелектуальної власності, захист прав інвесторів, доступність інформації про умови інвестування, наявність інвестиційних стимулів, підтримку держави у вирішенні проблем, які можуть виникати у процесі реалізації проектів.

Інвестиції у міжнародний туризм є одним з ключових факторів розвитку економіки багатьох країн світу. У світі туризм становить великий сегмент економіки, який забезпечує стабільний розвиток та зростання країни. Європейський досвід демонструє, що правильно зорієнтовані інвестиції можуть значно підвищити економічні показники країни, збільшити кількість робочих місць та привернути нових інвесторів.

У багатьох країнах Європи інвестиції у туризм є важливим джерелом економічного зростання. Іспанія, Франція, Італія та Греція є прикладами країн, де туризм є ключовою складовою економіки. У цих країнах зроблено значні інвестиції у готельну інфраструктуру, транспортні засоби та розвиток інших туристичних об'єктів. Результатом цього стали стабільні доходи від туризму, збільшення робочих місць та підвищення життєвого рівня населення.

Один з найважливіших факторів успішної інвестиційної стратегії - розвиток інфраструктури туризму. У Європі успішні проекти з розвитку транспортної інфраструктури, які забезпечують легкий доступ до туристичних об'єктів та підвищують комфорт туристів. Крім того, зроблено значні інвестиції у готельну інфраструктуру та інші об'єкти, які визначають комфорт туристів, зокрема, влаштування громадських місць відпочинку, організацію розважальних заходів та ін.

Одним із прикладів успішної реалізації інвестиційних проектів у туризмі є Хорватія. За останні роки країна стала популярним напрямком туризму завдяки великій кількості інвестицій в туристичну інфраструктуру, таку як готелі, ресторани, спа-центри та інші об'єкти. Україна може взяти на озброєння досвід Хорватії та інших країн, які успішно розвивають туризм завдяки інвестиційним проектам [3]. Для цього необхідно створити сприятливі умови для інвестування та розробити ефективну стратегію розвитку туризму, звернувши увагу на конкретні напрямки розвитку, які відповідають інтересам туристів.

З огляду на досвід успішних європейських країн, можна виділити декілька пріоритетних напрямків розвитку туризму, які можуть бути корисні для України:

- Розвиток інфраструктури та зручного транспортного сполучення між туристичними об'єктами;
- Забезпечення безпеки туристів;
- Залучення інвестицій для розвитку туристичної інфраструктури;
- Розвиток нових напрямків туризму;
- Розробка привабливих туристичних пакетів;
- Підготовка кадрів для туристичної галузі;
- Відкриття нових туристичних маршрутів.

Отже, інвестиції у міжнародний туризм можуть стати важливим інструментом підтримки економічного зростання в Україні. Відповідальне використання цих інвестицій може створити нові робочі місця, сприяти розвитку малого та середнього бізнесу, збільшенню валового внутрішнього продукту та покращенню загальної економічної ситуації в країні.

Проте для досягнення успіху в цій галузі необхідна планування, вивчення ринку та сприяння інноваційному розвитку туристичної галузі в Україні.

Список використаних джерел:

1. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2019. Published: 4 September 2019. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_TTCR_2019.pdf
2. Уварова Г.Ш. РОЛЬ ТУРИЗМУ У ПРОСУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОГО І РЕГІОНАЛЬНИХ БРЕНДІВ УКРАЇНИ. 2021. Доступно за посиланням: <https://conf.krok.edu.ua/SRE/SRE-2021/paper/view/854>.
3. Моца, А., Шевчук, С., & Середя, Н. (2022). ПЕРСПЕКТИВИ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ СФЕРИ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ. Економіка та суспільство, (41). Доступно за посиланням: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-31>

Коломієць Я. Р.

студентка 3-го курсу
спеціальності «Міжнародні економічні відносини»
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного Університету
імені Тараса Шевченка

Науковий керівник:

Дзюба Павло Валерійович

доктор економічних наук, професор
професор кафедри міжнародних фінансів ННІМВ

ЦІНА ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ: АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНИХ І СОЦІАЛЬНИХ НАСЛІДКІВ ВІЙНИ В УКРАЇНІ НА СВІТОВИХ ЕНЕРГЕТИЧНИХ РИНКАХ

Наприкінці 2021-го та на початку 2022-го були побоювання, що наміри Росії щодо України призведуть до енергетичної кризи в Європі. Проте глобальне потепління та проактивна політика збереження навколишнього середовища зменшили споживання природного газу на 25% на ключових європейських ринках, таких як Німеччина, Нідерланди та Бельгія. Це дозволило європейським урядам відкласти використання запасів природного газу, які вони створили влітку та восени 2022 року, зробивши континентальну енергетичну кризу набагато менш ймовірною, ніж прогнозувалося. За даними на 13 лютого 2023 року, європейські сховища природного газу заповнені приблизно на 65%, що допоможе континенту підготуватися до наступної зими. [1; 2]

Влітку та восени 2022 року США встановили рекорд з експорту енергоносіїв, забезпечивши приблизно половину всього імпорту скрапленого природного газу (СПГ) в Європу. У 2022 році США експортували близько 10 мільйонів кубометрів СПГ на місяць, що на 137% більше, ніж у 2021 році. Однак це зростання експорту призвело до високих цін на природний газ для споживачів у США, оскільки влітку на внутрішньому ринку США виник дефіцит природного газу за рахунок експорту. Спекотні літні температури також підвищили попит на енергію для охолодження, ускладнюючи проблему. Ціни на газ у США досягли або перевищили 5 доларів за галон на початку літа 2022 року, що є найвищим середнім показником, який коли-небудь реєструвала Американська автомобільна асоціація. США також експортували близько 1 мільйона барелів на день бензину, головним чином до Мексики та Центральної Америки, а також трохи до Франції, ще більше зміцнюючи свої позиції світового експортера нафти та нафтопродуктів. [3; 4]

Подібно до європейців, американські споживачі зіткнулися з високими цінами через конкуренцію за нафту та природний газ з іншими світовими споживачами в умовах перебоїв у постачанні. Адміністрація Байдена зіткнулася з політичними проблемами через високі ціни на бензин навесні та влітку 2022 року. Але незважаючи на тягар високих цін на енергоносії, споживачам в обох регіонах вдалося подолати стрибки цін, уникнувши фактичних відключень і серйозних економічних спадів, спричинених війною в Україні. Крім того, їхні уряди надають значні економічні стимули для сприяння впровадження екологічно чистих енергетичних технологій, що допоможе зменшити їхню залежність від викопного палива.

Цього не можна сказати про споживачів у таких країнах, що розвиваються, як Пакистан, Бангладеш та Індія, які зазнали відключень електроенергії. Примітно, що інтенсивне накопичення енергії в Європі влітку 2022 року спричинило величезний стрибок світових цін на скраплений газ. У відповідь на це багато комунальних підприємств у менш розвинених країнах скоротили закупівлі природного газу, що призвело до перебоїв з електропостачанням в деяких регіонах. [5]

Зіткнувшись із незмінно високими світовими цінами на енергоносії, країни глобального півдня – Африки, Азії та Латинської Америки – змушені були переглянути свою залежність від іноземного імпорту. Звісно першою альтернативою виступає вугілля, але відновлювана

енергетика починає пропонувати все більше переваг як через те, що вона є більш доступною, так і тому, що урядам не потрібно виправдовувати забруднення атмосфери. Але проблема в тому, що перехід на зелену енергетику довготривалий і потребує значного фінансування.

Індія, наприклад, збільшує використання відновлюваної енергії, оприлюднюючи плани виробництва водневого палива для важкої промисловості з використанням відновлюваної енергії та відмовляючись від імпортного СПГ. [6]

І хоча високі ціни на нафту є проблемою для багатьох світових економік, вони насправді були благом для країн ОПЕК+. Члени ОПЕК+ насправді виграють від російської агресії в Україні і створюють своїми рішеннями буфер для Росії проти санкцій. ОПЕК+ складається з 13 членів ОПЕК і десяти нафтовидобувних країн, що не входять до ОПЕК, на чолі з Росією, які контролюють більше половини світового видобутку нафти. ОПЕК+ прагне контролювати ціни на нафту, і хоча вони не хочуть, щоб ціни на нафту були надто високими (це потягне за собою зменшення попиту, рецесію і в результаті зменшення цін), вони також не хочуть, щоб ціни на нафту були занадто низькими, оскільки багато з цих країн покладаються на доходи від нафти для збалансування своїх бюджетів.

У той час як війна в Україні завдає економічної шкоди більшій частині світу, МВФ оцінює, що виробники нафти на Близькому Сході та в Північній Африці цього року отримали додатково на більш ніж 300 мільярдів доларів більше, ніж очікувалося. Деякі лідери ОПЕК кажуть, що навіть якщо вони хотіли качати більше нафти, вони не можуть – вони досягають максимальної потужності. Зараз є побоювання щодо рецесії, і деякі інвестори вважають, що уповільнення економічного зростання може знову призвести до зниження попиту на нафту. А коли попит падає, зазвичай падають і ціни. Ось чому деякі аналітики кажуть, що ОПЕК+ навряд чи вижене Росію з альянсу або різко посилить тиск на Москву, оскільки ОПЕК+ зрештою потребуватиме співпраці з Росією, щоб контролювати ціни на нафту в майбутньому. [7; 8]

Список використаних джерел:

1. Kemp, J. (2022, December 19). *Column: Europe should thank mild autumn for averting gas crisis this winter*. Reuters. URL: <https://www.reuters.com/business/energy/europe-should-thank-mild-autumn-averting-gas-crisis-this-winter-kemp-2022-12-16/>
2. Mazneva, E., & Dezem, V. (2023, February 13). *European Gas Is Stuck in Storage After Prices Sank From Peak*. Bloomberg. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-02-13/european-natural-gas-is-stuck-in-storage-after-prices-plunged-from-peak>
3. Maguire, G. (2022, December 21). *Column: U.S. LNG exports both a lifeline and a drain for Europe in 2023*. Reuters. URL: <https://www.reuters.com/business/energy/us-lng-exports-both-lifeline-drain-europe-2023-maguire-2022-12-20/>
4. Saul, D. (2022, June 9). *\$5 Milestone: Gas Prices Hit An All-Time National High*. Forbes. URL: <https://www.forbes.com/sites/dereksaul/2022/06/09/5-milestone-gas-prices-hit-an-all-time-national-high/?sh=3ee5d0a3654b>
5. Robinson, T. (2022, July 7). *South Asia Buyers Again Sidelined by High LNG Spot Prices*. Natural Gas Intelligence. URL: <https://www.naturalgasintel.com/south-asia-buyers-again-sidelined-by-high-lng-spot-prices/>
6. Climate Policy Lab. (September 2022). *Pathways for deep decarbonization: aligning India's NDC submission with its net-zero ambition*. URL: https://sites.tufts.edu/cierp/files/2022/09/CPL_PB2206_v5.pdf
7. International - U.S. Energy Information Administration (EIA). (n.d.). URL: https://www.eia.gov/international/analysis/special-topics/OPEC_Revenues_Fact_Sheet
8. Xu, M. (2023, April 3). *OPEC+ cuts put \$100/bbl oil back in sight*. Reuters. URL: <https://www.reuters.com/business/energy/opec-cuts-tighten-mideast-crude-supply-asia-europe-cut-refiners-profits-2023-04-03/>

Кондраш О.студентка НН ІМВ КНУ
імені Тараса Шевченка*Науковий керівник:***проф. Ігор Пузанов**Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ ТА ТОРГІВЛІ

Міжнародна торгівля є однією з форм міжнародних економічних відносин. Вона займає провідне місце в системі всесвітніх економічних відносин. Міжнародний торговий обмін є одночасно і передумовою, і наслідком міжнародного поділу праці, виступає важливим фактором формування і функціонування світового господарства. У своїй історичній еволюції він пройшов шлях від одиничних зовнішньоторговельних операцій до довгострокового великомасштабного торгово-економічного співробітництва. Своєрідність цих процесів у післявоєнний період особливо рельєфно відкривається під час аналізу довгострокових тенденцій, особливостей, форм і методів спільної торгівлі. В умовах глобалізації світової економіки рівень соціально-економічного розвитку окремих країн значною мірою залежить від зовнішньоекономічного сектору. Зростають міжнародні обороти товарів і послуг, прискорюється рух капіталу і фінансових ресурсів.

Теоретичні проблеми розвитку міжнародних торговельних відносин знайшли відображення в працях українських та зарубіжних вчених. Зокрема ці питання досліджують такі вчені, як: Філіпенко А.С., Циганкова Т.М., Сіденко В.Р., Андрійчук В.Г., Лук'яненко Д.Г., Будкін В.С., Румянцев А.П., Поручник А.М., Пузанов І.І., Бураківський І.В, Bing Xiang, Suisheng Zhao та інших.

Метою даного дослідження є визначення основних чинників розвитку міжнародної торгівлі.

Міжнародною торгівлею називається оплачуваний сукупний товарообіг між усіма країнами світу. Національні виробничі розходження визначаються різними факторами виробництва - працею, землею, капіталом, а також різною внутрішньою потребою в тих або інших товарах. Ефект, який надає зовнішня торгівля на динаміку зростання національного доходу, споживання й інвестиційну активність, характеризується для кожної країни цілком визначеними кількісними залежностями.

Вільна міжнародна торгівля стимулює конкуренцію й обмежує панування монополій. Зростаюча конкуренція іноземних фірм змушує місцеві фірми переходити до виробничих технологій, що забезпечують найбільш низькі витрати на створення відповідних товарів. Звичайно, перехід на нові технології припускає використання самих новітніх досягнень у сфері науки і техніки, що у цілому сприяє підвищенню якості продукції, росту продуктивності праці, економічному розвитку країни. Вільний міжнародний обмін товаром надає споживачам можливість вибору більш різноманітного асортименту товарів. За вартісними масштабами в загальному комплексі світогосподарчих зв'язків зовнішньоторговельний обмін продовжує зберігати лідируючі позиції [1, с. 33].

Розвиток міжнародної торгівлі перебуває під значним впливом чинників економічного, науково-технічного, політичного характеру, що поступово трансформують її структуру як географічну, так і товарну. Друга половина ХХ ст. характеризувалася стрімкими темпами розвитку світових товарних ринків та одночасними змінами у міжнародному поділі праці. Країни-лідери світового ринку поступово переорієнтовували своє виробництво із сільськогосподарської продукції та виробів із низькою доданою вартістю на користь високотехнологічної та наукомісткої продукції, відповідно посідаючи провідні позиції на світових товарних ринках машинобудування, металообробки, хімічної промисловості.

Звільнені при цьому ринкові ніші посіли країни, що розвиваються, й утворені після розпаду соціалістичної системи господарювання країни Центральної та Східної Європи, до яких належить і Україна. Однак така спеціалізація для більшості цих країн не є вигідною, оскільки не може забезпечити їм гідне місце на світовому ринку, що зумовлює низький рівень їх конкурентоспроможності [2, с. 121].

Нині світова торгівля перевищила показник минулого століття більш ніж в 330 разів. Серед основних чинників стрімкого розвитку міжнародної торгівлі виділяють:

1. Поглиблення міжнародного поділу праці й інтернаціоналізація виробництва.
 2. Науково-технічна революція, яка сприяла оновленню основного капіталу, створенню нових галузей економіки, що водночас прискорило реконструкцію старих.
 3. Значне збільшення (випереджаюче зростання) частки послуг (основними видами послуг у світовій торгівлі є: послуги, пов'язані із зовнішньою торгівлею; послуги, пов'язані з обміном технологій, торгівлі, ліцензіями, «ноу-хау»; обмін соціальними і культурними послугами; торгівля послугами, пов'язаними з міграцією робочої сили; інші види послуг (рекламні, консалтингові, агентські, адвокатські послуги, франчайзинг, тощо).
 4. Активна діяльність транснаціональних корпорацій на світовому ринку.
 5. Регулювання (зокрема, лібералізація) міжнародної торгівлі в межах СОТ.
6. Розвиток економічної і передусім торговельної інтеграції: усунення регіональних бар'єрів, формування спільних ринків, зон вільної торгівлі.
7. Здобуття політичної незалежності колишніми колоніальними країнами і їх наступний розвиток та виокремлення серед них «нових індустріальних країн», економічна модель яких орієнтується на зовнішній ринок.
8. Трансформаційні процеси у постсоціалістичних країнах, що призвело до зростання відкритості їх економічних систем [3, с. 66].

Проте, міжнародна торгівля пов'язана з істотними витратами, у тому числі на транспортування і штучні торгові бар'єри, такі як тарифи. Для прийняття рішення про доцільність та обсяги виробництва, експорту та імпорту країни зіставляють витрати, пов'язані з міжнародною торгівлею, з приростом ефективності в результаті цієї діяльності. Інфляція може змусити центральні банки посилити монетарну політику, що спричиняє зниження економічного зростання та торгівлі в короткостроковій перспективі. Зміни в бюджетній політиці також можуть мати непередбачені міжнародні наслідки, які можуть зменшити глобальну економічну активність та торгівлю. Нарешті, можливість збільшення застосування обмежувальної торгової політики може вплинути на попит та інвестиції, а також скоротити економічне зростання в середньостроковій та довгостроковій перспективах. У світлі цих міркувань імовірність виникнення ризиків є значною. Основними факторами зростання міжнародної торгівлі є подальша еволюція техніки та технології у виробництві, розвиток інновацій в транспортній сфері, підйом інвестиційної діяльності, а також різні темпи розвитку європейських держав, використання вигідних умов законодавства та зростання рівня освіти населення [1, с. 35].

У сучасних умовах міжнародна торгівля продовжує стрімко розвиватися, і в цьому явищі відображається подальша інтернаціоналізація світогосподарських зв'язків. Це створює умови для подальшого стійкого розвитку продуктивних сил у кожній країні. Усе більш чіткою стає спеціалізація країн з виробництва певних товарів, що дозволяє збільшити обсяги виробництва й підвищити продуктивність праці.

Таким чином, міжнародна торгівля – це центральна ланка складної системи світогосподарських зв'язків, що об'єднує практично всі країни світу в єдину міжнародну економічну систему. Найбільше ж на стабільний та стійкий ріст міжнародної торгівлі в сучасних умовах впливають: розвиток міжнародного поділу праці та інтернаціоналізація виробництва й обміну, глобалізація світової економіки, науково-технічна революція та прогрес, транснаціоналізація, розвиток процесів торгово-економічної інтеграції, лібералізація міжнародної торгівлі, посилення наднаціонального регулювання тощо.

Список використаних джерел

1. Колесник Ю.В. Основні чинники зростання міжнародної торгівлі. *Бізнес навігатор*. 2018. №1. С. 31-37.
2. Павленко І.І. Міжнародна торгівля та інвестиції: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2017. 256 с.
3. Мойсей В.І. Функціональна роль міжнародної торгівлі в умовах глобалізації. *Міжнародна економіка*. 2017. № 4/12. С. 65-70.

Кохана С. І.

студентка факультету міжнародних відносин
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

Науковий керівник:

Огінок С. В., к.е.н.

доцент кафедри міжнародних економічних відносин,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ФІНАНСОВА ДОПОМОГА ІНОЗЕМНИХ ПАРТНЕРІВ УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Від початку війни Україна отримувала фінансову допомогу від різних донорів та міжнародних організацій. Аналізуючи тенденції до надання допомоги, можна виділити три джерела фінансової підтримки. Перше - міжнародні фінансові інституції, зокрема Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк та Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР). Другим джерелом виступають гуманітарні організації, а саме Червоний Хрест та Червоний півмісяць. Третє джерело - багатосторонні донори, такі як США, Європейський союз, Канада, Японія та інші.

Як зазначила Марія Репко - заступниця виконавчого директора "Центру економічної стратегії", "Україна б'ється з ворогом, набагато сильнішим за неї. ВВП РФ у 2021 році був у 9 разів більшим за український (\$1,8 трлн проти \$200 млрд), а війна 2022 року поглибила цю прірву, і зараз різниця становить 14 (чотирнадцять) разів. Населення Росії втричі більше, ніж в Україні (143 млн проти 44 млн). [1]

Однак, ми не самі у нашій битві, адже в найтемніші дні Україна отримала \$31 млрд міжнародної фінансової допомоги. Велика частка цих коштів надійшла від інституцій та держав-членів ЄС. Завдяки цій допомозі українські пенсіонери отримали пенсії, вчителі та лікарі – зарплати, а уряд зміг далі продовжувати свою роботу.

Безумовно, зовнішня фінансова допомога відіграє неабияку роль для України у гальмуванні інфляційних процесів та утримування зовнішньої стійкості економіки, однак обсяги цієї допомоги та переважання кредитних джерел створюють всі передумови для високої боргової кризи. [2]

Деякі автори вважають, що за допомогу Україні відбувається своєрідне змагання. Зокрема економіст Андре Франк та його команда з Кільського інституту світової економіки у своєму новаторському проєкті Ukraine Support Tracker зауважили, що Європейський Союз перевершив США за загальним обсягом зобов'язань щодо України, а Німеччина посіла друге місце. Однак, уряд США залишається надійнішим партнером для України, ніж країни Євросоюзу, адже вони досі не виплатили пакету фінансової допомоги ЄС, обіцяного ще у квітні. [3]

«Зараз США виділяють майже вдвічі більше коштів, ніж усі країни та інститути ЄС разом узяті. Це мізерний показник для великих європейських країн.», - зауважив Крістоф Требеш, керівник групи, що займається складанням звіту Ukraine Support Tracker. [3]

Однак, варто зауважити, що ситуація дещо змінилась після рішення ЄС про нову велику фінансову допомогу для України. Відповідно до останнього оновлення Ukraine Support Tracker, Німеччина стала найбільшою країною-донором у Європі. Країни та інститути ЄС виділяють майже 52 мільярди євро на військову, фінансову та гуманітарну допомогу, в той час як США - 48 мільярдів Євро. (рис. 1)

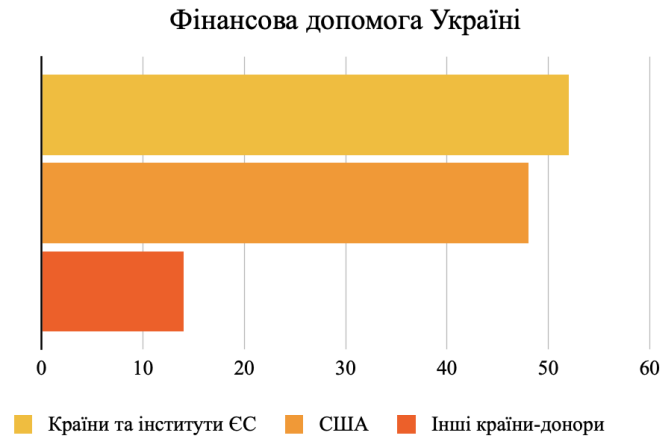

Рис.1 Фінансова допомога Україні
Джерело: розроблено автором на основі даних [3]

Окрім цього, у межах членства України в міжнародних фінансових організаціях Національний банк України активно співпрацює з такими установами: Міжнародний валютний фонд, Група Світового банку, Європейський банк реконструкції та розвитку, Чорноморський банк торгівлі та розвитку, Європейський інвестиційн

Як зазначено у дослідженні Національного інституту стратегічних досліджень, сьогодні підтримка Світового банку має особливе значення для України, оскільки перед фінансовою системою постав ключовий виклик: забезпечення всіх першочергових та пріоритетних видатків в умовах значного зменшення доходів держбюджету через повномасштабні воєнні дії. Світовий банк з перших днів широкомасштабної війни РФ проти України забезпечив безпрецедентну підтримку нашої держави. Так, у березні 2022 р., у надзвичайно короткі строки, було затверджено додатковий пакет підтримки для України в розмірі

Цікаво, що Україна є членом усіх п'яти структур Групи Світового банку (рис.2).

Структура групи Світового банку

Рис.2 Структура групи Світового банку
Джерело: розроблено автором на основі даних [5]

Отже, вищенаведені факти свідчать, що іноземна фінансова допомога для України є досить вагомою та важливою, адже сприяє гальмуванню інфляційних процесів та утриманню зовнішньої стійкості економіки. Країни та інститути ЄС, США та низки інших країн надають Україні можливість підтримувати економічну стабільність в умовах війни. Також важливими є міжнародні фінансові інституції, такі як Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк та Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), які були та залишаються одним з найбільших джерел фінансової підтримки для України. Надані кредити та фінансові допомоги сприяли зміцненню обороноздатності країни та економіки загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Фінансова підтримка України під час та після війни: якою може бути стратегія ЄС - <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2023/05/11/7161414/>
2. Побічні наслідки зовнішнього фінансування України - <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/01/30/696492/>
3. Допомога Україні під час війни: хто допомагає найбільше? - <https://gromada.group/news/statti/22149-dopomoga-ukrayini-pid-chas-vijni-hto-dopomagaye-najbilshe>
4. Співпраця з міжнародними фінансовими організаціями - <https://bank.gov.ua/ua/about/international/financial-institutions>
5. Допомога групи Світового банку Україні у період війни та відновлення країни - <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/dopomoha-hrupy-svitovoho-banku-ukrayini-u-period-viyny-ta>

Крючкова А.І.

студентка ОС «Магістр»

1 курсу ОП «Міжнародні економічні відносини»

Навчально-наукового інституту міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка,

Київ, Україна

Науковий керівник:

Намонюк В.Є.

кандидат економічних наук, доцент

Навчально-наукового інституту міжнародних відносин

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка,

Київ, Україна

ВПЛИВ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ ГЛОБАЛЬНИХ ЛАНЦЮГІВ ВАРТОСТІ НА МІЖНАРОДНОМУ РИНКУ КАВИ

Згідно з аналізом ринку кави в Україні, до початку повномасштабної війни ринок слідував загальносвітовій тенденції стабільного збільшення попиту на каву і кавові продукти. Дослідження 2020 року показало, що в середньому один українець щороку споживає близько 100 чашок кави поза домом. Оскільки в Україні вирощування кави неможливе, імпортна продукція є основною на ринку. Компанії імпортують як сировину, так і готову продукцію, з різних країн, включаючи Бразилію, В'єтнам, Колумбію, Ефіопію тощо [1].

Агресія росії проти України у першу чергу призвела до суттєвого підвищення цін на вихідні матеріали, необхідні для вирощування кави, такі як добрива, електроенергія, дизельне паливо та пестициди [2].

Україна та росія до війни були одними із найбільших у світі експортерів добрив. Тому санкції проти росії та перебої у експорті з України значно вплинули на діяльність виробників кави, які змушені шукати альтернативи імпортним синтетичним добривам. У Перу, наприклад, ініціатива Coffee Alliance for Excellence (SAFE) спрямована на підтримку фермерів у використанні органічних добрив. Аналіз показав, що можна досягти аналогічних результатів, витративши 4,50 долара на гектар використовуючи органічний компост замість 17 доларів на гектар при використанні синтетичних добрив [3].

Хоча ані Україна, ані росія не виробляють каву, і прямий вплив війни на конкуренцію на ринку не є дуже значним, обидві країни є активними імпортерами. В результаті скорочення імпорту на світовому ринку з'являється більше кави, що призводить до стабілізації цін, які до цього зростали, при тому, що попит залишається високим [2].

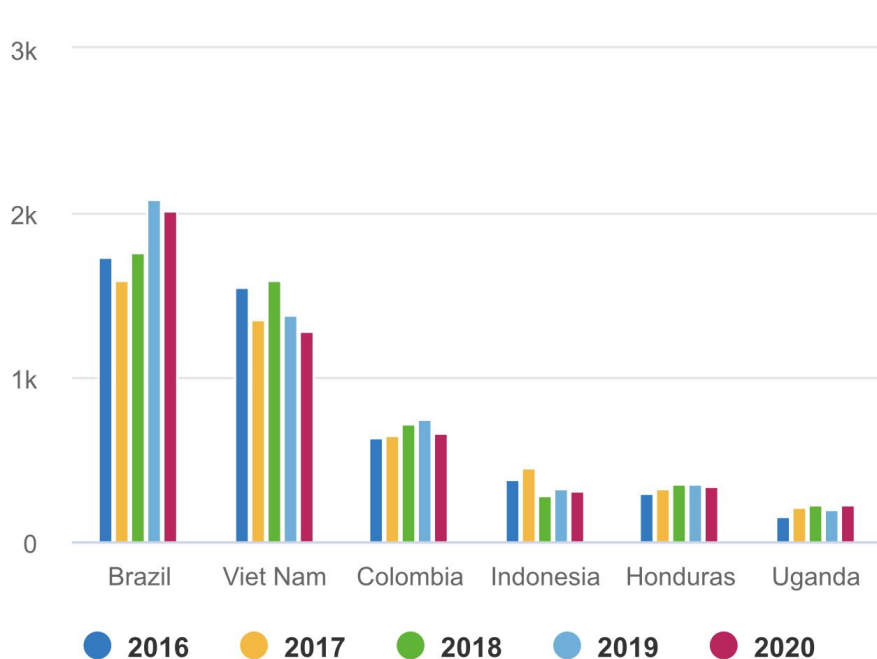

Рисунок 1. Топ-6 світових постачальників зеленої кави у зернах (в 1000 тонн)

Джерело: [2]

Як видно на рис. 1, найбільшими постачальниками зеленого зерна на міжнародний ринок є Бразилія та В'єтнам. Обсяги їх експорту (88 000 тонн до росії та 66 000 тонн до України у 2020 році) показують, що Україна та росія не є їх основними пунктами призначення, але тим не менш залишаються важливими ринками для обох країн. А отже через скорочення торгівлі з ними країнам-виробникам доводиться шукати інші напрямки для експорту.

В 2022 році ціни на всі види кави показали тенденцію до зростання [4]. Очікується, що вони продовжать зростати або, принаймні, залишаться високими протягом ще кількох років. Якщо ці ціни компенсують виробничі витрати, які збільшилися внаслідок війни, це призведе до підвищення прибутків виробників кави.

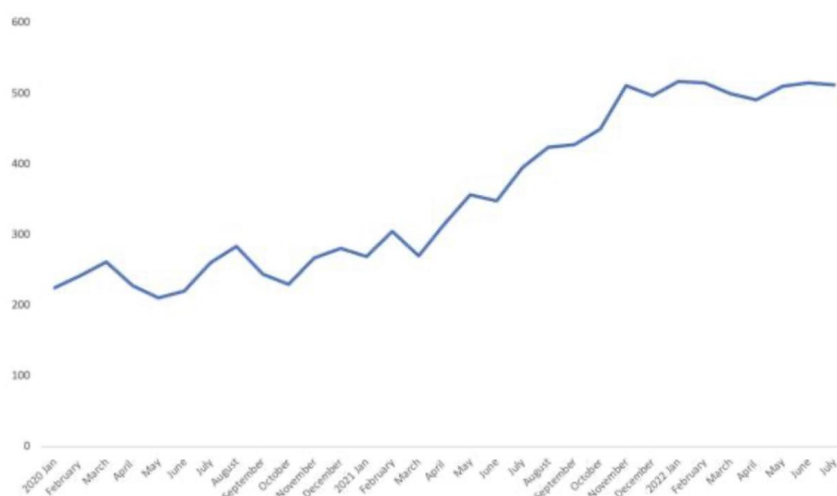

Рисунок 2. Динаміка ціни на зелену каву в зернах сорту арабіка у 2020-2022 роках (в доларах США за кг)

Джерело: [2]

З січня 2021 року по липень 2022 року ціни на каву зросли більш ніж удвічі через посушливу погоду в Бразилії, збої у ланцюгах постачання та більш високі транспортні витрати і стабілізувалися після початку війни у лютому 2022 року.

Серйозний вплив на ціни чинять проблеми з постачанням, адже кавові дерева ростуть у специфічних кліматичних зонах, на які негативно впливає глобальне потепління, роблячи їх менш придатними для вирощування. Погодні умови, шкідники та хвороби загрожують виробництву. Наприклад, через посушливу погоду та заморозки врожай у Бразилії скоротився на 14%, що призвело до зниження постачання бразильської кави на міжнародний ринок у січні 2022 року.

ГЛВ кави також загрожують політичні нестабільність та конфлікти, які спричиняють збої у логістиці. Ставки фрахту досягли свого максимального рівня 2021 року після рекордного зростання під час пандемії COVID-19. На початку війни в лютому 2022 року експерти вважали, що подорожчання палива може призвести до нового зростання ставок, але через кілька місяців фрахтові вони знизилися, хоча й тримаються на набагато вищому рівні, ніж у 2019 році.

Рішення про відключення російських банків від міжнародної платіжної системи SWIFT, на жаль, поки що не призвело до суттєвого падіння кількості транзакцій з російськими покупцями, які часто купують каву в тих самих постачальників за раніше узгодженою ціною, використовуючи альтернативні способи оплати (наприклад, через інші країни чи посередників).

Передбачається, що ціни на каву залишаться високими протягом наступних кількох років. Компанії з обсмаження кави використовували свої запаси для покриття нестач у 2021/2022 роках, тому очікується, що їм буде потрібно поповнити ці запаси. Це означає, що навіть коли пропозиція кави відповідатиме споживанню, попит все одно буде високим через поповнення запасів.

Підвищення цін на паливо та добрива, спричинене війною, поки що не кардинально змінило ціни на каву, адже його вплив ще не позначився на цьогорічному врожаї. Ці та інші перебої в ГЛВ повинні вплинути на врожай наступних сезонів (2023 року та надалі) [5]. Це означає, що ціни на каву також залишаться високими протягом 2023 та наступних років.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рынок кофе в Украине в 2020 году. Pro-Consulting спеціально для InVenture. URL: <https://inventure.com.ua/analytics/investments/rynok-kofe-v-ukraine-or-2020>
2. What is the impact of the war in Ukraine on exports of coffee? CBI Ministry of Foreign Affairs. URL: <https://www.cbi.eu/market-information/coffee/what-impact-war-ukraine-exports-coffee>
3. Building Farmers' Resilience to the Fertilizer Crisis in Peru. Agrilinks. URL: <https://agrilinks.org/post/building-farmers-resilience-fertilizer-crisis-peru>
4. Coffee. Trading Economics. URL: <https://tradingeconomics.com/commodity/coffee>
The Impact of Fertilizer Shortage and Price Increase for Coffee Producers. Dinamica Coffee. URL: <http://www.dinamica.coffee/post/the-impact-of-fertilizer-shortage-and-price-increase-for-coffee-producers>

Куничак В.Л.студент Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*Науковий керівник:*к.е.н., доц. **Фаренюк Н.В.**

РОЗВИТОК НЕТРАДИЦІЙНИХ НАПРЯМКІВ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВ НА ПРИКЛАДІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ САУДІВСЬКОЇ АРАВІЇ В ІГРОВІЙ ІНДУСТРІЇ

Ігровий ринок Близького Сходу та Північної Африки (MENA) є ключовою зоною зростання для світової ігрової індустрії. Майже половина населення регіону – це люди віком до 25 років, які виростили в цифровому середовищі, і для них ігри є однією з основних форм розваг. Варто зазначити, що дослідженнями розвитку сфери ігор займаються здебільшого приватні аналітичні компанії, а питанням розвитку інвестиційної політики регіону присвячені праці економістів, серед яких Рахді Г., Саїді Х., Альшаріф Н., Альшехрі А. та Ландіс Дж.

Відповідно до даних звіту Middle East North Africa Games Market 2022 [1], Саудівська Аравія (СА) є центром розвитку ігрової та кіберспортивної індустрії арабомовних країн MENA, враховуючи баланс між чисельністю населення країни та його високою купівельною спроможністю. Крім того, країна є 19-м найбільшим ігровим ринком у світі із суттєвими показниками зростання на 41,1% за рік. Згідно зі звітом Boston Consulting Group [2], у СА проживає 23,5 мільйона геймерів, що складає 67% населення країни. Чверть із них витрачає на ігри 5 або більше днів на тиждень, а 32% гравців СА активно витрачають гроші на ігри, що більше, ніж значення цього показника у Західній Європі (18%). За оцінками Statista Market Outlook 2022, у 2021 році доходи на ринку відеоігор Саудівської Аравії склали 1,45 млрд доларів США. Очікується, що в найближчі роки тенденція продовжиться і показники досягнуть прогнозованого значення в 3,14 млрд доларів США у 2027 році, що відповідатиме 433,6 доларів США на одного користувача [3].

Причиною такого буму ігрової індустрії стало те, що з моменту, як наслідний принц Мухаммад бін Салман прийшов до влади в Саудівській Аравії у 2017 році, у країні докладаються цілеспрямовані зусилля реформування у бік диверсифікованої та соціально спрямованої економіки технологій майбутнього. Основним напрямком стратегії сучасної Саудівської Аравії є відхід від нафтової залежності економіки, через що ведеться активний розвиток ненафтових галузей та відбувається суттєве залучення інвестицій у ненафтові сектори.

Як наслідок, уряд СА включив ігри та кіберспорт до своїх цілей програми економічних перетворень «Візія розвитку Саудівської Аравії» (Vision 2030) [4]. Завдяки цій ініціативі планується створити 39 тис. нових робочих місць, заснувати 250 компаній-розробників ігор та збільшити внесок секторів ігрової індустрії та кіберспорту в економіку СА до 50 млрд саудівських ріалів до 2030 року.

Для просування інвестиційних стратегій розвитку сектору та цілей Vision 2030 СА заснувала Державний інвестиційний фонд (PIF). Зважаючи на прагнення королівства стати світовим центром для технологічного сектору, PIF вийшов на ігровий ринок, запустивши Savvy Gaming Group (SGG).

Вже у жовтні 2022 року, відповідно до стратегії, компанія Savvy Games Group оголосила про інвестиції в розмірі 142 млрд саудівських ріалів (37,8 млрд доларів США) для перетворення Королівства на глобальний ігровий хаб з ігровими компаніями світового класу [5].

Інвестиційна політика у сучасній СА здійснюється через п'ять дочірніх компаній Savvy Games Group, створених для реалізації стратегії країни. EFG – кіберспортивний підрозділ, сформований після придбання провідних кіберспортивних платформ ESL та Faceit за 1,5 млрд доларів США у січні 2022 року [6]. Nine66 надає фінансову, інфраструктурну та

консультаційну підтримку студіям-розробникам ігор та допомагає міжнародним компаніям виходити на ринки країн MENA. VOV займається будівництвом ігрових павільйонів для кіберспортивних змагань. Savvy Games Studio займається ЗіП для поширення ігор на глобальну аудиторію. Savvy Games Fund інвестує у провідних світових розробників ігор та сприяє створенню їхніх офісів у СА.

Інвестиційна програма Savvy, відповідно до стратегії PIF, має на меті інвестування у приватні компанії на ринку ігор. Так, 50 млрд саудівських ріалів (13,3 млрд доларів США) виділені на придбання та розвиток провідного виробника ігор-стратегічного партнера Savvy; 70 млрд саудівських ріалів (18,7 млрд доларів США) складають міноритарні інвестиції у ключові компанії, що займаються розробкою ігор; 20 млрд саудівських ріалів (5,3 млрд доларів США) інвестовано у провідних галузевих партнерів сектору ігор; а 2 млрд саудівських ріалів (0,5 млрд доларів США) інвестується у найбільш перспективні ігрові компанії-першопроходьці на ранніх стадіях їхнього розвитку [7].

Серед інших найбільших інвестиційних проєктів в рамках стратегії розвитку ігрової індустрії СА, не згаданих вище, варто зазначити про придбання акцій Activision Blizzard на 2,9 млрд доларів США та 96% акцій компанії-розробника ігор SNK у 2022 році, купівлю розробника мобільних ігор Scopely за 4,9 млрд доларів США та збільшення частки володіння акціями Nintendo до 8,26% (найбільший зовнішній акціонер) у 2023 році, а також про запуск разом з Amazon проєкту Amazon University Esports та разом з DigiPen проєкту розвитку стартапів у ігровій індустрії – Game Changer [8; 9; 10].

Досвід Саудівської Аравії у розвитку нетрадиційних напрямків інвестиційної політики на прикладі ігрової індустрії може стати корисним для України, адже у нас наявний для цього і споживчий, і виробничий потенціал. Так, згідно з даними прогнозу Statista Market Insights сукупні доходи сектору в Україні мають досягти рівня у 330 млн доларів США у 2022 році, що у 2 рази більше за значення цього показника у 2017 році (150 млн доларів США). А згідно з даними, що наведені на Рис.1, відсоток споживачів ігрових продуктів на 100 осіб в Україні демонстрував позитивну тенденцію та був вищим ніж у Саудівській Аравії з 2017 по 2021 роки, досягнувши найбільшого значення у 22,7% за рік до повномасштабного вторгнення. У 2022 році внаслідок агресії російської федерації він суттєво впав до найнижчого за всю історію спостережень рівня у 3,6%. Проте за прогнозами до 2025 року відсоток геймерів на 100 осіб в Україні має вирости більше ніж у 4 рази до рівня у 13,6% [11].

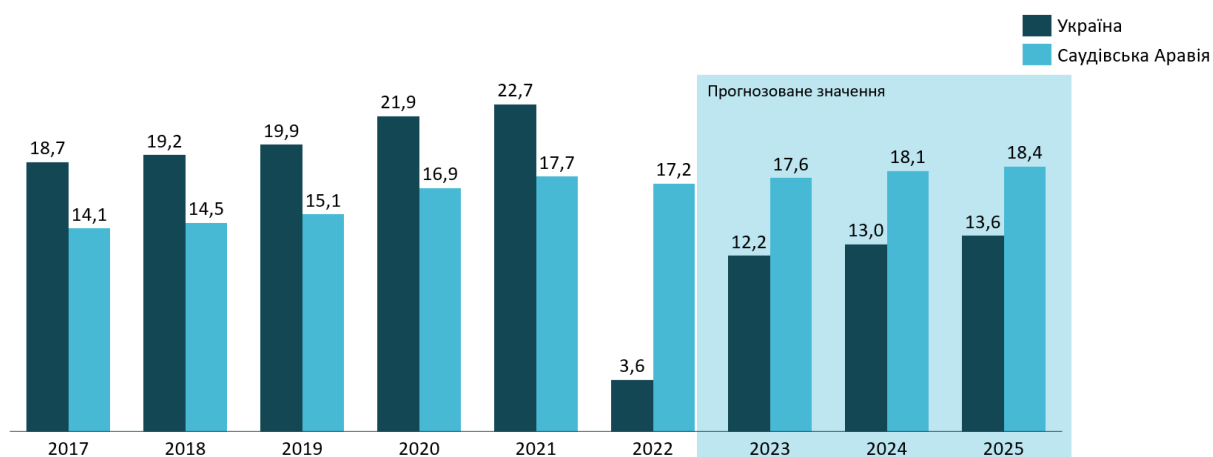

Рис.1 Відсоток споживачів ігрових продуктів на 100 осіб

Джерело: побудовано автором на основі даних [11]

Отже, можна пересвідчитися у тому, що Саудівська Аравія зараз активно створює майбутній центр світової індустрії ігор та кіберспорту і для цього проводить масштабну державну інвестиційну політику в рамках стратегії Vision 2030. Збільшення фінансових і соціальних інвестицій в ігрову та кіберспортивну індустрію дає країні можливість долучитися

до швидкозростаючої світової індустрії ігор і кіберспорту та зміцнити свою міжнародну репутацію. Враховуючи те, що ігрова індустрія, ймовірно, і надалі користуватиметься зростаючою підтримкою з боку уряду СА, то також у перспективі має збільшитися участь громадських організацій та приватних фірм.

Діяльність уряду СА, окрім прямого збільшення доходів галузі, сприяє розвитку суміжних галузей інформаційних технологій, робототехніки, розробки програмного забезпечення та ін., покращує цифрову інфраструктуру країни та змінює соціальні настрої населення. Для населення країни сучасна державна інвестиційна політика в ігровій індустрії означає зростання рівня доходів, збільшення пропозиції на ринку праці та підвищення якості життя завдяки розширенню можливостей. У цьому контексті досвід Саудівської Аравії може стати прикладом для України для розширення державної інвестиційної політики на нетрадиційні сектори.

Список використаних джерел:

1. Middle East North Africa Games Market Report 2022: MENA-3 (Saudi Arabia, UAE and Egypt) Games Revenue Reached \$1.76 Billion in 2021. Research and Markets. [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.globenewswire.com/news-release/2022/02/23/2390352/0/en/Middle-East-North-Africa-Games-Market-Report-2022-MENA-3-Saudi-Arabia-UAE-and-Egypt-Games-Revenue-Reached-1-76-Billion-in-2021.html#:~:text=MENA%2D3%20gamers%20reached%2065.32,representative%20of%20smaller%20Gulf%20states>.
2. Panhans D., Joniškis P., Tamer F., Saunier F. Gaming & Esports: Media's Next Paradigm SHIFT. Boston Consulting Group. [Електронний ресурс]. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://web-assets.bcg.com/b9/d0/7d224662479c94692a7b5df5e235/gaming-esports-medias-next-paradigm-shift.pdf>.
3. Forecasted revenue of digital games in Saudi Arabia from 2017 to 2027, by segment. Statista. [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.statista.com/forecasts/1343771/saudi-arabia-digital-video-games-revenue>.
4. Vision 2030 Kingdom of Saudi Arabia. [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: https://www.vision2030.gov.sa/media/rc0b5oy1/saudi_vision203.pdf.
5. How Saudi Arabia intends to become a global hub for gaming and esports. Arab News. [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.arabnews.com/node/2173366/sport>.
6. ESL, FACEIT merging in \$1.5B deal. Reuters Field Level Media. [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.reuters.com/article/esports-business-esl-faceit-idUSFLM7KhrBZ>.
7. Saudi Arabia Takes Gaming Seriously with Massive Acquisition. SWF. [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://globalswf.com/news/saudi-arabia-takes-gaming-seriously-with-massive-acquisition>.
8. Pointdexter O. Saudi Arabia Plans \$37.8B Gaming Investment. [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://frontofficesports.com/saudi-arabia-plans-37-8b-gaming-investment/>.
9. Saudi Arabia's Savvy Games buys Scopely for \$4.9bn. ArabianBusiness. [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://frontofficesports.com/saudi-arabia-plans-37-8b-gaming-investment/>.
10. Gaming and Esports in Saudi Arabia. US-Saudi Business Council. [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://ussaudi.org/gaming-and-esports-in-saudi-arabia/>.
11. Statista Market Insights. [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.statista.com/outlook/dmo/digital-media/video-games/ukraine#revenue>.

Лещинська А.Д.
студентка 4-го курсу
спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини
Одеський національний університет
імені І.І Мечникова
м. Одеса
Науковий керівник:
Якубовський С.О.
д.е.н., завідувач кафедри
світового господарства
і міжнародних економічних відносин
Одеський національний університет
імені І.І Мечникова
м. Одеса

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ДІЯЛЬНОСТІ ФІЛІЙ ІНОЗЕМНИХ ТНК НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК США

Роль транснаціональних компаній (ТНК) за останні роки стрімко зростає у зв'язку з посиленням процесів глобалізації та інтеграції. Досвід США як лідируючої економіки світу може бути корисним для визначення місця транснаціональних компаній у світовій економіці.

Ринок США є найбільшим у світі, саме у цій країні створюється найбільше новітніх технологій. У США є велика кількість кваліфікованих кадрів. Крім цього, Сполучені штати мають чітке та прозоре законодавство, незалежну судову систему, захист прав власності. З усіх цих причин США є привабливою країною для іноземних інвестицій, особливо у високотехнологічних сферах.

Динаміка накопичених ПІІ до США, млрд дол

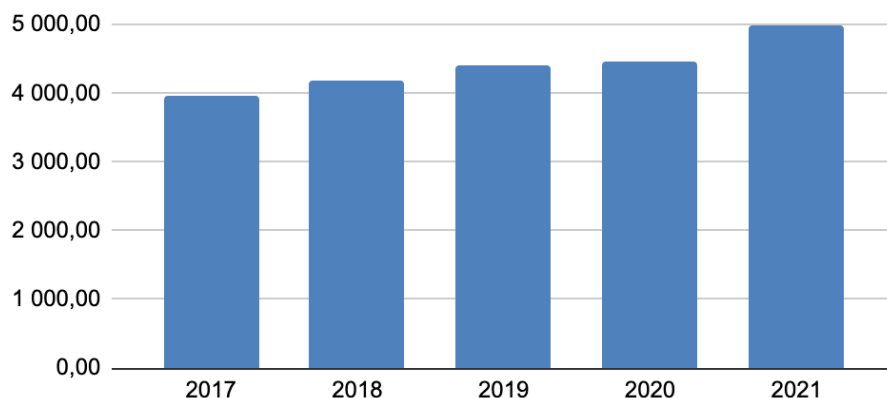

Рис.1. Прямі іноземні інвестиції до США, млрд дол США

Джерело: складено автором на основі даних [2]

ПІІ до США стабільно зростали в останні роки. Країна відправляє більше ПІІ за кордон, ніж отримує. Японія є найбільшим інвестором до американської економіки. До п'ятірки найбільших інвесторів до США входять також Канада, Велика Британія, Німеччина та Нідерланди. Найбільше ПІІ було спрямовано у промисловий сектор США. Інвестиції до сектору фінансів та страхування були на другому місці, а оптова торгівля займає третє місце. Серед галузей промисловості найбільша частка прямих іноземних інвестицій була спрямована у хімічну промисловість. Фармацевтичне виробництво становить дві третини від прямих іноземних інвестицій у хімічне виробництво. США має, з одного боку, сприятливі

географічні умови для розвитку хімічної промисловості, а з іншого боку в країні є високоосвічені працівники.

Кількість співробітників філій іноземних ТНК у США зростала в останні роки, однак вони становили лише 6% від загальної зайнятості у США. Також додана вартість філій іноземних ТНК у США стабільно зростала, однак в масштабах економіки США філії іноземних ТНК створюють відносно невелику додану вартість: лише 7% від загальної доданої вартості бізнес-сектору США. Додана вартість філій знизилася на 7 відсотків до 1,1 трильйона доларів у 2020 році.

Додана вартість філій іноземних ТНК в США, млрд дол

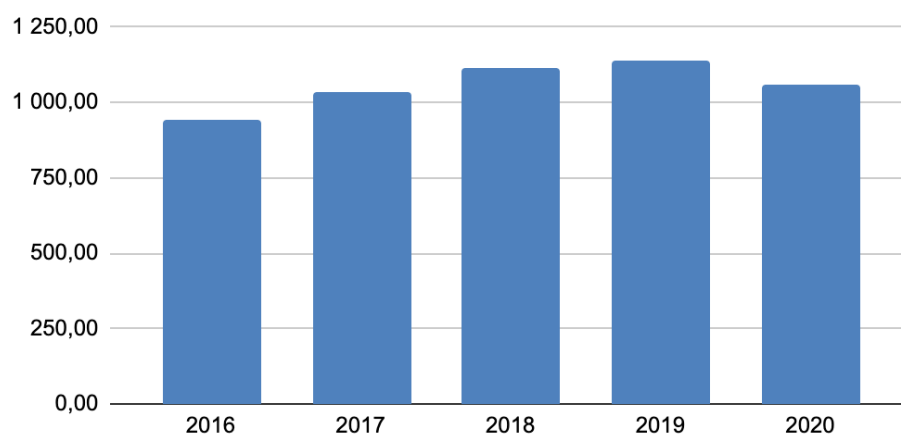

Рис. 2. Додана вартість філій іноземних компаній у США, млрд дол США

Джерело: складено автором на основі даних[1]

Більша частина доданої вартості підрозділів іноземних ТНК припадає на промисловість. Найбільшими галузями в промисловості за доданою вартістю була хімічна промисловість, за якою йшло транспортне обладнання. За країнами-інвесторами найбільшу частку доданої вартості припадає на Японію, Великобританію, Німеччину, Канаду та Францію. На ці п'ять країн припадало 59 відсотків усієї доданої вартості філій іноземних ТНК у США. Іноземні ТНК відіграють важливу роль у розвитку досліджень та розробок (НДДКР). Інвестиції до НДДКР у філіях ТНК стабільно зростали протягом 2016-2020 років. НДДКР, які здійснюють філії, зросли на 3 відсотка до 71,4 млрд доларів у 2020 році [1].

Платежі філій іноземних ТНК материнським компаніям становлять переважаючу більшість платежів США за кордон і їхня динаміка пов'язана з динамікою рахунку поточних операцій країни (рис.3). Іноземні ТНК отримали більше поточних платежів від своїх філій у США, ніж ТНК із США від філій за кордоном.

Сальдо торгівлі та виплат доходів філіями іноземних ТНК та поточний рахунок США, млрд дол

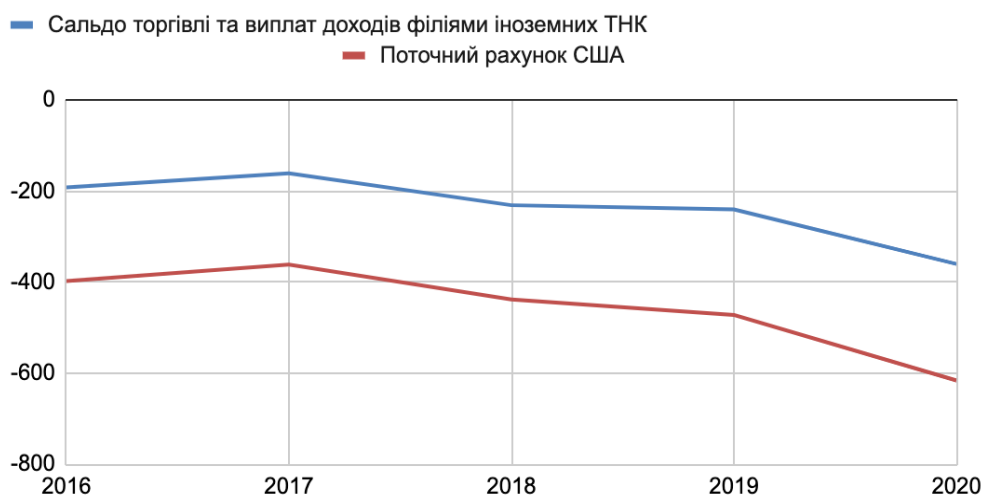

Рис.3 Баланс товарів, послуг і чистих надходжень від продажів афілійованими компаніями у США

Джерело: складено автором на основі даних[3]

Високі показники імпорту афілійованими компаніями у США вказують про те, що більшість платежів США за кордон займає торгівля всередині ТНК.

Таким чином, США залишається привабливою країною для інвестування. Частка філій іноземних ТНК у працевлаштуванні громадян США і доданої вартості бізнесу США не є суттєвою. Іноземні ТНК відіграють більш важливу роль у фінансуванні досліджень і розробок. Також діяльність іноземних ТНК має значний вплив на поточний рахунок країни, сприяючи збільшенню його дефіциту.

Список використаних джерел:

1. Activities of U.S. Affiliates of Foreign Multinational Enterprises in 2020. September 15, 2022. URL: <https://apps.bea.gov/scb/issues/2022/09-september/0922-affiliates.htm> (дата звернення: 18.05.2023).
2. Direct Investment by Country and Industry for 2021, August 2021. URL: <https://apps.bea.gov/scb/issues/2022/08-august/pdf/0822-direct-investment.pdf> (дата звернення: 18.05.2023).
3. An Ownership-Based Framework of the U.S. Current Account. URL: <https://www.bea.gov/international/supplemental-statistics> (дата звернення: 18.05.2023).

Малюга А.Г.

Студентка 1 курсу магістратури відділення «Міжнародні економічні відносини»
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник:

к.е.н., доц. **Матей В.В.**

Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ

НАСЛІДКИ РОСІЙСЬКОГО ВТОРГНЕННЯ В УКРАЇНУ ДЛЯ СВІТОВОГО РИНКУ ІТ-АУТСОРСИНГУ

Пандемія коронавірусу не мала значного негативного впливу на аутсорсерів, оскільки виконання міжнародного контракту і так передбачає віддалену роботу [1]. Відчувалося деяке скорочення попиту на ІТ-аутсорсинг, проте це створило явище відкладеного попиту [2]. Крім того, пандемія стимулювала підвищення наукоємності галузі та допомогла більш гнучким у роботі субпідрядникам зайняти передові позиції [1]. Вплив російського вторгнення 24 лютого 2022 року був більш відчутно негативним. В перші дні українські підприємства скорочували об'єми роботи, Україна стикнулася з відключеннями зв'язку, перебоями з інтернетом, переїздом робітників у безпечніші місця та мобілізацією, що значно ускладнює роботу. При тривалих воєнних діях існує висока вірогідність втрати Україною іноземних клієнтів, не кажучи вже про втрату кваліфікованих кадрів як в результаті бойових дій, так і їх виїзду за кордон [3].

Війна в Україні та політична напруженість у всьому світі, а особливо в Індії, Китаї та Росії, вплинули на ринок ІТ-аутсорсингу. В Америці почали з'являтися про-оншорингові настрої. 51% американських компаній вдаються до міжнародного ІТ-аутсорсингу, з них 24% у формі офшорингу, а 27% – у формі оншорингу (але 22% поєднують обидві форми). Компанії відчувають зменшення доступу до звичних локацій для аутсорсингу і починають приглядатися до внутрішніх партнерів, переорієнтуючи багаторічні тенденції [4]. Це може вплинути на Україну, адже близько 45% клієнтів нашого ІТ-сектору представляють американські компанії [5].

Самі клієнти не зацікавлені у зміні постачальників під час реалізації проекту, тому що на вибір субпідрядника й узгодження контракту сумарно йде 1,5-2 роки. Так, одна канадська компанія повідомила, що їй довелося скасувати важливий проект через те, що субпідрядники в Україні покинули роботу, щоб приєднатися до армії. У компанії лишилося всього чотири місяці на розробку специфікацій і навчання нових розробників тому, як працює система. Проект не вдалося завершити вчасно [3].

У короткостроковому горизонті не можна вести мову про масовий перехід клієнтів з України до інших виконавців. З огляду на передчуття війни, бізнес готувався активувати свої плани безперервності операцій, тому більшість українських ІТ-компаній оперативно пристосувалися до нових реалій, та й допоміг досвід двох років COVID-карантину [6]. Ставлення ІТ-компаній до соціальної відповідальності та збереження стабільності поставок і високої якості послуг допомогло їм залучити нових клієнтів, але довелося відмовитися від контрактів і команд з Росії та Білорусі. Більшість міжнародних партнерів підтримували Україну, однак низка фірм закликала клієнтів уникати найму українських ІТ-фахівців, а деякі навіть звільнили їх за кілька місяців до вторгнення. Через глобальну невизначеність європейські та американські технологічні гіганти відклали наймання в Європі, а деякі компанії оголосили про звільнення [5].

У довгостроковій перспективі російське вторгнення може підірвати глобальне позиціонування регіону. Більшість іноземних клієнтів відмовилися від співпраці з російськими компаніями, робота перемістилася в сусідні країни, такі як Польща та Румунія. Відбулося

значне переміщення сотень тисяч фахівців з ІТ-послуг в Україні й дедалі більше клієнтів й аутсорсерів покидають Україну, Росію та Білорусь, що дестабілізує ринок ІТ-послуг в регіоні. Клієнти почали висловлювати занепокоєння потенційним поширенням війни на Польщу, Румунію та Угорщину, що, ймовірно, призведе до неохочості наймати підрядників з Центрально-Східної Європи [7].

Глобальний ринок технологій вже відчував гостру нестачу кадрів, але тепер очікується, що ситуація стане ще гіршою через війну Росії в Україні. За оцінками, світовому ринку бракує 85 млн фахівців, що приносить втрати у вигляді недоотриманого доходу на суму 8,5 трлн доларів США. За словами Пітера Бендора-Семюеля, засновника та генерального директора Everest Group, додаткове навантаження на світовий ринок технологій через вторгнення Росії в Україну зменшиться протягом дев'яти місяців, але важко робити якісь певні прогнози через невизначеність, спричинену цією війною. Однак заміна українських технологічних талантів, які є життєво важливими для багатьох світових компаній, непросте завдання. Глобальний ринок може очікувати стрімкого зростання витрат на таланти та виробництво технологій [8].

Також слід очікувати підвищення цін. Дефіцит талантів у сфері хмарних технологій, кібербезпеки, штучного інтелекту та даних, а також інфляційний тиск призведе до зростання витрат на аутсорсинг. У четвертому кварталі 2021 року ставки за час і матеріали та проектні контракти вже зросли на 4–7%. Повномасштабна війна спричинить ще більший тиск на підрядників і ускладнить найм спеціалістів, особливо у таких висококласних сферах, як інженерія програмного забезпечення, в якій Україна є найкращою. Якщо конфлікт у регіоні буде затягнутим, то клієнти почнуть переходити на інші локації, такі як Індія, Південно-Східна Азія та Латинська Америка, які, в свою чергу, почнуть підіймати ціни протягом наступних чотирьох-шести місяців [7].

Крім того, спостерігаємо значну релокацію українських та російських талантів у регіоні. Згідно з даними Асоціації «IT Ukraine» 42% українських ІТ-компаній релокувалися за кордон, хоча жодна ІТ-компанія не перенесла всі свої потужності. Це є вимушеним кроком на час активних бойових дій, аби втримати клієнтів, які просять, аби ключові роботи виконувалися співробітниками за кордоном. Самі аутсорсери не зацікавлені переносити офіси з України через підлаштованість під українську систему оподаткування, а також можливість швидко найняти додаткових висококласних розробників в Україні [2]. В свою чергу, російські технологічні таланти виїжджають до Туреччини, Об'єднаних Арабських Еміратів, Вірменії, Грузії та країн Балтії. Згідно зі статтею New York Times, за оцінками уряду Вірменії, тільки в березні в країну в'їхало понад 80 000 ІТ-фахівців, а до Грузії – від 20 000 до 25 000 [8].

Підбиваючи підсумки, можемо сказати, що український ІТ-аутсорсинг тримається набагато краще, ніж очікувалося, немає тих масштабних перебоїв, яких боявся глобальний ринок у березні 2022 року. Однак тривала війна може не тільки спричинити відчутний відтік кадрів та перехід клієнтів до інших субпідрядників, а й вдарити по позиціонуванню всього регіону, оскільки в довгостроковій перспективі клієнти схильні заплатити вищі ціни на інших локаціях, аби мінімізувати ризики та непевність, пов'язані з можливим поширенням війни на інші країни. В США вже відчуваються симпатії до переорієнтації на внутрішніх постачальників, а Індія, Латинська Америка та Південно-Східна Азія готові забрати в Європи пальму першості в ІТ. В свою чергу, глобальна невизначеність та підвищений тиск на ринок в умовах все більш обмеженої пропозиції висококваліфікованих ІТ-кадрів підштовхуватимуть вгору ціни на аутсорсингові послуги. З іншого боку, швидка зміна постачальників послуг неможлива через специфіку аутсорсингових проектів, тому українські компанії можуть скористатися цим часовим лагом, аби максимально стабілізувати операції та переконати клієнтів у своїй здатності ефективно працювати навіть в екстремальних умовах. Війна вже значно вплинула на світовий ринок аутсорсингу, викликавши релокацію фахівців та занепокоєння клієнтів новими ризиками, а масштаби негативних ефектів та змін тенденцій на ринку залежатимуть від тривалості воєнних дій та загального економічного стану країн, що є головними замовниками послуг.

Список використаних джерел:

1. Stoler M., Underwood M. How much disruption? Deloitte global outsourcing survey 2020. Deloitte. URL: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/us/Documents/process-and-operations/us-deloitte-global-out-sourcing-survey-2020.pdf> (дата звернення: 20.05.2023).
 2. Олійник К., Журба О. Понад 80% релокованих ІТ-компаній планують повернутись з-за кордону. Юридична Газета online Всеукраїнське професійне юридичне видання. URL: <https://jur-gazeta.com/interview/ponad-80-relokovanih-itkompaniy-planuyut-povernutis-zza-kordonu.html> (дата звернення: 20.05.2023).
 3. Li T. Ukraine's IT outsourcing industry threatened by Russian invasion. IT World Canada. URL: <https://www.itworldcanada.com/article/ukraines-it-outsourcing-industry-threatened-by-russian-invasion/474865> (дата звернення: 20.05.2023).
 4. Shein E. Report: Some IT outsourcing is moving back onshore. TechRepublic. URL: <https://www.techrepublic.com/article/it-outsourcing-moving-back-onshore/> (дата звернення: 20.05.2023).
 5. Elitex Team. IT outsourcing to Ukraine: growth that outshines the war. Elitex. URL: <https://elitex.systems/blog/it-outsourcing-ukraine-growth-outshines-war/> (дата звернення: 20.05.2023).
 6. IT outsourcing in Ukraine during the war. how IT service providers reconcile with business threats and keep growing. SYTOSS. URL: <https://www.sytoss.com/blog/it-outsourcing-in-ukraine-during-the-war-how-it-service-providers-reconcile-with-business-threats-and-keep-growing/> (дата звернення: 20.05.2023).
 7. Overby S. Ukraine crisis puts global IT outsourcing on edge. CIO. URL: <https://www.cio.com/article/306959/ukraine-crisis-puts-global-it-outsourcing-on-edge.html> (дата звернення: 20.05.2023).
- Kravs M. Impact of war in Ukraine on the global talent market. Grid Dynamics. URL: <https://www.griddynamics.com/services/global-team/blog/outsourcing-ukraine/impact-of-war-in-ukraine-on-the-global-talent-market> (дата звернення: 20.05.2023).

Марців К.

Стентра-магістр 1 року

Львівський національний університет імені Івана Франка

м. Львів

Науковий керівник:

Огінок С.В

к.е.н., доц.

Львівський національний університет імені Івана Франка

М. Львів, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ РЕКЛАМНОГО ІНТЕРНЕТ-РИНКУ В УКРАЇНІ

Беручи до уваги швидке проникнення інформаційних технологій у всі сфери господарювання, з'являється потреба дослідження інтернет-реклами. Сьогодні її широко використовують у підприємствах різних видів діяльності, незважаючи на їх розміри та характер діяльності, форми власності.

У дослідженні всеукраїнської рекламної коаліції йдеться, що ринок Інтернет-реклами у 2022 продовжуватиме показувати впевнене зростання принаймні на 34%. Збільшення обсягу Інтернет-реклами у 2022 році відбуватиметься перш за все завдяки відео та пошуковій рекламі, де такі глобальні гравці як Гугл та Фейсбук сприяють цьому росту.

Рекламний ринок Інтернет медіа в Україні склав 10,833 млрд грн. Він займає 37% від всього Інтернет-ринку України. Загальний Інтернет-ринок досяг майже 30 млрд грн, чим практично зрівнявся із обсягом традиційної реклами, який за підсумками 2021 року, перевищив 31 млрд грн.

На рис. 1 продемонстровано, що ринок Інтернет медіа структурно можна розділити на дві частини:

- 1) Цифрове відео, куди відноситься і Ютуб.
- 2) Друга частина складається з банерної реклами, рекламних повідомлень в соціальних мережах та річ медіа (інтерактивні, що взаємодіють з аудиторією та вимагають від неї певних дій).

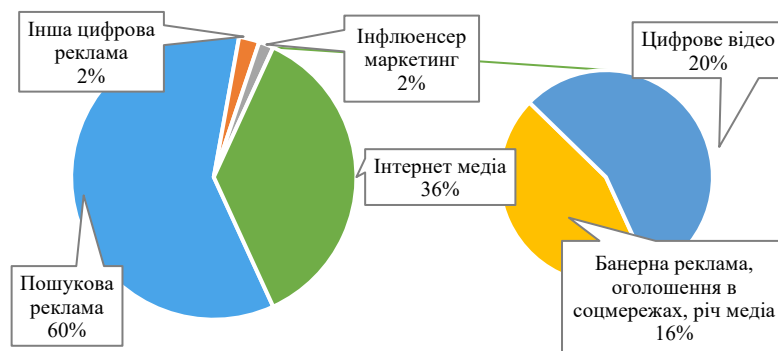

Рис. 1. Рекламний Інтернет ринок України, 2021 р., %

Джерело: розроблено автором на основі [3]

Частка пошукової реклами залишається найбільшою серед усіх видів інтернет-реклами і, станом на 2021 рік, складає 60%. (див. рис. 1) Обсяг витрат на такий вид інтернет-реклами, як порівняти з минулим роком, зріс на 45%. Очікується, що у 2022 році, банерна реклама зросте менш ніж на 18%, а пошукова – аж на 40%. Тож, частка банерної реклами (разом з оголошеннями в соцмережах та річ медіа) у 2022 році становитиме 14%, а пошукової реклами – 62%. Отже, у розвитку ринку помітні загальносвітові тенденції до зростання пошукової реклами та до зменшення частки банерної реклами. [3]

Пошукова реклама – це реклама, яку бачить користувач інтернет-браузера в результаті його запиту, що складається з ключових слів. Вартість такої реклами у сервісі Гугл визначають

за тарифом «ціна за клік». Найпопулярніші ключові слова виставляють на аукціоні за найвищими цінами. [4, с. 83]

В Україні довгий час був низький рівень інтегрованості населення до Всесвітньої мережі. Однак за останні роки ситуація значно змінилася. Наприклад, як порівняти з 2000 роком, коли в Україні нараховувалось лише 200 тисяч користувачів Інтернету (0,4 % від загального населення України), у 2012 році їх кількість зросла до 16 мільйонів українців (приблизно третина населення країни). [1, с. 65] Станом на початок 2022 року кількість користувачів Інтернету в Україні складає вже 31,1 млн, а це майже 72% всього населення країни.

До переваг реклами в Інтернеті можна віднести: велика аудиторія, присутня можливість обрати цільову аудиторію, невисока цінова політика, як порівняти з іншими видами традиційної реклами, зручність налаштування реклами та аналізу ефективності і результату. Недоліками є недовгий вплив реклами (окрім SEO-оптимізації), постійне збільшення розміру бюджету, щоб розширити аудиторію, та потреба в довгострокових інвестиціях. [2, с. 77–82]

Використані джерела:

1) Кузнєцова Н. : Інтернет-маркетинг в Україні: проблеми та перспективи. *Вісник київського національного університету імені Т. Г. Шевченка*. К., 2012. – С. 63–65. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/10.23.10.100/db/ftp/visnyk/ekonom_137_2012.pdf

2) Мальчик М. В., Адасюк І. П. : Реклама в Інтернеті : Теоретичний аналіз та особливості. *Вісник Національного ун-ту «Львівська політехніка»*. Львів, 2021. – С. 75–85. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2021/may/23590/210488verstka-77-87.pdf>

3) Об'єм рекламно-комунікаційного ринку України та прогноз об'ємів ринку / Всеукраїнська рекламна коаліція. URL: <https://vrk.org.ua/ad-market/> (дата звернення: 22.05.2022).

4) Сільбігер С. МВА за 10 днів / пер. з англ. К. Крапки. Львів : видавництво Старого Лева, 2020. – 528 с.

Мизгіна М.І.

студентка IV курсу відділення «Міжнародні економічні відносини»
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник:

д.е.н., професор **Циганов С.А.**

Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДОСВІД ФЕДЕРАЛЬНОЇ РЕЗЕРВНОЇ СИСТЕМИ ТА ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛІЗАЦІЇ УКРАЇНИ

Монетарна політика у сучасних умовах відіграє вирішальну роль у стабілізації економіки країни, забезпеченні цінової стабільності та сприянні сталому економічному зростанню. Центральні банки по всьому світу застосовують різні інструменти та стратегії для вирішення економічних проблем та сприяння стабільності.

Центральні банки в країнах з ринковою економікою реалізують монетарну політику, що охоплює низку заходів, спрямованих впливати на процентні ставки, пропозицію грошей та доступність кредитів. Основними цілями монетарної політики, як правило, є цінова стабільність, повна зайнятість та стійке економічне зростання. Інструменти, які зазвичай використовують центральні банки, включають операції на відкритому ринку, резервні вимоги та коригування ключових процентних ставок. Крім того, незалежність центрального банку має важливе значення для забезпечення ефективності монетарної політики в досягненні її цілей.

Федеральна резервна система, яку часто називають ФРС, є одним з найвпливовіших центральних банків світу. Заснована у 1913 році, ФРС перетворилася на ключового гравця в економіці США. Її повноваження включають сприяння максимальній зайнятості, стабільним цінам та помірним довгостроковим відсотковим ставкам. ФРС здійснює свою діяльність через мережу з дванадцяти регіональних банків та Раду керуючих, розташовану у Вашингтоні, округ Колумбія [1].

Однією з найважливіших функцій ФРС є здійснення монетарної політики. Здійснюючи операції на відкритому ринку, ФРС купує та продає державні цінні папери, щоб впливати на пропозицію грошей та відсоткові ставки. Цей інструмент дозволяє ФРС регулювати ліквідність банківської системи та впливати на економічну [2]. Крім того, ФРС встановлює ставку по федеральних фондах, яка слугує орієнтиром для короткострокових процентних ставок і впливає на вартість запозичень для споживачів та бізнесу [3].

Разом з тим, ФРС використовує методи прогнозування для забезпечення чіткої комунікації щодо своєї майбутньої стратегії та подальших дій. Сигналізуючи про свої наміри, ФРС прагне формувати ринкові очікування та впливати на довгострокові процентні ставки. Така прозорість допомагає підтримувати стабільність та контролювати реакцію ринку [4].

Україна стикається з численними економічними викликами, включаючи інфляційний тиск, волатильність обмінного курсу та слабкі макроекономічні показники. Досвід Федеральної резервної системи дозволяє зробити корисні висновки, які можна врахувати при прийнятті рішень у сфері монетарної політики в Україні.

По-перше, Україна може скористатися перевагами створення незалежного та авторитетного центрального банку. Незалежність центрального банку забезпечує незалежність рішень у сфері монетарної політики від політичного втручання, гарантуючи, що основна увага буде зосереджена на довгостроковій економічній стабільності [5]. Така незалежність сприяє зміцненню довіри до дій центрального банку, підвищує його авторитет і посилює ефективність монетарної політики.

По-друге, Україна могла б перейняти досвід ФРС, яка робить акцент на прозорості та стратегії оприлюднення подальшої політики. Чітко повідомляючи про свої стратегічні наміри, Національний банк України (далі - НБУ) може управляти ринковими очікуваннями, сприяти зменшенню невизначеності та скеровувати поведінку економічних агентів. Такий підхід може

допомогти стабілізувати інфляційні очікування та закріпити довгострокові процентні ставки [6].

Для регулювання валютної структури банківських балансів, щоб зменшити доларизацію економіки НБУ намагається використовувати метод обов'язкового резервування. З лютого 2022 року НБУ встановив резервну норму в розмірі 2% для коштів, залучених у гривні, та 12% для коштів, залучених в іноземній валюті. Для ефективного управління ліквідністю банківської системи НБУ може використовувати операції на відкритому ринку. Купуючи або продаючи державні цінні папери, НБУ може впливати на пропозицію грошей, процентні ставки та доступність кредитів. Цей інструмент дозволяє центральному банку швидко реагувати на зміну економічних умов і підтримувати стабільність у фінансовому секторі. У сучасних умовах в Україні цей інструмент тимчасово не використовується, оскільки після криз 2008-2009 та 2014-2015 рр., пандемії та року після повномасштабного вторгнення на баланс НБУ накопичилося понад 600 мільярдів гривень ОВДП. Більшість цих цінних паперів були випущені на неринкових умовах (для рекапіталізації державних банків [7]).

Крім того, НБУ повинен здійснювати ретельний контроль та управління динамікою обмінного курсу. Подібно до ФРС, НБУ може здійснювати інтервенції на валютному ринку, коли це необхідно для запобігання надмірній волатильності обмінного курсу та підтримки зовнішньої конкурентоспроможності. Стратегічно використовуючи валютні резерви, НБУ може забезпечити стабільність валюти та підтримати експортно-орієнтовані сектори. НБУ є найбільшим гравцем на валютному ринку за масштабами та можливостями, і він не прагне отримати прибуток від операцій з іноземною валютою. НБУ здійснює інтервенції на ринку для згладжування значної волатильності та поповнення золотовалютних резервів. Без сумніву, його присутність (або обіцянка такої присутності) на ринку підвищує очікування серед економічних агентів і має вплив на грошово-кредитну систему.

Сучасна монетарна політика відіграє вирішальну роль у стабілізації економіки країни. Досвід Федеральної резервної системи надає цінну інформацію для країн, що стикаються з економічними викликами, таких як Україна. Переїнявши ключові стратегії та інструменти, які використовує ФРС, включаючи незалежність центрального банку, прозору комунікацію, операції на відкритому ринку та управління валютним курсом, Україна може зміцнити свою грошово-кредитну політику та посилити економічну стабільність. Для українського уряду та політиків дуже важливо ретельно вивчити досвід успішних центральних банків, таких як ФРС, та адаптувати його до конкретних потреб та обставин України, щоб сприяти сталому економічному зростанню та стабільності.

Список використаних джерел:

1. Структура ФРС [Електронний ресурс] / Federal Reserve Board. URL: <https://www.federalreserve.gov/aboutthefed/structure-federal-reserve-system.htm>
2. The Federal Reserve System: Purposes and Functions / Board of Governors of the Federal Reserve System [Electronic resource] / URL: <https://www.federalreserve.gov/aboutthefed/pf.htm>
3. Smets F., Wouters R. Shocks and frictions in US business cycles: A Bayesian DSGE approach / F.Smets, R. Wouters. - American Economic Review, 97(3), 2007, p. 586-606.
4. Bernanke B.S., Laubach T., Mishkin F.S., Posen A.S. Inflation targeting: Lessons from the international experience. / B.S. Bernanke, T. Laubach, F.S. Mishkin, A.S. Posen. - Princeton University Press, 1999.
5. Taylor J.B. Discretion versus policy rules in practice / J.B. Taylor. - Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy, 39, 1993, 195-214.
6. Inflation targeting: Holding the line [Electronic resource] International Fund. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2019/12/inflation-targeting-holding-the-line.htm>
7. Монетарна політика [Електронний ресурс] / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/monetary>

Овчарик А.С.

студентка освітнього рівня «бакалавр»,
ОПП «Міжнародні економічні відносини»,
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
Київ, Україна

Науковий керівник:

Кузнєцова Н.В., к.е.н., доцент кафедри міжнародних фінансів
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
Київ, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНУ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Іноземний капітал відіграє важливу роль у процесах економічного розвитку, зокрема у країнах, що розвиваються. Підприємницький капітал є одним із головних джерел трансферу технологій, впливу на розвиток людських ресурсів, а також експортний потенціал приймаючої країни. Саме тому питання залучення іноземних інвестицій в Україну має стояти на економічному порядку денному.

Оцінку перспектив інвестиційних надходжень з-за кордону до України доцільно здійснювати на основі аналізу досвіду країн Центральної та Східної Європи щодо провадження інвестиційної та промислової політики, враховуючи наявність низки спільних характеристик даних економік. Так, усі країни регіону реалізовували у 1990-х роках реформи, спрямовані на перехід від планової до ринкової економічної системи. Дослідження ЮНКТАД виокремлювали ЦСЄ як окрему групу економік до 2005 року, до якої входили усі постсоціалістичні країни, включно з Україною [1]. Результати подальших процесів їх економічного розвитку сприяли формуванню лідерів регіону за різними макроекономічними показниками: зокрема за обсягами притоків прямих іноземних інвестицій ними стали Польща, Угорщина та Чехія. Варто зазначити, що вступ Польщі, Угорщини та Чехії до ЄС у 2004 році позитивно вплинув на інвестиційну позицію країн, оскільки обсяги притоків ПІІ однаково зросли. Така тенденція закріпилася й на наступні роки з певними коливаннями, що пов'язані з ситуацією на світових фінансових ринках, а також процесами дивестицій та, в окремих випадках, політично вмотивованими заходами щодо регулювання інвестицій.

Одним з головних джерел досягнень країн ЦСЄ стала розробка у перші роки перехідного етапу політики сприяння залученню інвестицій в економіку шляхом запровадження системи інвестиційних стимулів, заходів удосконалення ділового середовища, розвитку інфраструктури тощо. У кожній з цих країн була заснована державна агенція зі сприяння інвестицій та бізнесу, яка регулює та надає послуги іноземним інвесторам щодо якнайкращого способу їх інвестиційних вкладень. Зокрема дані установи окреслюють наступні чинники привабливості їхніх економік, які однаковою мірою характерні для розглянутих трьох країн ЦСЄ на даному етапі економічного розвитку:

1. Стратегічне розташування: країни ЦСЄ є важливими логістичними центрами, оскільки через них проходить низка європейських коридорів;
2. Інфраструктура: країни ЦСЄ мають розвинені автомобільні, залізничні та авіаційні шляхи сполучення, а також енергетичну інфраструктуру;
3. Робоча сила: кваліфіковані працівники, висока частка освіченого населення та низькі витрати на оплату праці у порівнянні із західними країнами);
4. Акцент на НДДКР, розвиток технологізації виробництва;
5. Інвестиційні стимули (звільнення від різних податків, державні гранти, програми допомоги тощо) [2; 3; 4].

Успішне поєднання усіх цих факторів мало місце із запровадженням у рамках

економічної політики країн ЦСЄ такого інструменту стимулювання іноземних інвестицій як спеціальні економічні зони. Будучи географічно обмеженими зонами, що пропонують пільговий режим, готову інфраструктуру та кваліфіковану робочу силу, СЕЗ розглядаються іноземними інвесторами привабливим місцем для розміщення своєї зарубіжної діяльності. У практиці Угорщини Законом «Про просторовий розвиток» 1996 року було визначено найбільш несприятливі території країни з метою відновлення їх промисловості, які отримали назву зон вільного підприємництва. Наразі в країні налічується 1202 населені пункти, які користуються податковими пільгами, а також розвинутою інфраструктурою [6]. Чеське агентство розвитку бізнесу та інвестицій надає компаніям інформацію про наявні в країні промислові зони, індустриально-технологічні парки, які також служать джерелом готової технічної інфраструктури, вигідних цін на землю, кваліфікованої місцевої робочої сили та різних стимулів, що визначені у Законі «Про стимулювання інвестицій» [3].

Досвід Польщі у створенні та функціонуванні СЕЗ визнаний одним із кращих світових прикладів імплементації пільгових режимів та забезпечення інфраструктури для іноземних інвесторів. На сьогоднішній день згідно із Законом «Про спеціальні економічні зони» 1994 року на території всієї країни працюють 14 СЕЗ та 348 суб-зон, які пропонують компаніям інструменти звільнення від податку на прибуток, податку на нерухомість, пільги на НДДКР, державні гранти та дотації у рамках Програми підтримки капіталовкладень, а також послуги розвинених індустриально-технологічних парків [2].

Таблиця 1

Результати діяльності спеціальних економічних зон у Польщі

Назва СЕЗ	Робочі місця	Інвестиції, млн дол.	Провідний інвестор	Сектор промисловості
Каменногурська	9 000	10 460	Dr. Schneider	автомобільний
Катовіцька	90 000	960	Opel	автомобільний
Костшинсько-Слубіцька	36 000	2 400	Volkswagen	автомобільний
Краківська	40 000	3 020	Man Trucks	транспортний
Легніцька	17 000	2 400	Volkswagen	автомобільний
Лодзька	75 000	5 520	Whirlpool	побутова техніка
Мелецька	36 500	2 830	Sikorsky	авіаційний
Поморська	18 000	3 720	Flextronics	електроніка
Слупська	5 500	820	Korpo	металообробний
Староховіцька	10 000	740	MAN Bus	автомобільний
Сувальська	18 000	5 500	Pfleiderer	деревообробний
Тарнобжеська	27 000	2 540	Toyota Motor	автомобільний
Валбжизька	65 000	7 920	Eletrolux	побутова техніка
Вармінсько-Мазурська	15 000	1 560	Michelin	шини

Джерело: складено автором на основі [2].

За понад 25 років іноземні інвестори вклали близько 100 млрд дол. у польські СЕЗ, що становить 80% від сукупних інвестицій в усіх економічних зонах країни. У свою чергу це вплинуло на розвиток промислового сектору країни, оскільки провідні БНП сприяли міжнародному руху технологій та інновацій, а також створенню понад півмільйона робочих місць (див. табл. 1.).

Україна також мала досвід використання механізму СЕЗ задля стимулювання інвестиційних надходжень з-за кордону. Так, в країні налічувалося 11 економічних зон, діяльність яких регулювалася Законом України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» 1992 року, а також окремими законами кожної зони. Головною причиною неефективності такого інструменту залучення ПІІ стали прогалини у державному регулюванні: вищезазначені закони не визначали критеріїв

компаній, які можуть розміщувати свою підприємницьку діяльність у межах СЕЗ, що у кінцевому рахунку призвело до зловживання іноземними фірмами будь-якої професійної спрямованості податкових пільг визначеного регіону. Хоча й українським урядом було скасовано такий пільговий податковий режим у 2005 році, низка інших факторів, серед яких: низький рівень ефективності митного контролю, роботи правоохоронних та судових органів, корупція та загальна безпекова ситуація, у кінцевому рахунку призвели до провалу діяльності механізму СЕЗ [6].

Підсумовуючи аналіз характеру прямого іноземного інвестування у країнах Центральної та Східної Європи, можемо зробити висновок, що економічна політика цих країн відіграла роль у закріпленні їх інвестиційної позиції та сприяла залученню іноземних інвестицій, які зрештою задовольнили потреби в досягненні компонентів економічного розвитку. Таким чином, досвід країн ЦСЄ щодо імплементації інвестиційних стимулів у формі спеціальних економічних зон та їх уміле законодавче регулювання може слугувати корисною практикою для вивчення перспектив залучення ПІІ в економіку України.

Список використаних джерел:

1. World Investment Report – Publications // UNCTAD. – 1994–2022. – URL: <https://unctad.org/publications>.
2. Polish Investment & Trade Agency // PFR Group. – 2023. URL: <https://www.paih.gov.pl/en>
3. CzechInvest (Business and Investment Development Agency) // CzechInvest. – 2023. URL: <https://www.czechinvest.org/>
4. Hungarian Investment Promotion Agency // HIPA. – 2023. URL: <https://hipa.hu/>
5. Korm. rendelet a szabad vállalkozási zónák létrehozásának és működésének, valamint a kedvezmények igénybevételének szabályairól, Nemzeti Jogszabálytar, 27/2013.; 01.01.2023. URL: <https://njt.hu/jogszabaly/2013-27-20-22>
6. Вільна економічна зона на Донбасі: що це таке та які є приклади реалізації / Б. Вальд // UCAP. – 2020. URL: <https://ucap.io/vilna-ekonomichna-zona-na-donbasi/>

Огінок Х.І.

студентка,

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник:

Огінок С.В.

к.е.н., доцент

Львівський національний університет імені Івана Франка

м. Львів

ВПЛИВ ЗЕРНОВИХ ІНІЦІАТИВ НА РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Україна входить у ТОП-5 найбільших світових експортерів зерна, здійснюючи кожного року поставку в понад 45 мільйонів тонн на світовий ринок. З початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну відбулося різке сповільнення темпів експорту, що знайшло свій вияв, як наслідок, і в нестачі площі для зберігання нових партій врожаю через заповненість зерносховищ нереалізованим товаром. Питання зберігання та транспортування зерна з українських портів закордон швидко активізували багатосторонній діалог з залученням іноземних держав, адже альтернативні залізничні та річкові маршрути не виявились спроможними компенсувати втрату об'ємів експорту, що здійснювався морськими шляхами.

Задля посилення продовольчої безпеки, зокрема, збільшення пропозиції продуктів харчування та добрив на світовому ринку, що, як очікувалося, допоможе стабілізувати рівень цін, 22 липня 2022 року у Стамбулі було укладено дві угоди в межах Чорноморської зернової ініціативи з метою забезпечення безпечного транспортування зерна та відповідних продуктів харчування та добрив із трьох чорноморських портів, а саме - між ГС ООН та представниками України та Туреччини й між ГС ООН та представниками Росії та Туреччини. Згідно з Угодами, положення діють протягом 120 днів та можуть бути подовжені автоматично за умови, що жодна сторона не просить про припинення їх дії або внесення змін [1].

Роль катализатора виконання Угод покладають на Спільний координаційний центр, що офіційно розпочав свою діяльність 27 липня 2022 року. Задля ефективного вирішення суперечок до роботи центру залучено представників України, Туреччини, Організації Об'єднаних Націй та Російської Федерації. Головна мета діяльності центру - всеможливе сприяння реалізації Чорноморської ініціативи щодо зерна, зокрема, створенню гуманітарного морського коридору задля забезпечення експорту зерна та добрив з території України кораблями.

Згідно з домовленостями сторін, Спільний координаційний центр покликаний:

- відслідковувати рух комерційних суден з метою забезпечення дотримання умов Угод;
- зосереджуватись у своїй роботі лише на здійсненні нагляду за експортом товарного зерна та супутніх продовольчих товарів;
- здійснювати моніторинг вантажів з українських портів на місці;
- формувати звітні матеріали щодо відправлень, здійснених завдяки ініціативі.

До переліку українських портів, включених у програму розробки безпечного шляху транспортування торговими суднами продуктів харчування та добрив, увійшли порти в Одесі, Чорноморську та Південному [2].

З початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну гостро постала потреба у знаходженні альтернативних шляхів не лише забезпечення експорту ключових сільськогосподарських товарів на міжнародні ринки, а й збереження очікуваного врожаю. З метою вирішення нагальних питань новий проєкт на суму 17 мільйонів доларів, покликаний допомогти українським фермерам, ініціювала Продовольча та сільськогосподарська організація ООН(ФАО). Проєкт фінансується урядом Японії та втілюється спільно з Міністерством аграрної політики та продовольства України. Ініціатива спрямована на відновлення потужностей, необхідних для зберігання зерна, та збереження виробничого потенціалу українських фермерів на сході, півдні, півночі та у центрі країни.

У межах реалізації проєкту на Продовольчу та сільськогосподарську організацію ООН покладено зобов'язання:

- займатися вирішенням проблем дефіциту сховищ шляхом забезпечення дрібних українських виробників поліетиленовими рукавами для зберігання зерна, а також обладнанням для завантаження та розвантаження зерна;
- постачати модульні контейнери для зберігання врожаю середнім виробникам та асоціаціям;
- надавати технічну підтримку Уряду України з метою створення та забезпечення успішного функціонування альтернативних маршрутів експорту українського зерна;
- сприяти нарощуванню технічного потенціалу лабораторії в Ізмаїлі, що покликана слідкувати за дотриманням фермерами міжнародних стандартів безпеки та якості.

З початку повномасштабного вторгнення фінансову підтримку, спрямовану на втілення проєктів ФАО зі збільшення обсягів виробництва харчових продуктів та стабілізацію ситуації з продовольчою безпекою в Україні, надали також Австралія, Бельгія, ЄС, Франція, Центральний фонд реагування на надзвичайні ситуації, Бюро гуманітарної допомоги USAID, Фонд Луї Дрейфуса і багато інших [3].

В контексті імплементації ініціативи Grain from Ukraine важливим аспектом у формуванні зовнішньої політики України стало налагодження дипломатичних відносин з країнами Африки. Оскільки, згідно з ініціативою, західні держави оплачують партії зерна, які завантажують на українські кораблі, і покривають витрати на його транспортування до обраної ними африканської країни, зміцнюється як економіка України, так і становище країн, що борються з голодом [4].

Загалом за сприяння українського уряду та іноземних партнерів в українських портах за 2022 рік зафіксовано успішне проходження 59 мільйонів тонн вантажів, згідно з повідомленням Адміністрації морських портів України. Понад 80%, тобто 47,7 млн тонн, склали загальний об'єм експорту, а близько 20% (6,2 млн тонн) - імпорту. Водночас майже 29 млн тонн серед експорту склали зернові продукти, а морський транспорт забезпечив 54% експорту. "Зерновий коридор" забезпечив вихід з портів Одеси 614 суден, які експортували понад 17 мільйонів тонн агропродукції до 40 країн світу. За підсумками минулого року, Україна експортувала агропродовольства на суму 23,6 млрд доларів (на 15% менше від показників 2021 року), отримавши 9,1 млрд доларів прибутку від експорту зерна [5; 6].

Тим не менш, кількість залучених суден і, як наслідок, показники експорту могли б бути значно вищими, якщо б не протиправні дії країни-агресора, яка намагається різними способами перешкоджати ефективній роботі "зернового коридору" та блокувати рішення міжнародної спільноти. Затримки суден, свідомо спричинені російською стороною, позбавляють Україну можливості експортувати мільйони тонн зернової продукції, яку найбільш гостро потребують країни Африки та Азії.

Список використаних джерел:

1. Initiative on the Safe Transportation of Grain and Foodstuffs from Ukrainian Ports. URL: https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/black_sea_grain_initiative_full_text.pdf (дата звернення 08.05.2023).
2. У Стамбулі відкрився Спільний координаційний центр для сприяння безпечному експорту комерційних продуктів харчування та добрив з українських портів. URL: <https://ukraine.un.org/uk/192320-у-стамбулі-відкрився-спільний-координаційний-центр-для-сприяння-безпечному-експорту> (дата звернення 08.05.2023).
3. Україна: ФАО активізує зусилля для збереження майбутнього врожаю та забезпечення експорту зернових культур. URL: <https://ukraine.un.org/uk/188978-україна-фао-активізує-зусилля-для-збереження-майбутнього-врожаю-та-забезпечення-експорту> (дата звернення 09.05.2023).
4. Ініціатива Grain from Ukraine допомагає і економіці України, і країнам, які борються з голодом. URL: https://lb.ua/society/2023/01/10/542103_initsiativa_grain_ukraine.html (дата звернення 09.05.2023).

5. Експортовано 17 млн. тонн агропродукції. *Адміністрація морських портів України*. - URL: <https://www.uspa.gov.ua/news/eksportovano-17-mln-tonn-agroprodukcziyi> (дата звернення 08.05.2023).
6. Українцям розповіли про успіхи зернового експорту під час війни. URL: <https://www.unian.ua/economics/agro/ukrajincyam-rozprovili-pro-uspihi-zernovogo-eksportu-pid-chas-viyuni-12162258.html> (дата звернення 09.05.2023).

Рак М.
 4 МЕВ ННІМВ ОП «МЕВ»
 КНУ імені Тараса Шевченка
 м. Київ
Науковий керівник:
 к.е.н., доц. **Фаренюк Н.В.**

ПОТЕНЦІЙНА РОЛЬ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ФОНДІВ У ВІДНОВЛЕННІ ПОВОЄННОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

Повоєнна українська економіка стикнеться з наслідками тривалого конфлікту та післявоєнними викликами: економічні збитки від війни – це не лише руйнування та пошкодження інфраструктури, виробничих об'єктів, соціальної інфраструктури, а й втрати людського капіталу, витрати ресурсів на оборону та скорочення приватного споживання більш ніж на третину порівняно з довоєнним рівнем. [1,2,3]

Згідно з дослідженнями ЄБРР, для успішності повоєнної відбудови та подальшого економічного зростання має вирішальне значення забезпечення тривалого миру. Відновлення також відбувається швидше там, де довоєнне зростання було сильнішим, як і державні інституції. Також важливу роль завжди відігравало багаторічне планування, об'єднання взаємодоповнюючих програм, поєднання різних форм залучення капіталу (гранти, кредитування тощо), довгострокове фінансування інвестицій в інфраструктуру тощо. [4]

Потенційним драйвером повоєнного відновлення української економіки виступають інвестиційні фонди, що мають необхідний капітал і досвід для підтримки процесу відбудови. І в умовах скорочення заощаджень усередині країни внаслідок війни необхідною умовою відбудови є залучення іноземного капіталу. [5]

Розвиток інфраструктури є ключовою сферою, інвестиції в яку відіграють життєво важливу роль для післявоєнного відновлення. Інвестиційні фонди можуть спрямовувати капітал на відновлення основних об'єктів інфраструктури, таких як дороги, мости, електромережі та телекомунікаційні мережі. Це не лише покращує зв'язок і логістику, а й приваблює інші форми інвестицій, як внутрішніх, так і зовнішніх, оскільки створює основу для подальшої економічної діяльності. План відновлення України, який закладає основи для майбутньої відбудови національної економіки та покликаний створити механізми самопідтримуючого економічного розвитку, містить такі програми, як «Розширення та інтеграція логістики з ЄС», «Відновлення та модернізація житла та інфраструктури регіонів», «Відновлення та модернізація соціальної інфраструктури», що орієнтовані на відповідні ключові галузі. І такі кроки, як приватизація АТ «Укрпошта», будівництво нових терміналів повітряних і морських портів, будівництво нових мереж водовідведення та водопостачання, розбудова мережі індустріальних парків створюють численні можливості для інвестиційних фондів, що діють на міжнародних фінансових ринках. Комунальні підприємства мають привабливі характеристики, як прості бізнес-моделі, часто з дуже передбачуваними і прив'язаними до інфляції доходами. І в розвинених країнах Заходу розповсюдженою є практика, коли багато підприємств, які можна назвати стратегічними, як порти чи інфраструктура телерадіомовлення, перебувають у руках приватних інвесторів. [6]

У Плані відновлення України особливу увагу приділено розвитку секторів економіки з доданою вартістю: це машинобудування, ІТ, металургія та сільське господарство. Проте тільки стимулювання ІТ передбачає залучення іноземних інвестицій. Міжнародні інвестори часто шукають можливості на ринках, що розвиваються. За умов макроекономічної стабільності, безпеки та сприятливого інвестиційного клімату зазначені сектори економіки з доданою вартістю можуть привернути увагу іноземних інвесторів.

Важливо те, що План відновлення фокусується на Зеленому Курсі та створює широкі перспективи для імпаکت-інвестування – інвестицій, здійснених у компанії, організації та фонди з наміром створити вимірюваний, корисний соціальний або екологічний вплив поряд із

фінансовим прибутком. [7] Відбудова й розвиток старих підприємств, як і створення нових, із акцентом не тільки на прибутковості й ефективності, а й принципах ESG: екологічному, підзвітному, прозорому та соціально відповідальному корпоративному управлінні, – допоможе залучити інвестиційний капітал, орієнтований на імпакт-інвестування.

Одним із перших інвестиційних фондів, орієнтованих на відбудову української економіки, це Ukraine Green Growth Initiative, створений австралійською приватною інвестиційною групою Tattarang, власниками якої є Ендрю та Нікола Форрест. Фонд, який, як очікується, зросте до 100 мільярдів доларів США, був створений для партнерства з професійними й державними інвесторами з метою прискорення зусиль з відновлення України та відбудови її інфраструктури, а також «зеленого переходу». [8]

Залучення інвестицій в інфраструктуру та ключові галузі, імпакт-інвестування – усі потенційні механізми фінансування повоєнної відбудови стикаються з кількома проблемами, характерними для української економіки.

Перш за все, Україна обтяжена ендемічною корупцією, про що свідчить її стабільно низький показник порівняно з іншими європейськими країнами в Індексі сприйняття корупції (ІСК), який розробляється Transparency International. У 2021 році Україна набрала 32 бали зі 100 можливих в ІСК – це 122 місце зі 180 країн. [9] Результати щорічних опитувань інвесторів підтверджують думку про те, що Україна повинна подолати корупцію та виправити недосконалість судової системи. Починаючи з 2016 року, інвестори називають корупцію та недовіру до судової системи двома найбільшими перешкодами для іноземних інвестицій в Україну. Більше того, Міжнародний республіканський інститут у своєму опитуванні громадської думки 2021 року, проведеному до початку війни, виявив, що українці назвали корупцію в державних органах найважливішою проблемою, що стоїть перед країною, і третьою за важливістю проблемою, з якою вони стикаються особисто. [10]

Іншим викликом для залучення іноземних інвестицій є численні проблеми українського фондового ринку. Це зловживання на фондовому ринку, обмеженість інформації, контроль над міноритарними акціонерами з боку власників великих підприємств, загальна нескоординованість системи регулювання. Прагнення України до вступу в ЄС і, відповідно, приведення фондового законодавства України у відповідність до норм ЄС – кроки на шляху до вирішення проблем фондового ринку та його розвитку. [11] І в умовах повоєнної відбудови можливість інвестиційних фондів здійснювати в Україні як прямі, так і портфельні інвестиції, значно розширює можливості залучення капіталу. Після Корейської війни уряд Південної Кореї зосередився на залученні іноземних інвестицій та сприянні індустріалізації. Заснування Корейської фондової біржі (нині відомої як Корейська біржа) у 1956 році надало компаніям платформу для доступу до капіталу та розширення своєї діяльності. Фондовий ринок сприяв інвестиціям у такі ключові сектори, як виробництво, суднобудування та електроніка, що сприяло значним економічним перетворенням. [12] Схожий шлях пройшла Німеччина: після возз'єднання НДР і ФРН німецький фондовий ринок відіграв життєво важливу роль у відновленні економіки країни. Він надав компаніям можливість залучати капітал та інвестувати в розвиток інфраструктури, модернізацію промисловості та інтеграцію двох економічно відокремлених регіонів. Фондовий ринок виступив каталізатором економічного зростання, створення робочих місць та поживлення економіки. [13]

Повоєнне відновлення та подальший економічний розвиток в Україні неможливі без залучення іноземного капіталу – як державного, так і приватного. І оскільки інвестори, що діють на міжнародних фінансових ринках, уже продемонстрували зацікавленість у відбудові української економіки, подальші кроки держави мають полягати в забезпеченні умов для інвестування й захисту іноземних інвестицій.

Список використаних джерел

1. The economic toll of attacks on Ukraine's power grid [Електронний ресурс] // The Financial Markets Group (FMG). – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.fmg.ac.uk/publications/opinion-pieces/economic-toll-attacks-ukraines-power-grid>.

2. Assessment of damages to Ukraine's productive capacity [Електронний ресурс] // VOX EU (Simeon Djankov, Oleksiy Blinov). – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://cepr.org/voxeu/columns/assessment-damages-ukraines-productive-capacity>.
3. The loss of human capital in Ukraine [Електронний ресурс] // VOX EU (Harry Anthony Patrinos, Simeon Djankov, Pinelopi Goldberg, Noam Angrist). – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://cepr.org/voxeu/columns/loss-human-capital-ukraine>.
4. TRANSITION REPORT 2022-23: BUSINESS UNUSUAL [Електронний ресурс] // European Bank for Reconstruction and Development (EBRD). – 2022. – Режим доступу до ресурсу: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKewiU3r-zk4b_AhUNVPEDHfoPDBIQFnoECAcQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.ebrd.com%2Fpublications%2Ftransition-report-202223-the-economics-of-war-and-peace&usg=AOvVaw3wmofUZQtb133ZG3-UzsKT.
5. Lindgren, Göran. (2003). Measuring the Economic Costs of Internal Armed Conflict—A Review of Empirical Estimates.
6. Private equity and utilities don't mix [Електронний ресурс] // Financial Times. Jonathan Ford. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ft.com/content/9a203a72-7219-11e8-aa31-31da4279a601>.
7. Annual Impact Investor Survey [Електронний ресурс] // Global Impact Investing Network. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: https://web.archive.org/web/20170708185027/https://thegiin.org/assets/GIIN_AnnualImpactInvestorSurvey_2017_Web_Final.pdf.
8. Andrew and Nicola Forrest commit US\$500m to launch US\$25bn Ukraine Green Growth Initiative supported by President Zelensky [Електронний ресурс] // Tattarang. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.tattarang.com/news/2022/andrew-and-nicola-forrest-commit-us500m-to-launch-us25bn-ukraine-green-growth-initiative-supported-by-president-zelensky/>
9. NO PROGRESS – UKRAINE IN THE CORRUPTION PERCEPTIONS INDEX [Електронний ресурс] // Transparency International Ukraine. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://ti-ukraine.org/en/news/no-progress-ukraine-s-result-in-the-corruption-perceptions-index-2021/>.
10. Corruption and Private Sector Investment in Ukraine's Reconstruction [Електронний ресурс] // CSIS | Center for Strategic and International Studies. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.csis.org/analysis/corruption-and-private-sector-investment-ukraines-reconstruction>.
11. Фондовий ринок України: перспективи розвитку і світовий досвід державного регулювання. // Науковий журнал «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». Випуск 3, Номер 2 – 2021. – С. 290 – 303.
12. Amsden, A. H. (1989). Asia's Next Giant: South Korea and Late Industrialization. Oxford University Press.
13. Buch, C. M., & Heinrich, R. (2005). How Deep Are the Roots of Economic Development? Evidence from the Postwar German Economy. The Journal of Economic History, 65(3), 872-907.
14. Rebuilding Ukraine depends on luring private money [Електронний ресурс] // Reuters. Pierre Briancon. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.reuters.com/breakingviews/rebuilding-ukraine-depends-luring-private-money-2023-05-10/>.
15. ПЛАН ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://recovery.gov.ua>.

Рахматулліна А.В.

Студентка 4 курсу спеціальності «Міжнародні економічні відносини»
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Київ, Україна

Науковий керівник:

Кузнєцова Н.В., к.е.н., доцент кафедри міжнародних фінансів
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
Київ, Україна

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВАЛЮТНО-КУРСОВОЇ ПОЛІТИКИ НБУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Початок великої війни став серйозним викликом для всіх державних інституцій України. Вранці 24 лютого НБУ запустив свою програму забезпечення безперервності операцій і вже через кілька годин після перших російських ракетних ударів по українських містах почав впроваджувати важливі нововведення.

По-перше, через суттєве знецінення гривні, обмінний курс було офіційно зафіксовано на рівні 23 лютого 2022 року, а саме 29,2549 грн за долар. Відмова від режиму плаваючого валютного курсу дозволила приборкати паніку в найважчі перші дні війни за допомогою обмежених валютних інтервенцій. Режим фіксованого обмінного курсу не тільки уповільнив темпи зростання цін на товари та послуги, особливо через продаж валюти для критичного імпорту за офіційним обмінним курсом, а й стримував величезний тиск, впливаючи на інфляційні й курсові очікування споживачів. Це рішення сприяло збереженню золотовалютних резервів, запобіганню відтоку грошей з банків та контролю над інфляцією [1].

Така радикальна зміна курсу монетарної політики потребувала нормативної консолідації, і 15 квітня рішенням Правління НБУ було прийнято нові основні засади монетарної політики на період воєнного стану [2]. Так, основою метою грошово-кредитної політики було визначено надійне функціонування банківсько-фінансової системи, забезпечення оборонних потреб України. НБУ не визначав єдиний значущий інструмент монетарної політики, але залишив за собою право використовувати деякі залежно від поточних потреб і завдань, які стоять перед центральним банком (табл. 1).

Порівняння засад грошово-кредитної політики НБУ до початку війни та на період воєнного стану

Засади грошово-кредитної політики	На 2022 р. та середньострокову перспективу	На період воєнного стану
Ціль монетарної політики	Інфляційне таргетування $5\% \pm 1$	Надійне функціонування банківської та фінансової систем, забезпечення оборонних потреб України
Ключовий інструмент	Облікова ставка	Гнучкі інструменти залежно від поточних потреб
Режим обмінного курсу	Плаваючий	Де-факто фіксований
Емісійне фінансування бюджету	Уникнення будь-яких форм фіскального домінування	Спроможність НБУ фінансувати потреби бюджету

Джерело: складено на основі [2;3]

21 травня 2022 року Національний банк оголосив про пом'якшення валютно-курсових обмежень та дозволив банкам підвищити курс конвертації валюти при розрахунках платіжними картками та дозволив банкам продавати готівкову іноземну валюту за курсом, відмінним від офіційного. Таким рішенням НБУ фактично створив подвійну курсову систему, в якій паралельно діють два обмінні курси — офіційний курс НБУ та ринковий, при чому для різних груп населення та суб'єктів господарювання застосовуються різні умови.

Розрахунки регулятора (рис. 1) свідчать, що зміна офіційного режиму на фіксацію курсу та інші негайні дії НБУ були виправдані: річна інфляція в червні склала всього 25,1%, а не 30%, як очікувалося [4].

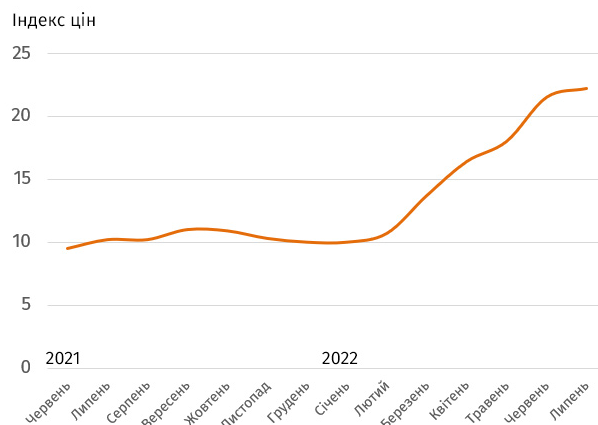

Рис. 1. Зміна рівня інфляції в Україні (2021-2022 рр.)

Джерело: [4]

2 червня 2022 р. НБУ оголосив про підвищення облікової ставки одразу на 15 пунктів — до 25% [5]. Це рішення свідчить одразу про кілька речей: по-перше, Національний банк вважає нинішню ситуацію в економіці достатньо передбачуваною, щоб намагатися вплинути на ситуацію за допомогою облікової ставки — втім, сам НБУ зазначає, що таке різке підвищення пов'язане саме із порушеннями роботи трансмісійного механізму [2]; по-друге, в Україні зростає інфляція і за рахунок підвищення вартості грошей НБУ намагається

призупинити темпи подальшого прискорення та запобігти гіперінфляції [3]; по-третє, Національний банк хоче послабити тиск на золотовалютні резерви, які витрачаються на валютні інтервенції, підвищивши привабливість гривневих заощаджень і зменшивши попит на іноземну валюту [5].

Оскільки висока облікова ставка не сприяє розвитку кредитування (яке було суттєво обмежене через високий рівень ризику), НБУ необхідно розглянути можливість коригування облікової ставки в бік зниження для стимулювання економічного відновлення України після закінчення активних бойових дій.

У липні 2022 р. НБУ скоригував офіційний курс гривні до долара на 25% до 36,5686 грн/дол. через зміну характеристик української економіки під час війни та зміцнення долара США щодо інших валют [6]. Цей крок допоміг підвищити конкурентоспроможність українських виробників, зблизивши обмінні курси для різних груп бізнесу і широких верств населення, водночас зберігши стабільність економіки у воєнний час. За оцінками Національного банку, коригування курсу збільшить приплив і відповідно продаж валютної виручки експортерами, мінімізує спекулятивну складову поведінки іноземних інвесторів, учасників ринку та стабілізує курсові очікування.

З іншого боку, коригування офіційного курсу гривні мало лише обмежений вплив на прискорення темпів зростання цін, спричинене останніми місяцями насамперед наслідками війни для пропозиції товарів і послуг та вартості логістики, а також динамікою цін на світових товарних ринках. Фіксація офіційного обмінного курсу на новому, більш стабільному рівні дасть змогу НБУ й надалі контролювати рух цін в Україні [6].

Таким чином, за тривалого перебігу військових дій у довгостроковій перспективі повернення до плаваючого режиму валютного курсу видається малоімовірним. На нашу думку, найбільш імовірним середньостроковим сценарієм є продовження політики використання режиму фіксованого обмінного курсу з можливістю його подальшого коригування. Також доцільно відмовитися від застосування практики множинних курсів, оскільки вона створює зайву соціальну напругу та перешкоди для експортерів. Для успішного повернення до практики інфляційного таргетування Національний банк України має розпочати роботу розробку системи макроекономічних моделей та індикаторів, які будуть використовуватися в майбутньому для ефективного прогнозування економічного розвитку та відповідної адаптації політики НБУ з урахуванням інтересів таргетування інфляції, зайнятості та економічного зростання.

Список використаних джерел:

1. Постанова Правління Національного банку України «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» від 24.12.2022 № 18 [Електронний ресурс]. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_24022022_18.
2. Рішення Ради Національного банку України «Основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану» від 15.04.2022 [Електронний ресурс]. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/osnovni-zasadi-groshovo-kreditnoyi-politiki-na-period-voennogo-stanu>.
3. Рішення Ради Національного банку України «Основні засади грошово-кредитної політики на 2022 рік та середньострокову перспективу» від 13.09.2022 [Електронний ресурс]. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/osnovni-zasadi-groshovo-kreditnoyi-politiki-na-2022-rik-ta-serednostrokovu-perspektivu>.
4. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
5. Національний банк України підвищив облікову ставку до 25% [Електронний

ресурс] / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ukrayini-pidvischiv-oblikovustavku-do-25>.

6. Національний банк України. НБУ зафіксував офіційний курс гривні до долара США на новому рівні та вжив низку додаткових заходів для збалансування валютного ринку та підтримання стійкості економіки в умовах війни [Електронний ресурс] / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/nbu-zafiksuvav-ofitsiyiny-kurs-grivni-do-dolara-ssha-na-novomu-rivni-ta-vjiv-nizku-dodatkovih-zahodiv-dlya-zbalansuvannya-valyutnogo-rinku-ta-pidtrimannya-stiykosti-ekonomiki-v-umovah-viyni>.

Сініцин О.О.

аспірант кафедри міжнародних фінансів
НН ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка
Національний банк України

Науковий керівник:

Циганов С. А.

д.е.н., професор,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
НН Інститут міжнародних відносин,
професор кафедри міжнародних фінансів
м. Київ

CAPITAL STRUCTURE DYNAMICS OF US NON-FINANCIAL CORPORATIONS

When it comes to financing business operations, companies have two main options to consider - debt financing and equity financing. The combination of these two sources of financing is referred to as the capital structure. The capital structure decisions of a firm have a significant impact on its cost of capital, risk profile, and ultimately its value.

Theories of capital structure differ in their assumptions about the relationship between debt and equity financing and the value of the firm. The two major theories of capital structure are the trade-off theory and the pecking order theory.

The trade-off theory suggests that firms have an optimal capital structure that balances the costs and benefits of debt and equity financing. The benefits of debt financing include the tax advantages of interest payments and the ability to increase leverage, which can boost returns to shareholders. The costs of debt financing include the risk of default and bankruptcy, which can lead to financial distress costs and loss of shareholder value. The trade-off theory assumes that companies will balance these costs and benefits in their capital structure decisions.

The pecking order theory suggests that firms prefer to use internal funds, such as retained earnings, for financing before turning to external sources of financing, such as debt and equity. The theory assumes that external financing is more costly than internal financing due to information asymmetry and adverse selection, which make it difficult for outside investors to accurately price the risk of investing in a company.

Both the trade-off theory and the pecking order theory have implications for macroeconomic performance. The trade-off theory suggests that companies will adjust their capital structure based on changes in interest rates, tax policy, and other macroeconomic factors. For example, if interest rates rise, companies may shift their financing mix towards equity and away from debt to reduce their risk of financial distress.

The pecking order theory suggests that companies may be more hesitant to seek external financing during periods of economic uncertainty or recession, which can lead to a contraction in credit markets and a slowdown in investment and growth. This can have negative effects on macroeconomic performance, as investment and innovation are important drivers of long-term economic growth.

On the other hand, modern theories such as the dynamic theory, argues that the value of the firm is affected by its capital structure and that the cost of equity is non-linearly related to leverage. Modern theories suggests that firms can create value by exploiting market imperfections, such as tax asymmetries and information asymmetries, to find an optimal capital structure. The dynamic theory implies that firms should continuously adjust their capital structure to reflect changing market conditions and internal factors.

Empirical evidence on the capital structure decisions of US non-financial corporations is slightly different from theoretical groundings. Firms have issued more debt and less equity, and they have not always followed the predictions of theoretical models of capital structure. It has many

reasons behind that, both Economic and technical. Technical issues include using different metrics for evaluations and economic judgments, some are based on static balance sheet in financial statements, some focus on net issuance and managerial decisions in specific economic environment.

Revaluations contribute to significant volume of both debt and equity, making it impossible to unambiguously judge on capital structure decisions. Modern developed financial markets allow two attract and allocate capital by market operations without doing classical offerings or redemptions. This refers mostly to equity, while research on debt can be complicated by rollovers.

Evidence of such controversies can be seen on Figure 1 showing declining D/E ratio of non-financial corporation economy sector, at the same time witnessing net withdrawal of shares and significant net debt issuance.

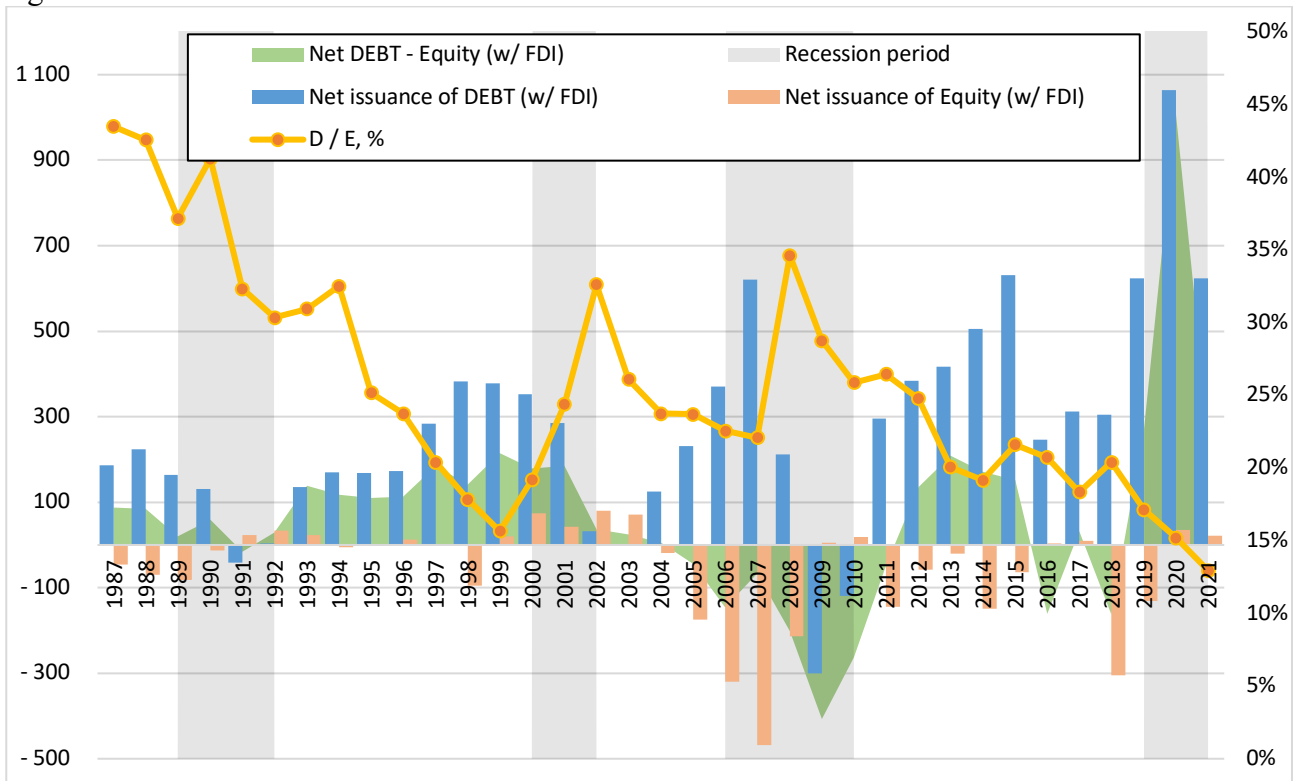

Figure 1: Net Issuance of Debt and Equity by US Nonfinancial Corporate Business. Developed by the author on [1].

References:

1. Bureau of Economic Analysis (U.S. Federal Statistical System) - Integrated Macroeconomic Accounts, <https://apps.bea.gov/itable/?reqid=14&step=1>.

Стибель Х.І.

студентка

Львівський національний університет імені Івана Франка

м. Львів

*Науковий керівник:***Огінок С.В.**

к.е.н., доцент

Львівський національний університет імені Івана Франка

м. Львів

ВПЛИВ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

За нинішніх умов міграція набула небувалих масштабів, ставши глобальним явищем. Запровадження воєнного стану та активне розгортання військових дій на території України призвело до загострення міграційних процесів. Повномасштабна війна, відсутність базових соціальних послуг та ряд інших факторів посилюють міграційні процеси.

Вплив міграційних процесів на економіку України є колосальним, оскільки спостерігаються значні зміни на ринку праці, процесі надання соціальних послуг та економічній ситуації загалом.

Згідно з відкритими даними, в Україні реєстровано 4 867 106 внутрішньо-переміщених осіб, а за міжнародними оцінками кількість людей, які покинули попередні місця проживання перевищує 7 мільйонів громадян [1].

Війна руйнує ринок праці України. За даними Міністерства економіки, бойові дії тривають на територіях, де було зайнято близько 10 мільйонів вакантних місць. Щонайменше 5 мільйонів людей втратили роботу, а у боях загинуло сотні робітників [2].

У загальному, останнє десятиріччя, характеризується двома хвилями міграцій: окупаційним періодом та воєнним періодом в історії України.

Окупаційний період характеризується військовими операціями на сході України. Внаслідок бойових дій з'явилася велика кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО), багато українців покинули зони війни в Донецькій і Луганській областях. У цей період також зростає еміграція: українці шукали притулку в сусідніх країнах, насамперед у Польщі та інших країнах ЄС. Трудова міграція продовжувала залишатися важливим фактором, оскільки все більше українців шукали можливості працевлаштування за кордоном [3].

Заключним є воєнний період. Російсько-українська війна має глибокий вплив на міграційні процеси в Україні. Масштабні військові дії та руйнації спричинені обстрілами ворога призвели до масового переміщення людей, українці покинули свої домівки в пошуках безпеки в інших регіонах України або за її межами. У цей період значно зростає кількість біженців і шукачів притулку.

Міграційні процеси, які відбуваються у період воєнного стану, створюють велику кількість факторів та умов, які впливають на економіку України.

Зокрема, іноземні інвестиції у нинішніх умовах становлять 0%. До кінця військових дій не прогнозується збільшення, але у післявоєнний період можливий прямий притік іноземних інвестицій. Тим самим, країна буде розвиватись, з'являться робочі місця, територія буде звільнена від ворога, більшість людей, як покинули свої місця проживання, захочуть повернутись назад.

У зв'язку з великою кількістю-внутрішньо переміщених осіб, які втратили не лише домівку, а й офіційні робочі місця, податкові надходження до державного бюджету значно скоротились. Незважаючи на це, соціальні видатки суттєво зросли. За офіційними даними, сума видатків на допомогу внутрішньо-переміщеним особам становить 14 млрд. грн. у місць [4].

На нинішньому етапі спостерігаємо кризу ринку праці. Це аргументується великим відтоком кадрів за кордон, частина працездатних чоловіків нині знаходять у лавах Збройних

сил України. Не варто відкидати того факту, що велика кількість працездатного населення серед цивільних осіб загинули або ж мають значні травмування, які унеможливають вихід осіб на робочі місця.

Для покращення демографічної ситуації та запобіганню майбутнім економічним нестабільностям в країні, варто запропонувати важливі рекомендації, рис 1.

Рекомендації щодо покращення економіки України, шляхом впливу на міграційні процеси	
Заохочення імміграції висококваліфікованих працівників	Задля заміщення працездатного населення, уряд може заохочувати імміграцію висококваліфікованих працівників, запровадження
Покращення соціальних послуг	Покращення у сфері охорони здоров'я та освіти може спонукати повертатись та залишатись в Україні. А також можливо залучати іммігрантів, які шукають кращих умов сім'ї. Також варто збільшувати виплати при народженні дітей та по догляду за дитиною до
Заохочення зростання населення	
Усунення політичних нестабільностей та закінчення війни	Уряд має робити усе можливе, аби українці повертались до рідної країни. Закінчення війни дасть новий поштовх у відбудові та розвитку України.

міграційні процеси

Отже, дослідивши міграційні процеси та їх вплив на економіку України, варто зробити такі висновки: військові дії мають визначний вплив на міграцію населення України; нині спостерігається міграційна криза, яка призвела до значного зменшення чисельності людей працездатного віку; Для запобігання міграційної кризи варто впроваджувати міграційну та демографічну політику, а також дотримуватись рекомендацій: заохочувати імміграцію висококваліфікованих працівників; покращувати соціальні послуги; заохочувати зростання населення та народження нових громадян; усувати політичні нестабільності та прагнути якнайшвидше закінчити війну.

Список використаних джерел:

1. В Україні офіційно зареєстрували 4 867 106 переселенців. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3649695-v-ukraini-oficijno-zareestruvali-4-867-106-pereselenciv.html>.
2. Щонайменше п'ять мільйонів українців втратили роботу через війну – Мінекономіки. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3618486-sonajmense-pat-miljoniv-ukrainsiv-vtratali-robotu-cerez-vijnu-minekonomiki.html>.
3. Горбань, С., Біленко, О., Трубнік, Т. Вплив міграційних процесів на економіку України. Економіка та суспільство, 2023, с. 49.
4. Стародубов О. Міграційна криза – масштаб, економічні наслідки і шляхи подолання. Українська правда. 2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/08/2/7361562/>

Тарасенко Л.О.

студент 1 курсу магістратури

спеціальності «Міжнародні економічні відносини»

Навчально-наукового інституту міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник:

к.е.н., доц. **Матей В.В.**

ПРЕДМЕТИ КОЛЕКЦІОНУВАННЯ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ АКТИВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОРТФЕЛЮ

На сучасному етапі розвитку міжнародних фінансових ринків інвестиції не обмежуються лише традиційними активами такими як акції, облігації, валюта, деривативи тощо. Наразі значною мірою зростає також значення альтернативних активів, серед яких, на думку автора, особливе місце займають предмети колекціонування. Зосередження індивідуального інвестора під час формування свого портфелю саме на альтернативних активах, зокрема предметах колекціонування може стати корисним рішенням для таких фізичних осіб, які не мають достатнього досвіду та рівня освіти у галузі міжнародних фінансів та інвестицій, не можуть дозволити використання значного обсягу фінансових ресурсів для вкладень, а також таких інвесторів, які хочуть уникнути ризиків, пов'язаних із, наприклад, наявністю обмежень грошових потоків або нестабільністю фінансової системи.

Необхідність диверсифікації інвестиційних портфелів індивідуальних інвесторів стає дедалі більш актуальною з року в рік, що пов'язується з геополітичною нестабільністю в деяких регіонах світу, волатильністю міжнародних фінансових ринків, ризиком неповернення капіталу через політичні причини тощо. Що стосується можливостей інвестування в Україні, слід звернути увагу на те, що Національний банк України (НБУ) ввів певні обмеження у зв'язку з введенням військового стану, щоб забезпечити стабільність фінансового сектора. Інвестори в свою чергу, намагаючись захистити свої заощадження в умовах, прийнятних для них, і враховуючи нові військові ризики, починають шукати альтернативні активи для збереження своїх фінансових ресурсів. Так, у відповідності з постановою правління НБУ були впроваджені значні обмеження, включаючи заборону на вивід капіталу та встановлення лімітів на використання власних та позичених коштів. Ці обмеження призвели до того, що інвестування в традиційні активи за кордоном, такі як акції компаній або облігації, стало неможливим. Вклади ж в національні цінні папери часто пов'язані з прийняттям надмірного ризику для інвестора, який не може бути компенсований збільшеним рівнем доходності. В той же час, навіть попри те, що були встановлені ліміти і на витрати за кордоном і в закордонних магазинах, на нашу думку, це може слугувати додатковою можливістю для збереження та збільшення доходності інвестиційного портфелю за допомогою альтернативних активів. [1]

На думку Майкла Фокса-Рабіновича, під час визначення стратегії інвестування в предмети колекціонування, найефективнішим підходом до інвестицій може бути зосередження на тих категоріях активів, з якими інвестор вже добре знайомий, має значний досвід та розуміє характеристики активів, які продаються на ринку. Така стратегія дозволяє досягти позитивних результатів для майже будь-якого інвестора, навіть тих, хто не спеціалізується у сфері фінансів та інвестицій, оскільки вибравши конкретний напрямок для вкладання своїх коштів, інвестор вже має розуміння кількох класів активів, а також діапазон та специфіку застосування різних показників цінності для кожного з них. Треба зазначити, що деякі колекційні предмети або антикваріат можуть бути легше зрозумілими для інвесторів, ніж інші, зокрема через особистий інтерес, який стимулює глибше вивчення певної теми. [2]

Одним з найбільш великих викликів під час вкладення у предмети колекціонування є здатність інвестора розрізняти реальні активи, які заслуговують на увагу та можуть принести доходність у майбутньому, оскільки часто існує ризик того, що статус престижності чи

рідкості активу є штучно перебільшеним виробниками таких предметів чи короткостроковою реакцією суспільства, наприклад, у вигляді занадто високого попиту. Крім того, одним з нефінансових ризиків стосовно предметів колекціонування є вірогідність шахрайств, афер та обману. Тому, саме з подібних причин інвестор має детально проводити аналіз альтернативних активів. Вміння перевіряти дилерів та відрізняти оригінальні колекційні предмети від фальсифікатів може дозволити зберегти фінансові ресурси. Одним з випадків шахрайства, про який повідомило видання Forbes, стосувалося родини пожежника з Нью-Джерсі, що займався альтернативними інвестиціями, зокрема предметами колекціонування, коли виявилось, що його обманули на сотні тисяч доларів. Після його смерті вони виявили, що колекція предметів колекціонування, спортивної тематики, на яку він витратив більше \$100 000, включаючи м'ячі і біти із автографами Міккі Мантла, Бейба Рута та інших знаменитостей бейсболу, була переповнена підробками. Всі ці предмети були продані йому одним дилером, який набув впливу і слави, придбавши особисту колекцію бейсбольного гравця "Нью-Йорк Янкі" Джо ДіМаджіо. Проте, пізніше цей дилер виявився шахраєм через продаж фальшивих цінностей. [3]

Крім того, для деяких специфічних класів альтернативних активів важливим є питання вибору вчасного моменту придбання та продажу предмету, якщо інвестор правильно ідентифікує його ліквідність та довгострокову перспективу зростання ціни. Так, наприклад, колекційні картки придбані в 1979 році з тоді новачком Вейні Грецткі від О-Рее-Чее за ціну, яка була тоді стандартною для карток хокею сьогодні може коштувати до 3,75 мільйона доларів за умови, що вона в ідеальному стані. Виходячи з зазначеного, слід звернути увагу на те, що предмети колекціонування в якості альтернативних активів потребують також дбайливого зберігання, особливо у випадку, коли необхідний рівень потенційної доходності буде досягнутий через тривалий термін. [4]

Підводячи підсумки, слід зазначити, що предмети колекціонування є перспективними альтернативними активами, які надають додаткові можливості для інвесторів для формування портфелю та його диверсифікації, а також є оптимальним інструментом для вкладників, які не є достатньо досвідченими фахівцями у галузі фінансів та інвестицій. Крім того, важливим є орієнтованість інвестора у галузі тих активів, в які він має намір вкладати, оскільки важливою є навичка розрізняти потенційно доходний предмет, який у короткостроковій або довгостроковій перспективі буде користуватися попитом на ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Постанова правління Національного банку України 24.02.2022 № 18 Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text>
2. Own a Fraction, Earn a Fortune: The Complete Guide to Co-investing in Art and Collectibles: How to Generate High Returns from Collectibles Through ... Accessing the Investments of the Ultra-Rich) [Електронний ресурс] / Michael Fox-Rabinovitz – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.amazon.com/Own-Fraction-Earn-Fortune-Co-investing/dp/1735899402>
3. How To Invest In Collectibles [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.forbes.com/advisor/investing/how-to-invest-in-collectibles/>
4. 6 Valuable Hockey Cards Worth an Actual Fortune [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.lovetoknow.com/home/antiques-collectibles/6-valuable-hockey-cards-worth-actual-fortune>

Топорков О.Р.

аспірант кафедри міжнародних фінансів

Навчально-наукового

інституту міжнародних відносин

КНУ імені Тараса Шевченка

Науковий керівник:

Рогач О.І.

доктор економічних наук, професор

професор кафедри міжнародних фінансів

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

м. Київ

ПРОБЛЕМАТИКА АЛГОРИТМІЧНИХ СИСТЕМ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ТА ФАКТОРИ, ЩО ВИЗНАЧАЮТЬ ЇХ СПРИЙНЯТТЯ

Поствоєнне відновлення не лише означає повернення виробничих потужностей до передвоєнного рівня, відновлення інфраструктури, повернення до глобальних ланцюгів створення вартості, проте і імплементація змін, що тривають на світових ринках впродовж цього періоду.

З кінця 2022 року розпочався тренд масового використання штучного інтелекту завдяки виходу на ринок продукту OpenAI – ChatGPT. Водночас, історія використання алгоритмічних систем прийняття рішень бере свій початок у минулому столітті та знайшла найширше застосування у сфері фінансів. Останні ж півроку стали переломним моментом у масовому використанні таких систем. Незважаючи на панівну ідею неприйняття алгоритмів у науковій літературі (“algorithm aversion”), очевидною є проблема неврахованих змін, що призвела до таких висновків.

Глибше дослідження наукової літератури дозволяє виокремити дві контроверсивні теорії, на які спираються автори - негативного (“algorithm aversion”) або позитивного (“algorithm appreciation”) ставлення користувачів до алгоритмів. Праці Дітфорста [1, 2] та Лога [3, 4] демонструють результати, що суперечать одне одному.

Відношення користувачів до алгоритмів та фактори, що його визначають, однак, є критично важливими для визначення їх впливу на добробут населення, розуміння динаміки ринків та розробки механізмів збереження конкурентоспроможності в умовах світових макроекономічних трансформаційних процесів.

Дослідження факторів, що впливають на сприйняття користувачем алгоритмічних систем прийняття рішень, дозволяє виділити такі найважливіші елементи:

- Вік;
- Рівень освіти;
- Фінансова грамотність;
- Досвід використання технологій;
- Схильність до ризику;
- Прозорість алгоритму;
- Точність алгоритму;
- Обробка результату експертом.

Синтетичний огляд літератури дозволяє сформулювати ширше коло таких елементів. Детальний розгляд кожного з елементів наведено нижче у таблиці. Варто зазначити, що дослідження досі надають суперечливі докази щодо ступіню та вагомості впливу кожного з елементів («модераторів»).

Таблиця 1. Модератори сприйняття алгоритмічних систем прийняття рішень.

Модератор	Очікуваний вплив
Індивідуальні характеристики користувача	
Вік	Вищий вік – менше сприйняття
Рівень освіти	Вищий рівень освіти – більше сприйняття
Фінансова грамотність	Вищий рівень грамотності – більше сприйняття
Схильність до ризику	Вища схильність до ризику – більше сприйняття
Страх технологій	Наявність страху – низьке сприйняття
Досвід використання технологій	Більший досвід – більше сприйняття
Характеристики алгоритму	
Відкритість	Більший рівень відкритості – більше сприйняття
Точність	Наявність помилок – низьке сприйняття
Простота у використанні	Більш простий у використанні – більше сприйняття
Схожість на людину	Більша схожість – більше сприйняття
Здатність пояснювати рішення	Наявність здатності – більше сприйняття
Здатність до навчання	Наявність здатності до навчання – більше сприйняття
Взаємодія користувача і алгоритму	
Можливість змінювати алгоритм	Користувач може змінювати алгоритм – більше сприйняття
Обробка результату експертом	Експерт аналізує результат – більше сприйняття

Водночас, залишається проблема недодослідженості, оскільки наразі бракує емпіричних досліджень, що дозволяли б зробити надійні висновки про наявність впливу вищезазначених модераторів. Існуючим дослідженням бракує зовнішньої валідності та холістичного підходу, відтак з'ясування сили впливу вищезазначених факторів в лабораторних та польових умовах залишається напрямком для майбутніх досліджень. Фламанська роль українських науковців в дослідженні питання має перспективи стати визначальною для своєчасного повернення до світових економічних трендів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Dietvorst, B. J., Simmons, J. P., & Massey, C. (2015). Algorithm aversion: People erroneously avoid algorithms after seeing them err. *Journal of Experimental Psychology: General*, 144(1), 114–126.
2. Dietvorst, B.J. (2016). People Reject (Superior) Algorithms Because They Compare Them to Counter-Normative Reference Points. *Social Science Research Network*.
3. Logg, J. M., Minson, J. A., & Moore, D. A. (2019). Algorithm appreciation: People prefer algorithmic to human judgment. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 151, 90–103.
4. Logg, J. M. (2022). The psychology of Big Data: Developing a “theory of machine” to examine perceptions of algorithms. In S. C. Matz (Ed.), *The psychology of technology: Social science research in the age of Big Data* (pp. 349–378). American Psychological Association.

5. Morewedge, C. K. (2022). Preference for human, not algorithm aversion. *Trends in Cognitive Sciences*, 26 (10), 824-826.
6. Prahl, Andrew & Van Swol, Lyn. (2017). Understanding algorithm aversion: When is advice from automation discounted?. *Journal of Forecasting*. 36. 10.1002/for.2464.
7. Yeomans, M., Shah, A., Mullainathan, S., & Kleinberg, J. (2019). Making sense of recommendations. *Journal of Behavioral Decision Making*, 32 (4), 403–414. <https://doi.org/10.1002/bdm.2118>
8. Mahmud, Hasan, Islam, A.K.M. Najmul, Ahmed, Syed Ishtiaque, & Smolander, Kari. (2021). What Influences Algorithmic Decision-Making? A Systematic Literature Review on Algorithm Aversion [Data set]. *Zenodo*. <https://doi.org/10.5281/zenodo.5592818>
9. Dietvorst, Berkeley & Simmons, Joseph & Massey, Cade. (2018). Overcoming Algorithm Aversion: People Will Use Imperfect Algorithms If They Can (Even Slightly) Modify Them. *Management Science*. 64. 1155-1170. 10.1287/mnsc.2016.2643.
10. Fildes, R., Goodwin, P., Lawrence, M., & Nikolopoulos, K. (2009). Effective forecasting and judgmental adjustments: An empirical evaluation and strategies for improvement in supply-chain planning. *International Journal of Forecasting*, 25(1), 3-23. <https://doi.org/10.1016/j.ijforecast.2008.11.010>

Фурманенко І.Р.

аспірант кафедри міжнародних фінансів
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Науковий керівник:

Рогач О.І.

доктор економічних наук, професор
професор кафедри міжнародних фінансів
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ

РОЗВИТОК МІЖНАРОДНИХ РИНКІВ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

Зростання і розвиток міжнародного ринку освітніх послуг продовжує залежати від загальної тенденції зростання ринку освіти, який в останні роки пережив значні зміни. На сучасному етапі глобальний розвиток освітньої сфери підтримується розповсюдженням технологій та відповідним зростанням ринку EdTech, що дозволило багатьом офлайн школам перейти в онлайн в період карантину, пов'язаному з пандемією COVID-19 [1].

Прогноз ринку освіти в цілому (онлайн+офлайн) базується на світовому ВВП (Global GDP). Зазначається, що COVID-19 торкнувся багатьох сфер економіки, і Світовий Банк оцінив спад світового ВВП на 5,2%, для сфери освіти спад оцінюється на 2,2% [1]. Така оцінка зв'язана з використанням технологій в освіті, які сприяли переходу від традиційних форм навчання до використання сучасних онлайн-рішень [1; 2].

Окремо потрібно зазначити, що найбільший ріст на ринку EdTech очікується в репетиторстві. Це відображається в численних прогнозах, згідно з якими ріст до пандемії становив 12,3%, а після - 14,5% (за позитивною оцінкою - 16,4%) [1].

Структура світового ринку освіти відображає те, що в абсолютних значеннях більше всього грошей витрачається на шкільну та вищу освіту за рахунок державного фінансування. Багато грошей витрачають на ДПО (\$377 млрд, 7%), дошкільну освіту (\$290 млрд, 6%) та репетиторство (\$236 млрд, 4%) [2].

Структура світового ринку EdTech показує, що в абсолютних значеннях більше всього коштів спрямовується в шкільну освіту та ДПО. Вища освіта отримує \$14,3 млрд (9%), репетиторство - \$12,1 млрд (7%), а дошкільна освіта - \$5,6 млрд (3%) [2].

Варто зазначити, що деякі EdTech стартапи вже досягли статусу Єдинорогу, що свідчить про їх серйозний успіх на освітньому ринку. Станом на 1 березня 2023 року у світі налічується 30 EdTech Єдинорогів, загальна вартість яких складає \$89 мільярдів [3].

Штучний інтелект (ШІ) відіграє ключову роль у сучасному освітньому процесі, пропонуючи нові технічні засоби для генерації, перетворення та редагування навчальних матеріалів. Edtech компанії застосовують передові алгоритми та інструменти для забезпечення етичного та відповідального використання ШІ в класі, допомагаючи освітянам створювати плани уроків, редагувати відео та інтерактивні матеріали, а також підтримуючи студентів у навчанні [4].

Стартапи активно працюють над створенням інноваційних освітніх рішень на базі ШІ. Prof Jim, наприклад, перетворює традиційний контент підручників у багатомедійні досвіди та курси, а Koalluh використовує GPT-3, DALL-E та інші LLM технології для допомоги дітям створювати книги, які вони та їхні друзі хочуть читати[4]. Ці приклади показують потенціал ШІ в класі, забезпечуючи більш залучений та кастомізований досвід для учнів.

Деякі освітні стартапи, такі як Duolingo та Workera, вже застосовують ШІ у своїх основних пропозиціях. Duolingo використовує GPT-3 для корекції французької граматики та генерації завдань для їх англійського тесту[4]. Workera застосовує ШІ для генерації питань, що

вимірюють навички користувачів[4]. Ці використання штучного інтелекту вказують на універсальність і потенційну користь цієї технології для різних аспектів освіти.

З новими інструментами редагування на базі ШІ, такими як Descript та Runway, створення відео та інтерактивних цифрових курсів стане простішим, ніж будь-коли, і коштуватиме менше часу та грошей[4]. Інновації в сфері штучного інтелекту можуть сприяти подальшому розвитку освітніх технологій, забезпечити широкий доступ до якісного навчального процесу та підвищити рівень освіти у світі.

У цьому контексті освітні структури та співробітники відіграють важливу роль у впровадженні технологій ШІ та підтримці етичної та відповідальної роботи з освітніми процесами. Важливо підтримувати діалог між усіма зацікавленими сторонами - від стартапів до корпорацій та освітян - з метою створити передумови для успішного використання штучного інтелекту в освіті до просвітницьких цілей.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що розвиток міжнародного ринку освітніх послуг систематично нарощується завдяки інтенсивному розвитку EdTech компаній, застосуванням нововведень в освіті та монетизації певних послуг. андемія COVID-19 спричинила зростання віддаленого навчання та використання онлайн-рішень. Ринок EdTech демонструє найбільший ріст в сфері репетиторства, а також у вищій освіті та допрофесійній підготовці. Значний успіх зазнають EdTech стартапи, багато з яких досягли статусу Єдинорогу.

Штучний інтелект набуває ключової ролі у сучасному освітньому процесі, сприяючи створенню відео, курсів та редагуванню навчальних матеріалів. Активна робота стартапів над інноваційними рішеннями, що базуються на штучному інтелекті, спонукає до подальшого розвитку EdTech та підвищення рівня освіти у світі.

Список використаних джерел:

1. HolonIQ. (2020). Global education technology market to reach \$404B by 2025. <https://www.holoniq.com/notes/global-education-technology-market-to-reach-404b-by-2025>
2. EdTech Impact X. (2020). 2020 report. <https://impactx2050.com/edtechx/2020-report>
3. HolonIQ. (2023). EdTech Unicorns. <https://www.holoniq.com/edtech-unicorns>
4. Reach Capital. (2022). GPT and a New Generation of AI for Education. Available at: <https://www.reachcapital.com/2022/12/10/gpt-and-a-new-generation-of-ai-for->

Царан О.С.

аспірант,

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

*Науковий керівник:***Бичкова Наталія Володимирівна**

кандидат економічних наук, доцент

кафедри світового господарства і

міжнародних економічних відносин

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ВПЛИВ РОЗВИТКУ ФІНТЕХУ НА СУЧАСНІ ФІНАНСОВІ РИНКИ ТА ВЗАЄМОДІЯ З БАНКАМИ

Розвиток інформаційних технологій справив глибокий вплив на всі сфери людської діяльності. Як правило, це підвищує продуктивність, швидкість і комфорт і зазвичай приносить набагато більше загальних переваг, ніж недоліків. Очевидно, що це не могло обійти увагою одну з найбільших і ключових систем сучасної людської цивілізації – фінансову систему. У той час як розвивається щось нове, стара техніка або інститути зазвичай залишаються позаду і замінюються тими, які відповідають часу і більш ефективні, що часто можна зустріти в обробній промисловості та інших галузях промисловості. В даний час одному з ключових стовпів будь-якої фінансової системи – банкам – загрожує розвиток фінансових технологій, представлених Фінтех-компаніями. Фінтех не може повністю замінити банки на нинішньому рівні розвитку, але він спонукає банки до змін – зміни своїх бізнес-моделей, а також модифікації та розширення послуг, які вони надають.

На перший погляд здається очевидним, що Фінтех є поєднанням фінансів і технологій, але остаточного визначення поки немає. Шеффель П. спробував вивести визначення Фінтеху, проаналізувавши понад 200 наукових статей, що охоплюють понад 40 років. Грунтуючись на результатах семантичного аналізу, автор приходить до наступного висновку: Фінтех – це нова фінансова індустрія, яка застосовує технології для поліпшення фінансової діяльності [1]. Рада з фінансової стабільності визначає Фінтех як «технологічно обґрунтовану інновацію в сфері фінансових послуг, яка може привести до появи нових бізнес-моделей, додатків, процесів або продуктів з відповідним істотним впливом на фінансові ринки та інститути, а також на надання фінансових послуг» [2].

Фінтех може розглядатися як загроза існуючим банківським бізнес-моделям через його економічно ефективні і зручні для мобільних пристроїв рішення, оскільки специфіка Фінтеху полягає не тільки в абсолютно нових фінансових продуктах і послугах, але і в технологічному вдосконаленні вже існуючих фінансових послуг, тобто у використанні найбільш передових інформаційних технологій, таких як блокчейн, штучний інтелект, хмарні обчислення і великі дані, для модернізації, забезпечення дотримання і поліпшення традиційних фінансових послуг, як зазначають Ван Ю. та ін. [3]. Узгодженої класифікації Фінтех-послуг не існує, оскільки існує величезна різноманітність застосувань фінансових технологій. У дослідженні Департаменту політики в галузі економіки, науки і якості життя автори виділяють 7 основних категорій: депозити і кредитування (банківські послуги), платежі, перекази, іноземна валюта, цифрові валюти, управління активами, особисті фінанси, тощо; отже, принаймні 5 з них є класичними послугами, що надаються банками [4].

Фінтех зараз розвивається як потенційна заміна ключовому фінансовому інституту – традиційним банкам, які століттями володіли монополією на фінансові послуги. Згідно Петралії К. та ін. починаючи як механізм кредитування та заощаджень для суверенів та багатих торговців, з часом банки перетворилися на основного постачальника фінансових послуг для загальнонаціонального населення або навіть у всьому світі через глобалізацію [5]. Хоча банки займають міцне становище у світовій фінансовій системі, недавні події підірвали довіру людей до банків. Однією з ключових подій є кілька криз, що сталися за останні десятиліття. Дуглас

А. та ін. підкреслюють, що особливу увагу слід приділити глобальній фінансовій кризі, що мала місце в період з 2008 по 2009 рік, яка різко підвищила популярність і темпи розвитку Фінтеху і поклала початок зростанню ери Фінтеху 3.0. Глобальні кризи призвели до банкрутства банків, які вважалися «занадто великими, щоб збанкрутувати», величезних фінансових втрат на світовому рівні, а мільйони працівників втратили роботу, в тому числі професійні фінансисти, які згодом знайшли нове місце саме в індустрії Фінтех. Окрім втрати довіри населення, банки також зазнали набагато жорсткішого регулювання (наприклад, Базель 3) через кризу. Посилення регулювання призводить до зростання витрат і операційних обмежень, що знижує їх конкурентоспроможність з точки зору зростаючої небезпеки фінансових технологій [6].

Згідно зі звітом ЕУ «Global Fintech Index», темпи впровадження Фінтех-технологій з року в рік збільшуються. Глобальне впровадження Фінтех-технологій становило 16% у 2015 році (коли був опублікований перший звіт), подвоюючись кожні два роки до 33% та 64% у 2017 та 2019 роках відповідно. Глобальні інвестиції у Фінтех за той же період з 2015 по 2019 рік зросли більш ніж утричі – з 67,1 млрд. дол. США до 215,4 млрд. дол. США [7].

Корнеллі Г. та ін. виявили, що послуги Фінтех-кредитування частіше використовуються в країнах з вищим рівнем ВВП на душу населення та вищим рейтингом легкості ведення бізнесу. Можна було б припустити, що це цілком логічно, тому що в Фінтех використовуються передові технології, а розвинені країни мають більше ресурсів і кращі умови для впровадження Фінтех-рішень. Але цікавим фактом є те, що серед першої десятки країн з найвищим рівнем впровадження Фінтех-технологій Китай і Великобританія є єдиними представленими розвиненими країнами. Крім них, у Південній Африці, Перу, Колумбії та Мексиці рівень усиновлення вище середнього (64%). З іншого боку, такі країни, як Канада, США, Франція та Японія, мають рівень адаптації нижче 50%. [7] Фінтех сприяє спрощенню надання фінансових послуг та економічній інтеграції, а також покращенню макроекономічних показників країни, таких як ВВП на душу населення, покращенню умов кредитування та темпів зростання ВВП, зменшенню бідності, як було виявлено Сонгом Н. та Аппіа-Отто І. [8].

Оскільки Фінтех розуміється як загроза і заміна традиційним банкам, останні повинні адаптуватися до ринкових умов в країні, в якій вони працюють. Розвитку фінансових технологій сприяють не тільки Фінтех-компанії. Як у банків, так і у Фінтех-компаній завжди є вибір: конкурувати або співпрацювати. Кілька банків впроваджують передові фінансові технології в свою діяльність, щоб підвищити свою фінансову ефективність, задовольнити і утримати клієнтів. Докази, знайдені Ван Ю. та ін., показують, що впровадження Фінтех-технологій підвищує прибутковість банків, покращує контроль ризиків, знижує операційні витрати і підвищує ефективність [3].

Факти показують, що інтенсивна присутність Фінтех-компаній в країні призводить до того, що банки стикаються з більш жорсткою конкуренцією на ринку фінансових послуг, що відбивається на трансформації їх бізнес-моделі, фінансових показниках і навіть появи спеціального керівника, відповідального за цифровізацію банківських послуг – Директор з питань цифрових технологій (Chief Digital Officer). З іншого боку, банки мають набагато більше стимулів для впровадження фінансових технологій, що призводить до підвищення операційної ефективності.

Список використаних джерел:

1. Schueffel P. Taming the Beast: A Scientific Definition of Fintech // Journal of Innovation Management. 2016. №4. P. 32-54. – URL: https://www.researchgate.net/publication/314437464_Taming_the_Beast_A_Scientific_Definition_of_Fintech.
2. FinTech. Financial Stability Board. URL: <https://www.fsb.org/work-of-the-fsb/financial-innovation-and-structural-change/fintech/>.

3. Wang Y., Xiuping S., Zhang, Q. Can Fintech improve the efficiency of commercial banks? -an analysis based on Big Data // Research in International Business and Finance. 2020. – URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0275531920309466>.
4. Muñoz D. R. et al. Competition issues in the Area of Financial Technology (FinTech) // Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies. 2019. – URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2019/631061/IPOL_IDA\(2019\)631061_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2019/631061/IPOL_IDA(2019)631061_EN.pdf).
5. Petralia K. et al. Banking Disrupted? Financial Intermediation in an Era of Transformational Technology // Centre for Economic Policy Research. 2019. – URL: https://www.researchgate.net/publication/337324859_Banking_Disrupted_Financial_Intermediation_in_an_Era_of_Transformational_Technology.
6. Arner D. W. et al. The Evolution of Fintech: A New Post-Crisis Paradigm? // University of Hong Kong Faculty of Law Research Paper No. 2015/047, UNSW Law Research Paper No. 2016-62. 2015. – URL: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2676553>.
7. EY. Global FinTech Adoption Index 2019. URL: https://assets.ey.com/content/dam/ey-sites/ey-com/en_gl/topics/banking-and-capital-markets/ey-global-fintech-adoption-index.pdf.
8. Cornelli G. et al. Fintech and Big Tech Credit: What Explains the Rise of Digital Lending? // CESifo Forum 2. 2021. – URL: <https://www.cesifo.org/DocDL/CESifo-Forum-2021-2-cornelli-et%20al-digital-lending-march.pdf>.
9. Song N., Appiah-Otoo I. The Impact of Fintech on Economic Growth: Evidence from China // Sustainability. 2022. – URL: <https://www.mdpi.com/2071-1050/14/10/6211/education/>

Шаповал А.В.

аспірантка кафедри МЕВ

Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова

*Науковий керівник:***Якубовський С.О.**

проф., к.е.н.

завідувач кафедри СГ і МЕВ в ОНУ ім. І.І. Мечникова.

ПЕРЕЙНЯТТЯ ДОСВІДУ КРАЇН ЦСЄ ДЛЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ІТ-СЕКТОРУ

Бізнес сектор України на 2023 рік відбиває високу стійкість при протистоянні впливу екзогенних чинників. Це підтверджується різноманітними промовами, працями та дослідженнями. Звідси одними з найбільш стабільних компаній були представники ІТ-сектору, як протягом періоду пандемії, так і протягом повномасштабної війни в Україні. Окрім того, останнє десятиріччя не зникає мова щодо прогресування, ефективності ІТ-компаній в Центральній-Східній Європі. Компанії даного регіону зазнають постійного зростання та є пріоритетними напрямками політики підтримки на державному рівні. Оскільки ефективність компаній вимірюється через показники прибутковості та дохідності, то досить гострим виникає розуміння детермінант впливу. Розуміння чинників впливу на економічні показники ефективності компаній дозволяють покращувати середовище розвитку цих компаній та забезпечують сталий розвиток сегмента. Це є важливим аспектом, оскільки країни регіону ЦСЄ в стратегії розвитку закладають зростання частки ІТ-компаній в генерації ВВП.

Звідси розвиток українського сегмента повинен продовжуватись при можливості огляду іноземного досвіду. Іноземний досвід в контексті сучасності дозволяє розглядати різні варіанти впровадження змін для продовження ефективного функціонування компаній, оскільки нині середовище розвитку ІТ-сегмента як і усього бізнес сектору в країні є коливальним та невизначним. Одним з важливих факторів підтримки на рівні держави пов'язаним з опосередкованим фінансуванням є робота із податковою політикою.

Протягом десятиріччя від 1 січня 2013 року до 1 січня 2023 року в Україні діяла спеціальна пільгова система для представників інформаційних технологій. За законодавчим аспектом, пунктом 26-1 підрозділу 2 розділу XX ПКУ було зазначено про звільнення компаній даного сегмента від сплати податку на ПДВ [1]. Це було необхідною мірою, оскільки більша частка ІТ-сектору відбита представниками МСП. Однак наступні кроки щодо підтримки бізнесу даного сегменту залишаються незрозумілими, оскільки не було впроваджено наступного плану дій та затвердженого законодавчого акту про продовження даної пільги для компаній на наступні 5 років, до 1 січня 2028 року. Таким чином компанії ІТ індустрії в країні підпадають під систему стандартного оподаткування при рівні ПДВ – 20%.

Водночас дослідження проведені для країн регіону ЦСЄ дозволяються зазначити про залежність показників діяльності компаній від податкового навантаження. Податкове навантаження досліджувалось з точки зору наступних типів податків: корпоративний податок, податок із заробітної плати робітників, соціальні та медичні внески. Загальне підбиття підсумків дозволяє зазначити про тенденцію залежності компанії ІТ-сектору від податкового навантаження в Чехії, Польщі, Румунії та Молдові.

Прикладами для впровадження системи вдосконалення податкових ставок для України можуть слугувати дані країни за парним розбиттям. Польща та Чехія характеризуються досить високим податковим навантаженням для компаній серед країн ЦСЄ при відсутності пільгових умов для ІТ-сегмента. Водночас дослідження цих країн дозволяють зазначити про зниження податкового навантаження протягом періодів дослідження від 2005 (2007) до 2020 (2021) років.

Оскільки відбувалось досить вагоме зниження податкових ставок протягом понад десятиріччя, то показник кореляції між історичною зміною податкових ставок та показником економічної ефективності компаній був достатнім. Це можливо визначити як перший підхід до податкової політики держави щодо компаній ІТ-сектору: відсутність пільгових умов при рівності ставок для більшості сегментів. Однак основна перевага такого підходу – це історична зміна зниження відсоткових ставок. Крім того, внаслідок такого підходу необхідно зазначити про важливість й інших факторів зовнішнього та внутрішнього впливу компаній [2].

Приклад Румунії та Молдови дозволяє зазначити про протилежний підхід держав до розв'язання даного питання. В Молдові податкове навантаження для компаній ІТ-сектору, при залученні до технологічного парку, при врахуванні усіх податків становить 7%. Дана сума є показником податку, що замінює податок на дохід, на заробітну плату, соціальне та медичне страхування, та інші. Таким чином існує обернена кореляційна залежність між показниками ефективності компаній та податковим навантаженням. В Румунії компанії ІТ-сектору несуть податкове навантаження стандартного розміру по країні. Проте податок із заробітної плати з робітників для ІТ-компаній є відсутнім. Скасування податку на заробітну плату для компаній ІТ-сегмента дозволило покращити силу залежності економічних показників компаній від податкового навантаження та покращувати економічну складову діяльності. Звідси, другим підходом є впровадження спеціальних пільгових умов оподаткування для компаній ІТ-сектору [3].

Дослідження підходів країн до оподаткування інформаційно технологічного сегмента дозволяють оптимізувати підхід в Україні щодо цього спрямування. Оскільки на 2023 рік констатується, що ІТ-індустрія в Україні продовжує зростати та за звітом «IT Ukraine Association» привнесла до економіки валютні надходження в розмірі 7,34 млрд дол. США, що склало ріст експорту послуг на 5,8 відсоткові пункти. Попри позитивну динаміку показників варто зазначити, що це відбувалось в період дії «спрощеної системи» оподаткування для ІТ-компаній в Україні. Водночас з тим компанії оглянутого сегмента принесли 32,2 млрд грн до бюджету країни у вигляді податкових платежів, у 2021 році дане значення склало 27,8 млрд грн, у 2020 році – 19,7 млрд грн [4]. Тобто попри існування пільги відбувалось подальше зростання надходжень до бюджету зі статей податків від інформаційно технологічної індустрії. Звідси гострим аспектом постає питання доцільності анулювання податкової пільги, оскільки це може призвести до відтоків компаній в іноземні місця реєстрації, оскільки досить часто компанії даної індустрії обирають місцем реєстрації країни із нижчим податковим навантаженням, внаслідок вагомої кількості представників МСП в сегменті. Тому попередньо досліджений досвід країн ЦСЄ дозволить впроваджувати різні підходи та обрати оптимальний сценарій для продовження зростання та підтримки сектору з боку держави.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17> (дата звернення: 17.05.2023).
2. Shapoval, A., & Yakubovskiy, S. (2023). THE IMPACT OF SPECIFIC FACTORS ON THE REVENUE OF THE IT SECTORS IN POLAND AND THE CZECH REPUBLIC. *Actual Problems of International Relations*, 154(1), Article 1. <https://doi.org/10.17721/apmv.2023.1.154.82-93>
3. Dominese, G., Shapoval, A., Pichugina, J., & Yakubovskiy, S. (2022). The Impact of Tax Rates on the Economic Performance of IT Companies: The Case of Moldova and Romania. *Journal Transition Studies Review*, 29(2), Article 2. <https://doi.org/10.14665/1614-4007-29-2-007>
4. Асоціація "IT Ukraine" - Оновлені дані: IT - єдина експортна галузь в Україні, що зростає. *Асоціація "IT Ukraine" - Головна*. URL: <https://itukraine.org.ua/updated-data-it-industry-is-the-only-growing-export-industry-in-ukraine.html> (дата звернення: 18.05.2023).

Щерба В.В.

студентка 4 курсу

спеціальності «Міжнародні економічні відносини»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету ім. Т. Шевченка*Науковий керівник:*к.е.н., доц. **Фаренюк Н.В.**

ХЕДЖ-ФОНДИ: ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ

Хедж-фонди, як ексклюзивні інвестиційні структури, широко застосовуються у багатьох розвинених країнах і становлять значну частину глобального фінансового сектору. За оцінками Barclay Hedge на початку 2023 року, загальний обсяг активів, управління якими здійснюють хедж-фонди, досяг вражаючої суми в розмірі \$5,03 трлн доларів США [1]. Це свідчить про неабиякий розвиток цієї індустрії та надає основи для оптимістичних прогнозів стосовно подальшого зростання її капіталізації.

Проте, не зважаючи на цей світовий тренд, український ринок фінансових послуг поки що залишається поза досягненнями хедж-фондів. Навіть у стані, коли у світі спостерігається позитивна динаміка і підвищення вартості активів у цій галузі, в Україні хедж-фонди досі не існують. Принциповими обмеженнями для їх розвитку є відсутність необхідних законодавчих актів, які б регулювали ринок деривативів, та недостатньо активний фондовий ринок. [2]

В Україні наразі не існує прямої заборони на діяльність альтернативних інвестиційних фондів, але водночас також не існує спеціальних законодавчих положень, які б регулювали діяльність цих фондів. Відсутність нормативно-правової бази ускладнює становлення хедж-фондів в Україні, оскільки інвестори та менеджери фондів стикаються з певною невизначеністю щодо правових рамок, в яких вони можуть працювати.

Однак, незважаючи на відсутність чіткої регуляторної бази, в Україні зростає інтерес до альтернативних інвестиційних фондів, оскільки інвестори шукають нові можливості для диверсифікації своїх портфелів та хеджування від ризиків. Таким чином, існує нагальна потреба в тому, щоб український уряд створив нормативно-правову базу, яка сприятиме зростанню та розвитку індустрії хедж-фондів в країні, що, в свою чергу, надасть нові можливості для інвесторів та допоможе підтримати економічне зростання. Для створення хедж-фондів в Україні необхідно вжити різних заходів, таких як запровадити законодавче визначення поняття хедж-фонду, встановити правила їхньої діяльності під українською юрисдикцією, розробити ліцензійні вимоги для компаній з управління активами, а також забезпечити відповідне навчання для фахівців. Здійснивши ці кроки, Україна може почати інтегруватися у світову фінансову систему та скористатися можливостями, які надають альтернативні інструменти інвестування.

Закон України «Про інститути спільного інвестування» [3] визначає учасників товариства чи пайового фонду, які фактично є традиційними інвестиційними фондами, як інститути спільного інвестування.

Таким чином, хедж-фонди не визнаються окремою юридичною особою на інвестиційному ринку України, оскільки вони не підпадають під законодавчо визначені типи інститутів спільного інвестування (ICI). Відсутність законодавчої бази перешкоджає розвитку та зростанню хедж-фондів в країні.

Компанії з управління активами (КУА) відіграють важливу роль в управлінні інститутами спільного інвестування (ICI) в Україні. [4] Для здійснення професійної діяльності з управління активами третіх осіб КУА повинні отримати ліцензію Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР). Комісія відповідає за регулювання та нагляд за діяльністю КУА, а також висуває суворі вимоги до їхньої діяльності. До них відносяться кваліфікація керівника та фахівців компанії, кількість працівників, розмір статутного капіталу, розмір приміщення.

Незважаючи на те, що альтернативні інвестиційні фонди, такі як хедж-фонди, не є законодавчо визначеним видом ІСІ в Україні, правила та вимоги до КУА застосовувалися б до таких фондів, якби вони були створені в країні. Однак, через відсутність спеціального регулювання для хедж-фондів та загальну інвестиційну недостатню фінансову обізнаність населення, діяльність хедж-фондів в Україні наразі є недостатньо активною.

Вивчаючи досвід різних країн, можна помітити, що різні типи хедж-фондів мають різні вимоги до отримання ліцензії КУА, залежно від того, в якій юрисдикції вони працюють. Однак в Україні взагалі не передбачено ліцензування КУА, які працюють з хедж-фондами. Як наслідок, створення хедж-фондів в Україні ускладнене, і такі фонди не можуть бути створені легально в рамках існуючої нормативно-правової бази. Тому розробка відповідного законодавства має вирішальне значення для створення чіткої правової бази для створення та функціонування хедж-фондів, включаючи встановлення регуляторних вимог до КУА, що працюють з хедж-фондами в Україні.

Для вирішення проблеми нестачі досвідчених фахівців у галузі хедж-фондів в Україні необхідно розробити та впровадити цільові освітні програми та навчальні курси. Уряд міг би співпрацювати з експертами галузі для створення освітніх програм, які б готували фахівців з управління хедж-фондами, ризик-менеджменту та інших відповідних сфер. Це забезпечить підготовку кваліфікованих кандидатів для підтримки зростання галузі.

Іншим підходом може бути створення стимулів для менеджерів хедж-фондів з міжнародним досвідом приїжджати в Україну і ділитися своїми знаннями та досвідом. Це можуть бути податкові пільги, субсидії на житло та витрати на проживання або інші пільги, які б заохочували досвідчених професіоналів переїжджати в Україну.

Крім того, уряд міг би розглянути можливість створення регуляторного органу спеціально для індустрії хедж-фондів, який міг би здійснювати нагляд і надавати рекомендації учасникам галузі. Це допомогло б зміцнити довіру до індустрії та залучити більше інвесторів і професіоналів у цей сектор.

Загалом, інтеграція хедж-фондів у фінансову систему України може надати можливість індивідуальним та інституційним інвесторам диверсифікувати свої портфелі та потенційно досягти вищих доходів. Однак для цього необхідна розробка нормативно-правової бази, а також підвищення фінансової грамотності та освіти серед населення.

Список використаних джерел:

1. Barclay Hedge. Assets Under Management [Електронний ресурс] / Barclay Hedge – Режим доступу до ресурсу: <https://www.barclayhedge.com/solutions/assets-under-management/#:~:text=As%20of%201st%20Quarter%202023,breakdown%20by%20sector%20click%20below..>
2. Діяльність з управління активами інституційних інвесторів [Електронний ресурс]. – 2009. – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1286/1/Діяльність%20з%20управління%20активами%20інституційних%20інвесторів%20%28запитання%20та%20відповіді%29.pdf>.
3. Закон України "Про інститути спільного інвестування" [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5080-17#Text>.
4. ДІЯЛЬНІСТЬ З УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ІНСТИТУЦІЙНИХ ІНВЕСТОРІВ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.nssmc.gov.ua/for-market-participants/profuchasnykam/asset-management-companies/>.

Юрченко М.О.

студент I курсу магістратури спеціальності
«Міжнародні фінанси та інвестиції»

Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин

Науковий керівник:

к.е.н., доц. **Намонюк В.Є.**

КРИПТОВАЛЮТА ЯК ЧАСТИНА СВІТОВОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ

На основі мультимасштабного крос-кореляційного аналізу, проведеного для даних, що охоплюють майже три останні роки, можна зробити висновок, що динаміка ринку криптовалют значною мірою пов'язана з традиційними фінансовими ринками. Найбільш ліквідні криптовалюти, BTC та ETH, не можуть слугувати хеджуванням або безпечною гаванню для інвестицій на фондовому ринку не лише в турбулентні періоди, такі як паніка через COVID-19, коли цей ефект був особливо сильним, але й під час нещодавнього періоду ведмежого ринку акцій технологічних компаній, який супроводжувався паралельним ведмежим ринком криптовалют. Нещодавні ринкові події та сильний долар США додатково збільшили силу перехресних кореляцій між BTC та ETH, з одного боку, та американськими технологічними акціями, з іншого боку [1].

Існування зв'язків між глобальною економікою та ринком криптовалют ще більше посилюється реакцією цінних змін BTC та ETH на економічні дані, такі як інфляція, подібно до традиційних фінансових інструментів. Загалом, тепер можна переконливо стверджувати про те, що ринок криптовалют нарешті став невід'ємною частиною світових фінансових ринків після 12 років процесу становлення. Однак, оскільки більшість інвесторів розглядають ринок криптовалют через призму BTC та ETH, це конкретне обмеження не здається знеохочувальним. Більш загальне спостереження, що ринок криптовалют спонтанно з'єднався з технологічним сектором фондових ринків, відреагувавши на певний тригер, наданий зовнішнім припливом даних, нагадує аналогічні ефекти спонтанного виникнення порядку серед поки що незалежних ступенів свободи в різних складних системах. Саме тому поглиблене вивчення міжринкових залежностей має залишатися одним з головних напрямків дослідження криптовалют [1].

Окрім доступу до традиційних банківських послуг, криптовалюта також може запропонувати ряд інших фінансових послуг. Крім того, вона дозволяє отримати доступ до альтернативних фінансових послуг, таких як позики, заощадження та страхування, без посередників, що робить її більш економічно вигідною для тих, хто нею користується. Криптовалюта і технологія блокчейн можуть допомогти у підвищенні фінансової грамотності та освіти [2].

Криптовалюта може відігравати значну роль у просуванні фінансової інклюзії та забезпеченні доступу до банківських послуг для небанківського населення. Ще однією потенційною перевагою криптовалюти у просуванні фінансової інклюзії є її здатність надавати фінансові послуги населенню, яке не має банківських рахунків, але все ще не має доступу до традиційних фінансових послуг. Криптовалюта і технологія блокчейн можуть надавати альтернативні фінансові послуги, такі як пірингове кредитування, які можуть не відповідати вимогам традиційних фінансових установ. Це може допомогти розширити доступ до фінансових послуг для населення з низьким рівнем банківського обслуговування, сприяючи зниженню рівня бідності та збільшенню економічних можливостей. Вкрай важливо вирішувати ці проблеми і продовжувати працювати над розширенням фінансової інклюзії через використання криптовалют і технології блокчейн [2].

Загалом, криптовалюта має як багато переваг, так і недоліків. Що стосується переваг, то це легкість та наймовірніша безпека транзакцій, короткі терміни розрахунків та низькі комісії, диверсифікація портфеля та хеджування інфляції, приватні та транскордонні платежі, свобода та швидкість транзакцій, більш інклюзивна фінансова система та нарешті прозорість [3; 4].

Щодо недоліків, то це перш за все незаконні операції, ризик втрати даних, відсутність відшкодування або скасування, високе споживання енергії, вразливість до хаків і звісно те, що хоча криптовалюти вважаються децентралізованими, але вони все ще керуються певною організацією. [3; 4].

Однією з найсучасніших технологій останнього часу є блокчейн, відкрита незмінна книга, яка може записувати всі транзакції між будь-якими двома сторонами. Він має значний вплив на багато галузей завдяки своїй здатності підвищувати справедливість і прозорість, а також допомагати підприємствам економити час і гроші [5].

Очікується, що завдяки зростанню додатків глобальний ринок блокчейну досягне 19,9 мільярдів доларів до 2026 року, розширюючись із середньорічним темпом зростання на 43% [5].

Кілька нагальних проблем, які блокчейн може вирішити, включають ланцюги поставок, інтелектуальну власність, державні операції, благодійність, голосування та краудфандинг. Він також може обробляти транзакції та усувати посередників. Завдяки своєму потенціалу створювати новаторські рішення, очікується, що технологія блокчейн матиме значний вплив на низку галузей [5].

Хоча багато країн продовжують ігнорувати криптовалюти, їх швидке поширення та інновації, а також поява DeFi змусили регуляторів почати розробляти закони для цієї нової галузі. Закони різних країн у всьому світі дуже відрізняються; деякі з них підтримують криптовалюти, а інші категорично забороняють. Загалом, найбільше завдання регуляторів полягає в тому, щоб розробити закони, які зменшують звичайні фінансові ризики, не стримуючи інновації. [6].

Список використаних джерел:

1. Cryptocurrencies Are Becoming Part of the World Global Financial Market [Електронний ресурс] / Marcin Wątorcik / MDPI. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.mdpi.com/1099-4300/25/2/377>
2. The role of cryptocurrency in advancing financial inclusion [Електронний ресурс] / John Wingate / COINTELEGRAPH. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://coingecko.com/en/innovation-circle/the-role-of-cryptocurrency-in-advancing-financial-inclusion>
3. Advantages and Disadvantages of Cryptocurrency in 2023 [Електронний ресурс] / Nikita Tambe, Aashika Jain / Forbes. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.forbes.com/advisor/investing/cryptocurrency/advantages-of-cryptocurrency/#:~:text=Cryptocurrencies%20can%20help%20transfer%20funds,like%20VISA%20to%20confirm%20transactions.>
4. Advantages and Disadvantages of Cryptocurrency [Електронний ресурс] / Zeshan Naz / knowledgehut. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.knowledgehut.com/blog/blockchain/pros-and-cons-of-cryptocurrency>
5. How Blockchain Can Create Cutting-Edge Solutions & Solve Real-World Problems [Електронний ресурс] / Raj Karkara / inc42. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://inc42.com/resources/how-blockchain-can-create-cutting-edge-solutions-solve-real-world-problems/#:~:text=Due%20to%20blockchain's%20ability%20to,records%20between%20different%20healthcare%20institutions.>
6. Cryptocurrencies, Digital Dollars, and the Future of Money [Електронний ресурс] / Anshu Siripurapu, Noah Berman / CFR. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cfr.org/background/cryptocurrencies-digital-dollars-and-future-money>

Hassan A.
3-d year student EP “IBCF”
Scientific supervisor:
Assistant professor **Heiko O.**

FOREIGN FINANCIAL AID TO UKRAINE DURING THE WAR: COOPERATION WITH INTERNATIONAL FINANCIAL ORGANIZATIONS AND INDIVIDUAL COUNTRIES

From the onset of the war more than a year ago many nations across the globe pledged support to Ukraine in many different aspects among them through financial aid. As many people took to different social media platforms and to the streets in many cities across the world in support for Ukraine’s cause, governments began planning and designing aid packages from the first weeks of the conflict. [2]

Country	Financial	Humanitarian	Military	Total
United States	24.46	3.63	43.19	71.28
EU Institutions	30.32	1.61	3.60	35.53
United Kingdom	2.94	0.25	6.63	9.83
Germany	1.30	2.50	3.57	7.37
Japan	5.66	0.57	0.00	6.23
Netherlands	0.99	0.59	2.36	3.94
Canada	2.06	0.35	1.38	3.79
Poland	0.93	0.17	2.42	3.53
Norway	0.96	0.13	1.26	2.35
France	0.70	0.39	0.65	1.74
Sweden	0.17	0.11	1.13	1.41
Italy	0.31	0.05	0.66	1.02
Denmark	0.06	0.10	0.80	0.96
Czech Republic	0.00	0.37	0.57	0.94
Finland	0.08	0.05	0.77	0.90
Austria	0.04	0.72	0.00	0.77
Spain	0.35	0.05	0.32	0.72
Lithuania	0.02	0.06	0.41	0.49
Portugal	0.25	0.16	0.07	0.48
Australia	0.00	0.07	0.38	0.45
Latvia	0.02	0.00	0.37	0.39
Switzerland	0.06	0.30	0.00	0.35
Belgium	0.01	0.10	0.24	0.34
Estonia	0.00	0.00	0.31	0.31

Figure 1: Total bilateral aid commitments to Ukraine, Source: “The Ukraine Support Tracker”

[3]

When looking at the numbers it’s clear that the United States of America has been the largest contributor of total aid to Ukraine. Although the US is they highest in total contribution, EU institutions have contributed by far the most financial aid to Ukraine with 30.32 billion Euros. The support from EU institutions throughout the war has been extremely vital in keeping the Ukrainian economy afloat as well as in maintaining functionality of the Ukrainian government who has noticeably lost the ability to generate revenue themselves as a result of the war. The US is ranked second in financial contributions with 24.26 billion Euros, however as mentioned before they are by far the largest military aid contributors to Ukraine and have greatly affected Ukraine’s ability to perform militarily for the positive. Japan ranks third in relation to financial aid sent with 5.66 billion Euros. Japan has become a great ally and asset for Ukraine since the start of the war and have proved true friends to Ukraine in their toughest time. The United Kingdom rank 4th in financial provided with 2.94 billion Euros, however unlike Japan the UK has also provided a considerable amount in military aid with 6.63 billion Euros. [3]

Month	Financial aid committed (1 billion)
February	3.74
March	3.46
April	2.27
May	18.10
June	0.22
July	0.51
August	0.32
September	4.71
October	0.62
November	18.16
December	13.75
January (2023)	0.00
February (2023)	5.88
Assistance with tracable commitment mc	71.73

Figure 2: Total bilateral aid commitments to Ukraine by moth, Source: “The Ukraine Support Tracker” [3]

As seen in the table in February of 2022 the first month of the war, a total of 3.73 billion Euros was already committed to Ukraine in terms of financial aid which shows the hastiness at which foreign countries and international organizations managed to design and plan financial aid packages to Ukraine, wasting very little time. In the following months of financial aid totals were relatively the same due to the lack of coordination and difficulties in planning, however in May of 2022 16.1 billion Euros were committed as financial aid to Ukraine which is the second highest amount in relation to months throughout the assigned period. From June to August commitments went down considerably to around 0.4 billion euros in relation to previous months, despite these amounts still being significant sums of money, which helps put into perspective the reality of the large amounts of financial aid Ukraine has been receiving. The final 2 months of 2022 were the largest in terms of financial aid commitments with 16.16 and 13.75 billion euro committed respectively, with a fall of in commitments at the start of the current year 2023, this is however in large part a result of increased cooperation and coordination in terms of planning between different countries and international organizations, resulting in longer periods of dialogue and the adoption of longer planning horizons, which was previously limited to the United States. Other countries such as The Netherland and the UK are following this model by promising to deliver the same amount of aid in 2023 as they did in 2022. [3]

When it comes to international organizations and their financial aid commitments to Ukraine. The World Bank, the International Monetary Fund (IMF), and other international financial institutions (IFIs) have been providing emergency assistance to Ukraine and other affected countries since the start of the war. The primary activity of the IMF is providing financial assistance and the organization has been actively doing that for Ukraine since before the start of the war. Following the February 2022 invasion, Ukraine cancelled its preexisting program and sought rapid IMF emergency assistance. On March 8, 2022, the IMF approved a 1.4 billion U.S Dollars assistance package to aid Ukraine in coping with the economic devastation of the war. In distinction to the IMF’s traditional lending, the March 2022 funding was financed through an IMF Rapid Financing Instrument (RFI). In addition to short term IMF lending, Ukraine also took advantage of its allocation of Special Drawing Rights (SDRs), from which the country received 2.7 billion U.S Dollars. Adding onto this, the IMF also established a special account that allows countries to donate resources such as grants and loans, that are then disbursed into Ukraine’s account at the IMF. As of December 2022, four countries have disbursed 2.7 billion U.S Dollars through this account, which are Canada (1.7 billion), Germany (1 billion), Netherlands (200 million), and Belgium (5 million). [1]

The World Bank has also been active in aiding Ukraine since the start of the war. As of December 20, 2022, the World Bank has mobilized over 18 billion U.S Dollars in financial support for Ukraine, the bulk of which is through donor supported trust funds. Other than the financial package provided there

are 11 ongoing World Bank projects in Ukraine, in areas such as energy, education, and transportation networks. The World Bank has also founded a multi donor trust fund (MDTF) in March 2022 to facilitate channeling grant resources from donors. The United States is the largest donor to the MDTF, contributing 10.3 billion. Other donors include Germany (50 million), Spain (48 million), Finland (21 million), Switzerland (10.5 million), Belgium (3 million), and Iceland (1 million). [1]

The European Bank of reconstruction and development also has contributed noticeable sums of money to Ukraine. The bank had announced a support package of 2 billion Euros to Ukraine in March 2022. Additionally, Ukraine is also the banks largest borrower as of January 2023, borrowing 18 billion Euros for 524 different projects. [1]

Reference List:

1. Ukraine and international Financial Institutions report by the Congressional Research Service (CRS). (P. 1,2) <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF12107>
2. Countries that have sent the most aid to Ukraine, article written by Christopher Wolf, (Paragraph 1,2) [https://www.usnews.com/news/best-countries/articles/2023-02-24/these-countries-have-sent-the-most-aid-to-ukraine#:~:text=The%20United%20States%20has%20given,billion%20euros%20\(%2426.5%20billion\).](https://www.usnews.com/news/best-countries/articles/2023-02-24/these-countries-have-sent-the-most-aid-to-ukraine#:~:text=The%20United%20States%20has%20given,billion%20euros%20(%2426.5%20billion).)
3. Christoph Trebesch, Arianna Antezza, Katelyn Bushnell, Andre Frank, Pascal Frank, Lukas Franz, Ivan Kharitonov, Bharath Kumar, Ekaterina Rebinskaya & Stefan Schramm (2023). "The Ukraine Support Tracker: Which countries help Ukraine and how?" Kiel Working Paper, No. 2218, 1-75. "Fig 1,2"